

ARHIMANDRITUL ATHANASIE MYTILINEOS

CARTEA DESCOPERIRII LUI IISUS HRISTOS

Cateheze la *Cartea Apocalipsei*

Arhimandritul Athanasie Mytilineos (1927-2006), starețul Mănăstirii Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Dimitrie din Larisa, Grecia, a fost un predicator luminat, care s-a dedicat încă din tinerețe catehizării poporului lui Dumnezeu – slujire pentru care a fost supranumit „Noul Gură de Aur” al Greciei. Omiliile sale se adresează tuturor credincioșilor Bisericii, indiferent de nivelul lor cultural, fiind în același timp simple, profunde și profetice.

Starețul a avut pe deplin conștiința faptului că în Biserică este nevoie de cateheză ca poporul să dobândească cunoștința în-vățăturii de credință, după cum obișnuia să spună: „Cateheza nu este un lux, nici nu este ceva excepțional sau facultativ; cateheza este ceva foarte necesar. Este o adevărată binecuvântare dacă vom înțelege cândva că trebuie să ne completăm catehizarea noastră după Botez, atunci când ne vom maturiza. Dacă conștientizăm că trebuie să dobândim cunoașterea conținutului credinței noastre, atunci vom alerga să ne completăm cunoașterea duhovnicească, teologică, creștinească nu numai la vârsta copilăriei și a adolescenței, ci pe tot parcursul vieții.”

Catehezele și omiliile sale au ajuns să circule în întreaga lume și să se bucure de un deosebit interes, în special după ce o parte dintre catehezele sale la *Apocalipsă*, înregistrate audio în limba greacă, au fost traduse și în limba engleză.

Amintim că fericitul stareț Athanasie a lăsat Bisericii o moștenire catehetică impresionantă – peste 3000 de cateheze și omilii înregistrate audio –, în care a explicat în amănunt cărțile Sfintei Scripturi, de la *Facere* până la *Apocalipsă*, fără a ocoli nici o temă importantă din viața contemporană a credincioșilor și a Bisericii.

ARHIMANDRITUL
ATHANASIE MYTILINEOS

Cartea descoperirii lui Iisus Hristos

Cateheze la *Cartea Apocalipsei*

IA

Traducere din limba greacă
Prof. Ivan Dumitru

editura
Σοφία

București

Coperta: Mona Velciov

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Traducere realizată după originalul în limba greacă: Αρχιμανδριτης Αθανασιος Μυτιληναιος, *Ομιλίες εἰς τήν «Ἀποκάλυψιν» τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου*, (Α' τόμος), Εκδότης: Ἱερά Μονή Κομνηνείου (Στόμιον Λαρίσης).

© Ἱερά Μονή Κομνηνείου «Κοιμήσεως Θεοτόκου» καί «Ἀγίου Δημητρίου»
400.07 Στόμιον, Λαρίσης

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ATHANASIE MYTHILINEOS, arhimandrit

Cartea descoperirii lui Iisus Hristos: cateheze la Cartea Apocalipsei /
arhimandritul Athanasie Mytilineos; trad. din lb. greacă: prof. Ivan Dumitru – București:
Editura Sophia, 2024
ISBN 978-973-136-958-7

I. Dumitru, Ivan (trad.)

Catehezele părintelui Athanasie Mytilineos și călăuzirea în tâlcuirea cărții *Apocalipsei*

Ce anume înfățișează, în realitate, cartea *Apocalipsei* prin succesiunea de vedenii pe care le consemnează Sfântul Ioan Theologul? Cum trebuie interpretate și cum se cuvine a fi înțelese toate simbolurile prezente în această carte? Este *Apocalipsa* o carte care zugrăvește într-o manieră alegorică sfârșitul acestei lumi? Când se va întâmpla acest sfârșit? Oare generația noastră va fi martora oculară a acestui sfârșit?

Acestea sunt doar câteva dintre întrebările care se nasc în mintea celui ce a lecturat fie și o singură dată cartea *Apocalipsei*. Și pe bună dreptate se nasc astfel de întrebări în fața limbajului încifrat și plin de imagini simbolice al acestei cărți, unice în felul ei. Oricine își poate da seama că *Apocalipsa* este o carte procească nu neapărat din analiza ei, ci mai ales din aceea că, încercând cu toată puterea și cu toată onestitatea, nu știe ce sens și ce interpretare ar putea să dea acestei cărți. Doar realizează că are în fața sa o scriere care îi depășește puterea de înțelegere; de aceea și intuiește că, pentru a-i pătrunde corect înțelesurile, are nevoie neapărat de o călăuză; dar nu de orice fel de călăuză, ci de una cu autoritate, de o călăuză neînșelată, care să nu-i ducă și pe alții la înșelare, ci la adevăr.

Ei bine, o astfel de călăuză experimentată, care să ne ajute să descifrăm pe cât ne este cu putință și pe cât este dat generației noastre să înțeleagă această prorocie, este și cuviosul părinte Athanasie Mytilineos, care în urmă cu câțiva ani a analizat textul acestei cărți verset cu verset în cadrul unor cateheze duminicale, ținute într-o biserică din Larisa, în Grecia.

Părintele Athanasie a purces la erminia cărții *Apocalipsei* pregătind cu mare atenție metoda pe care a folosit-o pentru tâlcuire, așadar nu la voia întâmplării sau după părerea proprie. Mai întâi, printr-o foarte bună cunoaștere a Scripturii a reușit să găsească pentru versetele *Apocalipsei* texte paralele și chiar explicative în celelalte cărți ale Noului și chiar ale Vechiului Testament. Apoi, a identificat cadrul istoric al evenimentelor descrise în carte, reușind în acest fel să arate, în ciuda alegorismului imaginilor, caracterul real și istoric al acestora începând de la nașterea Bisericii, la Prima Venire a Mântuitorului și până la Judecata Universală, care se va întâmpla la a Doua Venire a Lui.

Ca bază absolut necesară în interpretarea textului a folosit tâlcuirile Părinților și Scriitorilor Bisericești, recunoscute de Biserica Ortodoxă ca fiind folositoare. De asemenea, pentru anumite date generale și filologice a apelat și la singura tâlcuire grecească modernă care exista la acea vreme, anume cea a profesorului P.I. Bratsiotis, *Apocalipsa Sfântului Ioan*. Cu toate acestea, tâlcuirea *Apocalipsei* făcută de părintele Athanasie are și ceva în plus față de toate tâlcuirile anterioare făcute de Părinții Bisericii, anume epoca în care trăiește autorul. Aici trebuie amintit faptul că de la ultimul mare părinte care a comentat *Apocalipsa*, anume Aretha al Cezareei, care a trăit în secolul al IX-lea d.Hr., a trecut mai bine de un mileniu. Acest element nu este deloc neglijabil pentru că *Apocalipsa* este o prorocie pentru întreaga istorie a Bisericii, prin urmare imaginile cuprinse în carte au și o latură care se explică în mod specific, în funcție de epoca în care se găsește Biserica lui Hristos. Sau, după cum spune Sfântul Andrei al Cezareei: „Timpul descoperă prorociile și cercarea celor înțelepți/cu trezvie”. Și se va vedea pe parcursul acestei tâlcuiri că principiul enunțat de Sfântul Andrei se verifică întru totul. Cei interesați vor observa, parcurgând catehezele ce vor urma, cum ceea ce Părinții mai vechi au trecut cu vederea, părintele Athanasie, în duhul Părinților fiind, va tâlcui, așadar, lucruri prorocite pentru epoca noastră.

Totuși, deși sunt multe amănuntele care se descoperă treptat, fără îndoială, cartea are și o temă centrală care nu se schimbă, indiferent de epocă. Ne spune, prin urmare, părintele Athanasie:

„Ideea centrală a cărții este a Doua Venire a lui Hristos în calitate de Judecător și de Împărat și cu aceasta începe și se sfârșește. Sfârșindu-se, Biserica (*Mireasa*) și *Duhul* (Sfântul Duh) Care rămâne în Biserică, vor zice: „Vino, Doamne Iisuse!”; „Da, vin degrabă”. Aceasta este atmosfera așteptării întru duhul cărții și în cadrul Bisericii. Iar Biserica Îl așteaptă pe Hristos. Îl așteaptă în calitate de Judecător și de Împărat, ca să îndepărteze răul, ca de-acum să nu mai existe diavolul, să nu mai existe păcatul, să nu mai existe stricăciunea, să nu mai existe moartea”. Și într-un alt loc continuă:

„În consecință, ideea centrală a cărții este: Iisus Hristos, în calitate de Judecător și Împărat, și a Doua Lui Venire. Tema ei principală (pe care o vedem că se mișcă în imagini succesive, potrivit unui sistem *heptadic* (din câte șapte elemente), așa cum vom vedea la analiza cărții) este lupta dintre Împărăția lui Dumnezeu și puterile potrivnice lui Dumnezeu și triumful final al Bisericii prin biruința lui Hristos”.

Dar, dacă aceasta este tema centrală a cărții, ne putem întreba: ce presupune acest lucru pentru noi, creștinii?

„Scopul pentru care a fost scrisă cartea *Apocalipsei* este pregătirea celor credincioși în fața strămtorărilor care-i așteaptă, dar și mângâierea, alinarea credincioșilor, pentru bunul rezultat al luptei”.

Legat de cele spuse mai sus, s-ar putea ca cineva să creadă că prorocia este orientată numai spre descoperirea celor viitoare. Înșă, se pare că prorocia nu se limitează doar la acest aspect. Și la acest punct părinte Athanasie vine cu lămuriri extrem de necesare:

„Cu siguranță, *Apocalipsa* este în principal o carte prorocască, una care, fiți foarte atenți!, nu descoperă doar cele viitoare, ci și pe cele prezente. Atunci când prorocia se mișcă în

viitor, ea vine să descopere ceva ce se va întâmpla în viitor și pe care nu-l cunoaște nici o făptură rațională creată. Nu cunoaște viitorul nici omul, nici îngerul, nici diavolul. Viitorul este cunoscut cu adevărat doar de Dumnezeu și de nimeni altcineva, și numai Acela poate să-l descopere. Prin urmare, prorocia este privilegiul numai al Adevăratului Dumnezeu și privilegiul, putem spune, al adevăratei noastre credințe ortodoxe.” Însă, de asemenea, „prorocia se mișcă în prezent, fapt pentru care scapă atenției contemporanilor”.

Și iată cum vede părintele Athanasie că se exprimă prorocia în timpul prezent:

„De multe ori prorocii vin să întărească și să ajute, să îndemne la pocăință și să ridice, să readucă la starea inițială poporul care-i ascultă. Așadar, prorocia nu vine să spună doar ceea ce va fi sau ceea ce a fost, ci și cum trebuie să stea oamenii în fața lui Dumnezeu”.

Din cele menționate aici, dar mai cu seamă din cele spuse pe tot parcursul acestor neprețuite cateheze, putem spune că și părintele Athanasie ni se înfățișează ca un proroc pentru vremurile de astăzi, atât de tulburi și în care se resimte acut nevoia de povățuitori duhovnicești încercați și cu dragoste pentru poporul lui Dumnezeu. Acesta este principalul motiv pentru care am purces la osteneala traducerii acestei tâlcuiri la *Apocalipsă*, formate dintr-un corpus de 103 cateheze.

În încheiere, dorim să mulțumim și pe această cale cuvioșilor părinți de la mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” și „Sfântul Dimitrie” din Larisa, în special arhimandritului Policarp, actualul egumen al mănăstirii, pentru dragostea lor cu adevărat evanghelică și pentru sprijinul acordat încercării noastre de a oferi publicului cititor din spațiul românesc prima traducere integrală din limba greacă a renumitelor *Cateheze la Apocalipsă* ale vrednicului de pomenire stareț Athanasie Mytilineos.

Traducătorul

CATEHEZA ÎNTÂI

Introducere.

Cartea-capodoperă a netrecătoarei prorocii despre Hristos ca Judecător

Cu ajutorul Sfântului Dumnezeu în Treime închinat, în luna octombrie, în luna în care sunt începute multe munci, începe și pregătirea ogoarelor pentru sămânța noastră. Și, așa cum ies agricultorii noștri pe ogoare pentru pregătire și pentru însămânțarea grâului, așa iese și Cuvântului lui Dumnezeu să semene sămânța Sa în ogorul sufletelor noastre: „Ieșit-a semănătorul să semene cuvântul său”¹.

Cuvântul lui Dumnezeu însă nu iese ca să are; El vine doar să semene; arătura ne revine nouă. Adică dacă vom veni să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu, felul cum îl vom asculta și ce consecințe va avea cuvântul lui Dumnezeu în viața noastră, acestea sunt lucruri care ne privesc pe noi.

Totuși, „*semănătorul seminței*” vine neconținut. Este ieșirea Dumnezeului nostru, prin întruparea Sa, care este o ieșire a dragostei spre faptele Lui, spre oameni, și vine să semene cuvântul Adevărului Său dumnezeiesc. În fața noastră avem o perioadă de un an; vom veni aici ca să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu și depinde de noi cum îl vom asculta.

Se cuvine să vă spun că acest cuvânt al lui Dumnezeu uneori cade pe un pământ bătătorit, un pământ necultivabil, al inimii înseși, care o lasă indiferentă. Intră cineva, ascultă, dar nu dă

¹ Luca 8, 5; Matei 13, 4. Vezi și Isaia 55, 10-11; Amos 9, 3; Matei 13, 24; 25, 26. Marcu 4, 3; Luca 8, 11; 19, 21. Ioan 4, 36-39.

nici o importanță cuvântului. Alteori cuvântul lui Dumnezeu cade în inimi superficiale, ușuratice, în acele inimi care se entuziasmează, care simt bucurie înlăuntrul lor pentru cuvântul lui Dumnezeu, dar când vor ieși pe ușă afară, le-au uitat deja pe toate. Altă sămânță cade în inimi care își promet multe și plănuiesc o viață duhovnicească rodnică, însă vin o mie și una de griji ale vieții, iar cuvântul lui Dumnezeu este sufocat și, în cele din urmă, aceste inimi rămân neroditoare.

Să nu se întâmple ca noi să aparținem acestor categorii de oameni, așa cum am ascultat în pericopa evanghelică de astăzi dimineață, în cuprinsul *Parabolei semănătorului*²! Nu, iubiții mei, cuvântul lui Dumnezeu trebuie să cadă în inimi care să fie „pământ bun”, acolo unde va aduce roadă și va deveni sfințenie! Înșă aceste inimi, inimile noastre, vor trebui să primească cuvântul Lui cu frică de Dumnezeu și cu smerenie, și atunci vor da rod de treizeci de ori mai mult și de șaizeci de ori mai mult și de o sută de ori mai mult³.

Anul acesta, harul lui Dumnezeu ne dă ca prilej de înșămânțare a cuvântului lui Dumnezeu cartea *Apocalipsei*.

Apocalipsa este ultima carte a Noului Testament, dar și a întregii Sfinte Scripturi. Această carte a *Apocalipsei* constituie concluzia finală și are o mare corespondență cu prima carte a Sfintei Scripturi, care este *Facerea*. Ambele cărți constituie împreună axa *căderii-mântuirii* omului. Cartea *Facerii* menționează istoria căderii omului; cartea *Apocalipsei* menționează istoria restaurării, a mântuirii⁴. Cu adevărat, în cartea *Facerii* este descrisă crearea lumii și a omului. Este frumosul început al lumii văzute, create.

Dar oamenii au căzut; au căzut în păcat la îndemnul viclean al diavolului. De atunci au intrat păcatul, stricăciunea și moartea. Toate păreau ca și cum ar fi zădărnice, ca și cum ar fi ză-

² Cf. Luca 8, 5-15.

³ Cf. Matei 13, 8; Marcu 4, 8 și 20.

⁴ Cf. *Facerea* 3, 1-24; *Apocalipsa* 7, 10; 12, 10; 19, 1.

dărnicit frumosul plan al lui Dumnezeu, adică acela de a ajunge creația lângă Dumnezeu, de a se uni cu El și de a se îndumnezei.

Însă tot ceea ce creează Dumnezeu, iubii mei, nici nu se nimicește, nici nu se zădărnicește, ci se înnoiește⁵. Și pentru înnoirea lumii zidite, văzute, care s-a învechit însă prin păcat, a fost săvârșită economia tainei întrupării celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi, Care este Iisus Hristos.

Lumea însă nu L-a primit pe Iisus Hristos și L-a răstignit. Și totuși atunci nu a fost zădărnicit planul mântuirii, pentru că prin cruce a fost biruit diavolul, iar prin Învierea lui Hristos au fost biruite stricăciunea și moartea⁶.

Astfel Biserica, Trupul lui Hristos, merge în cadrul istoriei prin multe necazuri, greutăți și mucenicii de la puterile potrivnice lui Dumnezeu, care neconținut răstignesc Trupul lui Hristos⁷. Însă, în cele din urmă, Biserica va birui, pentru că Hristos a biruit pe diavol, lumea și moartea. Biserica îmbisericește zidirea și o conduce în Împărăția lui Dumnezeu.

Așadar, dacă cartea *Facerii* ne descrie crearea lumii, a omului și căderea acestuia, cartea *Apocalipsei* ne descrie, în chip revelat, parcursul Bisericii, adică al credincioșilor și, în general, al creației în cadrul istoriei, nașterea din nou, re-zidirea și slava veșnică ale omului și ale creației zidite, văzute.

Cartea *Apocalipsei* – vom face o mică introducere în aceasta astăzi, pentru a ne putea orienta în legătură cu ea – cuprinde pe scurt întreaga taină a Iconomiei Dumnezeiești, de la întruparea Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu și până la a Doua Lui Venire, Judecata și înfățișarea Împărăției lui Dumnezeu.

Ca să vă dau doar o imagine, vă spun următoarele: Doar într-o singură imagine a *Apocalipsei* se arată taina întrupării. Es-

⁵ Cf. Sf. ÎPPOLIT AL ROMEI, *Împotriva tuturor ereziilor*, 5. 17. 7: „Iar acesta (diavolul) este dintru început ucigaș de oameni; și lucrarea pe care el o săvârșește este stricăciunea și moartea”.

⁶ Cf. *Isaia* 66, 22; 65, 17; *Apocalipsa* 21, 5; 20, 11. 21, 1-5; *II Petru* 3, 13.

⁷ Cf. *Efesenii* 1, 22-23; 6, 10-19; *Filipeni* 3, 18; *Evrei* 6, 6; *Apocalipsa* 1, 6.

te cea a *Femeii* care ține un *Prunc de parte bărbătească, Fiul de parte bărbătească*, copilul ei pe Care L-a născut. Înainte să-L nască – citim aceasta în text – *Fiara* așteaptă momentul când va naște *Femeia* care are în pânțele, astfel încât, îndată ce naște *Pruncul*, să-L răpească și să-L înghită. Însă, îndată ce a fost născut *Pruncul*, a fost răpită *Femeia* în pustie. Iar *Fiara* aleargă în urma ei, scoțând apă din gură ca un râu, ca să-i facă pe *Femeie* și pe *Prunc* să-i ia râul – expresia este a cărții *Apocalipsei* –, adică aruncă apă în urma *Femeii*, ca să producă o inundație și să-L înece pe *Prunc*, dar nu izbutește, pentru că în cele din urmă *Pruncul* este răpit la cer⁸. Iubiții mei, aceasta este întreaga istorie a Întrupării.

Diavolul, așa cum spune un Părinte al Bisericii noastre (Sfântul Ignatie al Antiohiei), căuta fecioarele ca să afle care dintre ele Îl va naște pe Mesia. Dar „a scăpat” atenției stăpânitorului veacului acestuia, adică faptului că S-a născut Fiul lui Dumnezeu dintr-o fată fecioară, și astfel diavolul nu a sesizat acest lucru⁹. Diavolul nici nu este peste tot prezent, nici nu le cunoaște pe toate. Dar el căuta, și vedem acest lucru în chip foarte limpede în cartea *Apocalipsei*, acolo unde aștepta, așa cum este menționat, să Se nască *Pruncul*.

Persoana *Femeii* are două fețe: a Născătoarei de Dumnezeu și a Bisericii. Și în mod cert este Biserica, pentru că Biserica este trupul lui Hristos¹⁰, iar Hristos a luat trupul Său din Preasfânta Fecioară, din Născătoarea de Dumnezeu. Prin urmare, Născătoarea de Dumnezeu și Biserica sunt același lucru cu cele două fețe și avem în acest caz, în același timp, și deosebire, și identitate.

⁸ Cf. *Apocalipsa* 12, 1-17.

⁹ Sfântul IGNATIE AL ANTIOHIEI, *Epistola către Efeseni*, traducere de Pr. D. Fecioru, 1979, *PSB* 1, 1.19.1, p. 163: „Stăpânitorului veacului acestuia i-a scăpat fecioria Mariei, nașterea lui Hristos din ea, asemenea și moartea Domnului. Trei taine răsunătoare, care s-au săvârșit în tăcerea lui Dumnezeu”; Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Expunere exactă a credinței ortodoxe*, PG 94, 1160A: „Pentru că vrăjmașul mântuirii noastre pândea fecioarele...”. Vezi și *Ioan* 12, 31; 14, 30.

¹⁰ Cf. *1 Corinteni* 12, 27.

Biserica este prigonită, sunt prigionii ucenicii, este prigonită Maica Domnului, dar *Pruncul* este răpit. Aceasta înseamnă Răstignirea, Învierea și Înălțarea lui Hristos. De-acum diavolul nu mai poate ajunge în cer, nu mai poate să facă nimic. De atunci însă el continuă să urmărească *Femeia* în pustie, adică se întoarce totdeauna împotriva Bisericii¹¹.

Poate vedea cineva în această imagine – care este una dintre foarte multele imagini ale cărții *Apocalipsei* – într-o miniatură taina Dumnezeieștii Iconomii.

Însă cartea *Apocalipsei* se mai referă și la întemeierea și expansiunea Bisericii lui Hristos, a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, la desfășurarea luptei dintre *Femeie* și *Fiară*¹², adică dintre Biserică și puterile potrivnice lui Dumnezeu – vom vedea ce sunt aceste *puteri potrivnice lui Dumnezeu* – și, în final, se referă la *plăgile* care vin asupra *Fiarei* și asupra lumii care apostaziază de la credință. Biserica biruiește, vine Hristos, judecă lumea, diavolul este legat și strălucește Împărăția lui Dumnezeu¹³.

Aceasta este diagrama generală a cărții *Apocalipsei*.

Ideea centrală a cărții este a Doua Venire a lui Hristos, în calitate de Judecător și de Împărat, și cu aceasta începe și se sfârșește. Sfârșindu-se, Biserica (*Mireasa*) și *Duhul* (Sfântul Duh) Care rămâne în Biserică, vor zice: „Vino, Doamne Iisuse!”¹⁴; „da, vin degrabă”. Aceasta este atmosfera așteptării întru duhul cărții și în cadrul Bisericii. Iar Biserica Îl așteaptă pe Hristos. Îl așteaptă în calitate de Judecător și în calitate de Împărat, ca să îndepărteze răul, ca de-acum să nu mai existe diavolul, să nu mai existe păcatul, să nu mai existe stricăciunea, să nu mai existe moartea.

În consecință, ideea centrală a cărții este: Iisus Hristos în calitate de Judecător și Împărat, și a Doua Lui Venire. Tema ei principală (pe care o vedem că se mișcă în imagini succesive, po-

¹¹ Cf. Ioan 8, 44; I Petru 5, 8; Apocalipsa 12, 12.

¹² Cf. Apocalipsa 11, 7; 13, 1-2 și 11-12 ș.a.

¹³ Cf. Apocalipsa 9, 20; 15, 1; 5; 9 ș.a.

¹⁴ Apocalipsa 22, 17 și 20.

trivrit unui sistem *heptadic*¹⁵, așa cum vom vedea la analiza cărții) este lupta dintre Împărăția lui Dumnezeu și puterile potrivnice lui Dumnezeu, și triumful final al Bisericii prin biruința lui Hristos¹⁶.

Iar scopul pentru care a fost scrisă cartea *Apocalipsei* este pregătirea celor credincioși în fața strămtorărilor care-i așteaptă, dar și mângâierea, alinarea credincioșilor, pentru bunul rezultat al luptei.

Toate acestea pe care vi le grăiesc prin cuvinte foarte puține sunt consemnate în cartea *Apocalipsei* prin vedenii, reprezentări și imagini, care constituie și limbajul simbolic al cărții *Apocalipsei*. Cu siguranță, *Apocalipsa* este în principal o carte prorocască, care, fiți foarte atenți!, nu descoperă doar cele viitoare, ci și pe cele prezente. Prin urmare, aici se arată prorocia în înțelesul ei larg.

Însăși cartea *Apocalipsei* (capitolul întâi, versetul 19), în punctul în care Domnul Se adresează Sfântului Ioan Evanghelistul, zice următoarele: „Scrie, deci, cele ce ai văzut și cele ce sunt – adică cele prezente – și cele ce au să fie după acestea”. Sfântul Ioan atunci, potrivit tradiției¹⁷, se afla exilat în insula Patmos, în peștera care astăzi este cunoscută drept *peștera Apocalipsei*. Acolo se ruga neconținut, iar într-o zi de duminică – ne spune el însuși acest lucru în prologul cărții sale – „fost-am în duh”¹⁸ și a văzut toate aceste descoperiri și vedenii pe care le descrie prin poruncă

¹⁵ Prin grupe de câte șapte elemente (*n. tr.*).

¹⁶ Cf. *Apocalipsa* 3, 21; 5, 5; 6, 2; 17, 4.

¹⁷ Potrivit frumoasei opinii a Bisericii vechi, cartea a fost scrisă la sfârșitul secolului I d.Hr. Sfântul Irineu al Lyonului zice: „Se vede că nu de mult timp, ci aproape în vremea generației noastre, spre sfârșitul stăpânirii lui Domițian”, *Biblioteca Părinților și Scriitorilor Bisericești Greci* (ΒΕΠΙΕΣ 5, 169). Istoricul bisericesc Eusebiu al Cezareei afirmă că scriitorii păgâni plasează exilul Sfântului Ioan Evanghelistul în insula Patmos în al paisprezecelea sau al cincisprezecelea an al domniei lui Domițian, adică prin 95-96 d.Hr., de unde s-a întors în Efes în anul 96-98 d.Hr. Ne încredințăm de aceleași lucruri și Clement al Alexandriei, Origen și Ieronim (Nikolaos P. VASILIA-DIS, *Apocalipsa lui Ioan, Introducere*, Ed. Sotir, Athena, 2013, p. 19).

¹⁸ *Apocalipsa* 1, 10.

de la Hristos. În consecință cartea *Apocalipsei* este o carte prorocescă, ce descoperă lucrurile prezente și viitoare.

V-am spus faptul că *prorocia* are aici un înțeles larg și se mișcă în viitor, în prezent, dar și în trecut.

Și am să analizez aceste aspecte.

Atunci când prorocia se mișcă în viitor, ea vine să descopere ceva ce se va întâmpla în viitor și pe care nu-l cunoaște nici o făptură rațională creată. Nu cunoaște viitorul nici omul, nici îngerul, nici diavolul. Viitorul este cunoscut cu adevărat doar de Dumnezeu și de nimeni altcineva, și numai Acela poate să-l descopere¹⁹. Prin urmare, prorocia este privilegiul numai al adevăratului Dumnezeu și privilegiul, putem spune, al adevăratei noastre credințe ortodoxe.

Prorocia se mișcă de asemenea în prezent, fapt pentru care scapă atenției contemporanilor.

Sfântul Ioan Înaintemergătorul, spre pildă, este numit *Pro-roc*. De ce însă? Ce a prorocit Sfântul Ioan Botezătorul? Oare a prorocit viitorul? Oare a prorocit trecutul? El nu a prorocit viitorul, nici trecutul. Sfântul Ioan Botezătorul, iubiții mei, a prorocit numai prezentul! Și nucleul – centrul prorociei sale – a fost: „Iată-L pe Mesia”, „Iată-L pe Mielul lui Dumnezeu”²⁰, Acesta este Mielul lui Dumnezeu. Iar atunci când l-au întrebat mai-marii poporului dacă el însuși este Mesia, el a răspuns:

„– Nu, a zis, eu nu sunt Mesia.

– Dar atunci cine ești?

– Eu sunt «glasul celui ce strigă în pustie». Eu care strig în pustie sunt un glas care am venit să mărturisesc despre Mesia. Mesia acesta este Care temporal este în urma mea, iar eu sunt înaintea Lui, dar calitativ El este înaintea mea; «mai înainte de mine era». El este Acela Căruia eu nu pot – nu sunt vrednic – nici «să-I dezleg cureaua încălțăminteii»²¹.

¹⁹ Cf. *Daniil* 2, 22; 28-29; *Vezi* și *Matei* 24, 36.

²⁰ *Ioan* 1, 29.

²¹ Cf. *Ioan* 1, 19, 28; *Isaia* 40, 3; *Matei* 3, 3; *Marcu* 1, 3; *Luca* 3, 4.

Însă atunci când el proroceste despre Hristos, Hristos este prezent. Sfântul Ioan Botezătorul este un mare proroc²², iubiții mei, și totuși el proroceste doar prezentul. Și este mai greu să prorocști prezentul decât să prorocști viitorul.

În fine, prorocia se mișcă și în trecut; proroceste ceea ce ochiul omenesc nu a văzut. Atunci când, spre pildă, Moisi, marele proroc, consemnează în cartea *Facerii* crearea lumii și a omului, de unde le cunoștea? El le scrie în chip prorocesc. În consecință el este un proroc care se mișcă în trecut. Mai semnalăm faptul că este mai larg caracterul prorociei decât v-am spus până acum, pentru că are în sine și elementul învățaturii; adică are și îndemnuri morale, încurajează spre pocăință, spre alinare, în fața asprei nevoițe a vieții duhovnicești, și celelalte. De multe ori prorocii vin să întărească și să ajute, să îndemne la pocăință și să ridice, să readucă la starea inițială poporul care-i ascultă. Așadar, prorocia nu vine să spună doar ceea ce va fi sau ceea ce a fost, ci și cum trebuie să stea oamenii în fața lui Dumnezeu.

Din acest motiv, subliniez și consemnez faptul că *nu* ar trebui – îl subliniez pe *nu* – să vedem cartea *Apocalipsei* în înțelesul strâmt al prorociei, adică ca pe o carte care ne va vorbi numai despre viitor. Nu, iubiții mei; cartea *Apocalipsei* se va mișca și spre cele dinapoi, și spre cele din fața noastră, dar – ascultați! – și spre prezent!

Ce a grăit Domnul aici? El a zis „cele ce sunt”²³, acelea care există; și acest „cele ce sunt” nu reprezintă numai ceea ce se întâmplă atunci când Domnul i-a dictat *Apocalipsa* Sfântului Ioan și i-a arătat imaginile simbolice, adică fiecare lucru care se întâmplă în epoca lui. Atunci când menționează despre *desfrânata cea mare*, despre *Babilon*²⁴ – despre Roma – nu este doar Roma acel „cele ce sunt”, este și ceea ce se întâmplă astăzi, va fi și ceea

²² Cf. *Matei* 11, 11; *Luca* 7, 28.

²³ *Apocalipsa* 1, 19.

²⁴ Cf. *Apocalipsa* 14, 8; 16, 5, 19; 17, 5 ș.a.

ce se întâmplă mâine, dar acest mâine va fi acela care va aparține zilei de mâine, însă va fi și în calitate de prezent. Prin urmare, în fiecare moment *Apocalipsa* se mișcă în trecut, în prezent și în viitor. Ea are această formă largă. Vine ca să aline, ca să îndrepte lucrurile, să înștiințeze și să semnaleze. „Vine Antihristul”, zice²⁵, în fiecare epocă, însă în special într-o epocă în care sentimentul religios este foarte scăzut.

Cartea *Apocalipsei* este o carte vie cu har mult și de negrăit și cu propeție. În ciuda imaginilor ei înfricoșătoare, are o propeție și în același timp o anumită tandrețe; este o adevărată capodoperă cartea *Apocalipsei*! Aceluia care a putut să vadă ceva în această carte, ea îi va deveni delectare.

Apocalipsa este scrisă în limba populară a epocii elenistice. Avem în ea limbajul elenistic, care nu este desigur dialectul attic sau măiestritul limbaj al lui Platon! Ne aflăm cu mulți ani, cu câteva sute de ani mai târziu. Limba greacă a suferit multe influențe, în special străine, și s-a barbarizat. În această limbă (limbaj) au fost scrise Evangheliile. Cartea *Apocalipsei* este plasată chiar mai jos decât această limbă elenistică, este o – îngăduiți-mi să spun, așa cum ziceam – o limbă populară (*dimotika*)! Să nu vă deranjeze acest lucru și să nu vă smintească! Ea înfățișează din perspectivă literară/filologică atâtea elemente și de un asemenea fel, încât străinii au spus faptul că cartea *Apocalipsei* are propria ei gramatică! Atunci când, spre pildă, zice „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”²⁶, la cuvântul „este” pune articol – „ὁ ὢν”, pentru că este participiu – însă la cuvântul „era”, care este imperfectul verbului *a fi*, ce fel de articol ar putea să pună? Însă el pune articol verbului și zice „Cel ce erai” (ὁ ἦν)! Acesta este un *solecism*, adică o expresie incorectă sintactic. Așadar cartea *Apocalipsei* are propria ei gramatică²⁷, dar este fericită, plină de har!

²⁵ *Apocalipsa* 11, 7; 13, 1-2.

²⁶ *Apocalipsa* 1, 4, 8; 11, 17.

²⁷ E.W. Benson a caracterizat-o drept *Grammar of Ungrammar*. Din perspectivă literară, mulți străini (R.H. Charles, W. Bousset, E. Lohmeyer și mulți alții) socotesc *Apo-*

Nu are însă un lexic bogat. Știți, de pildă, că dintre cele patru Evanghelii cea mai săracă lexical este cea a lui Ioan, dar este și cea mai înaltă și mai teologică. Ea imită kenoza (deșertarea de sine) a lui Dumnezeu-Cuvântul Care Se acoperă cu sărăcia existenței omenești²⁸. Astfel, în cuprinsul sărăciei, am putea spune, al lexicului, vine bogăția teologiei, bogăția Împărăției lui Dumnezeu și inundă atât de mult totul, încât depășește înțelesurile cuvintelor. Este ceva cu totul uimitor! Numai acela care este familiarizat cu cartea *Apocalipsei* poate să descopere neconținut toate aceste elemente noi, toate aceste noime și înțelesuri. Este o adevărată capodoperă, iubirii mei, cartea *Apocalipsei*.

Are unitate, are simetrie, are euritmie, are forță a cuvântului, are o bogăție de culori și de nuanțe, în ciuda *sărăciei* de cuvinte. Încă mai are o neînchipuită varietate de teme, o plasticitate, o vivacitate, o asemenea expresivitate această carte, încât îl captivează pe acela care o citește.

Despre nici o carte, nici despre cea mai clasică carte din istoria literaturii omenești, nu s-au scris atât de multe, nu s-au făcut atât de multe lucrări câte s-au făcut despre această carte. S-au scris, se scriu și se vor scrie foarte multe lucrări despre cartea *Apocalipsei*. Realmente, cartea aceasta este un adevărat tezaur!

Este o carte adânc înțeleaptă, trezvitoare a conștiințelor, fermecătoare. Scenele ei de reprezentare sunt cerul și pământul. Timpul în care se mișcă, pe care istoria omenească nu-l cuprinde, este istoria universală și veșnicia.

Din acest motiv ar și constitui o greșală ermineutică dacă am interpreta textul *Apocalipsei* pe baza unui loc (topos), așa cum este Grecia sau Constantinopolul – cei ce citiți *literatură*

calipsa unică în felul ei, și mai ales o caracterizează a fi drept o capodoperă. Marea sa valoare literară a fost sesizată și de J. Herder în lucrarea lui, *Maranatha* (1779), pe care o socotește drept o carte clasică „pentru toate inimile și epocile, o carte ce cuprinde esența creștinismului și a istoriei universale”. Despre această temă a se vedea și E. SCOTT, *The book of Revelation*, London, 1941, pp. 179-188 (§*Revelation and literature*).

²⁸ Cf. Filipeni 2, 7.

apocaliptică înțelegeți ceea ce spun –, adică să interpretăm *Apocalipsa* în spațiul strâmt al Constantinopolului sau în spațiul strâmt al Greciei, ca și cum *Apocalipsa* ar fi scrisă pentru greci. Cartea *Apocalipsei* este o carte universală. V-am spus, scenele ei de reprezentare sunt cerul și pământul, iar cronologia ei este istoria universală și veșnicia. Așadar, cum dar vom limita acum cartea *Apocalipsei* și vom spune: „Să citim să vedem ce se va întâmpla în viitor; oare vom lua Constantinopolul și Sfânta Sophia?”... Ce sărăcie!

Din această pricină, cei ce interpretează lucrurile în acest fel cad pe lângă subiect. Iubiții mei, cei ce au scris vreo tâlcuire a *Apocalipsei* în aceste înguste registre nu au fost confirmați de Biserică și, firește, au fost făcuți de rușine. Doar în perspectiva istoriei erminiei acestei cărți vi-l menționez pe Apostolos Makrakis, care a vrut să tâlcuiască *Apocalipsa* totdeauna pe baza spațiului, a toposului grecesc, cu centrul în Constantinopol, având în vedere mahomedanismul²⁹.

Nu putem să facem erminia *Apocalipsei* pe baza unui curent al epocii noastre, așa cum, spre exemplu, s-a întâmplat în epoca lui Makrakis, spre sfârșitul secolului al XIX-lea când stăpâna mahomedanismul turc peste Grecia. Faptul că *Apocalipsa* cuprinde și referiri la mahomedanism este neîndoielnic; dar nu putem spune că aceasta constituie o temă cu care se ocupă în mod special cartea *Apocalipsei* și numai pe aceasta va insista. Nu! Este o greșeală! Nici comunismul, nici ateismul, nici nimic altceva nu constituie tema prin excelență a cărții. Aceste teme sunt cuprinse

²⁹ Apostolos Makrakis, înflăcărat patriot grec, adept al *Marii Idei* a Neamului, mare figură națională și religioasă, conducător al mișcării de trezire națională din Grecia postrevoluționară, teolog și predicator harismatic din secolul al XIX-lea, cu puțin înainte excomunicat de către Sfântul Sinod al Greciei ca eretic. Susținea faptul că îi fusese încredințată o misiune dumnezeiască în vederea îmbunătățirii Bisericii și a statului și că a fost martor înviat al primilor ani ai creștinismului. Urmărea instaurarea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ și alungarea turcilor din Constantinopol. În lucrarea sa *Tâlcuire la Apocalipsă* (1882) în cele două *Fiare* ale cărții *Apocalipsei* îi distinge pe papa de la Roma și pe Mahomed.

în cartea *Apocalipsei* – fiți cu luare-aminte! Sunt cuprinse; sunt teme mari, sunt teme universale, și sunt cuprinse în ea – dar cartea *Apocalipsei* nu se epuizează la acestea. Așadar, să nu spunem că *fiara* este comunismul sau mahomedanismul. Nu! Faptul că acestea sunt *fiare* înaintemergătoare este neîndoielnic; însă *fiara* nu reprezintă doar aceste realități. V-am spus că constituie o greșală ermineutică să determinăm astfel de imagini simbolice.

De aceea, am să vă rog foarte mult să nu așteptați să auziți astfel de lucruri, atunci când veți veni aici să ascultați analiza textului sfânt pe care o vom face. Să veniți, în mod sigur. Și mai cu seamă veți vedea că există un foarte mare interes pentru această carte. De altfel, introducerea pe care o facem acum are loc tocmai ca să trezească, să miște interesul ascultătorilor, încât să vină și mulți alții, arătând încât să fie nevoie să mergem chiar și în piață să facem cateheza noastră! Însă, fiți atenți, să nu așteptați să auziți aici, analizând și tâlcuind cartea *Apocalipsei*, dacă se va face și când anume se va face al III-lea Război Mondial..., nici chiar când va veni *Antihristul* și când se va întâmpla a Doua Venire a lui Hristos... Să nu vă așteptați la astfel de lucruri; în astfel de cazuri este vorba despre greșeli ermineutice. Și cei care le-ar întreprinde, de la ermineuți și de la organizatori de cateheze, se vor expune unei mari primejdii. Este simptomatic faptul că toți cei ce au vorbit în acest fel au fost ulterior tăgăduiți.

Noi, desigur, în erminia pe care o facem ar trebui să urmăm linia pe care o are Biserica noastră. Iar această linie, iubiții mei, a fost trasată în principal de către trei oameni, cu adevărat însuflați de Dumnezeu, de trei Părinți ai Bisericii: Andrei, arhiepiscopul Cezareei, din secolul al VI-lea, Aretha, de asemenea arhiepiscop al Cezareei, din secolul al IX-lea, și Oicumenius (Icumenie, Oecumenius), din secolul al VI-lea³⁰. Toți acești trei autori au scris

³⁰ În legătură cu identitatea lui Oicumenius, a tâlcuitorului *Apocalipsei*, există o anumită confuzie. Anumiți istorici susțin că a fost episcop al Trikei, care a trăit în secolul al X-lea d.Hr. Însă cercetări mai noi atribuie tâlcuirea *Apocalipsei* filosofului și

tâlcuiri la *Apocalipsă*. Eu, slavă Domnului, am în mâinile mele două dintre acestea: tâlcuirea lui Andrei și cea a lui Aretha al Cezareei. Acestea sunt niște tâlcuiri complete la *Apocalipsă*, în care poate cineva vedea linia ortodoxă a Bisericii noastre, modalitatea în care se face erminia cărții *Apocalipsei*³¹.

Nu este întâmplător faptul – chiar dacă vom analiza acest aspect în cadrul temelor noastre – pentru care Părinții și teologii Bisericii noastre nu s-au îndeletnicit în mod special cu cartea *Apocalipsei*. Să zicem, spre pildă, profesorul Panayotis Trempeles a comentat toate cărțile Noului Testament, în afară de cartea *Apocalipsei*. De ce oare? Însă aceasta o vom vedea pe parcursul temelor noastre?

Acum doar acest lucru vă spun, anume că aceste *tâlcuiri* pe care vi le-am menționat – precum și minunata carte a profesoru-

retorului Oicumenie, prieten al patriarhului Antiohiei, Sever, care a trăit la începutul secolului al VI-lea d.Hr. (Cf. B. ALTANER, *Patrologia*, p. 466). Potrivit lui Konstantinos Belzos, pe baza sâracelor informații istorice pe care le avem la dispoziție, îl putem identifica pe autorul *Tâlcuirii* în cauză cu învățatul Oicumenius, „comite” și „Scolastic al Isauriei”, care avea răvnă nu numai pentru discuțiile dogmatice, ci și pentru preocupări ermineutice. Rodul strădaniei sale a fost unul exemplar. Fără îndoială, el a oferit cea mai originală, în ceea ce privește metoda, și cea mai bogată, în ceea ce privește teologia, erminie a *Apocalipsei* din toată perioada bizantină. Profund hristocentrică și sensibilitate soteriologică ale gândirii lui Oicumenius au condus la receptarea cărții sale tematice despre *Apocalipsă* drept o „vedere, într-un oarecare fel, picturală” a tainei Dumnezeieștii Iconomii și o însușire a ei în Hristos, prin Sfântul Duh (Konstantinos BELZOS, *Erminia Noului Testament. Metode și principii ale Erminiei cărții Apocalipsei*, p. 4). Vezi și H.C. HOSKIER, *The Complete Comentary of Oecumenius on the Apocalypse*, Michigan, 1928.

³¹ Tâlcuiri la cartea *Apocalipsei* avem foarte multe de la Părinții Bisericii noastre, nu atât din Răsărit, cât mai ales din Apus, iar aceasta nu în mod întâmplător (Cf. S. SAKKOS, *Introducere în Noul Testament*, Tesalonic, ²1984, pp. 40-41). Dintre cele mai valoroase sunt ale lui Ippolit, papă al Romei (sfârșitul sec. al II-lea și începutul sec. al III-lea d.Hr.), care însă din păcate nu s-a păstrat de sine stătător, ci sporadic în tâlcuirile altora. Puțin mai târziu este cel al lui Origen (*Comentariu la Apocalipsă*, în: *BEITEE*, vol. 17). Spre sfârșitul secolului al VI-lea d.Hr., avem și *Tâlcuirea* lui Oicumenius (H.C. HOSKIER, *The complete commentary of Oecumenius on the Apocalypse*, 1928), pe care se sprijină, în principal, *Tâlcuirea* lui Andrei al Cezareei (PG 106, 216-457), dar și a lui Aretha al Cezareei (PG 106, 500-785). Per total sunt enumerate mai mult de douăzeci de nume de ermineuți greci și latini, precum: Victorin, Metodiu, Efreim, Tihonie, Epifanie, Ieronim, Augustin, Primasie, Cassiodor, papa Grigorie, Paterie, Quodvultdeus, Alulfus, Beda, Ambrozie, Beatus, Autpert, Alcuin și mulți alții anonimi.

lui Bratsiotis, *Comentariu la Apocalipsă*, singurul care există în spațiul literaturii teologice neogrecești – vor fi îndrumătorii noștri; toate celelalte ascund primejdii. Și vă spun acest lucru pentru că nu aș vrea nici să mă înșel, nici să vă înșel. De aceea v-am spus, ca să nu se aprindă imaginația noastră și să întrebați: „Și ce se va întâmpla?... Și ce vom afla?...” Nu! Este nevoie de luciditate. Vom învăța, pe parcursul analizei textului sfânt, cum trebuie să înțelegem această carte. Eu, desigur, ceva am să vă spun acum; însă acest ceva nu-l vom epuiza, ci-l vom învăța pe parcursul analizei textului.

Însă, iubiții mei, cu toate acestea pe care vi le-am spus, nu putem afirma că nu vom observa *semnele vremurilor*³², pentru că Însuși Domnul nostru a grăit aceasta; ne-a vorbit despre semnele sfârșitului și ne-a spus: „După cum vedeți la smochin, când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, și ziceți «vara e aproape», așa și când veți vedea toate aceste semne pe care vi le spun – care? Unul, două, trei..., le enumeră în Evanghelie –, atunci veți spune «aproape este sfârșitul»”³³.

Care „sfârșit”, Doamne?

Acest sfârșit este reprezentat acum..., printr-o imagine dublă; sfârșitul Ierusalimului și sfârșitul lumii.

Cartea *Apocalipsei* este una dificilă. Prorocia, iubiții mei, este fără fund, abisală! Vom vedea acest aspect puțin mai jos.

Totuși, Sfântul Ignatie Theoforul, în vreme ce mergea la Roma pentru a mărturisi, îi trimite o epistolă Sfântului Policarp și-l povățuiește: „Citește bine vremile; așteaptă pe Cel mai presus de timp, pe Cel fără de ani, pe Cel nevăzut, pe Cel văzut pentru noi...”³⁴ și celelalte. Nu zice simplu „citește”, ci „citește bine”, observă vremile, cercetează vremile; și, în același timp, să aștepti pe

³² Cf. *Matei* 16, 3.

³³ Cf. *Matei* 24, 32-33; *Marcu* 13, 28; *Luca* 21, 30.

³⁴ Sf. IGNATIE AL ANTIOHIEI, *Către Sfântul Policarp*, III, trad. de Pr. D. Fecioru, PSB 1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 188.

Cel mai presus de timp, pe Cel nesupus timpului, pe Iisus Hristos, pe Fiul cel veșnic și Cuvântul lui Dumnezeu; așteaptă-L!

Acest îndemn al său este foarte important. Nu trebuie însă să ne arunce în aventura curiozității sau în consecințele unei imaginații bolnăvicioase. Pentru că, aici unde vom vorbi despre *Apocalipsă*, nu toți oamenii au o imaginație sănătoasă; au și o imaginație bolnăvicioasă și, potrivit vorbei din popor, „fac din cântar armăsar”! Așadar, eu pot să vă spun ceva, și să ieșiți afară și să spuneți: „Părintele Athanasie ne-a spus când se va întâmpla al III-lea Război Mondial...”! Și după aceea să mă întâlnesc cu aceia pe care voi i-ați informat despre aceasta și cealaltă, și să-mi spună: „Părinte, ați spus acest lucru? Când se vor întâmpla cu adevărat toate?... Iar eu, firește, să mă arăt nedumerit. Și pentru ce se întâmplă toate acestea? Pentru că imaginația oamenilor a amplificat ceea ce eu am spus și au dat-o mai departe așa cum și-au închipuit-o ei.

Sfântul Irineu al Lyonului zice ceva foarte frumos: „Mai sigur și mai lipsit de primejdie este a aștepta sfârșitul prorociei decât a-ți da cu părerea și a ghici...”³⁵ Ați văzut ce spune? Este mai sigur – și Sfântul Irineu se referă mai cu seamă la numele Antihristului –, este mai sigur și mai neprimejdios să aștepți sfârșitul prorociei, lasă lucrurile să se realizeze, decât să stai, și să te gândești, și să te străduiești să ghicești aproape ceea ce va veni și ceea ce se va întâmpla.

³⁵ Sf. IRINEU AL LYONULUI, *Împotriva ereziilor*, V, 30, 3. PG 7, 1205C. Cf. P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, Ed. Χαραλ. Π. Συνοδικού, Athena, 1950, pp. 218-219. Vezi și Sf. IPPOLIT, *Dovedire despre Hristos și Antihrist* 50, *ΒΕΠΕΣ* 6, 215 (după ediția critică a lui H. Achelis): „Și având taina lui Dumnezeu în inima curată (cf. *1 Tit* 3, 9) cu frică să păzim și cu credincioșie cele ce au fost grăite de fericirii proroci, ca să ne facem mai înainte văzători ai aceloră, iar nu să ne rătăcim de la adevăr”, Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Despre obscuritatea Vechiului Testament* 1, PG 56, 177: „Prorocia când este grăită în chip neguros, după împlinirea lucrurilor devine foarte limpede, iar înainte de sfârșit nicidecum”; Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 340: „Exactitatea judecății, cât și celelalte scrisse despre aceasta, le descoperă timpul și cercarea celor înțelepți/cu trezvie”, precum și ORIGEN, *Comentariu la Apocalipsă* 39, 1.

Și Sfântul Andrei al Cezareei ne spune următorul lucru foarte important: „Timpul descoperă prorociile și cercarea celor înțelepți/cu trezvie.”³⁶ Timpul va descoperi evenimentele și experiența celor ce au dobândit trezvie.

Dar, poate îmi veți spune, dacă vor veni evenimentele, atunci ce valoare are pentru noi prorocia?...

Faptul de a cunoaște aceea că acum se întâmplă ceea ce grăiește *Apocalipsa* are o mare valoare; mă ajută să fiu statornic!

De pildă, în mod concret și la timpul oportun, să cunosc despre prezența Antihristului. Atunci când va veni, va începe să spună lucruri neobișnuite, importante! Antihristul va fi filantrop, politicos, uimitor! Așa spun Părinții Bisericii; e uimitor!... Va vrăji întreaga omenire. Oamenii vor spune: „Iată un conducător!... Nu s-a arătat niciodată în lume un astfel de conducător!...” Și va fi un împărat peste toată lumea. Aceste uniuni care se fac astăzi, încet-încet, vor conduce într-o zi la o unitate globală, iar atunci se va înfățișa Antihristul. Ciudat, însă adevărat. Această preînștiințare o avem de la cuvântul lui Dumnezeu.

Și atunci vor veni prorocii Ilie și Enoh, care nu au încercat moartea, în calitate de proroci ai prezentului – nu ai viitorului – și vor spune: „Acesta este Antihristul! Nu-l credeți! Ce ați spus? Ați spus că acesta este un mare conducător? Este Antihristul!”³⁷ Ei atunci vor proroci despre prezent. Iar aceia care sunt cu trezvie – ați văzut ce spune aici Sfântul Andrei al Cezareei? „Și cercarea celor înțelepți/cu trezvie” – aceia care vor avea inima curată, aceia care vor trăi o viață duhovnicească, aceia îndată îl vor

³⁶ PG 106, 340C.

³⁷ Cf. *Apocalipsa* 11, 3. Vezi și: Sf. IOAN DAMASCHIN, „Despre Antihrist”, PG 94, 1217C: „Și va fi trimis Enoh și Ilie Tesviteanul”; Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvânt la vedenia lui Daniil*, 38.32-38. 11: „Îi va trimite pe slujitorii Săi, adică pe Ilie și pe Enoh, spre mustrarea celui potrivnic în fața tuturor neamurilor...”, și Sf. IPPOLIT AL ROMEI, *Cuvânt despre sfârșitul lumii*, 21.28.30: „Și cum grăiește despre aceasta Daniil, preînștiințându-ne că fiara care se va ridica din adânc va face cu aceștia război, adică cu Enoh și cu Ilie, și-i va birui pe ei și-i va ucide pentru că nu vor voi ei să-i aducă slavă diavolului”. Cf. *Facerea* 5, 24; *Evrei* 11, 5; *IV Regi* 2, 11.

recunoaște; ceilalți ce vor face? Îi vor prinde pe cei doi proroci și-i vor spânzura în piața Ierusalimului³⁸.

Așadar, când se vor pune în lucrare toate acestea? Atunci când vor veni vremurile. Și când vom cunoaște? Atunci când vor veni; fiecare lucru atunci când va veni. Prin urmare, vedeți că este foarte important cum vom ține în mâinile noastre cartea *Apocalipsei*. Atunci când deschidem cartea *Apocalipsei*, iubirii mei, simțim că ne aflăm în fața unui abis..., adică nu aflăm vreun capăt, nici început, nici sfârșit; ni se pare că este un abis al vedeniilor, al reprezentărilor și al imaginilor.

Și totuși lucrurile nu stau așa; nu există nici un abis, nici nimic altceva de acest fel; există o dispunere frumos ritmată a întregului material potrivit unui sistem *heptadic*³⁹, care ne lasă pur și simplu uimiți. Este precum cu stelele cerului, cu aceste cel puțin șase-șapte mii de stele pe care le putem vedea cu ochii noștri. Dacă ni s-ar cere să le cartografiem, vom spune: „Ce ni se cere? Să facem harta cu planul cerului?... Cum s-o scoatem la capăt cu aceste stele!”... Și totuși pentru un astronom nu există haos; întrucât toate aceste stele au fost cartografiate.

Prin urmare, tot așa stau lucrurile și aici; nu există haos în cartea *Apocalipsei*; putem, în chip minunat, să aflăm și început, și mijloc, și sfârșit. Însă perspectiva haosului se întâmplă întrucât nu știm s-o interpretăm. Și în mod concret acesta este punctul principal, problema, așadar: cum vom interpreta cartea *Apocalipsei*?

Și ca să nu începem să divagăm, v-aș spune că au fost propuse undeva cam la patru metode⁴⁰-moduri de erminie (tâlcuire, interpretare) a *Apocalipsei*. Faptul că aceasta constituie adevărata

³⁸ Cf. *Apocalipsa* 11, 7-8; *Isaia* 3, 9.

³⁹ Sistem în care lucrurile sunt grupate *câte șapte*, potrivit unor rațiuni care vor fi descoperite de autor pe măsură ce va tâlcui textul cărții (*n. tr.*).

⁴⁰ Gr. *μέθοδος* (*methodos*), are o semnificație specială, însemnând nu doar o simplă abordare a unei probleme, ci în principal faptul de „a parcurge împreună cu cineva o cale”, adică cineva care cunoaște un anumit traseu îl inițiază pe un necunosător, parcurgând împreună cu necunosătorul drumul cunoscut de el prin experiență (*n. tr.*).

problemă, veți vedea pe parcursul temelor noastre, atunci când vom face analiza textului.

Așadar, atunci când citim cartea *Apocalipsei*, zicem: „Aceste lucruri pe care le grăiește prorocul, oare ce vrea să înțeleagă prin ele? Pentru ce epocă pot fi acestea înțelese? Pentru epoca lui, pentru parcursul Bisericii în decursul istoriei sau pentru vremurile eshatologice?”⁴¹

Prima metodă de erminie, care este susținută de mulți Părinți ai Bisericii noastre, se numește *ciclică*. Ia o serie a vedeniilor, un ciclu, o *heptadă*, și zice: „Acestea sunt tâlcuite pentru aceste evenimente ale acestei epoci; a doua *heptadă* are o tâlcuire pentru o următoare epocă..., și tot așa până când ajungem la vremurile eshatologice, la sfârșit.”⁴²

A doua metodă este cea *cronologică*. Aceasta nu este precum cea *ciclică*, nici nu are legătură cu aceste sisteme *heptadice* concepute în cicluri, ci revendică evenimentele într-un anumit parcurs, încât să spunem: „Ne aflăm la capitolul întâi sau, dacă doriți, la capitolul al treilea, unde sunt menționate cele șapte epistole către cele șapte biserici din Asia Mică. Așadar, primele trei capitole se referă la epoca Sfântului Ioan Teologul. Capitole următoare, până la ultimul capitol, se referă de la vremea Sfântului Ioan și până la vremurile eshatologice ale istoriei. În consecință, am putea spune că fiecare capitol corespunde unei bucăți a istoriei.

Însă nici prima, nici cea de-a doua metodă de erminie nu sunt exacte. Sfântul Andrei al Cezareei o preferă, desigur, pe cea *ciclică*, dar folosește toate metodele. Prin urmare, trebuie să fie adoptat un mod selectiv; uneori să folosim metoda *ciclică*, alteori pe cea *cronologică* și alteori pe cea *eshatologică*.

⁴¹ În cazul de față există așa-numita metodă eshatologică sau metoda progresivă.

⁴² Aceasta acceptă repetarea potrivit unor cicluri paralele ale acelorași lucruri sau idei sau evenimente, prin imagini *heptadice* ale viziunilor succesive din *Apocalipsă*. Este vorba despre cicluri (cercuri) concentrice continuu lărgite, care, pentru centrul lor au timpul de pornire al prorociei, care se adevărește continuu în istorie, cu cea mai îndepărtată rotație ciclică în vremurile eshatologice.

Nu-mi doresc să vă încurc acum cu toate aceste detalii; aş vrea numai să înţelegeţi faptul că este un lucru dificil să se îndeleţnicească cineva cu cartea *Apocalipsei*.

V-aş spune însă că există şi așa-numita *metodă mixtă* sau *elicoidală (spiralată)*. Ca să înţelegeţi am să vă fac următoarea schemă; fiţi atenţi: desenez o spiră, o formă spiralată. Spre pildă, urc un munte cu o bază circulară. Pornesc de jos şi urc, urc, urc şi, cu siguranţă, configurez o linie spiralată. Dacă voi privi de sus, negreşit voi avea cercuri succesive; dacă voi privi dinspre partea laterală, voi vedea că aceste cercuri sunt progresive, pentru că urcă, ele merg spre vârf, către vremurile eshatologice. Pornesc de la bază atunci când a fost scrisă *Apocalipsa* şi se îndreaptă spre vremurile eshatologice, spre a Doua Venire a lui Hristos⁴³. Prin urmare, după cum sesizaţi, avem şi erminie *ciclică*, avem şi erminie *rectilinie*, care merge spre partea de sus. Această metodă se numeşte *elicoidală (spiralată)*.

Am să vă arăt acum cum fac erminie, cum tâlcuiesc Părinţii Bisericii. Am să vă menţionez două-trei exemple. Aşadar, metoda se află iarăşi în Sfânta Scriptură.

Zice Sfântul Ioan Evanghelistul în *Întâia Epistolă Sobornicească* a lui: „Copii, este ceasul de pe urmă, şi precum aţi auzit că vine antihrist, iar acum mulţi antihrişti s-au arătat; de aici cunoaştem noi că este ceasul de pe urmă.”⁴⁴ Copii, zice Sfântul Ioan, este *ceasul de pe urmă*. Dar *de pe urmă* vrea să spună că a venit sfârşitul, a Doua Venire a lui Hristos. Aceasta înseamnă „de pe urmă” (eshatologic); ultimul. Dar după *ceasul din urmă* mai este ceva? Dacă ar mai fi ceva după *ceasul din urmă*, atunci acesta n-ar mai fi *cel din urmă* (eshatologic)! Este *ceasul de pe urmă*, zice. De ce? „Pentru că aţi auzit că vine antihrist.” Aşadar, antihristul constituie un semn al *ceasului de pe urmă*. Dar „şi acum”, adaugă, „mulţi antihrişti s-au arătat”. Şi trage această foarte-foar-

⁴³ Cf. P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, p. 10.

⁴⁴ *Ioan* 2, 18.

te ciudată concluzie: „Și dacă s-au arătat mulți antihriști, de aici cunoaștem noi că este ceasul de pe urmă”!

Poate că-mi veți spune: „Le-am încurcat acum, și nu mai înțelegem nimic!”... Prin urmare, este, totuși, simplu. *Antibristul* este persoana principală; ceilalți *antihriști* sunt premergători ai principalului *Antibrist*. Dar de când începe *ceasul de pe urmă*? Începe din momentul în care Sfântul Evanghelist Ioan scrie cartea *Apocalipsei*. Din acel moment începe și *ceasul de pe urmă*.

Doriți să vedeți aceasta și la Apostolul Pavel? Ascultați cum zice aceste lucruri: „Și aceasta să știi că, în zilele din urmă, vor veni vremuri grele.”⁴⁵ O, Sfinte Apostole Pavel, am putea zice, care sunt aceste zile de pe urmă? Sfântul Ioan Gură de Aur ne tâlcuiește și spune că zilele de pe urmă (eshatologice) încep din momentul în care Sfântul Apostol Pavel scrie epistola sa⁴⁶. Ați înțeles cum stau lucrurile?

Am să vă spun acum și printr-un alt exemplu, ca să înțelegeți și mai bine. Domnul Hristos a grăit: „Ierusalimul va fi distrus; nu va rămâne piatră pe piatră: Și atunci se vor cutremura puterile cerurilor, soarele își va pierde lumina lui, și luna se va întuneca.”⁴⁷

Fiți cu luare-aminte! Este o imagine care are două planuri. Primul ei plan este acela care se va întâmpla câțiva ani mai târziu, prima eshatologie, în anul 70 d.Hr. distrugerea Ierusalimului. Al doilea plan al imaginii va fi a Doua Venire a lui Hristos și vremurile eshatologice, vremurile eshatologice de la sfârșit. În consecință, este eshatologie și prima, eshatologie este și ultima. Așadar, în fiecare moment din cadrul istoriei avem punctul ultim, *ceasul de pe urmă*.

⁴⁵ II Timotei 3, 1.

⁴⁶ „Căci pentru noi dă a se înțelege vremurile de astăzi, și pe cele de după acestea, și pe cele despre sfârșitul lumii” (*Omilie la zicerea: Și aceasta să știi că, în zilele din urmă...*, PG 56, 273).

⁴⁷ Cf. Matei 24, 2 și 29; Marcu 13, 2; Luca 21, 6, 25, 26; Isaia 13, 10; 24, 23; Ieremii 32, 7; Ioil 2, 10; 3, 15; Amos 5, 20; Sofonie 1, 5; Fapte 2, 20; Marcu 13, 24; Apocalipsa 6, 12 ș.a.

Prin urmare, vedem – am să vă spun aceasta și în mod schematic – cercuri concentrice lărgite, unde centrul acestor cercuri este deținut de către pornirea prorociei, adică ceasul în care este rostită prorocia. Iar la o primă rotație a evenimentelor istorice, se întâlnește tâlcuirea *Apocalipsei*, se adevărește; la o a doua rotație, mai largă, întâlnește iarăși tâlcuirea *Apocalipsei*; la o a treia rotație, la fel..., până când, la sfârșit, marea rotație a ultimului cerc (ciclu) va atinge adevăratele vremuri eshatologice, a Doua Venire a lui Hristos.

În consecință, în acest fel vom face și noi erminia cărții *Apocalipsei*, în acest fel o vom studia.

De asemenea, asta înseamnă că această carte nu este ceva care *a fost* sau *va fi*, ci constituie un continuu *este*. Cartea *Apocalipsei* nu se epuizează la o anumită epocă; ea este o carte universală și inepuizabilă. Și intră chiar și în însăși Împărăția lui Dumnezeu!

Mai cu seamă Sfântul Andrei al Cezareei zice ceva foarte frumos: „Cărțile vechilor proroci de mulți au fost tâlcuite, însă adâncul tainelor din ele, [de toți] a rămas nevăzut până în ziua aceea, când cunoștința în parte se va desființa, iar cea desăvârșită se va descoperi.”⁴⁸ Adică, prorocii Vechiului Testament au fost de către mulți tâlcuiți; însă multe dintre tainele acestor proroci rămân nevăzute, netâlcuite, și aceștia nu ajung la capătul, la adâncul prorociei.

Dar poate îmi veți spune: „Prorocii Vechiului Testament se referă la Prima Venire a lui Hristos.”

Da, dar și dincolo de Prima Venire a lui Hristos; se referă și la a Doua Venire a lui Hristos! Și la Împărăția lui Dumnezeu! Desigur! Nu s-au epuizat prorocii Vechiului Testament. Din acest motiv, dacă i-am analiza cândva pe prorocii Vechiului Testament, să nu spună cineva că aceștia s-au epuizat, așadar că a venit Hristos și s-a terminat. Nu s-au epuizat. Mai cu seamă

⁴⁸ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 217A.

Sfântul Andrei al Cezareei ajunge să spună că nu se vor epuiza decât numai în Împărăția lui Dumnezeu, pentru că înăluntru Împărăției lui Dumnezeu de-acum vom putea să înțelegem adâncimea prorociilor.

Înțelegeți, așadar, iubii mei, că *Apocalipsa* este o carte extraordinară, incredibil de profundă! Prin urmare, cu câtă cuviință trebuie să stăm în fața ei!...

Nădăjduiesc că nu v-ați deznădăjduit, dacă vi s-a părut puțin cam dificilă introducerea pe care am făcut-o. Vom purcede la analiza textului sfânt, și veți vedea că este o adevărată desfătare! Totdeauna introducerea în ceva este mai dificilă. Deși se presupune că introducerea vine să lumineze, trag nădejde că nu am reușit ca, prin acestea pe care vi le-am spus, să duc lucrurile spre confuzie! Însă v-aș ruga să faceți puțină răbdare. Va veni textul cel răcoros și veți vedea cum va ieși, cum va fi analizat, atât de frumos, atât de minunat!

Încheind, așadar, această scurtă introducere la cartea *Apocalipsei*, ar trebui să avem câteva lucrșoare de bază în vedere despre cum să ne poziționăm în calitate de ascultători corecți în fața acestei cărți a lui Dumnezeu.

Mai înainte de orice nu trebuie să uităm faptul că aici avem însuși cuvântul viu al lui Dumnezeu, de vreme ce cartea *Apocalipsei* este „de Dumnezeu însuflată”, așa cum de altfel este și întreaga Sfântă Scriptură.

În al doilea rând, faptul că acest cuvânt al lui Dumnezeu este adânc și cu anevoie de tâlcuit, iar pentru a fi înțeles este nevoie de smerenie, rugăciune, atenție, lacrimi și stăruință.

Vom lua exemplul Sfântului Ioan Evanghelistul, din cuprinsul cărții *Apocalipsei*, care zice următoarele: „Și am văzut un înger puternic, care striga cu glas mare: «Cine este vrednic să deschidă cartea și să desfacă toate pecetile ei?»» Dar nimeni în cer, nici pe pământ, nici sub pământ nu putea să deschidă cartea, nici să se uite în ea. Și am plâns mult, fiindcă nimeni n-a fost gă-

sit vrednic să deschidă cartea, nici să se uite în ea. Și unul dintre bătrâni mi-a zis: «Nu plânge. Iată, a biruit leul din seminția lui Iuda, rădăcina lui David – Fiul lui Dumnezeu Care S-a întrupat, Iisus Hristos, *n. pr. Ath.*⁴⁹ –, ca să deschidă cartea și cele șapte peceteți ale ei».⁵⁰ Dar pentru ce a ajuns să deschidă cartea și să aflăm conținutul ei? Pentru că plângea Sfântul Ioan Evanghelistul!

Și, în final, al treilea element, orice concluzie pe care o vom trage din carte, morală, duhovnicească și de oricare alt fel, *nu o vom referi la alții, ci la noi înșine!* Să nu spunem că acestea sunt pentru ceilalți; sunt și pentru noi!⁵¹ Atunci când Hristos va spune: „Tu nu ești nici rece, nici fierbinte; ești căldicel, de aceea te voi vărsa din gura Mea.”⁵² Noi nu vom spune: „A, îi va vărsa pe alții”, ci să ne facem autocritică și să spunem: „Nu cumva eu sunt căldicel?” Și, negreșit, dacă nu ne dorim să ne batem joc de noi înșine, vom afla că suntem *căldicei*.

Iubiții mei, doar așa vom putea să înțelegem, vom putea să pipăim puțin, cartea *Apocalipsei*, și numai așa ni se vor descoperi adevărurile sale ascunse, pe cât este cu putință ca acestea să ne fie descoperite, ca să pășim pe acest luminos parcurs de aur al Bisericii, printre săbiile rănitore și ucigătoare ale puterilor potrivnice lui Dumnezeu din cadrul istoriei.

Acestea, pentru această seară.

Larisa, 12 octombrie 1980

⁴⁹ Nota părintelui Athanasie (*n. tr.*).

⁵⁰ *Apocalipsa* 5, 2-5.

⁵¹ MARCU ASCETUL, *Despre legea duhovnicească*, 6: „Cel ce e smerit în cugetul său și împlinește o lucrare duhovnicească, când citește dumnezeieștile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine și nu cu altul”, în: *Filocalia* românească, vol. I, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBO, București, 2008, pp. 279-280. „Te folosești numai atunci când vezi ceea ce citești, te mustri pe tine însuși și te străduiești să te silești pe tine însuși să pui în lucrare: Ce spune ceea ce am citit? Eu unde mă aflu duhovnicește? Ce trebuie să fac?” (Cuviosul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvinte*, vol. II, Ed. Sfintei Mănăstiri „Sfântul Ioan Theologul”, Souroti, Tesalonic, 1999, p. 99). Vezi și *Matei* 24, 35; *Marcu* 13, 31; *Evrei* 13, 8.

⁵² Cf. *Apocalipsa* 3, 16.

CATEHEZA A DOUA

Fragment introductiv. Analiza cuvintelor „Descoperirea”, „trebuie”, „degrabă”

„Descoperirea lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Dumnezeu, ca să le arate robilor Săi cele ce trebuie să se întâmple degrabă, și, trimițând-o prin îngerul Lui, a arătat-o prin semne robului Său Ioan, care a mărturisit cuvântul lui Dumnezeu și mărturia lui Iisus Hristos, câte a văzut. Fericit cel ce citește și cei ce ascultă cuvintele prorociei și păzesc cele scrise în ea! Căci vremea este aproape.”⁵³

Minunat fragment introductiv al întregii acestei cărți, iubiții mei, ca o concentrare a multor elemente necesare!

Și în primul rând acest fragment introductiv al cărții *Apocalipsei* se distinge prin tonul său oficial, prin caracterul său oficial, și ne amintește de fragmentele introductive ale cărților prorocii ale Vechiului Testament; are o anumită măreție. Îl puteți compara de pildă cu fragmentul introductiv al cărții lui Isaia: „Vedenia, care a văzut-o Isaia feciorul lui Amos, care a văzut-o asupra Iudeei și asupra Ierusalimului întru împărăția lui Ozie, lui Ioatan, a lui Ahaz și a lui Iezechia, care au împărățit în Iudeea.”⁵⁴

⁵³ *Apocalipsa* 1, 1-3. Menționez că pentru citatele biblice, cuprinse în acest volum, am utilizat ediția Noului Testament bilingv (grec-român), editată de Sfânta Mănăstire Vatoped, 2022, ediția curentă sinodală a Bibliei ortodoxe, ediția Bibliei din 1914, precum și retraduceri punctuale ale unor pasaje sau cuvinte din versetele biblice, acolo unde comentariile arhim. Athanasie revendicau o mai mare acrivie a traducerii românești față de textul original al Sfintei Scripturi (*n. tr.*).

⁵⁴ *Isaia* 1, 1. Vezi și: *Amos* 1, 1; *Oseea* 1, 1; *Miheea* 1, 1; *Ioil* 1, 1; *Iona* 1, 1; *Avdie* 1, 1; *Naum* 1, 1; *Avacum* 1, 1 ș.a. (Menționăm că toate citatele din Vechiul Testament urmează, în principal, ediția Septuaginta, *n. tr.*)

Al doilea, prin caracterizarea „Descoperire” se face cunoscut caracterul cărții, așadar, că este vorba despre, așa cum ne înștiințează sfântul autor, o carte prorocescă.

Al treilea, sunt declarate autoritatea și prestigiul cărții, întrucât izvorul cărții *Apocalipsei* este Dumnezeu Însuși, este Iisus Hristos, fie că vorbește El Însuși, fie prin mijlocirea îngerului.

Al patrulea, este consemnat scopul scrierii *Apocalipsei*, atunci când zice: „Ca să le arate robilor Săi cele ce trebuie să se întâmple degrabă.” Prin urmare, care este scopul scrierii cărții *Apocalipsei*? *Ca să fie arătate robilor lui Dumnezeu cele ce urmează să se întâmple grabnic.*

Al cincilea, se face cunoscut cine este autorul: „robul Său Ioan”. Este vorba despre Sfântul Evanghelist Ioan, ucenicul iubit al lui Hristos, autorul Evangheliei cu același nume și al celor trei epistole sobornicești.

Al șaselea, este expus cuprinsul cărții: „Cuvântul lui Dumnezeu și mărturia lui Iisus Hristos, câte a văzut.” Prin urmare, acestea ne sunt consemnate de Sfântul Ioan Evanghelistul: „cuvântul lui Dumnezeu”. Așadar, cartea *Apocalipsei* cuprinde cuvântul lui Dumnezeu, conține mărturia lui Iisus Hristos, cuprinde câte a văzut Sfântul Evanghelist Ioan. Nu va adăuga ceva, nici nu va scoate. Mai cu seamă, încheindu-și cartea Sfântul Ioan Evanghelistul, va consemna: „Iar de va mai adăuga cineva ceva la acestea sau de va scoate cineva din cuvintele cărții acestei prorocii, Dumnezeu va scoate partea lui din pomul vieții.”⁵⁵ Adică nu va intra în Împărăția lui Dumnezeu cel care scoate sau adaugă, falsifică sau atentează în vreun fel asupra cărții. În consecință, această mențiune ar avea o primă aplicare asupra persoanei lui Ioan, dacă el ar face ceva de acest fel. Așadar, ce a scris el? Ceea ce a văzut, ceea ce a auzit; nimic mai mult, nimic mai puțin.

Ideea centrală a cărții este a Doua Venire a lui Hristos; așadar, după cum v-am spus și data trecută în *introducere*, războiul pu-

⁵⁵ Cf. *Apocalipsa* 22, 18-19.

terilor potrivnice lui Dumnezeu împotriva Bisericii, biruirea definitivă a acestora de către Iisus Hristos și slăvita Împărăție a lui Hristos, în vecii vecilor.

Al șaptelea, este afirmat destinul cărții, prin fericirea celor ce o citesc, a celor ce o ascultă și a celor ce păzesc cuvântul lui Dumnezeu: „Fericit cel ce citește și cei ce ascultă cuvintele prorociei și păzesc cele scrise în ea.”

Și ultimul punct, al optulea, este stabilit faptul că timpul împlinirii conținutului cărții este scurt, este puțin: „Căci vremea este aproape.”

Aceste lucruri le vedem, iubii mei, în acest fragment introductiv al cărții; așadar, primim toate aceste informații legate de cartea *Apocalipsei*.

Iar acum, cu ajutorul Sfântului Dumnezeu, intrăm în analiza textului sfânt, cuvânt cu cuvânt, frază cu frază. Textul sfânt are o asemenea frumusețe, încât și dacă ni s-ar spune că trebuie să trecem rapid prin el, nu am putea să facem așa ceva. Cum să-l parcurgi repede, când textul însuși te ținutuește să fii cu luare-amin-te la el!...

„Descoperirea lui Iisus Hristos”.

Să rămânem la acest cuvânt: „Descoperirea”.

Prin acest termen începe această minunată carte a Noului Testament.

Dar ce înseamnă „Descoperirea”⁵⁶?

În principiu, înseamnă faptul că această carte concretă despre care vorbim este una prooroască; și, mai cu seamă, este singura carte prooroască a Noului Testament, fără ca aceasta să însemne că celelalte cărți ale Noului Testament nu conțin elemente proorocești. În mod sigur, aceste cărți, fie că au un caracter istoric – așa cum sunt Evangheliile și Faptele Apostolilor –, fie că au un

⁵⁶ „Descoperirea” (gr. *Αποκάλυψις*, *Apokalipsis*), care s-ar mai putea traduce și prin „Revelație” este chiar termenul care dă titlul cărții. Cuvântul *Apocalipsa* nu este altceva, după cum se poate și vedea, decât calcul lingvistic al termenului original grecesc (*n. tr.*).

caracter epistolar – așa cum sunt epistolele Apostolilor Pavel, Petru, Ioan, Iacov și celelalte –, sunt pline de elemente prorocști. Însă acestea nu sunt cărți prorocști prin excelență; ele sunt pur și simplu cărți istorice, povăuitoare și celelalte. Cartea *Apocalipsei* este una prin excelență prorocască – singura dintre cărțile Noului Testament – cu toate că conține și o multitudine de îndemnuri și de elemente povăuitoare.

Încă, Sfântul Andrei al Cezareei – așa cum v-am spus, îi vom folosi pe Andrei și Aretha al Cezareei în mod cu totul special și ei vor fi îndrumătorii noștri – ne consemnează următoarele: „*Apocalipsa* este arătarea tainelor celor ascunse, [care se face] conducătorului luminat [al omului], fie prin vise dumnezeiești, fie prin vedenii, din dumnezeiasca strălucire.”⁵⁷ Ce este *Apocalipsa*? Este manifestarea, arătarea tainelor ascunse, care se face prin luminarea lăuntrică a conducătorului, adică a minții, fie prin vise dumnezeiești, fie prin vedenii, pe care le vede cineva în stare de trezvie.

În această stare se afla și Sfântul Evanghelist Ioan, care era *întru trezvie, întru simțire*. Nu dormea, nu a văzut în somnul său aceste lucruri; așa cum spre pildă s-a întâmplat cu Daniil, care în somnul său a văzut tot ceea ce a văzut, acele minunate imagini⁵⁸. Daniil prorocul a avut vedeniile în timp ce dormea; aici însă Sfântul Ioan este *întru trezvie, este treaz*⁵⁹.

Sfântul Ioan Evanghelistul se afla în Patmos, într-o peșteră, și acolo primește descoperirea *Apocalipsei*. Ne va spune puțin mai jos: „Am venit în ekstas (ieșire din sine) și în comuniune nemijlocită cu Duhul lui Dumnezeu în ziua Duminicii, am auzit din partea din spate un glas puternic... M-am întors să văd, și am vă-

⁵⁷ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 220D.

⁵⁸ Cf. Daniil 2, 22 și 45; 4, 5; 7, 1 și 15.

⁵⁹ Situații în care și alții au avut viziuni asemănătoare, nu în somnul lor, sunt: *ekstasul* Apostolului Petru (*Faptele Apostolilor* 10, 10; 11, 5), *ekstasul* Apostolului Pavel (*Faptele Apostolilor* 22, 17), *descoperirea* Apostolului Pavel (*Galateni* 1, 15-16; *Faptele Apostolilor* 9, 3-18; *I Corinteni* 9, 1) ș. a.

zut – o, ce am văzut!... – am văzut pe cineva asemenea cu...”, și celălalte, prin care este înfățișat, printr-o extraordinară descriere, slăvitul Iisus, Care-i grăiește: „Eu sunt cel ce pășește între cele șapte sfeșnice, ale celor șapte Biserici. Scrie cele ce îți voi spune.”⁶⁰

Așadar, Sfântul Ioan se afla în stare de priveghere, întru trezvie, *întru simțire*, „prin vedenie”, despre care vorbește aici Sfântul Andrei al Cezareei. „Vedenia” este vederea duhovnicească, adică arătarea simțită, pe care o percepe cineva în vreme ce se află în stare de priveghere, treaz fiind.

Cu toate acestea, iubiții mei, termenul *Apocalipsă* (*Descoperire*) are o semnificație mai profundă. De multe ori folosim termenul *Apocalipsă* (*Descoperire*) fără să putem pătrunde în adâncul lui. *Apocalipsă* (*Descoperire*), în general, înseamnă că Dumnezeu Se descoperă pe Sine oamenilor. Iar această descoperire a lui Dumnezeu, fie mijlocită, fie nemijlocită, are totdeauna scopul cunoașterii lui Dumnezeu din partea oamenilor.

Dumnezeu nu este „Cel necunoscut”; El este în același timp Cel cunoscut și Cel necunoscut. Dumnezeu este Cel cunoscut întrucât voiește să aibă comuniune cu făpturile Lui; în același timp, El este și Cel necunoscut pentru că este Cel de neatins, adică Cel nepipăibil, este Cel veșnic, Cel fără de timp; El este deasupra zidirii văzute și percepute prin simțuri, pentru că ființa lui Dumnezeu nu este cu puțință vreodată să fie cunoscută; de aceea, El este Cel *cunoscut-necunoscut*.

Avem aceste expresii de tip oximoron, la prima vedere, sau dacă doriți aceste expresii *apofatice*. În acest fel sunt numite în teologie aceste expresii: *apofatice*. Adică, mergem să-L descriem pe Dumnezeu prin expresii negative, prin ceea ce nu este Dumnezeu, deoarece cu cât Îl cunoaștem mai mult, cu atât înțelegem că nu-L cunoaștem. Întocmai aceasta reprezintă o poziție apofatică în ceea ce privește cunoașterea lui Dumnezeu⁶¹.

⁶⁰ Cf. *Apocalipsa* 1, 12-19.

⁶¹ Teologia apofatică este modul fundamental de teologhisire în Răsărit, desigur nu ca tăgăduire, negație, ci ca neputință a descrierii lui Dumnezeu; astfel, Dumne-

Însă Dumnezeu iubește, dorește să Se descopere; nu rămâne niciodată în Sine Însuși; ci Se descoperă fie nemijlocit, așa cum v-am spus, fie mijlocit.

Mai mult, descoperirea (revelația) lui Dumnezeu se distinge în dumnezeiasca revelație (descoperire) *naturală* și în dumnezeiasca revelație (descoperire) *supranaturală*.

Dumnezeiasca revelație *naturală* are trei sfere în cadrul căro-ra Dumnezeu Se descoperă în cadrul creației Sale. Mai întâi este însăși creația, în al doilea rând este omul însuși, iar în al treilea rând este istoria omenirii. Am putea cu siguranță să spunem istoria creației; însă atunci când spunem *istorie*, înțelegem în principal evenimentele omenești.

Prin mijlocirea creației Dumnezeu Se descoperă pe Sine, potrivit cuvântului Apostolului Pavel, care zice: „Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire.”⁶² Adică, de atunci de când a fost zidită lumea, se văd limpede atât veșnica putere a lui Dumnezeu, cât și supradesăvârșitele Sale însușiri, în mod catafatic – nu în mod apofatic, despre care am vorbit mai înainte – din înseși faptele Sale.

Ne aflăm într-un univers nemărginit, la care nu numai cu ajutorul telescopului nostru nu am ajuns la marginile lui, dar nici măcar cu imaginația noastră! Și nu ne putem imagina un univers cu margini; nu putem concepe acest lucru; dar, deopotrivă nu

zeu este caracterizat ca *fără-moarte, fără-timp, fără-sfârșit* etc., pentru că El nu constituie un obiect al cunoașterii. Dimpotrivă, în Occident teologii folosesc mai mult teologia catafatică (afirmativă), definindu-L pe Dumnezeu într-un grad superlativ al însușirilor Sale cunoscute; spre pildă, atotînțelept, atotputernic, atotbun etc. Astfel, în Occident forma științifică a teologiei conduce la descoperirea însușirilor lui Dumnezeu, iar de acolo la *înțelegerea* Lui, în vreme ce în Răsărit există dimensiunea ascetică foarte puternică, care îl *află* pe Dumnezeu nu din observație, ci din experiență, din experiență. Vezi: „Căci aceasta zice și Grigorie Theologul, parafrazând ceea ce au zis elinii: «Cu neputință este a-L înțelege pe Dumnezeu, iar a-L exprima și mai cu neputință»”, Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Scolii la Numirile Dumnezeiești, ΕΠΕ (Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας) (Părinți Greci ai Bisericii)* 14ΣΤ, cap. I, Tesalonic, 1993, p. 36.

⁶² *Romani* 1, 20.

putem să concepem un univers fără margini, adică fără capăt⁶³. Așadar, dacă avem un astfel de univers, atunci Cine trebuie să fie Dumnezeu!... Atunci Dumnezeu trebuie să fie veșnic, nemărginit, fără început!

„Veșnica Lui putere și dumnezeire”, așadar, atât puterea Lui, care nu are început și sfârșit, ci este veșnică, cât și orice desăvârșire a Lui. Spunem că Dumnezeu este nemărginit, este puternic, este înțelept. De unde știm aceste lucruri? Din cadrul creației. Iată, prin urmare, cum Se descoperă Dumnezeu.

Din acest motiv, iubii mei, niciodată nu a existat vreun popor fără Dumnezeu de-a lungul istoriei omenirii, tocmai pentru că Dumnezeu Se descoperă prin faptele Sale⁶⁴. Iar dacă avem fenomenul ateismului, așa cum îl avem și în epoca noastră, este vorba despre o stare bolnăvicioasă, care are nevoie de psihiatru! Orice ateu devine obiect al analizei psihiatrice! Starea ateului nu este una fiziologică⁶⁵.

Dar și în om Se descoperă Dumnezeu prin faptul că omul este după chipul lui Dumnezeu⁶⁶. Mentea lui, mintea lui conducă-

⁶³ Potrivit științei moderne întinderea universului este nemijlocit corelată cu vârsta lui, care potrivit celei mai exacte estimări de astăzi este de $13,78 \pm 0,037 \times 10^9$ ani. Aceasta are ca rezultat faptul că, pe baza relativității speciale, raza lui este estimată la $13,78 \times 10^9$ ani-lumină, adică distanța străbătută de lumină în intervalul temporar din epoca Bing Beng-ului și până astăzi. Însă, pe baza teoriei generale a relativității, din cauza dilatării timpului, raza universului văzut este estimată la 46×10^9 ani-lumină. Astăzi noi putem să vedem până la 6×10^9 ani-lumină depărtare. În cele din urmă universul este nemărginit sau mărginit? Această problemă este una fundamental filosofică, chiar dacă știința se străduiește deja de multe decenii să o abordeze, sprijinindu-se pe teoria relativității și pe Fizica particulelor elementare.

⁶⁴ Proverbială a rămas acea clasică încredințare a lui Plutarh despre existența lui Dumnezeu și religie: „Poți vedea cetăți fără apărare, fără legi, fără scriere, fără monedă, fără teatre și gimnazii, dar o cetate fără Dumnezeu, fără rugăciune și practici religioase, fără jertfe pentru atragerea celor bune și alungare a celor rele, nu este cu puțință să fi văzut cineva” (*Împotriva lui Coloten epicureul*, § 31).

⁶⁵ Potrivit Psalmistului, numai un nesăbuit, numai un nebun, poate să susțină că nu există Dumnezeu. „Zis-a cel nebun în inima sa: «Nu este Dumnezeu!»” (*Psalmii* 13, 1; 52, 1). Vezi și: Paul C. VITZ, *The Psychology of Atheism*, profesor de Psihologie la Universitatea New York (<http://www.leaderu.com/truth/1truth12.html>).

⁶⁶ Cf. *Facerea* 1, 26.

toare, Îl descoperă pe Dumnezeu. Nu pur și simplu prin mintea lui omul poate să-L perceapă pe Dumnezeu, ci însăși prezența minții omului descoperă veșnica Minte, pe Dumnezeu. De ce? Dacă eu am minte și gândesc – și firește nu m-am făcut eu pe mine însumi; ar fi o mare nebunie să cred că eu m-am făcut pe mine însumi! –, atunci se cuvine să spun că Acela Care m-a făcut are minte. Și este cu totul extraordinar ceea ce se spune într-un psalm: „Cel ce a sădit urechea, oare, nu aude? Cel ce a zidit ochiul, oare, nu vede și nu înțelege?”⁶⁷ Astfel, prin zidirea celor existente, și înainte de orice a omului, vedem prezența și existența lui Dumnezeu.

Și în cele din urmă Dumnezeu Se descoperă în istorie; adică atunci când Dumnezeu pătrunde în ea, în cadrul evenimentelor, pe care le și direcționează. Fiți atenți! Le direcționează, fără ca vreodată să influențeze voința omenească. Însă ultimul cuvânt îl are totdeauna Dumnezeu.

Am să vă dau un mic exemplu, ca să înțelegeți acest lucru. Acest exemplu nu este al meu, ci al unui străin.

Închipuiți-vă o corabie, pe care se află pasagerii și personalul navei. Pasagerii și personalul navei se mișcă în orice fel și în acord cu voința lor. Unul dintre pasageri merge în cabina lui, un altul merge la piscină, un al treilea merge în salon, al patrulea merge în sala de mese, mecanicul merge la sala mașini, căpitanul merge în cabina în care se află timona, fiecare se mișcă așa cum dorește, așa cum trebuie și celelalte; nu este limitată voința nimănui de a se mișca așa cum dorește pe corabie. Dar întreaga corabie se îndreaptă spre un anume punct.

Așadar, așa este și cu istoria, în cadrul căreia intră oamenii și Dumnezeu. Pe de-o parte oamenii fac ceea ce fac, fără ca să fie influențată voința lor, dar întreaga corabie a istoriei este condusă

⁶⁷ „Înțelegeți, dar, cei neînțelepți din popor, și cei nebuni, înțelepțiți-vă odată! Cel ce a sădit urechea, oare, nu aude? Cel ce a zidit ochiul, oare, nu înțelege?” (*Psalmii* 93, 8-9).

spre un anume scop, spre o anumită destinație. Prin urmare, în acest înțeles Dumnezeu intervine în cadrul istoriei; El intervine ca să direcționeze, să pedepsească, să slobozească, să izbăvească, să răsplătească. De altfel, întregul Vechi Testament – ceva ce am spus deja de multe ori – este o teologie a istoriei, este o descoperire a lui Dumnezeu în cadrul istoriei lui Israil.

Dar chiar și întruparea Fiului lui Dumnezeu în cadrul istoriei acoperă întreaga preistorie omenească. Atunci când Dumnezeu îi zice Evei că un anumit urmaș al ei va veni ca s-o mântuiască⁶⁸, vedem că nu este plasat pur și simplu în cadrul unei perioade istorice concrete, ci venirea lui Dumnezeu, prin întruparea Lui, deține întreaga istorie, adică din preistorie și istoria ulterioară, și până în *ziua cea de pe urmă*⁶⁹. Dar aceste lucruri sunt cu neputință de înțeles..., iar acela care poate să le trăiască în mod real simte o cuviință în fața lui Dumnezeu, în fața iubirii Lui, în fața minunatelor Sale intervenții în cadrul istoriei.

Descoperire există chiar și în însăși istoria personală a fiecărui om în parte, iar nu numai în cadrul istoriei universale.

Vreți să vă povestesc istoria mea? Nu am să vă povestesc decât faptul că Dumnezeu a intrat în viața mea. Vreți să-mi spuneți propria voastră poveste, cum ați ajuns să ascultați cuvântul lui Dumnezeu, așezați pe aceste scaune din biserica Sfântului Ierarh Ahile⁷⁰ din Larisa? Îmi veți spune istoria lui Dumnezeu în viața voastră.

Prin urmare, Dumnezeu nu intră numai în istoria universală, intră și în istoria individuală a fiecărui om, și a celui credincios și a celui necredincios, și evlavios și neevlavios, și a celui mic și a celui mare. Nu există întâmplare (soartă, noroc), iubiții mei, nu există nicăieri întâmplare (soartă, noroc); pe toate le

⁶⁸ Cf. *Facerea* 3, 15.

⁶⁹ Cf. *Ioan* 6, 39-40, 44, 54; 11, 24.

⁷⁰ Primele 34 de Cateheze la cartea *Apocalipsei* au fost ținute în vechea biserică mitropolitană a Sfântului Ierarh Ahile din Larisa, în vreme ce restul, până la 103, în nou-zidita biserică a Sfântului Haralambie din Larisa.

direcționează Dumnezeu, fără ca totuși vreodată să limiteze libertatea și activitatea omenească.

Dumnezeiasca descoperire supranaturală (suprafirească) întregeste și desăvârșește dumnezeiasca descoperire naturală. Muntele Sinai, prorocii, mai înainte de toate însăși întruparea Fiului lui Dumnezeu constituie dumnezeiasca descoperire suprafirească. Dumnezeiasca descoperire suprafirească se distinge în exterioară și interioară, lăuntrică. Iar cea exterioară este deja încheiată și constituie arătarea lui Dumnezeu în istorie, în Persoana lui Iisus Hristos. A fost completată, a fost încheiată. Nu așteptăm să ne mai descopere ceva mai mult decât ceea ce deja ne-a descoperit, în Persoana lui Iisus Hristos.

Cu siguranță, atunci când spun că nu avem altceva să așteptăm în privința Descoperirii, nu înțeleg faptul că noi nu așteptăm a Doua Venire a lui Hristos, doar pentru că avem aceeași Persoană dumnezeiască. În acest înțeles vorbesc: adică nu ni se va descoperi ceva mai mult.

Prorocii au grăit cuvântul lui Dumnezeu, Moisi a văzut slava lui Dumnezeu, însă istoria acum a văzut întruparea Fiului lui Dumnezeu. O va vedea iarăși, dar va fi aceeași Persoană; așadar, nu vom avea ca Descoperire dumnezeiască ceva mai mult decât ceea ce deja avem. În consecință, descoperirea exterioară este încheiată.

Rămâne dumnezeiasca descoperire interioară (lăuntrică), care continuă în toți credincioșii, pentru înțelegerea, acceptarea și asumarea descoperirii exterioare. Adică, Dumnezeu Se descoperă înlăuntrul nostru, ca să-I spunem lui Iisus *Domn*.

Să vă spun cum grăiește aceasta Apostolul Pavel: „Nimeni nu poate să zică: «Domn este Iisus», decât în Duhul Sfânt.”⁷¹ Aceasta înseamnă că Duhul lui Dumnezeu ne luminează, ca să-L descoperim pe Iisus ca *Domn*, adică Dumnezeu. Dar și aceea că „nimeni nu poate să vină la Mine, dacă nu-l va trage Tatăl,

⁷¹ I Corinteni 12, 3. Vezi și Ioan 15, 26; I Ioan 4, 2-3.

Care M-a trimis”, despre care grăiește Domnul; este valabil și invers, ceea ce arată egalitatea în cinstire a Persoanelor Sfintei Treimi. Așadar, nu voi putea niciodată să merg lângă Hristos, dacă nu mă va trage Tatăl. Cum mă va trage Tatăl? Acest lucru este unul nevăzut, este tainic, înlăuntrul meu; mă atrage Tatăl; mă trage Tatăl; așa cum și Duhul lui Dumnezeu mă luminează, să-L mărturisesc pe Iisus Hristos *Dumnezeu*.

Acția care nu mărturisesc faptul că Iisus Hristos este Dumnezeu nu au Duhul lui Dumnezeu; este cel mai evident lucru dintre cele evidente. Acela care mărturisește că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu întrupat, acela are Duhul lui Dumnezeu⁷². Iar dacă nu avem Duhul lui Dumnezeu – Apostolul Pavel zice aceasta în chip limpede –, atunci nu putem absolut nimic să facem, nu ne putem mântui⁷³!

Prin urmare, avem această descoperire interioară spre acceptarea și asumarea celei exterioare, adică pentru a-L primi pe Fiul lui Dumnezeu cel întrupat.

Prin această formă a descoperirii (revelației), iubiții mei, cea din urmă, adică a descoperirii interioare, lăuntrice, suntem chemați să studiem și să înțelegem cartea *Apocalipsei*.

Să nu credeți că atunci când vom face aici analiza cărții vom putea să înțelegem ceva, dacă nu avem dumnezeiasca luminare; să nu credeți acest lucru. Iar înțelegerea nu este o problemă de gramatică, nici de sintactică, nici de literatură, nici de filologie; înțelegerea, în acest caz, este o problemă duhovnicească. Un filolog care nu are Duhul lui Dumnezeu doar înțelege latu-ra filologică a textului și alte câteva elemente ce țin de limbaj, precum gramatica și sintaxa. Acestea însă nu sunt decât elemente exterioare. Lucrul de care avem nevoie este să înțelegem faptul că cartea *Apocalipsei* este cuvântul viu al lui Dumnezeu, care va grăi în inimile noastre. Prin urmare, avem nevoie

⁷² Ioan 6, 44; vezi și Ieremia 31, 3; Ioan 6, 65; Cântarea Cântărilor 1, 4.

⁷³ Cf. Romani 8, 14-17; 10, 9-11.

de descoperirea (revelația) interioară, pentru a putea înțelege *Apocalipsa*.

Pe de-o parte Sfântul Ioan, fiți atenți, a primit în mod nemijlocit descoperirea interioară, L-a văzut pe Hristos în mod direct; noi, însă, primim descoperirea în chip mijlocit, adică prin trimisul lui Iisus Hristos, prin Sfântul Ioan Theologul, prin mijlocirea Tradiției Bisericii, precum și prin mijlocirea celor două mii de ani care au trecut până astăzi, încă și prin mijlocirea hârtiei tipărite, adică a cărții pe care o vom citi, dar și prin mijlocirea *ascultării* cuvântului lui Dumnezeu.

Așadar, trebuie ca eu acum să primesc descoperirea prin mijlocirea anumitor *acoperăminte* succesive, care sunt: trimisul lui Iisus Hristos, răstimpul celor două mii de ani, Tradiția, hârtia tipărită, glasul celui ce ține cateheza. Trebuie acum ca eu să dau la o parte toate acestea, ca să pot primi descoperirea lui Dumnezeu. Acestea sunt *acoperăminte* și sunt intercalate în mod necesar! Dacă le voi respinge, nu voi avea nimic, nici o descoperire. Trebuie să le primesc și apoi să încep să le dau de-o parte.

Ca să înțelegeți, este ca și cum aș intra într-o locuință, și deschid o ușă, înaintez, găsesc o altă ușă, o deschid și pe aceasta, înaintez într-un alt spațiu, găsesc o altă ușă, o deschid și pe aceea, până când ajung acolo unde doresc să ajung. Așa și aici; trebuie să le dau de-o parte una câte una, pe toate aceste *acoperăminte*, ca să ajung la descoperirea ultimă; ca de-acum eu singur să aflu înlăuntrul inimii mele pe Dumnezeu, Care-mi va vorbi.

Însă cum se va întâmpla aceasta? Doar prin credință, prin smerenie și prin ascultarea de glasul Bisericii, care este toate acestea pe care le-am zis: Sfântul Ioan Theologul, Tradiția, cele două mii de ani, glasul celui ce ține cateheza, hârtia întipărită cu textul sfânt. Credință, de altfel, este să sesizezi tot ceea ce se descoperă prin cuvântul rostit sau prin forma istorică, străpungând *acoperământul* pe care însăși forma istorică și Cuvântul prin întruparea Lui și le-au pus deasupra lor.

Așadar, pe toate acestea, care constituie *acoperămintele*, suntem chemați să le depășim, ca să ne ajute în a ni Se descoperi Dumnezeu. De aceea este nevoie de o nouă descoperire, pentru a ne ajuta să înțelegem Descoperirea (Revelația, Apocalipsa). Am să spun încă o dată: Avem nevoie de o nouă descoperire, ca să înțelegem Descoperirea (Revelația, Apocalipsa) lui Dumnezeu! Altfel, aceasta va fi pentru noi o carte pecetluită cu șapte pecetei!⁷⁴

De ce așa? Îmi veți spune poate.

Deoarece, iubirii mei, așa voiește Dumnezeu. Nu are Dumnezeu dreptul să facă ceea ce voiește? Nu are dreptul să înfățișeze ceva așa cum voiește? Nu este El Domnul? Așa voiește Dumnezeu să se facă. Ce voiește Dumnezeu? El voiește să existe aceste *acoperămintele*. De ce? Ca să limiteze trufia omenească și să nu zică omul: „Eu singur voi afla toate lucrurile.”

Nu, omule! Le vei afla prin mijlocirea cuvântului vorbitorului, a catehetului, le vei afla prin mijlocirea hârtiei tipărite cu textul sfânt, le vei afla prin mijlocirea Sfântului Ioan Evanghelistul, care a văzut și a auzit aceste lucruri. Acestea te vor smeri și-ți vor limita trufia omenească. Omul, de altfel, prin mijlocirea altor oameni se mântuiește. Omul se mântuiește în Biserică și prin Biserică. Mântuire individuală nu există; să știm acest lucru! Cineva care ar dori să se mântuiască singur, fără ajutorul Bisericii, fără ajutorul fraților – să știm aceasta bine! –, nu se va mântui niciodată⁷⁵.

⁷⁴ Cf. *Apocalipsa* 5, 1.

⁷⁵ Apostolul Pavel ne spune că trebuie să conlucrăm în mod practic la mântuirea fraților noștri: „Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale aproapelui” (*I Corinteni* 10, 24). După Sfântul Ioan Gură de Aur, „aceia care se lenevesc pentru mântuirea fraților lor, ei înșiși păcătuiesc față de Hristos și surpă zidirea lui Dumnezeu”. Acesta este motivul pentru care „acela ce a înapoiat talantul este pedepsit, nu întrucât a trecut cu vederea propria mântuire, ci pentru că a neglijat-o pe a aproapelui” (*PG* 47, 360-351). Aceasta înseamnă că „propriul folos, în folosul aproapelui se află” (*PG* 63, 608). Iar Sfântul Vasile cel Mare ne încredințează de faptul că „acela care a vărsat lacrimi fierbinți pentru mântuirea aproapelui și-a tămăduit sufletul de acelea pentru ca-

„Descoperirea⁷⁶ lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Dumnezeu.”⁷⁷ Descoperirea lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Lui, lui Iisus Hristos, Dumnezeu.

Aceasta este, prin urmare, descoperirea despre Iisus Hristos și care s-a făcut prin Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Acestuia Dumnezeu. Aceasta vrea să spună prin: „Descoperirea lui Iisus Hristos”; descoperirea care vorbește despre Hristos și o dă Însuși Iisus Hristos. Așadar, izvorul *Apocalipsei* (*Descoperirii*) – sau al descoperirilor, pe care le vom vedea în această carte – este Însuși Dumnezeu⁷⁸.

Este absolut definitoriu, iubirii mei, faptul că nu zice: „Descoperirea (Apocalipsa) Fiului lui Dumnezeu, pe care I-a dat-o Dumnezeu”, pentru că Fiul lui Dumnezeu și cu Tatăl sunt egali în cinstire și nu-i poate da o Persoană dumnezeiască altei Persoane dumnezeiești o descoperire (apocalipsă, revelație). Un asemenea lucru ar însemna că Persoanele Sfintei Treimi nu sunt egale și că una dintre ele știe ceva în vreme ce alta nu știe. E ceva absurd: Dumnezeu este unul. Însă atunci când zice că Dumnezeu Îi dă lui Iisus Hristos Descoperirea, exprimă în mod indirect firea omenească a lui Iisus Hristos⁷⁹.

Să nu uităm faptul că firea omenească a lui Iisus Hristos nu este nemărginită. Datorită unirii ei ipostatice cu Dumne-

re l-a plăns pe fratele său” (PG 31, 257D). Și Sfântul Ioan Damaschin concluzionează: „Căci fiecare este răspunzător pentru mântuirea aproapelui. Pentru aceasta avem poruncă să fim cu luare-aminte nu numai la ale noastre, ci și la ale altora. Pentru că am fost răscumpărați cu preț, iar Cel Ce ne-a (ră)s-cumpărat Acela a și poruncit aceasta, pentru folosul de obște al tuturor” (PG 95, 1144).

⁷⁶ Cuvântul cu care începe cartea *Apocalipsei* este chiar cel care dă numele cărții: *Αποκάλυψις*. Așa cum am spus, acest termen poate fi tradus prin: *Descoperire, Revelație, Apocalipsă*. Atunci când pr. Athanasie vorbește despre descoperirea lui Dumnezeu, trebuie să avem în vedere toate aceste semnificații și nuanțe ale termenului, dacă ne dorim o înțelegere deplină a lui (n. tr.).

⁷⁷ *Apocalipsa* 1, 1.

⁷⁸ Cf. Psalmii 138, 5; Evrei 4, 13.

⁷⁹ Cf. Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, 220D: „Și I s-a dat lui Hristos aceasta zice, făcându-se mai degrabă cuvânt despre [firea] Sa cea omenească”. Cf. *Ioan* 14, 10; 12, 49-50.

zeu-Cuvântul, adică datorită unirii ei personale, firea omenească a lui Iisus Hristos poate să fie atotprezentă. Ați auzit? Poate să fie atotprezentă! Nu însă de la sine, ci din pricina unirii ipostatice sau personale a ei cu Dumnezeu-Cuvântul⁸⁰.

Prin urmare, Dumnezeu Îi dă lui Iisus Hristos această descoperire, Hristos, la rândul Lui, i-o va da Sfântului Ioan, iar Sfântul Ioan o va preda Bisericii.

Felul cum a primit Iisus Hristos această descoperire de la Dumnezeu – și atunci când zicem Dumnezeu, înțelegem și pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh; să nu uităm acest lucru! – îl vedem în capitolul al cincilea, la versetele 6 și 7, în felul următor:

„Și am văzut, la mijloc, între tron și cele patru vietăți și în mijlocul bătrânilor, stând un Miel, ca înjunghiat, și care avea șapte coarne și șapte ochi, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise în tot pământul. Și a venit și a luat-o din dreapta Cei-lui ce ședea pe tron.”⁸¹

Am văzut, zice, între tron și cele patru vietăți – heruvimii sunt aceștia –, am văzut stând un *Miel*, ca și cum ar fi înjunghiat. Era

⁸⁰ Tocmai acest lucru a formulat Sinodul al IV-lea Ecumenic împotriva lui Eutihie și al VII-lea Sinod Ecumenic împotriva iconomahilor, sprijinindu-se pe *Matei* 8, 20; 18, 20; 28, 18; *Evrei* 5, 6; 13, 8; *Efesenii* 4, 10 ș.a., dar și pe Părinții Bisericii. Cf. Ioannis KARMIRIS, *Dogmatica (potrivit cursurilor sale universitare)*, Athena, 1995, p. 242: „De vreme ce Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, este cu puțință să fie atribuite firii omenești a persoanei lui Hristos însușiri dumnezeiești”. Sf. PORFIRIE KAVSOKALIVITUL, *Viața și Cuvintele*, Sf. Măn. Stavropigis, Hania, 2003, pp. 198-199: „Biserica și Hristos sunt una. Acesta este Domnul Atotțiitorul, Atotcunoscătorul, Atotprezentul și Care pe toate le plinește”. Mitropolitul HIEROTHEOS al Nafpaktosului și Sfântului Vlasie, *Mărturia Bisericii Ortodoxe despre Dumnezeiasca Cuminicare*: „Trupul lui Iisus Hristos, chiar dacă este și muritor înainte de Înviere, este dătător de viață și lucrează cele ce sunt ale Dumnezeirii, nu de la sine, ci datorită unirii cu firea dumnezeiască”. P. HRISTOU, *Despre Dumnezeiasca Liturghie și Despre viața în Hristos, EPE, Filocalia* 22, Ed. Grigorie Palama, Tesalonic, 1979, cp. 35. Sf. IOAN DAMASCHIN, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, cp. 48, „Despre modul transmițerii însușirilor”, și cp. 61, „Despre îndumnezeirea trupului Domnului”. Dosithe NOTARA, patriarhul Ierusalimului, *Mărturisirea de credință*, articolul 17, București, 1715, p. 761: „Chiar dacă în același timp se țin multe Liturghii în întreaga lume, în toate bisericile locale ale credincioșilor nu există mulți Hristoși sau multe Trupuri ale lui Hristos, ci un singur Trup și Sânge adevărate și reale ale unuia Hristos...”.

⁸¹ *Apocalipsa* 5, 6-7.

înjunghiat, însă stătea în picioare! Este ceea ce-i va spune mai jos Hristos direct lui Ioan Evanghelistul: „Eu sunt Cel ce sunt viu. Am fost mort, și, iată, sunt viu, în vecii vecilor.”⁸² Dar mort nu ajunge niciodată să fie Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, cu dumnezeiasca Lui fire; mort S-a făcut ca om, cu firea Lui omenească, pentru că S-a răstignit pe cruce și a fost îngropat în mormânt.

Așadar, avem *Mielul înjunghiat*. Este o frumoasă imagine aceasta a *Mielului înjunghiat și care stă în picioare*! Biserica veche avea acest simbol, precum și pe cel al *Bunului Păstor*⁸³. Era cel mai îndrăgit simbol al vechii, al primarei Biserici creștine, cea mai îndrăgită imagine! Dar și pentru aceia care studiază *Apocalipsa* cel mai îndrăgit semn este *Mielul înjunghiat și care stă în picioare*! ... Trebuie însă, ca să înainteze cineva foarte mult, să iubească aceste lucruri.

Și am văzut – zice Sfântul Ioan Evanghelistul – că Mielul „a venit și a luat-o din dreapta Celui ce ședea pe tron”; a luat ceva, a luat o carte din mâna dreaptă a Celui ce șade pe tron. Nu zice însă cine șade, din pricină de venerație; Dumnezeu ședea, așa cum vom vedea în analiza noastră de mai jos.

Prin urmare, iată cum a primit Iisus Hristos Descoperirea (Revelația) de la Dumnezeu-Tatăl sau de la Dumnezeu în general, Cel ce ședea pe tron.

Sfântul Evanghelist Ioan, așa cum vom vedea în continuare, îl aude pe înger grăind: „Cine este vrednic să deschidă cartea și să desfacă toate pecetile ei?” Și nu s-a aflat nimeni! Iar Sfântul Ioan plângea! Vai, vai!... Nimeni?...

Nu plânge, i-a spus unul dintre bătrâni, pentru că s-a aflat cineva; este Mielul cel înjunghiat. El va deschide cartea, adică va descoperi, va revela.

De aceea este „Apocalipsa (Descoperirea) lui Iisus Hristos”, care înseamnă că Îl arată și Îl descoperă pe Hristos, și în același

⁸² Cf. *Apocalipsa* 1, 17-18.

⁸³ Cf. *Ioan* 10, 11-14.

timp această descoperire (apocalipsă) se face *prin* Iisus Hristos. Așadar, aceasta înseamnă „Descoperirea (Apocalipsa) lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Dumnezeu”.

„Ca să arate robilor Săi.”⁸⁴ Ai cui robi? Ai lui Iisus Hristos. Ce să arate? Acelea care vor constitui cuprinsul cărții; și, în consecință, exprimă scopul pentru care a fost dată Descoperirea (Apocalipsa).

Ce va arăta mai exact? „Cele ce trebuie să se întâmple degrabă”, acele lucruri care trebuie să se întâmple grabnic.

Dar de ce „trebuie”?

Iubiții mei, acel „trebuie” are o foarte mare semnificație teologică în cuprinsul Sfintei Scripturi. Îngăduiți ca în restul timpului care ne mai rămâne să observăm acest „trebuie” al Sfintei Scripturi.

Se cuvine să vă spun că acest cuvânt îl întâlnim deseori în Scriptură. În consecință, spre exemplificare, vă redau câteva pasaje.

Prorocul Daniil îi zice regelui Nabucodonosor: „...este Dumnezeu în ceruri, Care descoperă tainele și Care a făcut cunoscut regelui Nabucodonosor cele ce trebuie să se întâmple în vremurile cele de pe urmă.”⁸⁵ *Trebuie!*

În *Evanghelia după Matei* se zice: „De atunci a început Iisus să arate ucenicilor Lui că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească multe ..., și să fie ucis.”⁸⁶ *Trebuie.* Dar de ce *trebuie*?

Și în *Evanghelia după Luca* există un pasaj. Atunci când Hristos a înviat, le grăiește celor doi ucenici ai Săi care mergeau spre Emaus: „Nu trebuia oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa?”⁸⁷ Nu trebuia să pătimească acestea Mesia, Hristos, și numai prin Patimi să intre în slava Sa?

⁸⁴ *Apocalipsa* 1, 1.

⁸⁵ Cf. *Daniel* 2, 28-29. Trebuie să menționăm aici faptul că nici în ediția sinodala, nici în ediția 1914 nu este prezent verbul „trebuie”, deși el există în originalul grecesc (*n. tr.*).

⁸⁶ *Matei* 167, 21.

⁸⁷ *Luca* 24, 26.

Acest „trebuie”, iubiții mei, este dificil, tainic și de neînțeles. Am putea spune pur și simplu: „De ce adică în chip negreșit trebuie să se întâmple acestea, care desigur nu sunt lucruri deloc plăcute?... Așa cum spre pildă a fost Crucea lui Hristos sau vor fi prigoanele asupra Bisericii, adică asupra celor credincioși, până la a Doua Venire a lui Hristos?”

Dintru început, iubiții mei, Biserica trebuia să ia o formă concretă prin parcursul ei în istorie, chiar și dacă acesta va fi plin de ispite și prigoane din partea lumii.

Și mai observăm faptul că acest „trebuie” al Bisericii, anume faptul că Biserica *trebuie* să străbată un parcurs al necazurilor și al prigoanelor, vine în paralel cu acel „trebuie” al lui Hristos. Nu ar fi putut să fie altfel, pentru că Biserica constituie trupul lui Hristos⁸⁸. Așadar, atunci când Hristos grăiește „trebuie să fie ucis” și „trebuie să fie răstignit”⁸⁹, atunci și Biserica se cuvine să zică „trebuie să fie ucisă” și „trebuie să fie răstignită”.

Să nu ne înfricoșăm! Ne-am botezat? Voim să fim creștini? Să luăm o hotărâre: A fost răstignit Hristos? Probabil că și noi vom fi. A fost prigonit Hristos? În mod evident că și noi. „Dacă M-au prigonit pe Mine, și pe voi vă vor prigoni.”⁹⁰ Priviți, vă rog, pasajul paralel. „Dacă M-au prigonit pe Mine” este acel „trebuie” al lui Hristos, în vreme ce „și pe voi vă vor prigoni” este acel „trebuie” al Bisericii. Așadar, un „trebuie” al Bisericii este paralel cu celălalt „trebuie” al lui Hristos.

Acel „El trebuie să meargă la Ierusalim”, despre care vorbește Hristos, faptul că trebuie să urc la Ierusalim pentru a Mă răstigni, cu acel „prin multe necazuri”, despre care vorbește Apostolul Pavel în *Faptele Apostolilor*, sunt paralele.

Apostolul Pavel, pe când îl băteau cu pietre în Listra și au mers uceniciei lui noaptea ca să-l ia și să-l înmormânteze și l-au

⁸⁸ Cf. *Romani* 12, 5; *I Corinteni* 10, 17; 12, 12 și 27; *Efesenii* 1, 23; 4, 15-16.

⁸⁹ *Matei* 16, 21; *Luca* 24, 7.

⁹⁰ *Ioan* 15, 20.

aflat acolo încă viu, s-a ridicat și le-a spus: „Prin multe necazuri *trebuie* să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu.”⁹¹

I-ar fi zis acolo: „Sfinte Apostole al lui Dumnezeu, de ce *trebuie*? Nu ai fi putut să eviți acum bătaia cu pietre?”

Nu. *Trebuie*! Lucru tainic, adânc!...

Așadar, acest „trebuie să meargă la Ierusalim” al lui Hristos, acest „prin multe necazuri *trebuie* să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu” al Apostolului Pavel și „trebuie să se întâmple degrabă” al cărții *Apocalipsei* sunt paralele.

Însă, de ce?

Pentru că, pe de-o parte, în cazul lui „trebuie” al lui Hristos, dacă s-ar fi împotrivit oamenii, ei ar fi respins Persoana lui Hristos și lucrarea Lui; și, pentru că urma să se înfăptuiască în chip negreșit mântuirea – vă dau acum o interpretare a acestei taine, pe cât este cu putință –, a venit Hristos la cruce. Și astfel unealta de zădărniciere a mântuirii, crucea, a devenit unealta mântuirii. De aceea Hristos a zis „trebuie”.

Și cazul lui „trebuie” al Bisericii există din același motiv. Lumina nu va accepta prezența ei și de aceea va porni război împotriva ei.

În acest moment în care vorbim, iubiții mei, știți ce uneltesc puterile întunericului, la scară globală, în dauna Bisericii? Au turbat de furie, vor turba de furie, și încă mai mult vor turba de furie!... Prin urmare, în mod „fatal” Biserica intră într-un război cu acestea.

Așadar, Biserica – fiți atenți! – trebuia să stea în picioare și să stăpânească și să ajungă, așteptându-L pe Hristos, până la a Doua Lui Venire. Amintiți-vă ceea ce zice Apostolul Pavel, anume că Taina dumnezeieștii Euharistii se va face „până când va veni”⁹², până când va veni Hristos. Până când? Până la a Doua Lui Venire. Astfel neînduplecata împotrivire a lumii – pentru că lumea este

⁹¹ *Fapte* 14, 22.

⁹² *I Corinteni* 11, 26.

neînduplecată, fanatică; ziceți orice doriți voi – face ca acest „trebuie” al Bisericii să fie inevitabil. Aceasta este tot. Așadar, acest caracter inevitabil al evenimentelor din relația Bisericii cu lumea este exprimat prin „cele ce trebuie să se întâmple”.

Spun mulți că aici avem o necesitate a producerii evenimentelor, adică avem constrângere, o restrângere a libertății. Însă nu este așa; acest „trebuie” nu exprimă necesitatea desfășurării evenimentelor, ci necesitatea mântuirii, din care provin toate aceste evenimente variate.

Așadar, mântuirea este un eveniment irevocabil al iubirii lui Dumnezeu. Ascultați: *irevocabil!* Dumnezeu iubește și voiește să mântuiască lumea. Să se înfurie dușmanii Bisericii..., să turbeze diavolul..., Dumnezeu voiește să mântuiască lumea. Astfel este introdus acest „trebuie”.

Cu alte cuvinte: Diavolul este neclintit și nepocăit; dar și mântuirea este neclintită; prin urmare, există ciocnire, conflict! Iată, în concluzie, de ce intră acest „trebuie”. Rezultatul: evenimentele prezentului și viitorului, oricum, trebuie să se întâmple! Aceasta am analizat.

Poate îmi veți spune: „Nu am înțeles așa de bine cum stau lucrurile.” Iubiții mei, fie că înțelegem, fie că nu înțelegem cum stau lucrurile, aceasta constituie cu adevărat o taină.

Îmi veți spune: „De ce însă Dumnezeu îngăduie această soluție care este cea mai rea?” Este tocmai această ispită care există la mulți, care spun același lucru: „Dar de ce?... Oare Dumnezeu nu este puternic să intervină?”

Desigur, dacă intervine, fratele meu, Îi vei spune atunci lui Dumnezeu că îți blochează libertatea! Dar pentru ce Dumnezeu alege această soluție care este cea mai rea? Am să vă răspund fără întortocheri: pentru că Dumnezeu iubește, și vrea să arate această dragoste a Lui, dându-L chiar și pe Fiul Său să fie răstignit!⁹³

⁹³ Cf. Ioan 3, 16; I Ioan 4, 10 ș.a.

Îmi veți spune iarăși: „Nu are un alt mod, mai bun, de a mântui lumea?”

Desigur! Dar a voit să mântuiască lumea prin dragoste⁹⁴. Iar această mântuire, prin mobilul, prin imboldul dragostei, este o taină adâncă, și mai cu seamă constituie o latură a tainei iubirii lui Dumnezeu.

Sfântul Isaac Sirul ne descoperă acest lucru.

Atunci când pentru prima dată, iubiții mei, am citit, ceea ce am să vă citesc acum, nu m-a satisfăcut, și mă tem ca nu cumva nici pe voi să nu vă satisfacă, întrucât constituie o taină. Acum însă mă satisface pe deplin. Ascultați, vă rog:

„Iar ca sfârșit al tuturor acestora, Dumnezeu și Domnul L-a dat pentru dragostea Sa – pentru dragostea Sa pentru zidirea Lui! Iată cheia! Așadar, pentru dragostea Sa cea mai presus de orice închipuire!, *n. pr. Ath.*, – pe Însuși Fiul Său la moarte prin Cruce. «Că așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Unul-Născut Fiul Său L-a dat la moarte pentru ea» (*Ioan* 3, 16). Nu pentru că nu a putut să ne izbăvească pe noi în alt chip, ci a voit să ne învețe prin aceasta pe noi dragostea cea folositoare. Și ne-a apropiat pe noi de Sine în moartea Unuia-Născut Fiului Său. Și dacă ar fi avut ceva mai de preț decât pe Fiul Său, și aceasta ne-ar fi dat-o, ca să se afle El în neamul nostru. Și pentru dragostea Lui cea mare n-a voit să silească libertatea noastră, deși putea să o facă, ci să ne apropie de Sine prin dragostea cugetului nostru.”⁹⁵

Așadar: Dumnezeu, din pricina iubirii Sale mai presus de minte pentru noi, L-a dat pe Fiul Său cel Unul-Născut să fie răstignit, nu pentru că nu ar fi putut să ne mântuiască într-un alt mod, ci tocmai întrucât a voit să ne învețe această dragoste a Lui mai presus de închipuire. Mintea noastră nu poate cuprin-

⁹⁴ Cf. *Ioan* 15, 12-13.

⁹⁵ Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, în *Filocalia*, vol. X, trad. de Pr. Dumitru Stăniloac, Ed. IBMBOR, București, 1981, pp. 395-396.

de acest lucru, iubii mei, ... nu poate cuprinde mintea noastră așa ceva! Prin moartea Fiului Său ne-a apropiat, ca să ne spună că ne iubește; și ne iubește peste orice închipuire! Dacă ar fi avut ceva mai bun și mai de preț, ne-ar fi dat, ca să mergem lângă El, ca să se afle neamul nostru omenesc lângă El. Și tocmai întrucât ne iubește mai presus de minte, nu a voit să siluiască libertatea noastră, chiar dacă avea puterea să facă aceasta, ci a lăsat ca noi să voim să ne apropiem de El prin dragostea cugetului nostru, cu inima noastră.

Toate acestea, iubii mei, exprimă taina expresiei „cele ce trebuie să se întâmple”. Astfel, prin această soluție, pe de-o parte se face cunoscută dragostea lui Dumnezeu, iar pe de alta este păstrată libertatea omului. Într-adevăr, minunat este Dumnezeu!

Acestea două, libertatea și dragostea, atunci când există împreună-legate în chip conștient și trăit în fiecare credincios, nasc sfințenia, prin care intrăm în Împărăția lui Dumnezeu.

„Cele ce trebuie să se întâmple degrabă.” „Degrabă”, grabnic, în curând.

Când, cu adevărat, se vor întâmpla acestea?

Zice Sfântul Andrei al Cezareei: „Cele ce trebuie să se întâmple degrabă înseamnă și că unele prorocii sunt despre cele ce începeau să se împlinescă și că cele ce vor fi aproape de sfârșitul vremurilor se vor arăta în curând, și nu vor întârzia; întrucât o mie de ani este ca ziua de ieri care a trecut, după cum s-a socotit.”⁹⁶

Așadar: Unele dintre acestea care au fost prorocite sunt aproape, se vor împlini grabnic, acum – și dacă doriți sunt și contemporane cu prorocia care s-a făcut atunci –, și acelea care

⁹⁶ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelis-tului Ioan Theologul*, PG 106, 220D-221A. Cf. ARETHA, PG 106, 501B: „Împlinirea celor prorocite, care este făgăduită a începe degrabă, nu se va întâmpla în chip vulgar/ ordinar/ obișnuit, ci cele omenești sunt măsurate în paralel cu cele dumnezeiești, care în mulți ani și în milenii se săvârșesc, pentru care [mia de ani] «ca ziua de ieri care a trecut, și ca o strajă de noapte» se judecă”. Vezi și *Psalmii* 89, 4.

vor fi la sfârșitul istoriei, în vremurile eshatologice, și acelea care sunt menționate în calitate de prorocii, nu vor întârzia; deoa-rece, așa cum a trecut ziua de ieri, așa sunt o mie de ani pentru Dumnezeu.

Dar, prin consemnarea descoperirilor (revelațiilor), iubirii mei, avem începutul, debutul celor ce se vor întâmpla, care precum un lanț se va întinde până în vremurile eshatologice, până la sfârșitul istoriei. Așadar, acest „degrabă” arată începerea neîntârziată a celor descoperite, nu însă și încheierea lor, ci o continuă descoperire (revelație), a cărei încheiere va fi la sfârșit. Iar începutul și sfârșitul acestor evenimente descoperite se observă, se văd, în una și aceeași imagine.

Aici însă aș dori să fiți atenți la un anumit aspect. Este caracteristic faptul că acest „trebuie” precreștin – pe care îl vedem la prorocul Daniil și la alți proroci⁹⁷ – este mai curând un verb aorist temporal, în vreme ce „trebuie” din perioada creștină este concret și „grabnic”.

Așadar, în anul 2000 î.Hr. îl avem pe Avraam. Dumnezeu i-a făgăduit că din el va face un popor numeros. Îi descoperă, desigur, și despre Mesia. Acest lucru, prorocii, din epoca lui Avraam și până când va veni Hristos îl vor spune și iarăși îl vor spune. Atunci când citim în Vechiul Testament prorociile despre Mesia, avem sentimentul că acestea se vor întâmpla în viitorul cel mai îndepărtat, cândva, acesta este aoristul temporal. Fiți atenți: este aoristul temporal, nu știm când. Și, totuși, aceste lucruri s-au realizat, din epoca lui Avraam, într-un interval de două mii de ani.

Acum când „trebuie” din epoca creștină ne spune că toate acestea se vor întâmpla „degrabă”, curând, așa cum ar spune profesorul Bratsiotis, anume că simțim galopul evenimentelor care urmează să se producă, ca și cum le-am auzi, precum tropăitul de

⁹⁷ Cf. *Daniel* 2, 28; *Matei* 24, 6; 26, 54; *Marcu* 13, 7; *Luca* 21, 9; *Fapte* 19, 21; *Apocalipsa* 1, 1; 4, 1; 22, 6.

afară de pe pavajul pietruit, vine, iată, vine, „degrabă”, repede⁹⁸, și pentru că au trecut de la Întâia Venire a lui Hristos două mii de ani, vă pun întrebarea: Oare ne aflăm în vremurile eshatologice sau cel puțin la debutul vremurilor eshatologice?

Iubiții mei, este foarte probabil!

Larisa, 19 octombrie 1980

⁹⁸ P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, Ed. Χαραλ. Π. Συνοδινού, Athena, 1950, p. 69.

CATEHEZA A TREIA

Fericirea cititorilor, a ascultătorilor și a celor ce vor păzi cuvântul dumnezeiesc. Salutări către cele șapte Biserici

„Și, trimițând-o prin îngerul Lui, a arătat-o prin semne robului Său Ioan, care a mărturisit cuvântul lui Dumnezeu și mărturia lui Iisus Hristos, câte a văzut.”⁹⁹ Așadar: Și a făcut cunoscute acestea Hristos, trimițându-l pe îngerul Său către robul Său Ioan, care a dat mărturie despre cuvântul lui Dumnezeu și despre Iisus Hristos și despre toate câte a văzut.

„Robului Său Ioan”. Este vorba, iubiții mei, despre Sfântul Ioan Evanghelistul, care din pricina importanței descoperirilor consemnează numele lui, ceva ce nu face în Evanghelia sa; pentru că a cunoscut faptul că după el se va pune problema, așa cum s-a și pus, despre cine este scriitorul cărții *Apocalipsei*¹⁰⁰.

Așadar, a fost consemnat numele Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan pentru a se dovedi, în mod incontestabil, faptul că această carte nu este sub o semnătură falsă, nu este nelegitimă, ci este autentică, este lucrarea Sfântului Ioan Evanghelistul¹⁰¹.

⁹⁹ *Apocalipsa* 1, 1-2.

¹⁰⁰ Ereticii *alogieni* (secolul al II-lea d.Hr.) au fost primii care au atribuit cartea *Apocalipsei* ereticului Cerint. Opinia alogienilor a fost susținută și de Dionisie al Alexandriei (secolul al III-lea d. Hr.), care atribuia cartea unui alt Ioan, iar nu Sfântului Ioan Evanghelistul (Cf. DIONISIE AL ALEXANDRIEI, *Fragmente din cele două cărți Despre săgăduințe*, PG 10, 1241-1249, și EUSEBIU AL CEZAREEI, *Istoria bisericească VII*, 24 și 25, *ΒΕΠΕΣ* 20, pp. 28-33).

¹⁰¹ În cărțile profecești ale Vechiului Testament este totdeauna menționat, la început, autorul acestora (Cf. *Osea* 1, 1; *Mihcea* 1, 1; *Isaia* 1, 1; *Ieremia* 1, 1), spre deosebire de cărțile istorice (*Judecători* 1 și 2 și cele două ale *Paralipomenelor*, I-IV Regi).

Acest lucru nu are puțină însemnătate, iubii mei; este de foarte mare însemnătate; pentru că, dacă știm că această carte este a Sfântului Ioan, atunci cât de mult ar trebui să fim cu luare-aminte față de ea! Și cu adevărat Biserica a considerat că această carte a *Apocalipsei* este a Sfântului Ioan Evanghelistul, a ucenicului iubit și, în consecință, pe bună dreptate și în chip meritat, această carte și-a dobândit locul în canonul Noului Testament; așadar, ea este de-acum în Sfânta Scriptură¹⁰².

Mai știm că la acest punct Biserica a fost foarte cumpătată. Lucrările Părinților Apostolici, adică ale urmașilor apostolilor – precum cea a lui Barnaba, spre pildă, o epistolă apreciată, sau a oricărui altul – nu au fost inserate în Noul Testament, nu fac parte din Noul Testament. Biserica, cu multă atenție și în decurs de mulți ani, a fixat care cărți sunt din prima serie, adică acelea care sunt semnate de martorii oculari ai Cuvântului¹⁰³, care L-au văzut, L-au auzit și L-au pipăit pe Dumnezeu-Cuvântul Care S-a întrupat, așa cum spune Origen¹⁰⁴. În consecință, autorul cărții *Apocalipsei* este Sfântul Ioan Evanghelistul și Theologul.

Vezi și: ARETHA AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsă*, PG 106, 500A: „Unii dintre cei mai vechi au socotit a fi neautentice aceste graiuri ale lui Ioan, ucenicul cel iubit, atribuindu-le altuia. Însă nu este așa. Căci cel de același nume cu el [Theologul] Grigorie a judecat aceste graiuri a fi autentice: «Așa cum Ioan – zice Sfântul Grigorie – învață prin *Apocalipsă*»”.

¹⁰² *Canon al Sfintei Scripturi* se numește întregul cărților Noului și Vechiului Testament pe care Biserica noastră le-a recunoscut drept sfinte și de Dumnezeu înсуflăte; sunt acelea care cuprind Dumnezeiasca Revelație. Aceste cărți se numesc *canonice* (*protocanonice* și *deuterocanonice*), în vreme ce acelea care au fost excluse din Canon se numesc *necanonice* sau *neautentice* sau *apocrife* (anonime sau sub o falsă semnătură).

¹⁰³ Cf. *Luca* 1, 2; *Ioan* 3, 11; *II Petru* 1, 16; *I Ioan* 1, 1-3.

¹⁰⁴ ORIGEN, *Opere*, vol. 9, *Fragmenta in Lucam*, 21b.2-22b.1, Ed. Akademie-Verlag, Berlin, 1959: „Așadar, că de la cei ce au văzut cu proprii ochi și de la cei ce au auzit cu propriile urechi s-a primit [cuvântul lui Dumnezeu], în chip limpede a fost mărturisit prin zicerea: «așa cum ni le-au predat cei care au fost de la început înșiși-văzători și slujitori ai Cuvântului» (*Luca* 1, 2). Și se cuvine ca aceasta și la Marcu să fie crezut, care precum a auzit întocmai a consemnat, dar și la Ioan și la Matei, care după cum au văzut întocmai au scris. Evangheliile legitime (canonice) sunt cinstite în mod egal, cinstind după lege vederea celor ce au văzut, dar și auzul celor ce au auzit; iar adevăraților urmași întrucât lumina predată lor ne-au transmis-o nouă celor răătăciți, în chip drept laudă «li se cuvine» de la noi”.

Caracterizarea de *rob* este una obișnuită la apostoli atunci când scriu o epistolă¹⁰⁵. De asemenea, simpla consemnare a numelui, fără titlu – atunci când scrie „Ioan”, simplu, fără să adauge *ucenicul lui Iisus*, fără să pună *Apostol* sau oricare altă specificație în plus a numelui său – arată faptul că destinatarii și cititorii cărții sale îi erau foarte bine cunoscuți Sfântului Ioan, dar și Ioan acestora.

Încă, se mai poate observa faptul că această carte a *Apocalipsei* este transmisă (predanisită) Bisericii de către Dumnezeu-Tatăl, prin Iisus Hristos, prin înger, prin Ioan. Așadar, aici avem un lanț viu al Tradiției: Dumnezeu-Tatăl o transmite lui Iisus Hristos – Fiului lui Dumnezeu întrupat –, Iisus Hristos îngerului, îngerul lui Ioan, iar Ioan Bisericii. Vedem aici realmente această vie și minunată tradiție.

De aceea, iubiții mei, Sfânta Tradiție constituie fundamentul Bisericii, împreună cu Sfânta Scriptură. De altfel aceasta păstrează și etalonul valabilității chiar și al Sfintei Scripturi, aceasta ne-a spus care carte este autentică și care carte nu este autentică.

Spun aceasta pentru aceia care resping Tradiția Bisericii, fie că aceștia se numesc protestanți, fie că se numesc ortodocși care au fost influențați de protestanți. V-am spus de multe ori, și totdeauna am să vă spun și anume că cheia erminiei Sfintei Scripturi este depusă în dulapul Tradiției! Dacă nu păstrăm această cheie pe care ne-o oferă Tradiția nu vom putea niciodată să tâlcuim în mod corect Sfânta Scriptură. De aceea și protestanții tâlcuiesc Scriptura când într-un fel, când într-altul, cu consecința de a se fi fărâmițat în multe grupări din perspectiva credinței; ei înșiși nu știu ce cred astăzi, ce au crezut ieri și ce vor crede mâine¹⁰⁶!

¹⁰⁵ Vezi și: *Romani* 1, 1; *Galateni* 1, 10; *Filipeni* 1, 1; *I Petru* 1, 1; *Iuda* 1, 1.

¹⁰⁶ Protestantismul a pornit în calitate de protest împotriva greșelilor de credință papistașe, și a sfârșit prin a deveni religie. La rândul său, protestantismul s-a spart în foarte multe erezii sau secte, aflându-se în conflict unele cu altele, pentru că fiecare pastor își întemeiază propria sa biserică, și în aceasta el este întâistător și proprietar, cu autoritate absolută asupra ei, într-o asemenea măsură încât să nu se deosebească

Și continuăm: „Câte a văzut”¹⁰⁷.

Prin urmare, Sfântul Ioan a văzut; a văzut vedenii, a văzut imagini și simboluri. În mod cert el a văzut aceste lucruri. În consecință, nu sunt nici roduri ale închipuirii lui, nici produsele unui cuvânt interior¹⁰⁸; este, cu adevărat, ceea ce el a văzut.

Hristos îi va zice în continuare: „Scrie ceea ce vezi; scrie ceea ce auzi.” Totuși, într-o altă situație, concretă, îi va spune: „Să nu scrii ceea ce ai auzit; acestea sunt numai pentru tine; pecetluiește-le; nu le vei scrie; pe celelalte scrie-le.”¹⁰⁹

În acest fel poate vedea cineva în mod foarte limpede faptul că Apostolul Ioan ne va consemna, cu toată simplitatea, cele pe care le-a auzit și cele pe care le-a văzut; nici nu va adăuga, nici nu va scoate. Cunoaștem, mai cu seamă, faptul că principala caracteristică a unei lucrări autentice este aceea de a nu fi retușată, așa cum sunt de obicei lucrările falsificate. Scopul lucrărilor falsificate este acela de a-i crea o anumită impresie cititorului și, din acest motiv, întrucât sunt falsificate, își propun să-i atragă atenția cititorului; în vreme ce adevărata carte, care consemnează în mod corect lucrurile, acelea care sunt cu adevărat de la Dumnezeu, nu au o asemenea nevoie.

Aici însă sfântul autor scrie ceea ce a văzut, ceea ce a auzit; nimic mai mult, nimic mai puțin. Dacă scrie mai puține, adică nu va scrie anumite lucruri, va fi vinovat în fața lui Dumnezeu; iar dacă scrie mai multe, iarăși va fi vinovat în fața lui Dumnezeu. Prin urmare, el nu scrie nici în plus, nici în minus.

Mai cu seamă în cazul cărții sale, el încheie în felul următor: „Și acela care va scoate sau va adăuga”, adică va denatura ceva din

cu nimic de autoritatea papei de la Roma, în cadrul grupării sale papistașe. De aceea, grupările protestante se înmulțesc în progresie geometrică, având drept consecință să ajungă la mii de grupări, mii de erezii, îndepărtându-se continuu de adevărul cel întru Hristos.

¹⁰⁷ *Apocalipsa* 1, 2.

¹⁰⁸ *Cuvânt interior* este acela care se plăsmuiește în profunzimile sufletului, în adâncul conștiinței, în gândire, gândul lăuntric.

¹⁰⁹ *Cf. Apocalipsa* 1, 11 și 19; 2, 1 și 8; respectiv: 10, 4.

textul sfânt, „să fie scoasă partea lui de la pomul vieții”¹¹⁰, adică să nu intre în Împărăția lui Dumnezeu. Dar dacă însuși Sfântul Ioan Evanghelistul va scrie acestea despre cel care va încerca vreodată cu o mână spurcată să producă denaturări, cu atât mai mult le va scrie pentru sine însuși! Așadar, cu adevărat, el a consemnat „câte a văzut”¹¹¹.

„Fericit cel ce citește și cei ce ascultă cuvintele prorociei și păzesc cele scrise în ea! Căci vremea este aproape.”¹¹² Așadar: Fericit este cel ce citește și aceia care ascultă cuvintele acestei cărți proorocești și pun în lucrare cele ce sunt scrise în ea, pentru că timpul se apropie, este aproape.

Această însemnare introductivă a cărții, iubiții mei, se încheie cu fericirea cititorilor și ascultătorilor, în mod special ai cărții *Apocalipsei* și, în general, ai cuvântului lui Dumnezeu.

Această fericire este prima dintre cele șapte fericiri cuprinse în cartea *Apocalipsei*. Dacă vă amintiți, este a treia oară când ne apropiem de cartea *Apocalipsei*. Prima dată, înainte cu aproximativ cincisprezece ani, am vorbit numai despre cele șapte fericiri cuprinse în această carte; în urmă cu zece ani am vorbit și am analizat numai primele trei capitole ale *Apocalipsei*; și acum, dacă vrea Dumnezeu, înaintăm încet-încet, cât va da și va îngădui El, să observăm de mai aproape toată această carte.

Dar să insistăm, iubiții mei, aici pe această fericire: „Fericit cel ce citește și cei ce ascultă.”

„Cel ce citește”, la numărul singular; „cei ce ascultă”, la numărul plural. Acest lucru ce arată? Că unul citește și mai mulți ascultă. Unde se poate întâmpla aceasta, unul să citească și mai mulți să asculte? Unde altundeva, iubiții mei, decât în cultul public¹¹³?

¹¹⁰ Cf. *Apocalipsa* 22, 18-19.

¹¹¹ În *Apocalipsa* sa Sfântul Evanghelist Ioan ne încredințează de faptul că el scrie doar ceea ce a văzut. Exact de același lucru ne încredințează și în a sa *Epistolă întâi sobornicească* (1, 1).

¹¹² *Apocalipsa* 1, 3.

¹¹³ De la sfârșitul secolului I d.Hr., slujirea citeșului (*anagnostului*) o putea exercita oricine era socotit potrivit de către preoți sau de către proexarhul comunității (Cf.

De asemenea, faptul că unul citea și mulți ascultau arată faptul că această carte, fiți atenți!, se afla în uz! Așa cum se foloseau Evangheliile și epistolele apostolilor, așa se folosea și cartea *Apocalipsei*; de aceea zice „cel ce citește și cei ce ascultă”¹¹⁴.

Iar scopul citirii cărții în cadrul cultului public era, pe de o parte, mângâierea și întărirea credincioșilor, iar, pe de alta, conformarea lor față de conținutul cărții *Apocalipsei*.

O imagine frumoasă și foarte veche a citirii cărților apostolilor, fie a Evangheliilor, fie a epistolelor, ne păstrează Sfântul Iustin Martirul și Filosoful (a trăit la începutul și mijlocul celui de al II-lea secol d.Hr.) și se referă la ascultătorii și la citețul din cadrul cultului creștin public. Este din a sa *Apologie I*; acolo el scrie următoarele:

„Iar în așa-zisa zi a soarelui se face adunarea celor ce trăiesc la orașe sau la sate și se citesc Mărturiile Apostolilor sau scrierile prorocilor, cât îngăduie timpul. Apoi, după ce cititorul încetează, întâistătorul ține un cuvânt prin care sfătuiește și îndeamnă să se facă urmarea acestor frumoase [învățătur].”¹¹⁵

Adică: În timpul așa-numitei *zile a soarelui*, duminica (așa numeau păgânii idolatri ziua duminicii: *ziua soarelui*. Din acest motiv s-a și păstrat această numire, în principal de către latini și de aici a ajuns în limbile europene. Zicem *Sunday*, adică ziua soarelui) toți aceia care locuiesc fie în cetăți, fie în zonele din jurul acestora și se adună în cadrul unor sinaxe comune, unde se

CHARLES, R.H., *The Revelation of John*, I.C.C., vol. I, Edinburg, 1920, p. 7). Această slujire, odată cu trecerea timpului, a dobândit o poziție oficială și a constituit o parte a clerului. Informații în legătură cu această temă putem extrage de la TERTULIAN (*PL, De Praescr.*, 41).

¹¹⁴ Faptul că *Apocalipsa* în calitate de carte proorocească (1, 3; 22,7) era destinată unei neîntârziată copieri publice (22, 10) și citiri a ei în adunările cultice ale celor șapte Biserici din Asia Mică inițial, precum și în ale tuturor celorlalte, mai târziu, este dovedit din cadrele liturgice în care această carte se mișcă (1, 4-8; 22, 6-21) și din forma ei epistolară. Citirea ei se făcea de către citeț (*anagnost*) (1, 3) în acel moment din cadrul cultului când se citeau și *Mărturiile Apostolilor* (IUSTIN MARTIRUL, *Apologia I*, 67).

¹¹⁵ IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOSOFUL, *Apologia I*, 67, 3-4, PG 6, 429BC.

citește din *Mărturiile Apostolilor*, adică din Evanghelii sau din scrierile prorocilor. Apoi, după ce *anagnostul* se oprește din citit (așadar existau „citețul” și „ascultătorii”, și poate cineva să vadă cum acest pasaj, în chip minunat, se face ecoul practicii Bisericii, prin această poruncă pe care o dă Sfântul Evanghelist Ioan în cartea *Apocalipsei*), întâistătorul, episcopul, cuvântează, făcând analiza celor ce au fost citite, sfătuind și îndemnând la urmarea lor¹¹⁶.

De aceea, vedeți că facem și noi aici citire, lectură. Facem o lucrare combinată: textul se cuvine să fie citit, să fie ascultat, să fie tradus și apoi să fie analizat. Așa trebuie. Să avem o legătură cu textul sfânt, astfel încât, încet-încet, urechea noastră să se obișnuiască, să fie familiarizată cu el, să nu-i fie străin. Și este nevoie ca să fie spuse și cuvinte de sfătuire, care să îndemne la urmarea faptelor bune.

Însă Biserica noastră, din pricina multor răstălmăciri pe care le-au produs ereticii cu privire la cartea *Apocalipsei*, a evitat să hotărânească o citire apostolică din ea.

Un exemplu elocvent de astfel de răstălmăcire este și chestiunea Împărăției lui Hristos de o mie de ani. Știți oare ce nebunie s-a iscat de aici? Știți că încă în viață fiind sfântul autor, Apostolul și Evanghelistul Ioan, văzuse deja că era răstălmăcită cartea lui? Și mai cu seamă primul care a răstălmăcit-o a fost Cerint.

Acest Cerint nu a fost creștin; a fost un gnostic care a amestecat elemente din filosofile antice, din religiile păgâne și multe altele cu creștinismul. Cerint a preluat acest pasaj¹¹⁷ și a început

¹¹⁶ Cf. Luca 11, 28; Psalmii 1, 1-2. ARETHA AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsă*, PG 106, 504B: „Îi ferește cu precădere mult, nu doar pe cei ce citesc (căci astfel mulți cititori ar fi fost fericiți), ci și pe cei ce ascultă negreșit cu o ascultare făptuitoare”. OECUMENIUS, Ed. H.C. Hoskier, *The Complete Commentary of Oecumenius on the Apocalypse*, Michigan, 1928, pp. 33-34: „Nu pe cei ce citesc i-a numit fericiți; căci ar fi fost mulți fericiți, că mulți sunt cei ce citesc, ci și pe cei ce ascultă și în orice fel se fac supuși celor ce sunt cuprinse în sfătuire, și pe cei ce țin și păzesc drept legi dumnezeiești cele grăite”.

¹¹⁷ Cf. *Apocalipsa* 20, 5-7.

să vorbească despre *împărăția de o mie de ani* a lui Hristos. Și a fost necăjit Apostolul și Evanghelistul Ioan din această cauză¹¹⁸.

Oarecând, atunci când a mers la o baie publică din Efes, a auzit că se afla acolo și Cerint; și atunci a spus Sfântul Evanghelist Ioan: „Să mergem și să plecăm de-aici, nu cumva să se prăbușească acoperământul băii și să ne omoare pe toți!...” Se înțelege, din pricina ereticului Cerint¹¹⁹.

Din acest motiv apostolii nu au îndreptat toate acele elemente ale Evangheliei care puteau fi lesne răstălmăcite, ci numai le semnalau.

Astfel, spre pildă, Apostolul Pavel zice: „Căci eu știu aceasta, că după plecarea mea vor intra, între voi, lupi îngrozitori, care nu vor cruța turma. Și dintre voi înșivă se vor ridica bărbați, grăind învățături răstălmăcite, ca să tragă pe ucenici după ei.”¹²⁰ Știu că după plecarea mea se vor înfățișa mulți care vor învăța lucruri răstălmăcite, care vor fi așa și așa și așa...

¹¹⁸ Potrivit lui Gaius (începutul secolului al III-lea), Cerint era anti-biblic, de vreme ce propovăduia o împărăție de o mie de ani de plăceri trupești, sprijinindu-și învățătura pe descoperiri apostolice necunoscute. Susținător al împărăției de o mie de ani a fost și Montanus (activitatea sa, potrivit lui Eusebiu al Cezareei, este datată cronologic în anul 172 d.Hr.), care mai ales a propovăduit că el însuși este întruparea Duhului Adevărului! Opiniile despre hiliasmul materialist au fost îmbrățișate și de episcopul Arsinoi al cetății Nepos din Egipt (sec. al III-lea), care vorbea despre „o mie de ani de desfătare trupească”, respingea erminia alegorică a *Apocalipsei* și cerea interpretarea după literă a pasajului de la *Apocalipsa* 20, 4. Aprig susținător al învățăturii hiliaste a fost și Corachion (Corbul), care a fost influențat de tendințele hiliaste ale epocii sale, și în mod special de *montanism*. Mai târziu au apărut și alțieretici care au adoptat concepții hiliaste, între care Commodian (în Africa de Nord, a doua jumătate a sec. al III-lea), Victorin (sec. al III-lea) și mulți alții, până la hiliastii contemporani, Martorii lui Iehova, după care urmează să existe o *Epocă de Aur* sau un *Paradis Terestru*, în care Hristos va împărăți timp de o mie de ani cu cei 144.000 de aleși, cărora le va dăruia sănătate deplină, pace și prosperitate!...

¹¹⁹ Sf. IRINEU AL LYONULUI, *Combaterea și răsturnarea gnozei cu nume mincinos*, cartea a III-a, traducere de Petru Molodeț, Ed. IBMO, 2018, pp. 60-61: „Ioan, ucenicul Domnului, mergând într-o baie din Efes și aflându-l înăuntru pe Cerint, a sărit din baie fără să se mai îmbăieze și grăind în urma lui: «Să fugim, ca nu cumva să se prăbușească [peste noi] baia, pentru că înăuntru se află Cerint, dușmanul adevărului!»”.

¹²⁰ *Fapte* 20, 29-30.

Și Apostolul Petru vorbește despre Apostolul Pavel precizând că: „În toate epistolele sale, în care sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare.”¹²¹ Există oameni nestatornici care îl interpretează pe Apostolul Pavel în mod eronat. Nu cumva și Imeneu, și Filet au răstălmăcit predica Apostolului Pavel cu privire la tema învierii morților, și ziceau că învierea deja se întâmplase?¹²²

Însă, să nu-mi spuneți, iubiții mei, că aceasta se datorează scriitorilor sfințelor texte; nu! Ci egoismului oamenilor se datorează! De ce? Pentru că pur și simplu, iubitul meu frate, vrei să interpretezi textul? Ai cheia? Care este? V-am spus care este: Tradiția Bisericii. Cum tâlcuiește Biserica? În acest fel tâlcuiește Biserica. Dacă tu, din mândrie luciferică, dorești să interpretezi așa cum vrei tu, atunci să știi că vei cădea, vei deveni eretic. Iar erezia nu este nimic altceva decât *erminia*, *interpretarea rațională a dogmei*; adică atunci când mă străduiesc prin mijloace raționale să tâlcuiesc ceea ce nu se tâlcuiește, ceea ce rămâne taină.

Așadar, atunci când mă străduiesc într-un mod rațional, prin scheme raționale, să tâlcuiesc și să interpretez învățătura Bisericii, în mod automat mă aflu în spațiul ereziei. Prin urmare, nu sunt de vină sfinții autori, ci sunt de vină egoismul și mândria credincioșilor din Biserică.

Totuși, Biserica Răsăritului, iubiții mei, pentru a evita toate aceste situații, a fost nevoită să scoată din cadrul cultului public cartea *Apocalipsei*. Aceasta nu s-a întâmplat în Biserica Occidentală, pentru că acolo nu au fost semnalate astfel de erezii. Dovadă a autenticității cărții este faptul că Biserica noastră o păstrează în Canonul Noului Testament.

Să sperăm însă că Biserica, la un moment dat, în cadrul unui Sinod cu adevărat ortodox, va repune cartea *Apocalipsei* în cul-

¹²¹ *II Petru* 3, 15-16.

¹²² *Cf. II Timotei* 2, 17-18; *I Timotei* 1, 20.

tul său public, și că se va auzi iarăși de la amvon, exact așa cum se auzeau și epistolele Apostolului Pavel și ale celorlalți apostoli. Așa să fie, sperăm la venirea acestui moment!

Firește că acest lucru nu împiedică pe cineva să facă tâlcuire și predică din cartea *Apocalipsei* sau să invoce pasaje din această carte, fiind vorba să întărească ceva ce învață cel ce catehizează poporul lui Dumnezeu.

„Cel ce citește”, „cei ce ascultă” și „cei ce păzesc”¹²³.

Aceste trei categorii pe care le consemnează aici Sfântul Evanghelist Ioan amintesc de cuvintele Mântuitorului: „Fericiți sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l păzesc.”¹²⁴ Domnul a grăit aceste cuvinte atunci când o femeie din mulțime I-a spus: „Fericit este pântecul care Te-a purtat și fericiți sunt sânii pe care i-ai supt!”, iar El i-a răspuns că, „într-adevăr, fericiți sunt aceia care ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l păzesc, îl pun în lucrare”¹²⁵.

Aceste trei participii prezente¹²⁶, „cel ce citește”, „cei ce ascultă” și „cei ce păzesc” exprimă caracterul necurmat, continuu al citirii, al ascultării și al păzirii cuvântului lui Dumnezeu; adică totdeauna trebuie să citim cuvântul lui Dumnezeu, totdeauna trebuie să-l ascultăm și totdeauna trebuie să-l păzim.

Nu spune „cei ce au ascultat”, ci „cei ce ascultă”. Să nu zici: „Am ascultat predica, m-am săturat, mi-a ajuns; de ce să merg să ascult iarăși?..” Nu zice „cei ce au citit”, ci „cei ce citesc”. Nu zice „cei ce au păzit”, ci „cei ce păzesc”. Aceasta arată tocmai faptul că trebuie să existe acest triptic într-un mod continuu.

Dar să spunem câteva gânduri cu privire la aceste trei lucruri: *citire, ascultare, păzire* a cuvântului lui Dumnezeu.

Primul. În ceea ce privește *citirea* avem de spus următoarele: Fiind vorba să înțelegem cuvântul lui Dumnezeu, trebuie să fim

¹²³ *Apocalipsa* 1, 3.

¹²⁴ *Luca* 11, 28.

¹²⁵ Cf. *Luca* 11, 27.

¹²⁶ Aceasta este forma la care apar verbele de mai sus în original, așadar mai apropiat de original ar fi: „Cititorul”, „ascultătorii” și „păzitorii” cuvântului (*n. tr.*).

în Dumnezeu, adică să ne aflăm în spațiul lui Dumnezeu; altfel nu este cu putință să înțelegem vreodată cuvântul lui Dumnezeu. Ce înseamnă acest lucru?

Zice Sfântul Diadoh al Foticeei: „Căci nu este o cugetare mai săracă decât aceea ce filosofează în afara lui Dumnezeu cele despre Dumnezeu.”¹²⁷ Nu există mai mare sărăcie decât aceea de a vorbi despre Dumnezeu și să te afli în afara lui Dumnezeu.

Acest lucru, iubiții mei, îl poate vedea cineva foarte limpede la oamenii care nu trăiesc o viață duhovnicească și vorbesc despre teme duhovnicești. Se trădează! Tocmai din acest motiv vedeți că fac greșeli, că sunt în afara realității, că încearcă să completeze cu mintea lor anumite lucruri. Nu sunt în Dumnezeu, nu trăiesc o viață duhovnicească. Omul care nu trăiește o viață duhovnicească nu poate să vorbească despre Dumnezeu, nu este cu putință¹²⁸, și nu poate niciodată să înțeleagă ceea ce scrie cuvântul lui Dumnezeu, pentru că înțelegerea cuvântului lui Dumnezeu nu constituie o problemă de gramatică, nici de sintactică, cu alte cuvinte, nu este una filologică. Înțelegerea cuvântului lui Dumnezeu are o cu totul altă dimensiune.

Nu doresc prin aceasta să spun că cunoașterea filologică este de lepădat; nu! Vedeți aici de câte ori o folosim? Ați auzit ce v-am spus mai înainte? Am spus *participii prezente*! Dacă cineva nu cunoaște și puțină filologie, cum va înțelege aceasta? Adică lucruri elementare; nu multe. Nu doresc să spun că acest element este de lepădat, nu, dar nu este suficient. Nu poți să spui: „Eu am cunoștințe filologice, și voi înțelege.” Nu vei înțelege nimic! Duhul textului îți va scăpa totdeauna; îți va rămâne totdeauna litera.

¹²⁷ *Cuvântul XXX*, scholia 8, PG 88, 1164.

¹²⁸ Mântuitorul Hristos a zis: „Cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în Împărăția cerurilor” (*Matei* 5, 19). Fără o viață duhovnicească și fără o practică a credinței este cu neputință să vorbim despre Dumnezeu; experiența Sfântului Grigorie Theologul ne învață aceasta: „Se cuvine primul a te curăța, apoi să curățești; înțelepțește-te, și apoi să înțelepțești; fă-te lumină și luminează; apropiere-te de Dumnezeu, și apropiere pe alții; sfințește-te, și sfințește” (PG 35, 408B).

Al doilea. Urmând să studiem și să înțelegem cuvântul lui Dumnezeu, trebuie să existe totdeauna și un climat liturgic, o atmosferă liturgică. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă faptul că studiarea sau ascultarea cuvântului lui Dumnezeu nu poate să fie o *chestiune, un subiect de salon...*, sau o chestiune academică. Să vă analizez mai pe larg acest aspect.

Există o anumită tendință – totdeauna a existat; și există și în epoca noastră – ca oamenii să discute teme teologice înalte, dar *în salon!*..., cu toate lucrurile cunoscute care însoțesc aceste întâlniri *de salon*, unde se poate să spună în mod neîngrădit și glumele lor, și nu mai știu ce altceva... Însă discuția să fie una pur academică. Poate să fie o discuție înaltă, teologică; însă, iubiții mei, să nu atingă Cuvântul – cu „C” mare –, pe Fiul lui Dumnezeu; să rămână la cioburi, la acele scutece pe care I le-a pus Născătoarea de Dumnezeu atunci când L-a născut! De aceste lucruri se apropie acești oameni; nu de adâncul lucrurilor, nicio dată de Dumnezeu-Cuvântul.

Așadar, nu putem să discutăm despre cuvântul lui Dumnezeu în afara spațiului liturgic. Cuvântul lui Dumnezeu trebuie să fie totdeauna corelat cu spațiul liturgic. De aceea, vedeți, cateheza noastră are loc în biserică. Nu pentru că este interzis să fie ascultat cuvântul în altă parte, nici întrucât este interzis să fie rostit pe stradă sau în munte; nu din acest motiv, ci trebuie să fie corelat cuvântul lui Dumnezeu cu spațiul liturgic. Ați văzut că mai întâi am făcut slujba Vecerniei; altă dată poate să se facă și Dumnezeiasca Liturghie. Acesta este un lucru extrem de important. Când cuvântul lui Dumnezeu este legat în mod liturgic, atunci acesta înrăurește în chip deosebit în inimile oamenilor.

Al treilea. Fiind vorba să înțeleagă cineva cuvântul lui Dumnezeu, este nevoie de liniște, și exterioară, și interioară¹²⁹.

¹²⁹ Vezi și *Matei* 6, 6.

Sfântul Grigorie Theologul consemnează faptul că „tăcerea dumnezeiască se trăiește”¹³⁰. Ca să-L trăiești, să-L experiezi pe Dumnezeu, să-L înțelegi înlăuntrul tău, să simți ceea ce citești și să tresalte inima ta, este nevoie de o anumită tăcere. Această tăcere să fie și exterioară, dar înainte de toate lăuntrică. Pentru cea exterioară, trebuie să alegi un ceas în care să fie liniște; pentru cea lăuntrică însă, trebuie să ai pace în inima ta. Nu vreau să spun că nu trebuie să citim cuvântul lui Dumnezeu atunci când suntem tulburați; suntem datori să studiem ca să ne liniștim. Dar ca să intrăm în sensurile adânci ale cuvântului lui Dumnezeu, ca să aprofundăm, ar trebui în mod negreșit să existe înlăuntrul nostru pace și tăcere, isihie, să fi tăcut toate celelalte preocupări ale noastre.

Al patrulea. Atunci când studiem cuvântul lui Dumnezeu, trebuie să simțim că este pentru noi, iar nu pentru ceilalți. De câte ori nu a fost spus acest aspect!...

Zice Sfântul Marcu Ascetul: „Cel ce e smerit în cugetul său și împlinește o lucrare duhovnicească, când citește dumnezeieștile Scripturi, pe toate le aduce în legătură cu sine și nu cu altul.”¹³¹ Adică omul smerit, atunci când studiază Sfânta Scriptură, tot ceea ce extrage din ea și tot ceea ce înțelege, niciodată nu va zice „acestea sunt pentru ceilalți”, ci va zice „acestea sunt pentru mine, pe acestea le găsește cuvântul lui Dumnezeu pentru mine!”.

Din acest motiv, dacă mai doriți, iubiții mei, oriunde s-ar asculta cuvântul lui Dumnezeu, oamenii de multe ori se întreabă:

¹³⁰ „Iar evlavia nu în multa vorbire despre Dumnezeu, ci în mai multa tăcere este așezată” (*Către cei chemați și care nu au răspuns*, Cuvântul al III-lea, PG 35, 524). Vezi și al aceluiași: „Așadar, acestea sunt cele cu privire la Hristos, iar mulțimea celorlalte lucruri să le cinstim prin tăcere” (*Cuvânt la Sfintele Paști*, PG 36, 653). Sf. IOAN DAMASCHIN: „Așadar, fiind insuflați de o nespusă putere cei ce au mintea (νοῦν) lor neîmprăștiată și curată, posedă într-un anume fel ca vizitiu (conducător) cuvântul lui Dumnezeu. Isihia este pentru suflet începutul curățirii...”. „Înțeleptul năzuiește liniștea, și lipsa de grijă, și tihna, ca prin isihie să se întâlnească cu dumnezeieștile vedenii” (*Sfintele Paralele* 37, „Despre lipsa de grijă și isihie”, PG 95, 1245, 1248).

¹³¹ Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cp. 6, *Filocalia* românească, vol. I, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBO, București, 2008, pp. 279-280.

„Oare știe cel ce ține cateheza ceva despre viața mea, și de aceea s-a referit la ceva ce mă preocupă pe mine?”... Nu știe nimic cel ce ține cateheza; cuvântul lui Dumnezeu este direcționat de către Însuși Dumnezeu. Desigur că ceea ce voi spune am pregătit înainte; însă ceea ce a fost pregătit și care deja este rostit și expus în calitate de cuvânt al lui Dumnezeu, pe acesta în profunzime Însuși Dumnezeu îl direcționează, ca să se apropie cuvântul Său, într-un mod diferit de fiecare dată, de inimile cele de multe feluri. Vedeți, cuvântul este unul; și cu toate acestea este diferit pentru fiecare.

Zice Sfântul Chiril al Ierusalimului că apa care irigă florile este aceeași pentru toate. Pentru această floare apa se face de culoare roșie, pentru aceea se face de culoare galbenă; și totuși apa este aceeași¹³²!

Astfel, cel ce ține cateheza nu grăiește ceva ce-l preocupă în mod concret pe cineva; pur și simplu cuvântul lui Dumnezeu găsește ecou în inima fiecărui ascultător, a ascultătorului corect. Subliniez: a ascultătorului corect! Drept pentru care ascultătorul care va asculta cuvântul, dacă este un om smerit, va spune: „Toate acestea sunt pentru mine; nu sunt pentru aproapele meu, care șade pe scaun și despre care eventual este posibil să cunosc ceva despre viața lui.” Nu va spune: „Hm, bine le mai zice cel ce vorbește; cel de lângă mine să le audă acum!” Să nu spună așa ceva! Aceasta este mândrie, și mai cu seamă una rafinată, mândrie autentică! Să zică: „Acestea sunt pentru mine, numai pentru mine și nu am decât să mă îndrept.”

¹³² Sfântul CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze*, XVI, §12, Ed. IBMBOR, București, 2003, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, p. 277: „Pentru că apa este elementul constitutiv al tuturor lucrurilor, pentru că apa ajută la creșterea ierbii și a viețuitoarelor, pentru că din cer se coboară apa ploilor; pentru că se coboară pe pământ sub o singură formă, dar felurită îi este lucrarea. Un singur izvor uda tot Raiul, și una și aceeași ploaie se coboară peste toată lumea, dar ajunge albă în crin, roșie în trandafir, porfirie în vioarele și în zambile și felurită și variată în diferitele feluri de plante; într-un fel în finic, în alt fel în vița-de-vie și cu totul diferită în toate lucrurile, deși este de un singur fel și nu se deosebește în sine însăși. Ploaia nu-și schimbă natura sa; nu plouă azi într-un fel și mâine în alt fel, ci se face pe potrivă alcătuirii lucrurilor ce o primesc și da fiecărui lucru ceea ce-i trebuie”.

Și al cincilea. De cuvântul lui Dumnezeu să te apropii cu rugăciune.

Grăiește iarăși foarte frumos Sfântul Isaac Sirul: „Să nu te apropii de cuvintele tainelor din dumnezeiasca Scriptură, fără ajutorul lui Dumnezeu, primit prin rugăciune și cerere, ci spune: «Doamne, dă-mi să primesc simțirea puterii celei din ele» (Rugăciunea citirii). Socotește că cheia înțelesurilor adevărate din dumnezeieștile Scripturi este rugăciunea.”¹³³

Așadar: Să nu deschizi Sfânta Scriptură, să nu citești cuvântul lui Dumnezeu, dacă nu ai făcut mai înainte rugăciune și nu ai cerut de la Dumnezeu ajutorul Lui; iar atunci când te rogi să zici: „Doamne, dă-mi luminare, dă-mi acea simțire de a înțelege puterea care se află în cuvintele Tale!” Să socotești că rugăciunea este cheia prin care poți înțelege noima foarte adâncă a Scripturii, să înțelegi adevăratele sensuri care se află în chip nemincinos în dumnezeieștile Scripturi.

Unii oameni nu știu carte. Desigur că în epocile mai vechi aceia care nu știau carte erau majoritari. Astăzi puțini mai sunt neștiutorii de carte; cei mai mulți știu cel puțin să citească și să scrie. Drept pentru care ascultarea în vechime era izvorul fundamental al cunoașterii adevărurilor lui Dumnezeu. Deoarece, de vreme ce nu știa cineva să citească, nu ar fi putut să învețe, decât numai dacă auzea, dacă asculta.

Însă ascultarea, iubii mei, este fundamentală pentru toți oamenii, pentru că astfel cuvântul este oferit într-un mod viu; precum și Cuvântul – cu „C” mare – este viu¹³⁴. În consecință, atunci când cuvântul lui Dumnezeu este ascultat, acesta are un har special.

Încă mai putem spune, cuvântul lui Dumnezeu se însoțește cu trăirile personale ale predicatorului, și astfel, în acest mod,

¹³³ Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, cuv. 73, în *Filocalia*, vol. X, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 370.

¹³⁴ Cf. *Evrei* 4, 12.

este dată o anumită încurajare ascultătorilor pentru punerea lui în lucrare.

Nu este același lucru să ascuți cuvântul lui Dumnezeu la radio sau să-l citești dintr-o carte cu a-l asculta într-un mod viu; este ceva cu totul diferit. Din acest motiv noi mergem să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu; nu numai să-l citim. Așadar, nici citirea nu înlocuiește ascultarea, nici ascultarea nu înlocuiește citirea; sunt două lucruri paralele, la fel de importante.

Însă trebuie să vă spun faptul că ascultarea presupune și prezența altora. Vedeți câți oameni suntem aici? Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că cuvântul lui Dumnezeu se leagă cu contemplarea oamenilor, adică cu fețele lor – aceasta înseamnă *contemplare*, faptul de a vedea – adică se leagă împreună cu Biserica. Iar acest lucru este unul foarte însemnat, faptul de a se auzi cuvântul lui Dumnezeu în Biserică este foarte însemnat, este de o mare valoare! Altfel, aș fi putut să stau acasă la mine și să ascult de pe o casetă care se mai numește „conservă”, după cum a denumit-o Sfântul Florinei¹³⁵, „conserva cuvântului lui Dumnezeu”! Iar conserva, în mod cert, nu are savoarea mâncării proaspete. Este folositoare, dar..., este, totuși, conservă! Însă fiți cu luare-aminte! Voi asculta caseta, voi citi și cartea, dar va trebui să merg să ascult și acolo unde se află și alți credincioși, ca să constitui și să fac cunoscută Biserica, nu numai în spațiul ei liturgic, ci și la ascultarea cuvântului lui Dumnezeu.

Și, în final, să spunem ceva și despre punerea în lucrare a cuvântului lui Dumnezeu. Ceea ce exprimă Sfântul Ioan Evanghelistul când zice „și cei ce păzesc cele scrise în ea” arată faptul că cuvântul lui Dumnezeu trebuie să fie trăit, să-l experiem, dar și aceea că trebuie să fie trăit în întregime. Fiți atenți: în întregime! Să nu spunem „aceasta da, și aceea nu”¹³⁶!

¹³⁵ Este vorba despre Mitropolitul Florinei, Preasfințitul Augustin Kantiotis (20 aprilie 1907-28 august 2010).

¹³⁶ Dacă „toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu” (*II Timotei* 3, 16), nu ni se îngăduie să schimbăm nimic, pentru că „cel ce va strica una din aceste porunci, foarte

Și continuăm: „Căci vremea este aproape”¹³⁷, că timpul se apropie. Oh, Doamne!... Atunci când auziți acest cuvânt „căci vremea este aproape”, simțiți ceva înlăuntrul vostru? Să vă spun ceva ce am trăit oarecând, într-un mod cu totul viu.

Era în timpul ocupației germane din Grecia, și ne aflam la examene, așezați în bănci trei câte trei, fără să lăsăm bănci goale între noi. În toate băncile erau așezați elevi, și în fiecare bancă de câte trei – „bucuria Bunevestiri” pentru elevi! Dădeam examen doar la Greacă Veche, Greacă Nouă și Matematică; nimic altceva. Colegii mei nu citiseră. Se vorbiseră între ei: „Băieți, nu o să citim la Greaca Veche!” Eu citisem. Eram așezat în penultima bancă și-i ajutam pe cei trei din spatele meu, pe cei trei din față și pe cei doi colegi de bancă. Dar, luat cu grija de a-i ajuta pe aceștia și de a-i întreba „tu ce ai scris?” – în clasă nu exista supraveghere –, eu nu am apucat să scriu; m-am îngrijit să scrie ceilalți.

La un moment dat, intră în clasă profesorul și zice: „Băieți, în cinci minute o să strâng colile!”... Cei ce ați trăit în anii voștri de școală astfel de situații puteți să mă înțelegeți. Am pătimit..., nu pot să vă spun ce am pătimit. Am transpirat, m-am înroșit, am amorțit, și deodată am strigat: „Nu încă, domnule profesor!”..., pentru că nu scrisesem nimic. Ceilalți se ridicau ca să predea colile scrise, iar eu care citisem nu apucasem să scriu! Și după aceea mergeam ca un cățeluș la biroul profesorului ca să-l rog să mă treacă!

Acest simțământ este simțit de către om atunci când realizează faptul că a sosit ceasul. Este un simțământ înfricoșător.

Zice Sfântul Isaac Sirul că dacă nu ai trăit corect în viața ta, atunci când vezi că vine ceasul morții, te vei neliniști¹³⁸. Dar

mici, și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în Împărăția cerurilor” (*Matei* 5, 19). Așa cum a spus Domnul, suntem datori să punem în lucrare toate poruncile lui, fără însă să ne trufim: „Așa și voi, când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Suntem slugi netrebnice, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem” (*Luca* 17, 10). Cf. *Apocalipsa* 22, 18-19; *Matei* 24, 35; *Luca* 16, 17; *Ioan* 10, 35; *Deuteronomul* 4, 2; *Pilde* 30, 6; *Ecclesiastul* 3, 14; *Iacov* 2, 10.

¹³⁷ *Apocalipsa* 1, 3.

¹³⁸ Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, în *Filocalia*, Cuvântul 1, vol. X, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 32: „Bine a zis careva că

și atunci când își va pune cineva cu adevărat înlăuntrul lui ceea ce zice *Apocalipsa*, „căci vremea este aproape”, și atunci când are simțământul că într-adevăr vremea este aproape, simte ceea ce am trăit în vremea când eu am fost elev și v-am descris mai înainte.

Însă acest cuvânt, „căci vremea este aproape”, are același înțeles cu ceea ce am menționat data trecută și am analizat – se află puțin mai sus în text – pasajul „cele ce trebuie să se întâmple degrabă”, acele lucruri care trebuie să se petreacă în curând, grabnic.

Este semnificativ faptul că pentru încă o dată este menționat acest caracter grabnic „degrabă”, acel „este aproape”, arătat deja din primul moment în cartea *Apocalipsei*, și este accentuat „sfârșitul în galop”, adică acel sfârșit ce vine galopând¹³⁹.

Dar pentru ce „vremea este aproape”? Pentru plinirea cuvintelor prorociei. În consecință fericit este acela care păzește cuvințele acestea, pentru că timpul nu va întârzia¹⁴⁰.

Din practica noastră bisericească, personal, m-a impresionat ceva, despre care nu știu dacă este neapărat corect, însă eu am să vă relatez.

Până în secolul al XV-lea acei credincioși care își dădeau sângele, adică își sfârșeau viața în chip mucenicesc, aceștia erau numiți *sfinți*, *mucenici* sau dacă își încheiau viața în calitate de cuvioși, de asemenea erau numiți *sfinți și cuvioși*. Însă după secolul al XV-lea mucenicii (martirii) se numesc *noi*, și astfel avem *neomartirii*. Desigur, dacă doriți, din perspectivă istorică, după care în mod obișnuit împărțim istoria în perioade mari, aceas-

frica de moarte întristează pe omul apăsător de conștiința lui; iar cel ce are în sine mărțuria cea bună dorește moartea ca și viața”. Și Cuvântul 38, p. 204: „Omul, cât este în trândăvie, se teme de moarte. Iar când se apropie de Dumnezeu, se teme de judecată”.

¹³⁹ Cf. P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, Ed. Χαραλ. Π. Συνοδιού, Athena, 1950, pp. 68-69: „Locul este exprimat corect prin anapești pentru dovedirea grabei fericitului sfârșit ce se întâmplă, care i se pare cuiva că-l aude aici cum galopează”. Vezi și *Matei* 24, 32 și 33; *Marcu* 13, 28; *Luca* 21, 30.

¹⁴⁰ Cf. OECUMENIE, *The Complete Comentary of Oecumenius on the Apocalypse*, p. 34: „Toate poruncile lui Dumnezeu să fie păzite, căci aproape este fericita vreme”.

tă caracteristică o avem după căderea Constantinopolului, din anul 1453. Așadar, toți acei martiri care au apărut după căderea Constantinopolului se numesc *neomartiri* – punem înaintea acest *neo* – și aceia care și-au săvârșit în pace și cu cuvioșie viața lor sunt numiți și aceștia *noi*. Zicem așadar: *cuviosul părintele nostru (cutare) cel nou* sau *sfânt nou-arătat*. *Nou-arătat* vrea să spună acela care s-a arătat în ultimul timp, a fost recunoscut recent; precum: *Sfântul Nectarie, sfântul cel nou-arătat*.

Prin urmare, această caracteristică de *nou, nou-arătat* și celelalte, care este și pentru mucenici, și pentru cuvioși, este o caracteristică ce pare să pună un hotar. Și întreb: Dacă va veni o altă epocă, după cinci sute de ani, când istoricii vor trebui iarăși să despartă istoria, cum ar trebui Biserica să-i numească pe mucenicii și sfinții de atunci? Dacă acum folosește termenul de *nou*, atunci cum? Probabil *foarte nou*...

Dar știți ce înseamnă, iubiții mei, atunci când vorbim despre *cei noi*? Înseamnă că i-am avut pe sfinții cei vechi, iar acum îi avem și pe *cei noi*. După *cei noi* nu există alții *foarte noi*; ci doar *noi*.

Așadar, știți ce se întâmplă aici? Socotesc că în conștiința universală a Bisericii mocnește sentimentul că *sfârșitul* este *aproape*. De aceea Biserica îi numește pe sfinții ei acum prin caracteristica de *nou*. Nu avem nimic de adăugat în continuare. Mai întâi, doar *sfânt* sau *mucenic (martir)*; de ce? Pentru că *sfârșitul* era departe, cu toate că totdeauna în fața ochilor Bisericii exista *sfârșitul*.

După acest scurt fragment introductiv, iubiții mei, care se încheie prin fericirea pe care am menționat-o anterior, urmează prologul (*proimion*-ul) întregii cărți care se întinde între versele 4 și 8. Am să vi-l citesc:

„Ioan, celor șapte Biserici, care sunt în Asia: Har vouă și pace de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine și de la cele șapte duhuri, care sunt înaintea scaunului Lui, și de la Iisus Hristos, Martorul cel credincios, Cel întâi născut din morți, și Domnul

împăraților pământului. Lui, Care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi din păcatele noastre, prin sângele Său, și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți ai lui Dumnezeu și Tatăl Său, Lui fie slava și puterea, în vecii vecilor. Amin! Iată, El vine cu norii și Îl va vedea pe El tot ochiul și-L vor vedea și cei ce L-au împuns și se vor jeli, din pricina Lui, toate semințiile pământului. Așa. Amin. Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine, Atotțiitorul.”¹⁴¹

În acest prolog – care este foarte important și teologic – observăm că se vedește caracterul epistolar al cărții, așadar că această carte a *Apocalipsei* este în esență o epistolă.

Dacă doriți, și Evanghelia după Luca este o epistolă. Nu-mi amintesc exact unde scrie Evanghelistul Luca, în prologul cărții sale, „preaputernice Theofile, îți trimit acest text”, oarecum în acest fel – nu este menționat, desigur, cuvântul „epistolă” – „ca să afli cele cu privire la credința ta”¹⁴². În consecință, este redat și acest prolog într-un mod epistolar.

Așa și *Apocalipsa* are dimensiunile unei epistole; nu numai pentru că cuprinde cele șapte epistole pe care le trimite Hristos celor șapte Biserici din Asia Mică, ci și pentru că întreaga carte este într-o formă epistolară, de vreme ce păstrează toate acele elemente ale unei epistole din genul epistolar antic; adică este declarat autorul – care este Sfântul Ioan –, destinatarii – care sunt cele șapte Biserici din Asia Mică –, salutul – „Har vouă și pace de la Dumnezeu”¹⁴³ și celelalte – și slavoslovirea, după obicei – „Lui fie slava și puterea, în vecii vecilor. Amin”.

¹⁴¹ *Apocalipsa* 1, 4-8.

¹⁴² Cf. *Luca* 1, 3.

¹⁴³ Această scurtă frază, care este în același timp salutare și urare, există în multe pasaje din Noul Testament: *Romani* 1, 7; *I Corinteni* 1, 3; *II Corinteni* 1, 2; *Galateni* 1, 3; *Efesenii* 1, 2; *Filipeni* 1, 2; *Coloseni* 1, 2. *II Tesaloniceni* 1, 2; *I Timotei* 1, 2; *II Timotei* 1, 2; *Tit* 1, 4; *Filipeni* 1, 3; *I Petru* 1, 2; *II Petru* 1, 2; *II Ioan* 1, 3. Vezi și N. SOTIROPOULOS, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii*, vol. 1, Ed. Stavros, Athena, 2006, pp. 162-163 și 344-346, și a aceluiași, *Sfântul Dub. Yahve*, Ed. Stavros, Athena, 2009, p. 125.

Prin urmare, iubiții mei, *Apocalipsa* este o epistolă. Și, așa cum v-am spus, fie ca Dumnezeu să facă la un moment dat să fie ascultată și ca citire epistolară în cultul public dumnezeiesc, în Biserică.

„Ioan, celor șapte Biserici, care sunt în Asia”. Ioan, acela care trimite epistola, editorul epistolei, către cele șapte Biserici care sunt în Asia, care vor fi destinatarele epistolei: expeditorul și destinatarii.

Iarăși vedem aici, pentru a doua oară – va fi consemnat și pentru a treia oară, puțin mai jos – că este adăugat și numele scriitorului – „Ioan” – fără numele de familie sau determinare, așa cum v-am spus mai înainte, și care să fie cunoscut tuturor cititorilor.

Care sunt aceste șapte Biserici din Asia Mică, către care este adresată cartea *Apocalipsei*, și mai ales cu o epistolă specială către fiecare dintre acestea¹⁴⁴?

Acestea sunt Bisericile Efesului, Smirnei, Pergamului, Tiatirei, Sardelor, Filadelfiei și Laodiceei. Fiți atenți! Acestea sunt Biserici istorice! Sunt cetăți din Asia Mică, cetăți vechi, antice, acolo unde s-a aflat în culmea gloriei materialismul antic, iar mai târziu au devenit episcopii, mitropolii, așadar au fost întemeiate Biserici. Acum, către aceste șapte Biserici este adresată cartea *Apocalipsei*, cu o epistolă particulară deosebită pentru fiecare dintre acestea.

Dar, poate va zice cineva, de ce numai către aceste șapte Biserici sunt adresate epistole particulare? Îi va spune Mântuitorul Hristos lui Ioan: „Scrie îngerului”, adică episcopului „Bisericii Efesului” sau „Bisericii Smirnei”... De ce? Oare celelalte Biserici, precum cea a Ierusalimului, a Antiohiei, a Corintului sau a Romei, nu erau Biserici foarte mari, foarte importante? Dacă doriți, doar Biserica Efesului ar fi putut să se compare cu Biserica pe care tocmai le-am menționat, adică a Romei, a Corintu-

¹⁴⁴ Pentru exactitate, aceste epistole sunt adresate celor șapte Biserici din așa-numita Asia Proconsulară, adică din regiunea nordică a Asiei Mici, cu capitala la Efes.

lui, a Antiohiei Mari..., toate celelalte se aflau în cetăți mici din Asia Mică¹⁴⁵.

Așadar, de ce epistolele se referă la aceste șapte Biserici, și nu și la celelalte, care erau mari, și însemnate, și renumite?

Ascultați: Numărul *șapte* este figurat, și exprimă varietatea, în același timp și plenitudinea¹⁴⁶. Așadar, este vorba despre întreaga *pleromă*, plinătate a Bisericii, de atunci, dar și a celei de până la sfârșitul veacurilor, în consecință și a Bisericii de astăzi, care se exprimă prin aceste șapte tipuri reprezentative ale Bisericilor despre care se vorbește. Cu alte cuvinte, aceste șapte Biserici constituie șapte laturi, șapte situații ale realităților istorice, ale Bisericii celei Una, Sfinte și Universale Biserici.

Așadar, aceste epistole au două dimensiuni corelate. Una dintre dimensiuni este aceea că fiecare epistolă este adresată către o

¹⁴⁵ Asia Mică surprindea prin multele și bogatele ei cetăți. Plinius (*Naturalis Historia*, 29) menționează nouă cetăți care se distingueau în mod special: Adramitia, Alabanta, Apameia, Efes, Laodicea, Pergam, Sardes, Smirna, Sinade; iar la acestea trebuie să le adăugăm pe următoarele: Cizic, Filomelia Tralies (MARQUARDT, *Röm. Staats-Verwaltung*, I, p. 185). Un catalog mai lung poate fi alcătuit și din alte cetăți importante: Colose, Dorileo, Evmenia, Militos, Filadelfia, Priene, Tiatira ș.a. Numărul întreg al cetăților este socotit în jur de 500 sau chiar 1000 (MARQUARDT, *Röm. Staats-Verwaltung*, I, p. 182). Aristide din Smirna scrie că nici o regiune din sec. al II-lea d.Hr. nu avea în componență atât de multe cetăți; nici cele mai mari cetăți din alte regiuni nu se puteau compara cu cetățile din Asia Mică: „Căci nici mai multe cetăți în nici o altă regiune dintre toate nu se găsesc, desigur nici mai mari decât acestea” (cf. Mitropolitul Antinoiis Patelimon LAMPADARIE, *Sfânta Apocalipsă*, Ed. Neos Miletos al Yanniței, 2010).

¹⁴⁶ Aproape toate popoarele antice i-au atribuit numărului *șapte* o putere tainică specială și un înțeles tainic. Astfel, șapte sunt zilele săptămânii, culorile curcubeului, minunile lumii antice, înțelepții Greciei Antice, artele liberale, tragedia *Șapte contra Thebei* a lui Eschil, Roma a fost întemeiată pe șapte coline, precum și Constantinopolul mai târziu etc. Numărul *șapte* posedă un loc special și în Vechiul Testament și simbolizează integralitatea și desăvârșirea. Astfel, șapte au fost zilele creației, a șaptea era consacrată drept ziua odihnei și a nelucrării, faraon a visat un vis cu șapte vaci grase și șapte vaci slabe, precum și șapte spice roditoare și șapte neroditoare, sfeșnicul lui Moisi era cu șapte lumini etc. În ceea ce privește Biserica, de asemenea, șapte sunt Sfintele Taine, harismele Sfântului Duh, șapte sunt păcatele de moarte etc. Însă acolo unde domină numărul *șapte* este *Apocalipsa*. Astfel, șapte sunt Bisericile din Asia Mică, *sfeșnicile de aur*, *stelele din mâna dreaptă a lui Dumnezeu*, *pecețile*, *îngerii* și *trămbițele lor*, *plăgile ultime*, *cupele de aur*, *tunetele*, *coarnele* și *ochii* Mielului înjunghiat etc.

Biserică concretă, către o Biserică istorică – subliniez *istorică* – și se referă la situațiile concrete ale fiecărei Biserici în parte. Atunci când, spre exemplu, zice: „Nu ești nici rece, nici fierbinte, ci ești căldicel...”¹⁴⁷ sau „ai lăsat prima ta dragoste..., vezi de unde ai căzut...”¹⁴⁸, acestea sunt lipsurile concrete ale Bisericii *alfa* sau *beta*. Adică epistolele, în primul plan, au un caracter istoric, iar acele elemente care sunt descrise sunt reale. Într-un al doilea plan însă, aceste elemente privesc întreaga Biserică. Prin urmare, avem în același timp două dimensiuni: cea istorică, care este locală și determinată temporal, și cea diacronică, care este extinsă în întreaga istorie a Bisericii, și se referă la întreaga Biserică, iar nu la un loc, la un topos concret¹⁴⁹.

Astfel, dacă citim ceea ce scrie Hristos despre Biserica din Efes sau despre cea din Smirna, înțelegem că toate aceste elemente există în cadrul Bisericii lui Hristos.

Am să spun încă o dată – întrucât suntem greci și aceste Biserici au fost în cetăți grecești și Asia Mică a fost grecească – că și cele șapte Biserici și aceste șapte epistole, în afară de faptul că sunt diacronice, sunt și istorice, cu un substrat istoric!

Știți de ce vă accentuez acest aspect; desigur, când va veni timpul, am să repet; dar am să vă spun și acum. Va zice Hristos unui oarecare *înger*, adică episcop: „Dacă nu te vei pocăi îți voi mișca sfeșnicul din locul lui...”¹⁵⁰ – fiecare Biserică este reprezentată printr-un *sfeșnic*, printr-o candelă, printr-o lumânare. Știți ce înseamnă acest lucru? *Am să te mut!* Și le-a luat pe cele șapte Biserici și le-a mutat locul!

Spuneți-mi, vă rog, care Biserică istorică mai există astăzi în Asia Mică? Nici una! Nici cea a Efesului – a marii cetăți a Efe-

¹⁴⁷ *Apocalipsa* 3, 15.

¹⁴⁸ *Apocalipsa* 2, 4-5.

¹⁴⁹ Acest lucru este consemnat și în cel mai vechi Canon cunoscut al Noului Testament, în catalogul Muratori (171-172 d.Hr.): *Et Iohannes enim in Apokalypse, licet septem Ecclesias scribat, tamen omnibus dicit*. Adică, „Ioan, chiar dacă a scris celor șapte Biserici, cu toate acestea grăiește către toate”.

¹⁵⁰ *Apocalipsa* 2, 5.

sului!¹⁵¹ –, nici cea a Smirnei, nici a Laodiceii, nici a Filadelfiei... Nu mai există nici o Biserică. *Sfeșnicele* au fost mutate definitiv în anul 1922. Definitiv!¹⁵² ...

Din acest motiv v-am subliniat elementul istoric; este foarte important. Voi reveni, însă, atunci când vom vorbi despre epistolele particulare.

Prin urmare, aici vedem că avem varietatea, în același timp și plinătatea; așadar, avem multe laturi, dar în același timp și toate cazurile, situațiile care există în cadrul Bisericii.

Zice Sfântul Andrei al Cezareei: „Prin numărul de șapte sunt însemnate în chip tainic Bisericele de pretutindeni” – ați văzut? „Bisericele de pretutindeni”! –, așadar, prin numărul șapte, prin cele șapte Biserici, înțelege toate Bisericele, „și înșiruirea vieții prezente, în care se și face ciclul celor șapte zile (săptămâna)”¹⁵³. Întocmai așa cum este considerată săptămâna ca un simbol al creației lumii sau al vieții noastre, într-un mod asemănător și aici, în calitate de săptămână (grup de șapte) simbolizează – prin numărul *șapte* – plinătatea (*pleroma*) Bisericii.

Din acest motiv, v-aș ruga ca cele pe care le vom analiza în aceste șapte epistole – care sunt foarte importante – să nu credeți că privesc numai pe cele șapte Biserici istorice; ci privesc și Biserica care totdeauna există, până la sfârșitul veacurilor.

Continuăm, așadar: „Har vouă și pace”¹⁵⁴, harul să fie cu voi, la fel și pacea. Este un salut creștinesc cu un puternic caracter liturgic.

¹⁵¹ Efesus a fost declarat că este „prima și cea mai mare mitropolie a Asiei” (CIG 2992).

¹⁵² În anul 1922, anul așa-numitei catastrofe din Asia Mică, se știe faptul că în Asia Mică existau următoarele 20 de sfinte Mitropolii: Nicomidia, Calcedon, Prouse, Iliopolis, Tiatira, Efes, Niceea, Krini, Prikonisou, Kidonia, Filadefia, Pisida, Iconiu, Cezareea, Ancira, Amasia, Neocezareea, Caldea, Cizic-Dardanele (Vezi rev. *Biserica*, decembrie 2002, a IPS Daniil, Mitropolit de Cezariana).

¹⁵³ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 221D.

¹⁵⁴ *Apocalipsa* 1, 4.

Acest salut al Sfântului Ioan Evanghelistul din *Apocalipsă* este prescurtarea salutului Apostolului Pavel, care se găsește în *Epistola a doua către Corinteni*: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfântului Duh – vedeți? Dumnezeu în Treime! – să fie cu voi cu toți. Amin!”¹⁵⁵

Desigur că Sfântul Ioan nu preia această formulă de salut de la Apostolul Pavel, nici Apostolul Pavel de la Sfântul Ioan; se pare că ea exista în Biserică și avea un caracter liturgic. Și astfel din Biserică o preiau și Sfântul Ioan, și Apostolul Pavel, și Apostolul Petru, dar și Apostolul Iuda¹⁵⁶.

Această formulă există până astăzi; o rostește preotul la începutul rugăciunii sfintei Anaforale, atunci când iese să binecuvânteze poporul¹⁵⁷.

În concluzie, iubiții mei, acesta este un salut cu un puternic caracter liturgic.

Întrucât „harul” – în calitate de bunăvoință a lui Dumnezeu, care izvorăște din moartea ispășitoare a lui Iisus Hristos – și „pacea” provin de la Dumnezeu-Tatăl („de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”, despre Care vorbește imediat după), provine și de la Sfântul Duh („de la cele șapte duhuri”), dar și de la Fiul („și de la Iisus Hristos”), acest salut se transformă în mărturisire de credință liturgică; în același timp însă este și un simbol de credință.

Acesta ne amintește de Filip diaconul, care i-a zis eunucului etiopian: „Dacă mărturisești că Iisus este Fiul lui Dumnezeu și că este Hristos, Fiul întrupat al lui Dumnezeu, nimic nu te împiedică să te botezi”, iar etiopianul a răspuns: „Cred că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu”¹⁵⁸. Este mărturisire de credință.

Mai târziu, când au apărut multe erezii, simbolul de credință va deveni mai detaliat; este cunoscutul *Simbol de credință* pe

¹⁵⁵ *II Corinteni* 13, 13.

¹⁵⁶ Cf. *I Petru* 1, 2; *II Petru* 1, 2; *Iuda* 1, 2.

¹⁵⁷ Cf. Binecuvântarea începutului sfintei Anaforale, *Ieratikon*, Ed. Apostoliki Diakonia, Atena, 1981, pp. 92-93.

¹⁵⁸ *Fapte* 8, 37.

care îl avem, de la Niceea. „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl, Atotțiitorul...” și celelalte.

Prin urmare, aici vedem acest salut al Sfântului Ioan Evanghelistul, care, așa cum v-am spus este un salut cu un puternic caracter liturgic. Avem în acest pasaj un foarte vechi element de mărturisire de credință liturgică; adică mărturisim credința noastră în spațiul liturgic.

Ați văzut unde rostim *Crezul*? Îl rostim în cadrul spațiului liturgic. Fiind vorba să săvârșim Dumnezeiasca Liturghie și să ne împărtășim, trebuie să mărturisim credința noastră corectă. În consecință, iubiții mei, acest salut al Sfântului Ioan Evanghelistul are, așa cum v-am spus, un puternic caracter liturgic.

Însă timpul s-a scurs și, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom continua duminica viitoare.

Larisa, 19 octombrie 1980

CATEHEZA A PATRA

Analiza expresiei

„Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”. „Harul” și „pacea” de la Sfântul Dumnezeu în Treime

„Ioan, celor șapte Biserici, care sunt în Asia: Har vouă și pace de la Dumnezeu, Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine, și de la cele șapte duhuri care sunt înaintea tronului Lui și de la Iisus Hristos, Martorul cel credincios, Cel întâi născut din morți, și Domnul împăraților pământului. Lui, Celui care ne iubește și ne-a spălat de păcatele noastre într-o sângere Său și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți lui Dumnezeu și Tatălui Său, Lui fie slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin!”¹⁵⁹

Aici, iubiții mei, după cum vom vedea, prin fraza „Har vouă și pace de la Dumnezeu, Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine, și de la cele șapte duhuri care sunt înaintea tronului Lui și de la Iisus Hristos”, iubiții mei, avem o minunată referință, așa cum vom vedea în continuare, la Sfântul Dumnezeu în Treime.

Formularea „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”¹⁶⁰ este un solecism, adică o expresie incorectă sintactic. Ar fi trebuit să fie „de la cel existent” (*ἀπὸ τοῦ ὄντος*), iar nu „de la Cel ce este” (*ἀπὸ ὁ ὄν*). De asemenea, solecism și mai ales într-un grad superlativ

¹⁵⁹ *Apocalipsa* 1, 4-6.

¹⁶⁰ Redarea conformă cu originalul este aproape imposibilă în anumite pasaje; în cazul de față, aproximativ ar putea fi redat astfel: „De la Estele, Eratul și Cel ce vine”. S-a evitat probabil această redare în limba română pentru a nu se crea nedumeriri, însă aici vedem cum părintele Athanasie analizează orice aspect al textului original, oricât ar părea de neobișnuit sau greșit, spre folosul nostru (*n. tr.*).

este și acel „Cel ce era” (ὁ ἦν). *Dar* (ἦν) este imperfectul verbului *a fi* (εἶμι), și vrea să însemne „era”. Și, totuși, autorul pune articol verbului; este ca și cum am pune articol la verbele „a mă juca”, „a scrie”! Cu totul incorect gramatical și necunoscut în limba noastră grecească¹⁶¹. Însă aici este vorba despre un solecism făcut în mod intenționat, care nu-și propune altceva decât să provoace interesul cititorului¹⁶².

Faptul că este vorba despre un solecism intenționat, iar pur și simplu că ar proveni de la un om neînvățat îl vedem și din formularea de mai jos, care este corectă și zice: „Har vouă și pace ... și de la cele șapte duhuri”, în mod corect, caz genitiv¹⁶³, „...și de la Iisus Hristos”, aici este foarte corect. Astfel, deși mai jos este o sintaxă corectă, expresia „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”, despre care am vorbit mai înainte, este incorectă sintactic întrucât sunt verbe articulate. Așadar, înțelegem de aici că sfântul scriitor vrea prin această modalitate să exprime caracterul nedelclinabil, neschimbător și veșnic al Dumnezeuirii, care este reprezentat aici de Dumnezeu- Tatăl. Același lucru arăta și numele *Yahve*, acel nume tainic redat prin acea sfântă tetragramă, care înseamnă *Domnul* sau „Cel ce este” (ὁ ὢν). *Septuaginta* traduce acest nume prin *Domnul*, dar, de asemenea, menționează și „Cel ce este” (ὁ ὢν), Existential, Ființa¹⁶⁴.

¹⁶¹ Desigur, nici în altă limbă nu se poate întâlni un verb articulat, care să fie la modul indicativ sau la imperfect, prin urmare nici în limba română (*n. tr.*).

¹⁶² În multe puncte ale *Apocalipsei* se poate observa o anumită neglijență sau stângăcie în sintaxă (3,12; 4,1; 14,12; 17,4 ș.u.), dar și câteva solecisme intenționate (1,4-6). Aceasta, potrivit lui Leipoldt, se face „cu scopul înălțării limbajului acestei cărți de la cele cotidiene la cele însemnate și neobișnuite” (*Urchristentum und Gegenwart*, 1920, p. 23). Poate însă că se datorează și intensei stări sufletești a scriitorului, care a scris sub cutremurarea acțiunilor și vedeniilor pe care le-a văzut. Solecisme avem însă și în alte cărți ale Sfintei Scripturi, precum la *Deuteronomul* 32, 4: „Dumnezeu, adevărate sunt lucrurile Lui...” și 32, 24 „...topindu-se de foame și de mâncarea păsărilor și gârbovire nevindecată”, dar și în imnografia Bisericii noastre: „câci venind moartea, toate acestea pier” ș.a. (P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, p. 23).

¹⁶³ Reamintesc faptul că părintele Athanasie face, în continuare, analiza textului grecesc original (*n. tr.*).

¹⁶⁴ *Yahve* constituie traducerea termenului ebraic exprimat prin tetragrama יְהוָה, și cuprinde consoanele *YHWH*. Iudeii nu utilizau vocale în scrierile lor. Odată cu tre-

Acest element suprafiresc în cazul de față este exprimat printr-un solecism, iar în spațiul iconografiei este exprimat printr-un antirealism. De aceea veți vedea multe icoane de-ale lui Hristos Pantocrator, care sunt zugrăvite în turlele bisericilor sau chiar și pe icoane de lemn mobile, că au ceva suprafiresc, ceva care nu este fiziologic. Mai cu seamă emblematic este Pantocratorul de la mănăstirea Dafni, care are o mână dezarticulată, o mână cu noduri, extinsă, înfricoșătoare!... Nu este acea mână frumoasă, naturalistă, firească, turnată, splendidă, ci acea mână dezarticulată!... Oare, într-adevăr, aceasta este o greșală a iconarului? Oare avem de-a face cu o neștiință grosolană de a zugrăvi persoana? Doamne, ferește! O face intenționat. Prin această mână dezarticulată vrea să arate o mână suprafirească, care binecuvântează într-un mod suprafiresc, care nu este o mână omenească, ci una dumnezeiască. Și va exprima elementul suprafiresc prin ceva ce este antirealist, antinaturalist.

Prin urmare, din acest motiv nu ni se pare ciudat faptul că pentru exprimarea elementului suprafiresc în *Apocalipsă* întâlnim solecismul, greșeala sintactică, această expresie „de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”.

Sfântul Andrei al Cezareei scrie în acest sens următoarele: „Har vouă și pace de la Dumnezeu cel în trei Ipostasuri.” Așadar: „Salutul către voi, destinatarii, care sunteți cele șapte Biserici din Asia Mică, este: «Harul și pacea de la Dumnezeirea cea în trei Ipostasuri»; adică «de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine»”, sunt tocmai cazurile celor trei Persoane ale Sfintei Treimi.

Sfântul Andrei al Cezareei tâlcuiește și spune: „Iar prin «Cel ce este», Tatăl este Cel arătat; Cel ce i S-a arătat lui Moisi [zicând] Eu sunt Cel ce sunt; prin «Cel ce era» [este arătat] Cuvântul, Care la început era la Dumnezeu; iar prin «Cel ce vine»

ceera anilor însă și cu diversele strădanii de a adăuga vocale celor patru consoane, a fost creată și arbitrară pronunție Iehova (Cf. *Yahve*, *Enciclopedia Religioasă și Morală grecească*, vol. 6, 1965, coloana 592), fără suport în vechile mărturii, care mai cu seamă, potrivit *Enciclopediei iudaice*, sunt respinse chiar de iudei.

[este arătat] Mângâietorul, Care pururea vine fără de veste la fiii Bisericii prin Sfântul Botez.”¹⁶⁵ Așadar prin „Cel ce este” se arată Tatăl, Care l-a condus pe Moisi, spunându-i aceuia „Eu sunt Cel ce sunt”; prin „Cel ce era” se arată Cuvântul, Care l-a început era la Dumnezeu; iar prin „Cel ce vine” este arătat Sfântul Duh, Care totdeauna Se pogoară și-i luminează prin Botez pe fiii Bisericii. Foarte frumos grăiește Sfântul Andrei; grăiește minunat!

Iar eu aș zice următorul lucru. Atunci când zice „de la Dumnezeu, Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine” și celelalte, acolo, după „de la Dumnezeu” vom pune două puncte și apoi fraza: „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine” o vom pune între ghilimele; exact așa cum am zice și titlul unei societăți sau orice altceva sau o frază repetitivă, pe care o lăsăm cu sintaxa ei, așa cum este, și o punem între ghilimele ca să exprimăm ceea ce dorim într-un mod neschimbabil.

Prin urmare, această frază, „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”, este, ca să spunem așa, lămurirea suplimentară a cuvântului *Dumnezeu*, atunci când vrem să-L exprimăm într-un mod mai analitic. Aceasta este. Și cu adevărat, ascultați.

Atunci când Moisi Îl întreabă pe Dumnezeu ca să afle numele Lui, Acela îi zice: „Eu sunt Cel ce sunt.” Vedem aceasta în cartea *Ieșirea*, în capitolul al treilea, versetul 14. Acest pasaj este vrednic de a fi memorat, vă rog, din tot Vechiul Testament; precum și capitolul al șaselea de la *Facerea*, dar și capitolul al șaselea de la *Isaia*; sunt paralele. Așadar, Moisi întreabă: „Doamne, care este numele Tău? Ce să le spun celor din poporul meu când voi merge în Egipt? Când mă vor întreba: Care Dumnezeu te-a trimis?” Și atunci răspunde Domnul: „Eu sunt Cel ce sunt”, Eu sunt Existentul, sunt Ființa.

Dacă presupunem că acolo a grăit Tatăl, atunci aici, când zice „Cel ce este” este Tatăl. Atunci când zice „Cel ce era”, amintește

¹⁶⁵ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 221D.

de acea formulare a aceluiași sfânt evanghelist din Evanghelia lui, unde zice: „La început era Cuvântul”, așadar, la începutul creației era Cuvântul; în consecință, acest „Cel ce era” se referă la Fiul. Iar când zice „Cel ce vine”, se referă la Mângâietorul, la Duhul cel Sfânt Care a venit și rămâne în Biserică și-i sfințește pe fiii lui Dumnezeu prin Sfântul Botez.

Dar am mai putea să consemnăm și următoarele.

Atunci când zice „Cel ce este” și „Cel ce era” și „Cel ce vine”, toate acestea trei cuprind întregul timpului; cuprind în sine prezentul, trecutul și viitorul. Firește, chiar și numai numele „Cel ce este” cuprinde în sine și prezentul, și trecutul, și viitorul. Însă, de vreme ce avem numele, „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”, adică Acela care totdeauna există, Acela care totdeauna exista și Acela care totdeauna vine, vedem într-un mod foarte analitic că este cuprins întregul timpului, adică prezentul, trecutul și viitorul. În cadrul acestui timp Se mișcă Dumnezeu.

Poate îmi veți spune: „Dumnezeu Se mișcă în cadrul timpului?”... Da, dar îl și depășește. Dumnezeu este în afară și de prezent, și de trecut, și de viitor, întrucât pentru Dumnezeu nu există timp. În consecință, această expresie temporală vrea să arate faptul că Dumnezeu este mai presus de timp.

Încă, această numire care este dată de către Sfântul Ioan Evanghelistul, „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”, capătă o nuanță cu totul particulară. Așadar: Atunci când zice „Cel ce este și Cel ce era” – care arată prezentul fără sfârșit și trecutul nesfârșit, adică *totdeauna* –, aceasta exprimă pe Dumnezeu în veșnicie, exprimă veșnica fire dumnezeiască. Atunci când zice „Cel ce vine”, aici Îl exprimă pe Dumnezeu în cadrul istoriei. Desigur, Dumnezeu nu Se mută, nu Se mișcă. În chip drept a spus Aristotel că este *Primul Mișcător Nemișcat*¹⁶⁶, adică Acela Care face toate, este Principiul mișcării, Principiul a toate, dar Acesta, Dumnezeu, rămâne nemișcat.

¹⁶⁶ ARISTOTEL, *Metafizica*, 1072a 25-26.

Ce vrea să însemne *nemișcat*? De vreme ce umple toate, nu este cu puțință să Se miște. Pentru că *a mă mișca* înseamnă că ocup un punct în spațiu, în vreme ce un altul nu-l ocup, și plec din primul punct și merg spre al doilea punct ca să-l ocup. Atunci *merg*, atunci *mă îndrept către*, atunci *vin*. Însă, după cum sesizați, Dumnezeu este *atotprezent*, iar pentru Dumnezeu nu există *mergi* și *vino*! *Mergi* și *vino* se referă la Fiul lui Dumnezeu întrupat. Prin urmare, „Cel ce vine” se referă la firea dumnezeiască ce a asumat firea omenească, la Dumnezeu-Cuvântul Care S-a făcut om. Și este paralel cu ceea ce Domnul Hristos le-a spus ucenicilor Săi și se află în Evanghelia după Ioan: „Mă duc și voi veni.”¹⁶⁷ Acesta este *a se duce* și *a veni* ale lui Dumnezeu, aceasta este mișcarea lui Dumnezeu în cadrul istoriei, însă totdeauna prin firea Sa omenească.

Este încă semnificativ, iubiții mei, faptul că, deși Dumnezeu este totdeauna *Cel existent* – la timpul prezent – care arată veșnicia Lui, în același timp este și „Cel ce vine” – participiu prezent și aici, care arată faptul că totdeauna vine, niciodată nu a părăsit lumea și istoria, pentru că Dumnezeu totdeauna vine.

Însă acest *totdeauna vine*, pe care îl exprimă sintagma „Cel ce vine”, are și situațiile sale excepționale. Aceasta o vedem în *Epistola către Evrei*, în felul următor: „Căci mai este puțin, foarte puțin, Cel ce e vine, va veni și nu va zăbovi.”¹⁶⁸ Zice, așadar: încă puțin, iată, Cel ce vine va veni și nu va întârzia. Ați auzit expresia: „Cel ce e vine, va veni”? Dar cum va veni dacă totdeauna vine? Și mai cu seamă „nu zăbovește”, nu întârzie? Dar cum nu va întârzia, de vreme ce totdeauna vine?

Așadar, „Cel ce vine” Îl arată pe Dumnezeu Care totdeauna vine în cadrul istoriei. Desigur că Dumnezeu totdeauna este în istorie, și Se exprimă, supraveghează, controlează lumea, de vreme ce universul se află „în mâna lui Dumnezeu”¹⁶⁹, toate

¹⁶⁷ Ioan 14, 28.

¹⁶⁸ Evrei 10, 37.

¹⁶⁹ Cf. Înțelepciunea lui Sirah 10, 4; Psalmii 118, 91; Isaia 62, 3.

sunt în mâna lui Dumnezeu; dar acel „va veni” sunt aparițiile excepționale ale Cuvântului lui Dumnezeu întrupat.

De asemenea, formularea „pace de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine” înseamnă numai Dumnezeu-Tatăl „Cel ce cuprinde în Sine toate cele ce sunt, începutul, cele de la mijloc și cele de pe urmă”¹⁷⁰, așa cum iarăși zice Sfântul Andrei al Cezareei. Dumnezeu-Tatăl este Începutul (Principiul) a toate; al căror început, și mijloc, și sfârșit se află în El. Vedeți că oricum am analiza tema, este foarte bogată.

Mai jos vom vedea și un alt nume al lui Dumnezeu, „Alfa și Omega”¹⁷¹, unde Alfa este începutul, iar Omega este sfârșitul. În consecință, zicerea „Eu sunt Alfa și Omega” înseamnă: „Tot ceea ce are început există în Mine și tot ceea ce are sfârșit există iarăși în Mine; de la Mine toate încep, și în Mine toate se sfârșesc”.

Și cu adevărat, dacă întreaga frază se referă la Tatăl, atunci „pace de la Dumnezeu” înseamnă: Unul Dumnezeu în Treime, în Care se deosebesc Persoanele particulare. De aceea, așa cum vom vedea imediat mai jos, observăm că se face referire la cele „șapte duhuri”¹⁷² – adică la Sfântul Duh – și la Iisus Hristos, în chip limpede, Care este așezat ultimul în scopul evidențierii. Așadar, dacă mai jos este menționat Sfântul Duh, iar în continuare Iisus Hristos, prin urmare expresia „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”, întreagă, poate să se refere doar la Tatăl¹⁷³.

Și continuăm analiza: „Și de la cele șapte duhuri, care sunt înaintea tronului Lui.”¹⁷⁴ Se subînțelege „Har vouă și pace”; totdeauna rămâne și salutul. Adică: Vouă vi se dau harul și pacea

¹⁷⁰ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 224A.

¹⁷¹ *Apocalipsa* 1, 8; 21, 6; 22, 13; vezi și *Isaia* 41, 4; 44, 6; 48, 12 ș.a.

¹⁷² *Cf. Apocalipsa* 1, 4.

¹⁷³ ARETHA AL CEZAREEI, PG 106, 500A: „Și poate că nu este nevredețnic ca acestea, adică [expresia] «Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine», să fie înțeleasă prin Tatăl, ca Cel ce le cuprinde întru Sine începutul a toate celor ce sunt, și cele de mijloc, și cele de pe urmă ale lor”.

¹⁷⁴ *Cf. Apocalipsa* 1, 4.

de la Dumnezeu-Tatăl, și de la cele „șapte duhuri” care se află dinaintea tronului Lui.

În acest loc este vorba despre cea de-a treia Persoană a Sfintei Treimi, Sfântul Duh, Care aici o precedă pe cea de-a doua. La început Sfântul Ioan Evanghelistul pune mai întâi prima Persoană, apoi pe a treia și la sfârșit o pune pe a doua, pe Fiul lui Dumnezeu Care S-a întrupat. Îl pune ultimul pe Fiul, așa cum v-am spus anterior, cu scopul evidențierii Sale, întrucât mai jos se va îndeletnici mai pe larg cu El, de vreme ce El este și epicentrul întregii cărți a *Apocalipsei*.

Aici, iubiții mei, Sfântul Duh este denumit prin expresia „cele șapte duhuri, care sunt înaintea tronului lui Dumnezeu”.

Desigur, pe tron este înțeleș Tatăl, iar numărul *șapte* înfățișează plinătatea și desăvârșirea Sfântului Duh¹⁷⁵.

Această înșeptită evidențiere a însușirilor sau harismelor sau lucrărilor/energiilor Sfântului Duh este exprimată foarte frumos la prorocul Isaia, în capitolul al unsprezecelea al cărții sale. Ați fi cuprinși de invidie dacă ați auzi cele ce zice prorocul, pe care mai ales le și folosim în ziua Cincizecimii. Acolo sfântul imnograf și alcătuitor al troparelor preia din Sfânta Scriptură toate acestea pentru cinstirea Sfântului Duh.

Așadar, prorocul Isaia scrie: „Duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul tăriei, duhul cunoștinței, duhul bune-credințe, duhul temerii de Dumnezeu.”¹⁷⁶ Însuși Sfântul

¹⁷⁵ În pasajul respectiv se vede faptul că *tronul* aparține Sfântul Duh, în vreme ce în alte pasaje se vede că aparține în același timp lui Hristos *Mielul* și lui Dumnezeu- Tatăl (*Apocalipsa* 3, 21; 7, 17; 12, 5). Aceasta arată faptul că persoanele Sfintei Treimi sunt *de-același-tron și împreună-pe-tron* (Cf. Nikolaos SOTIROPOULOS, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii*, vol. I, Ed. Stavros, pp. 344-346, și N. SOTIROPOULOS, *Sfântul Duh. Yahve*, Athena, 2009, p. 130, și N. SOTIROPOULOS, *Isus. Yahve*, ed. a II-a, Ed. Stavros, Athena, 1988, pp. 131-133).

¹⁷⁶ *Isaia* 11, 2-3. Vezi și *Zaharia* 12, 10. Accepțiunea că cele „șapte duhuri” sunt șapte îngeri, așa cum este menționat în cartea lui *Tobit* (12, 15) este greșită, pentru că nu este cu puțință ca îngerii să fie înfățișați ca izvor al harului și al păcii. În calitate de făpturi zidite, îngerii sunt deținători ai harului și ai păcii de la sursa Dumnezeu, așa cum sunt și oamenii, chiar și cei mai sfinți. De asemenea, nu pot să fie așezați în fața

Duh, Cel unul și neîmpărțit, împarte harismele. El însă rămâne unul și neîmpărțit. În acest fel Sfântul Duh se exprimă aici ca *șapte duhuri*. Așadar, ați priceput de ce cartea *Apocalipsei* ne vorbește despre cele *șapte duhuri*; este Duhul Sfânt¹⁷⁷ cel unul.

Aici se cuvine să facem o scurtă paranteză ermeneutică. Așa cum poate știți, Sfânta Scriptură se tâlcuiește prin Sfânta Scriptură. Aceasta este o *metodă* pe care o folosesc Părinții Bisericii noastre. Zicem: Oare există expresia „cele șapte duhuri” într-un alt loc în Scriptură? Și acolo ce zice? Și cum este menționat? Numai în acest fel putem cunoaște în chip adevărat și drept cuvântul lui Dumnezeu¹⁷⁸.

Dar pentru ce Sfântul Duh este exprimat ca „cele șapte duhuri”?

În primul rând. Ca să arate promptitudinea și caracterul neîntârziat ale Sfântului Duh – de vreme ce El este în fața tronului Tatălui ceresc –, ca să fie trimis în lume cu un scop sfințitor. Așadar, Duhul lui Dumnezeu așteaptă în tot momentul să pornească – în mod intenționat folosesc cuvântul *a porni*; amintiți-vă de momentul Cincizecimii, când s-a auzit ca „o suflare ce vine năprasnic”¹⁷⁹, adică ca un vânt ce se pornește – este

lui Iisus Hristos și să intre înainte de El în primul rând. Numai Tatăl și Fiul și Sfântul Duh sunt izvorul harului, păcii și a tot binele. De asemenea, numai Sfântul Duh și Iisus Hristos sunt *de-același-tron și împreună-pe-tron* cu Dumnezeu-Tatăl, iar nu îngerii (Cf. N. SOTIROPOULOS, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii*, vol. I, pp. 344-346 și vol. III, p. 179). Cele șapte duhuri (*Spiritus septiformis*) simbolizează plenitudinea și desăvârșirea în ceea ce privește cunoașterea și înțelepciunea pe care le are Sfântul Duh și pe care ne le poate da și nouă (Cf. N. SOTIROPOULOS, *Sfântul Duh. Yahve*, Athena, 2009, pp. 61-62 și 130-132).

¹⁷⁷ „Cele șapte duhuri” sunt menționate și la prorocul Zaharia, dar ca „cei șapte ochi ai Domnului” (4, 10): „Iar acești șapte sunt ochii Domnului care privesc peste tot pământul”. În mod cert aici nu este vorba despre cei șapte îngeri care sunt menționați în cartea lui *Tobit* (12, 5).

¹⁷⁸ Potrivit părintelui Ioannis Romanidis, întrucât Sfânta Scriptură a fost scrisă de bărbați însuflați de Dumnezeu, erminia ei necesită o deosebită atenție, întrucât trebuie ca cineva să aibă aceeași experiență cu prorocii și apostolii ca să le interpreteze în mod corect. Cf. *Dogmatica empirică a Bisericii Ortodoxe Sobornicești după învățăturile prin viu grai ale Părintelui Ioannis Romanidis*, (ed. gr.), vol. I, p. 311.

¹⁷⁹ *Fapte* 2, 2.

gata să Se pornească în lume, ca să dăruiască harismele Sale, datorită iubirii nemăsurate pe care o are Sfântul Duh pentru lume! Ce așteaptă însă? Așteaptă voia lui Dumnezeu-Tatăl și calea pe care o va deschide Fiul. Cele trei Persoane ale Sfintei Treimi lucrează la mântuirea lumii.

Vă amintiți acel lucru extraordinar, pe care și altă dată vi l-am spus, anume că Duhul lui Dumnezeu „Se purta” pe deasupra apelor, deasupra „adâncului”, atunci când a fost făcută lumea. „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Și pământul era nevăzut și netocmit. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.”¹⁸⁰ De ce „Duhul lui Dumnezeu”? Așa cum S-a arătat la Botezul Domnului în chipul porumbelului, ne oferă foarte frumos imaginea păsării care vine să „clocească” viața în ape – pentru că, într-adevăr, prima viață a apărut în ape – și, într-un oarecare fel, Duhul lui Dumnezeu îmbrățișează apele, le încălzește, le clocește..., și din ape se ivește deodată viața!... Ce frumos!¹⁸¹

Așadar, atunci când Sfântul Evanghelist Ioan zice aici: „Har vouă și pace de la cele șapte duhuri, care sunt înaintea tronului Lui”, aceasta vrea să arate faptul că acum vor veni la voi harul și pacea de la Duhul lui Dumnezeu.

Al doilea. Duhul lui Dumnezeu este trimis atât de la Tatăl, cât și de la Fiul. Spune aceasta Însuși Domnu: „Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede.”¹⁸² Așadar, atunci când va veni Mângâietorul, Sfântul Duh, pe Care Eu, Fiul Îl voi trimite

¹⁸⁰ *Facerea* 1, 1-2.

¹⁸¹ Sfântul VASILE CEL MARE, *Omilii la Exaimeron*, Omilia a II-a, *EJIE* 4, 86: „Cuvântul «Se purta» se tâlcuiește prin: «Încălzea și dădea viață apelor», după chipul păsării cloști care clocește și dă într-un oarecare mod putere de viață ouălor”. (DIDODOR AL TARSULUI, *Comentariu la cartea Facerii*, PG 33, 1563C). „După cum se pare, cuvântul ebraic pentru «Se purta» înseamnă că așa cum pasărea clocește cu blândețe încălzind cu aripile întinse ouăle spre a da viață, tot așa și Duhul Se purta peste ape pentru a da viață”.

¹⁸² *Ioan* 15, 26.

vouă de la Tatăl... Prin urmare, Sfântul Duh este trimis și de la Tatăl, și de la Fiul, dar purcede numai de la Tatăl.

Dacă mă întrebați, iubiții mei, ce vrea să însemne „este trimis”, am să vă spun: Nu înțeleg nimic! Dacă-mi veți spune ce înseamnă „purcede”, iarăși am să vă răspund: Nu înțeleg nimic!... Zice Sfântul Grigorie Theologul: „Dacă înțelegi ce înseamnă aceea că Tatăl Îl naște pe Fiul, tot atât de mult vei putea să înțelegi ce vrea să însemne faptul că Sfântul Duh purcede de la Tatăl.”¹⁸³ De aceea, iubiții mei, rămânem doar la aceste expresii, care constituie doxologia, slăvirea lui Dumnezeu, întrucât exprimă o acrivie în ceea ce privește relațiile celor trei Persoane ale Sfintei Treimi, însă nu știm cum exact sunt înțelese acestea în viața Sfintei Treimi.

Încă, însăși cartea *Apocalipsei*, acolo unde Hristos i Se adresează lui Ioan, ne grăiește: „Acestea zice Cel ce are cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu.”¹⁸⁴ Acestea grăiește Acela care are cele *șapte duhuri* ale lui Dumnezeu, adică Acela care are Duhul cel Sfânt, pe Care Îl trimite prin harismele Lui. Iarăși în cartea *Apocalipsei*, în capitolul al cincilea, Sfântul Ioan Evanghelistul

¹⁸³ „Auzi *naștere* a Fiului? Nu fi curios cum s-a făcut! Auzi că Duhul *purcede* de la Tatăl? Nu te preocupa foarte mult despre «cum». Dacă însă cercetezi cu multă curiozitate nașterea Fiului și purcederea Duhului, atunci și eu îți voi cerceta cu curiozitate amestecul sufletului cu trupul. Cum de ești țărână și chip al lui Dumnezeu? Care dintre elemente este acela care mișcă și care este acela care este mișcat? Cum unul și același (omul) și mișcă, și este mișcat? Cum simțirea locuiește în el însuși și pe cele din afară le atrage? Cum dar mintea rămâne înlăuntrul tău și în același timp naște cuvânt într-o altă minte? Cum cugetarea se transmite prin cuvânt? Și încă nu le-am spus pe cele mai mari. Care este rotația (inconjurarea) cerului? Care este mișcarea stelelor sau rânduiala, sau dimensiunile, sau întâlnirea, sau diferența? Și care sunt hotarele mării? De unde suflările vânturilor sau de unde succesiunea pe rând a anotimpurilor anului, sau căderile ploilor? Dacă pe nici una dintre acestea nu le poți înțelege, omule (poate cândva le vei înțelege, atunci când vei primi iarăși desăvârșirea; pentru că zice: «Că voi vedea cerurile, lucrul degetelor Tale», încât să se subînțeleagă că acestea care se văd acum nu sunt adevărul, ci o imagine a adevărului), dacă pe tine însuși nu te cunoști, oricare ai fi tu care despre acestea deosebești, dacă pe acestea nu le-ai înțeles, despre care și simțirea este martor, atunci cum tocmai pe Dumnezeu, ce este și cât de mare este, socotești că Îl cunoști? Aceasta este o mare nebunie” (Sf. GRIGORIE THEOLOGUL, *Cuvântarea XX, Despre dogmă și despre starea episcopilor*, PG 35, 1077C).

¹⁸⁴ *Apocalipsa* 3, 1.

ne scrie: „Și am văzut, la mijloc, între tron și cele patru vietăți și în mijlocul bătrânilor, stând un Miel, ca înjunghiat, și care avea șapte coarne și șapte ochi, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise în tot pământul.”¹⁸⁵ *Mielul* ședea în picioare; însă El era ca înjunghiat. Cum anume ședea în picioare, și era ca înjunghiat, vom analiza când vom ajunge la punctul cu pricina. Avea *șapte coarne* și *șapte ochi*, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu ce sunt trimise în tot pământul.

Sunt imagini de mare cuviință, înfricoșătoare imagini..., care vor să arate că Duhul lui Dumnezeu este trimis plin de harismele Sale. Numărul *șapte* este unul simbolic, este un număr convențional, și vrea să arate plenitudinea. Duhul lui Dumnezeu vine încărcat să dea darurile Sale în lume!

Și al treilea. Sfântul Duh este în fața *tronului* lui Dumnezeu ca *șapte duhuri*, pentru că este pătrunzător și răzbătător, adică pătrunde peste tot. Amintiți-vă ceea ce grăiește Apostolul Pavel, anume că Duhul Sfânt: „Duhul toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu.”¹⁸⁶ Așadar, tocmai întrucât este Dumnezeu, pătrunde chiar însăși ființa lui Dumnezeu!

Zice iarăși cartea *Apocalipsei*: „Și din tron ieșeau fulgere și vulturi și tunete; și șapte făclii de foc arzând înaintea tronului, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu”¹⁸⁷, adică Sfântul Duh.

Dar în chip foarte frumos ne spune aceasta și prorocul Iezechiil. Însă fiți cu luare-aminte: Știți de ce ne referim când la Isaia, când la Iezechiil? Ca să vedem că aceste imagini sunt comune, iubirii mei, și în Vechiul, și în Noul Testament, și să vedem tocmai că există un acord între acestea. Așadar, zice prorocul: „Și în mijlocul vietăților vedenie era ca de cărbuni de foc arzător, și ca o vedere de făclii învârtindu-se în mijlocul fiarelor, și lumină de foc, și din foc ieșea ca un fulger.”¹⁸⁸ Așadar, și între vietăți, între cele pa-

¹⁸⁵ *Apocalipsa* 5, 6.

¹⁸⁶ *I Corinteni* 2, 20.

¹⁸⁷ *Apocalipsa* 4, 5.

¹⁸⁸ *Iezechiil* 1, 13.

tru, am văzut ceva precum cărbunii aprinși, ca flăcările, lumânările, ca făcliile care erau aprinse și se învârtteau, se răsuceau. Așadar, nu deasupra unui sfeșnic, ci acestea se roteau, se învârtteau!

Ce arată aceasta, anume că *se învârtteau făcliile de foc*? Arată faptul că Sfântul Duh pătrunde peste tot, le cunoaște pe toate; nu există nimic care să-I scape. Și, firește, este foarte semnificativă această capacitate de pătrundere, așa cum consemnează pentru noi prorocul Iezechiil, pentru că arată atotcunoașterea lui Dumnezeu, faptul că Dumnezeu le cunoaște pe toate!

Vă amintiți din Vechiul Testament faptul că în fața chivotului legământului exista un sfeșnic cu șapte candel¹⁸⁹? Acest lucru îl cunoaștem chiar și de la orele de religie de la școala noastră generală. Chivotul legământului este *typos*¹⁹⁰ al tronului Părintelui ceresc, iar sfeșnicul cu cele șapte candel, care se afla în fața chivotului, este *typos*-ul celor „șapte duhuri ale lui Dumnezeu”, adică ale Sfântului Duh, Care este gata să fie trimis în lume, ca să-i dăruiască harismele Sale.

Continuăm textul: „Și de la Iisus Hristos, Martorul cel credincios, Cel întâi născut din morți, și Domnul împăraților pământului.”¹⁹¹

„Și de la Iisus Hristos”; iarăși este subînțeles „har vouă și pace”. Așadar, să aveți harul și pacea de la Dumnezeu-Tatăl – „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine” –, de la *cele șapte duhuri* – și de la Iisus Hristos. Vedeți? Ultimul care intră este Hristos; intră ultimul – chiar dacă este a doua Persoană a Sfintei Treimi – în scopul evidențierii Sale. Însă în chip limpede aici întreaga frază se referă la Sfântul Dumnezeu în Treime.

¹⁸⁹ Ieșirea 25, 37.

¹⁹⁰ Noțiunile de „typos” sau „tip”, (gr. *τύπος*), care în sens literar înseamnă „urmare sau semn lăsat pe o suprafață ca rezultat al unei lovituri”, respectiv „antitypos”, „anti-tip” (gr. *αντίτυπος*), care semnifică un „lucru format după același chip, asemenea cu originalul”, sunt folosite în scrierile patristice, dar și în Scriptură, pentru desemnarea raporturilor dintre creat și necreat, Vechiul și Noul Testament, realitate și imitație a realității etc. (n. tr.).

¹⁹¹ *Apocalipsa* 1, 5.

Însă fiți cu luare-aminte: se observă un nou solecism, o nouă greșeală sintactică. Scrierea corectă ar fi trebuit să fie „și de la Iisus Hristos, Martorul cel credincios”. Dar ce zice? „Și de la Iisus Hristos, Martorul credinciosul”¹⁹²! Adică pune cazul nominativ în loc de genitiv. Și aceasta se întâmplă iarăși în scopul evidențierii unui nou atribut adjectival format din trei părți (tripartit), care se referă la Iisus Hristos.

Și care este acest atribut adjectival format din trei părți (tripartit)? Hristos este: mai întâi: „Martorul credinciosul”; al doilea „Cel întâi născut din morți”; și al treilea, „Domnul împăraților pământului”. Și toate aceste trei nume predicative se referă la Iisus Hristos; însă – fiți atenți! – la firea Lui omenească. Nu se referă la firea dumnezeiască; de altfel, nu zice „și de la Fiul lui Dumnezeu”, ci zice „și de la Iisus Hristos”.

Așadar, aceste nume predicative se referă la firea omenească a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Pentru că Sfântul Ioan Evanghelistul tocmai aici vrea să ajungă: vrea să ne înfățișeze în basorelief pe Iisus Hristos, Care este centrul istoriei și al tuturor evenimentelor, pe care ni le va prezenta prin vedenii în cartea *Apocalipsei*, și care vor avea loc în calitate de evenimente istorice.

Așadar, primul nume: „Martorul credinciosul”.

Pentru ce Iisus este numit „Martor credincios”? În principiu, „martor credincios” vrea să însemne martor vrednic de încredere; așa cum spunem și la tribunal că avem un anumit martor credibil, și care înseamnă că ceea ce zice acest martor este adevărat.

Însă, în calitate de „Martor credincios” este menționat Dumnezeu în Vechiul Testament. Zice, spre exemplu, Psalmul 88: „Și ca luna întocmită în veac; și martor credincios în cer.”¹⁹³

¹⁹² Ca în majoritatea cazurilor nici acest solecism, această greșeală intenționată, nu a fost sesizată în vreo traducere românească, sau dacă a fost sesizată a fost corectată în traducere. Însă, după cum analizează părintele Athanasie, aceasta a fost voia, intenția Sfântului Ioan, și aici cu un anumit scop (*n. tr.*).

¹⁹³ Psalmii 88, 38. Vezi și Isaia 43, 10; 55, 4; I Timotei 6, 13; Apocalipsa 3, 14. În întregul Sfintei Scripturi se vede că trei sunt martorii cei de sus, în înțeles absolut: Domnul sau Dumnezeu (Psalmii 88, 38; Iov 16, 19; Romani 1, 9; Filipeni 1, 8; I Tes-

Cine este aici „martorul credincios”? Este Yahve. Însă, când *Apocalipsa* se referă la Iisus Hristos, spunând că este „martorul credincios”, atunci cine este Iisus Hristos? Este Yahve, Domnul!

Prin urmare, Iisus Hristos este Yahve? Desigur!

Unde sunt ereticii hiliaști, care spun că Iisus Hristos nu este Yahve, nu este Domnul, ci este creatură?... O, cât de hulitori sunt acești oameni!... Niște hulitori înfricoșatori!

Însă Hristos, iubiții mei, este numit „Martor credincios” pentru două motive. Primul, întrucât este Cel Ce a mărturisit adevărul, adică l-a descoperit.

Poate vă amintiți că atunci când Pilat L-a întrebat pe Domnul: „Cine ești?”, El i-a răspuns: „Eu spre aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr”¹⁹⁴. De aceea M-am născut, de aceea am venit în lume: ca să descopăr adevărul. La acea replică: „Ce este adevărul?”¹⁹⁵, a lui Pilat, pe care am analizat-o anul trecut, unii au spus: „Ce păcat... Nu a stat Pilat să audă de la Hristos ce este adevărul!...” Pentru că cea mai mare problemă este tocmai aceasta: *ce este adevărul?*

În acest moment în care vă privesc, cu adevărat sunteți voi? Și în acest moment în care mă priviți, cu adevărat sunt eu? Este adevărat? Ia gândiți-vă; nu cumva în acest moment vedeți vreun vis? Ia ciupiți-vă puțin de mână; nu cumva dormiți și vedeți vreun vis? Îmi veți spune: „Ce visări sunt acestea, părinte, despre care ne vorbiți?... Acestea sunt lucruri nebunești!”... Nu sunt deloc lucruri nebunești. Nu știm ce este adevărul. Pentru acesta ne străduim; pentru adevăr!

Pilat, cu puțin înainte de a ieși afară din pretoriu, nefericitul, a întrebat: „Ce este adevărul?” Ar fi putut să-i spună nu ce este

Ionicieni 2, 5), Fiul lui Dumnezeu (*Apocalipsa* 1, 5; 3, 14) și Sfântul Duh (*I Ioan* 5, 6). Deși toate cele Trei Persoane se referă la același verset ca *martorii cei de sus, martorii din cer*, așa cum este menționat Domnul și Dumnezeu în Vechiul Testament (*I Ioan* 5, 7-8), N. SOTIROPOULOS, *Sfântul Duh. Yahve*, p. 85.

¹⁹⁴ *Ioan* 18, 37.

¹⁹⁵ *Ioan* 18, 38.

adevărul, ci cine este adevărul. Doar avusese dinaintea lui Adevărul! Adevărul, iubirii mei, nu este o noțiune abstractă; adevărul este o persoană. „Eu sunt adevărul”¹⁹⁶ a spus Hristos. El nu a zis: „Am venit să vă spun niște lucruri frumoase”, nu, ci „Eu sunt adevărul și viața!”¹⁹⁷

Două sunt temele care l-au interesat, și îl interesează, și-l vor interesa totdeauna pe om: marea temă a *adevărului* și marea temă a *vieții*. *Adevărul* și *viața* sunt polii axei, am putea spune, în jurul căreia se învârtesc totdeauna întreaga omenire și întreaga neliniște a omului. Și, cu toate acestea, această axă cu acești doi poli este Iisus Hristos: „Eu sunt adevărul și viața”!

Așadar, „am venit să vă spun adevărul, să mărturisesc despre adevăr”. Și care, Doamne, este adevărul? „Eu sunt adevărul”!

Însă acest „Eu sunt adevărul” înseamnă: „Tot ceea ce vă spun, și tot ceea ce vă descopăr, aceasta este totdeauna adevărat.” Iar în cazul de față este adevărul despre Dumnezeu, despre om și despre lume, dar și adevărata slăvire și dragoste a adevăratului Dumnezeu care provine din descoperirea acestui adevăr.

Din acest motiv, știți, în afara lui Iisus Hristos, iubirii mei, este întuneric adânc!... Vedeți ce fac filosofi? Se neliniștesc, se străduiesc să dea răspunsuri. Și nu sunt în contradicție numai între ei, ci și fiecare cu sine însuși este în contradicție! „Neînțelegând nici cele ce spun, nici cele pentru care dau încredințare.”¹⁹⁸ Totuși, dacă nu știm, dacă nu avem în vedere și nu-L cunoaștem pe Hristos, atunci ne aflăm în întuneric. Să fim fericiți pentru faptul că putem să-L cunoaștem pe Hristos sau cel puțin suntem pe cale ca să-L cunoaștem!

Încă, este *martor vrednic de credință* pentru tot ceea ce va spune, în general, și în special în cartea *Apocalipsei*. Prin urmare, tot ceea ce este scris în cartea *Apocalipsei* este vrednic de crezare.

¹⁹⁶ Ioan 14, 16.

¹⁹⁷ Vezi și Ioan 11, 25; 14, 6; Coloseni 3, 4; Filipeni 1, 21.

¹⁹⁸ I Timotei 1, 7.

Ne spune aceasta și Apostolul Pavel: „Vrednic de credință și de toată primirea e cuvântul”¹⁹⁹, este vrednic de crezare cuvântul lui Dumnezeu și vrednic pentru o deplină primire.

Deseori în *Apocalipsă* Hristos Se numește pe Sine *martor adevărat*. În mod concret, în capitolul al treilea găăiește – merită să spunem aceasta de acum: „Iar îngerului Bisericii din Laodiceea scrie-i: «Acestea zice Cel ce este Amin, martorul credinciosul și adevăratul».”²⁰⁰

Aici vedem trei numiri ale lui Iisus Hristos: *Aminul*, *martorul credinciosul* și *adevăratul*. Priviți însă; alt solecism: „Aminul”! Cuvântul *amin* este ebraic și nu primește articol; însă autorul îi pune articol! Articol va pune și Apostolul Pavel, și va spune despre Hristos că este *da-ul*, *aminul*, *adevăratul*²⁰¹. *Amin* în limba ebraică înseamnă „să fie, aceasta este, precum este, așa este, adică în mod cert”; drept pentru care *aminul* înseamnă *certul*, *adevăratul*.

Astfel, aici vedem trei sinonime prin acumulare, care arată certitudinea credințioșiei lui Hristos. Însă Hristos este *martorul cel credincios*, iubiții mei, și pentru un al doilea motiv; întrucât a suferit martiriu, și mai cu seamă martiriu de cruce²⁰². S-a suit pe cruce de dragul mărturiei pentru adevăr.

Pentru că mărturia pentru adevăr atrage după sine pătimiri și chinuri din partea lumii stăpânite de demoni, din această pricină cuvântul *martiriu* ajunge să fie de același înțeles cu mărturisirea adevărului, dar și cu pătimirile. Astfel, atunci când spunem *martor*, înțeleg atât că spun adevărul, cât și că sufăr martiriu. Vedeți? Adevărul, atunci când este oferit lumii, este oferit prin martiriu. Din acest motiv *adevărul* și *reaua pătimire* sunt foarte strâns legate; mai cu seamă atât de strâns legate, încât același cuvânt să le exprime pe ambele.

¹⁹⁹ Tit 3, 8; I Timotei 1, 15; 3, 1; 4, 9; II Timotei 2, 11.

²⁰⁰ Apocalipsa 3, 14.

²⁰¹ Cf. II Corinteni 1, 19-20. Vezi și Evrei 2, 2.

²⁰² Cf. Filipeni 2, 8.

De aceea, Evanghelistul Ioan va scrie în cartea *Apocalipsei*: „Și când a deschis pecetea a cincea, am văzut, sub jertfelnic, sufletele celor înjunghiați pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia pe care au dat-o.”²⁰³ Pentru ce au fost înjunghiați? „Pentru cuvântul lui Dumnezeu.” Pentru că au dat mărturia cuvântului lui Dumnezeu, din acest motiv au fost înjunghiați. Și cu mult mai mult a fost înjunghiat Iisus Hristos, Care este *Martorul* absolut, *credinciosul*, pentru că ne-a adus nouă adevărul depălin, și de dragul acestuia S-a făcut Protomartirul, de vreme ce a mărturisit pe cruce.

Al doilea nume al lui Iisus Hristos este „Cel întâi născut din morți”. V-ați gândit, iubiții mei, câte nume are Hristos? Foarte multe, o mulțime! Se numește *ușă*²⁰⁴, Se numește *fur*²⁰⁵, Se numește *păstor*²⁰⁶, Se numește *cale*²⁰⁷, Se numește *martorul credinciosul*, Se numește *adevărul*²⁰⁸... Are o multitudine de nume în cuprinsul Sfintei Scripturi! Toate acestea se referă la Persoana lui Iisus Hristos. Așadar, aici avem un nou nume: „Cel întâi născut din morți”.

Aici este dată o mărturie extrem de importantă; este confirmată identitatea Celui Ce i Se descoperă și-i vorbește Sfântului Ioan. Cine îi vorbește? Iisus Hristos. Și ce îi spune? Că este Cel întâi născut din morți. Însă mai jos Hristos îi va spune lui Ioan: „Eu sunt... Cel ce sunt viu. Am fost mort, și, iată, sunt viu!”²⁰⁹ Cum, Doamne, trăiești? *Am înviat!*... Însă, totdeauna, în ceea ce privește firea Lui omenească.

Prin urmare, cine este „Cel întâi născut din morți”? Este Dumnezeu, Care S-a făcut om, a murit pe cruce, a înviat și trăiește veșnic ca *Theantropos* (Dumnezeu-om).

²⁰³ *Apocalipsa* 6, 9.

²⁰⁴ *Ioan* 10, 9.

²⁰⁵ *Apocalipsa* 3, 3; 16, 15; *I Tesaloniceni* 5, 3-4; *II Petru* 3, 10.

²⁰⁶ *Matei* 25, 32; *Ioan* 10, 11 și 14.

²⁰⁷ *Ioan* 14, 6.

²⁰⁸ *Apocalipsa* 3, 14.

²⁰⁹ *Apocalipsa* 1, 18.

Mai cu seamă în pasajul de la versetele 18 și 19 ale aceluiași capitol scrie următoarele: „Eu sunt cel dintâi și cel de pe urmă și Cel ce sunt viu” – alt nume al lui Hristos este aici: *cel dintâi și cel de pe urmă*. Dar atunci când zice „Eu sunt cel dintâi și cel de pe urmă și Cel ce sunt viu”, vorbește ca Dumnezeu, pentru că nici un om nu este *cel dintâi și cel de pe urmă*, pentru că *Alfa* și *Omega* nu există la nici un om, decât numai la Dumnezeu și niciodată nici un om nu este la timpul prezent *viu*, decât numai Dumnezeu²¹⁰. „Am fost mort, și, iată, sunt viu, în vecii vecilor, și am cheile morții și ale iadului”²¹¹; am fost mort, ca om; și iată sunt viu, trăiesc, așadar am înviat, nu ca Dumnezeu, nici ca om, ci ca *Theantropos* (Dumnezeu-om); și trăiesc în vecii vecilor, și țin cheile morții și ale iadului, așadar sunt Biruitorul morții și al iadului.

Hristos este numit „Cel întâi născut din morți”, așa cum foarte frumos spune Zigaben, „ca cel ce întâi grabnic vărsat afară (ieșit cu putere) din pântecul iadului la cea prin înviere revenire la viață și la viața cea veșnică”; așadar, ca și cum ar ieși năvalnic din pântecul iadului, de vreme ce acesta L-a vărsat afară din el. Am putea spune, ca o femeie care nu naște într-un mod fiziologic, ci i se face operație cezariană; sau mai degrabă – dacă îmi îngăduiți să spun așa – nu prin operație cezariană, ci mai violent, printr-o lovitură în pântec, iar copilul să fie aruncat în afară! Aceasta arată expresia „grabnic vărsat”; este Acela Care S-a pogorât la iad și a zdrobit încuietorile veșnicilor uși²¹², veșnicilor porți, așadar, a zdrobit iadul cel încuiat, din care nu a putut nimeni niciodată să iasă dinlăuntrul lui. Prin urmare, Hristos este „Cel ce întâi grabnic a fost vărsat afară din pântecul iadului”, Care a ieșit într-un mod violent din pântecul iadului.

²¹⁰ Prin numirile lui Hristos „cel dintâi și cel de pe urmă și cel viu” este caracterizat Dumnezeu în Vechiul Testament, în vreme ce prin numele „*Alfa și Omega*” este caracterizat Dumnezeu în calitate de unic Început și Sfârșit creator al creației și al istoriei (*Isaia* 41, 4; 44, 6; 48, 12; *Tobit* 13, 1; *Eclesiastul* 7, 2; *Înțelepciunea lui Sirah* 18, 1; *II Macabei* 7, 33 ș. a.).

²¹¹ *Apocalipsa* 1, 18.

²¹² Cf. *Psalmii* 106, 16; *Iona* 2, 7.

Ca „Cel întâi născut din morți” Îl consemnează pe Hristos și Apostolul Pavel. El scrie în *Epistola către Coloseni*: „Și El este capul trupului, al Bisericii; El este începutul, întâiul născut din morți, ca să fie El cel dintâi întru toate.”²¹³ De ce să fie „cel dintâi întru toate”? Pentru că El este întâiul în toate, iar noi urmăm. Este primul mort care înviază; noi ne aflăm în spate, ai doilea, ai treilea²¹⁴. Și este numit „Cel întâi născut din morți”, așa cum iarăși scrie Apostolul Pavel, ca „începătură” și garant și al propriei noastre învieri. Așadar, apostolul scrie în *Epistola întâi către Corinteni*: „Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începutură (a învierii) celor adormiți.”²¹⁵ De ce Hristos S-a făcut „începătură (a învierii) celor adormiți”? S-a făcut *începătură*, pornire, *Cel întâi născut*, ca să urmeze cei mulți²¹⁶.

Și, în sfârșit, al treilea nume al lui Hristos: „Domnul împăraților pământului”.

Acest titlu-nume constituie ecoul acelei celebre mărturisiri a Domnului în fața lui Pilat, anume că El este cu adevărat Împărat. Sfântul Ioan Evanghelistul ne scrie cum îi răspunde Domnul lui Pilat: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta. Dacă împărăția Mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii Mei s-ar fi luptat ca să nu fiu predat iudeilor. Dar acum împărăția Mea nu este de aici. Deci i-a zis Pilat: Așadar, ești Tu împărat? Răspuns-a Iisus: Tu zici că Eu sunt împărat.”²¹⁷ Adică: Este așa cum zici tu: Sunt împărat.

²¹³ *Coloseni* 1, 18. Vezi și *Fapte* 26, 23; *I Corinteni* 15, 20; *Romani* 8, 29.

²¹⁴ OECUMENIUS, *Tălcuire la Apocalipsă*: „Căci toți câți au înviat din morți mai înainte de Domnul iarăși au fost dați morții. Căci nu era aceea adevărata înviere, ci izbăvire de moarte numai pentru o vreme. Pentru aceasta, nici unul dintre aceștia nu a fost numit întâi-născut din morți. Ci Domnul este numit așa, ca Cel Ce S-a făcut începutul și pricina adevăratei învieri. Și fiind ca o începătură a învierii oamenilor, S-a făcut om și a trecut El Cel dintâi, ca printr-un pridvor, de la moarte la viață” (*Tălcuirea Apocalipsei dumnezeiescului evanghelist Ioan Theologul, alcătuită de Oecumenius*, trad. din limba greacă de Andreea Stănciulescu, Ed. Egumenița, 2017, p. 19).

²¹⁵ *I Corinteni* 15, 20.

²¹⁶ Cf. N. SOTIROPOULOS, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii*, vol. 4, Ed. Stavros, Athena, 2013, pp. 205-2010.

²¹⁷ *Ioan* 18, 36-38. Cu privire la Împărăția lui Mesia, vezi: *Daniel* 2, 44; 7, 14 și 37; *Luca* 1, 33. De asemenea, Hristos este numit în Noul Testament „Domnul domnilor și

Prin urmare, iubiții mei, Hristos este Împăratul! Este Stăpânitorul istoriei! Este Judecătorul universal! Este Biruitorul! Și tocmai acest ultim nume al Lui, „Domnul împăraților pământului”, constituie o temă de bază a *Apocalipsei*, care reprezintă și ideea centrală a cărții.

Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan va spune mai jos: „Ei – aliații *fiarei* – vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că este Domnul domnilor și Împăratul împăraților și vor birui și cei împreună cu El chemați și aleși și credincioși.”²¹⁸ Cum și de ce îi va birui *Mielul*? Pentru că este Domnul domnilor și Împăratul împăraților.

Am văzut aici, iubiții mei, cele trei nume-determinări adjectivale ale lui Iisus Hristos, care constituie între ele o scară firească, potrivit căreia Iisus Hristos este *Acela care a venit să dea mărturie despre adevăr, Acela care de dragul adevărului a murit și a înviat și a biruit moartea*, nu numai pentru Sine Însuși, ci și pentru toți oamenii, și *Acela care în cele din urmă în calitate de Theanthropos este numit Împărat biruitor și Domn al tuturor împăraților și domnilor pământului*. Toate aceste trei numiri ale lui Iisus Hristos trasează în mod concis întregul parcurs al lui Dumnezeu-Cuvântul în cadrul istoriei. Vine, dă mărturia, suferă martiriu, iese din istorie, după ce o ia împreună cu Sine prin Învierea Lui și prin Înălțarea Lui, și o transformă în Împărăția lui Dumnezeu.

Fiți atenți la ceea ce v-am spus! El intră în istorie, mărturisește despre Adevăr, moare pentru adevăr, înviază, Se înalță, și prin Judecata Finală ia întreaga istorie, întreaga creație, și o face Împărăție a lui Dumnezeu²¹⁹!

Împăratul împăraților” (*I Timotei*; *Apocalipsa* 17, 14; 19, 16; *Fapte* 10, 36). În Vechiul Testament numai Dumnezeu este numit „Domnul domnilor și Împăratul împăraților” (*Deuteronomul* 10, 17; *Psalmii* 135, 3; *Daniel* 2, 37 și 47; *II Macabei* 13, 4). Aceasta arată că Hristos este Domnul, Yahve, Dumnezeul Vechiului și al Noului Testament.

²¹⁸ *Apocalipsa* 17, 14.

²¹⁹ Cf. *Psalmii* 101, 26-28; *Evrei* 1, 10-12; *Apocalipsa* 21, 5.

Spuneți-mi, vă rog, care carte ce s-a scris vreodată în literatură universală ar putea să fie mai măreață? Care carte, în afară de cartea *Apocalipsei*?... Aici sunt înfățișate chestiuni uriașe, colosale! Dacă, iubiții mei, rămânem la punctele teologice și insistăm pe acestea – am să spun aceasta pentru încă o dată, chiar dacă de multe ori am accentuat acest aspect, pentru că trebuie să ne ridicăm, trebuie să ne sculăm, trebuie să ne suim la înălțime; să nu rămânem; să nu rămânem numai la a spune doar „voi fi un om bun”, și astfel, în acest mod, să trăim o suficiență duhovnicească, care nu este nimic altceva decât o limită de înfometare duhovnicească.

Știți, în economie există această *limită de înfometare, starvation limit*. Dacă există această limită în viața noastră duhovnicească, este pentru că o punem noi. Și punem această limită înfometării duhovnicești atunci când vrem să rămânem mulțumiți cu câteva firimituri ale unei anumite cunoașteri duhovnicești.

Nu, iubiții mei; nu! Copiii lui Dumnezeu trebuie să se sature cu pâinea lui Dumnezeu! Iar pâinea lui Dumnezeu este „pâinea care s-a pogorât din cer”²²⁰, Dumnezeu-Cuvântul Care S-a dat pe Sine *spre mâncare*²²¹, mâncare simțită, ca să putem, întru această mâncare a *Pâinii cerești*, să-L vedem pe Dumnezeu-Cuvântul.

De aceea, iubiții mei, să nu protestați atunci când aici este oferită puțin mai multă teologie. Nu este prea multă; este puțină teologie..., care însă este *Pâinea* care-i hrănește pe copiii lui Dumnezeu.

Larisa, 9 noiembrie 1980

²²⁰ Ioan 6, 27 și 33 și 35 și 41 și 48 și 50-51 și 58.

²²¹ Ioan 6, 55. Dumnezeiasca Euharistie, adică Trupul și Sângele lui Iisus Hristos, este mâncarea noastră duhovnicească (*Matei* 26, 26; *Marcu* 14, 22; *Luca* 22, 19; *I Corinteni* 10, 16; 11, 27).

CATEHEZA A CINCEA

Cele trei demnități ale lui Hristos și ale credincioșilor: prorocească, preoțească și împărătească

„Har vouă și pace..., și de la Iisus Hristos, Martorul credinciosul, Cel întâi născut din morți, și Domnul împăraților pământului. Lui, Care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi din păcatele noastre, prin sângele Său, și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți ai lui Dumnezeu și Tatăl Său, Lui fie slava și puterea, în vecii vecilor. Amin!”²²²

Așadar: Aveți harul și pacea și de la Iisus Hristos, Cel Care este *Martorul credinciosul*, este *Cel întâi născut din morți*, este *Domnul împăraților pământului*. Aceluia Care ne-a dezlegat de păcatele noastre prin Sângele Său și ne-a făcut preoție împărătească lui Dumnezeu și Tatăl Său, Aceluia I se cuvin slava și puterea în vecii vecilor. Amin.

În acest fel se încheie *proimion*-ul²²³ cărții *Apocalipsei*.

Cuvântul lui Dumnezeu, iubiții mei, Iisus Hristos, numai și numai din dragoste a ales să fie *martorul credinciosul* și *cel întâi născut din morți*. Așadar, Cuvântul lui Dumnezeu din acest motiv S-a întrupat și Și-a dat sângele Său pe cruce și ne-a curățit de păcatele noastre; pentru că ne-a iubit! Nu există alt mobil și resort în Dumnezeu în afara dragostei. Și pentru ca Dumnezeu să exprime această dragoste a Sa, I-a dat crucea Fiului Său Care S-a întrupat²²⁴.

²²² *Apocalipsa* 1, 4-6.

²²³ Termen tehnic folosit în imnografie și care desemnează un scurt imn introductiv (*n. tr.*).

²²⁴ *Cf. Ioan* 3, 13-16; 15, 9-12; *Efesenii* 2, 2; 5, 2; *I Ioan* 4, 10 ș.a.

Însă nu ne-a curățit numai de păcatele noastre, iubiții mei, ceva care constituie perspectiva negativă a iubirii lui Dumnezeu, ci a înaintat și într-un chip pozitiv Dumnezeu în această oferire a Lui; iar această oferire pozitivă este aceea că pe noi, care am crezut în El și am primit Sângele Lui, ca să ne curățim, ne face să fim „preoție împărătească”²²⁵!

„Și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți ai lui Dumnezeu și Tatăl Său”²²⁶!

Iubiții mei, este vorba despre un pasaj extraordinar de important, de un pasaj teologic prin excelență, și v-aș ruga foarte mult să luăm aminte la ceastă teză, adică la faptul că Hristos ne face pe noi să fim pentru Tatăl Său o „preoție împărătească”.

Încă de la început, în acest verset vedem cu multă limpezime că subzistă ființa și lucrarea creștinismului; adică faptul că creștinismul nu este o religie, ci o Împărăție – care aceasta este și esența creștinismului – și faptul că creștinii sunt *împărați* și *preoți* – care constituie lucrarea creștinismului.

Dacă vom fi întrebați care este esența creștinismului, vom răspunde că este Împărăția! Și dacă iarăși vom fi întrebați care este esența creștinismului, vom spune că este aceea de a-i face pe cetățenii ei, adică pe cei credincioși, împărați și preoți!

Îmi veți spune poate că acestea sunt lucruri foarte mari. Cu siguranță, iubiții mei, sunt lucruri foarte mari! Cât de mari? Pe cât este și cerul..., atât de mari sunt toate acestea.

Așadar, spuneți-mi: dacă la un moment dat vom afla că *sunt creștin* înseamnă faptul că *sunt cetățean al Împărăției lui Dumnezeu* – sau că *sunt preot și împărat*, așa cum veți vedea în continuarea analizei noastre –, atunci cum aș putea să mai spun că creștinismul este o religie precum toate așa-numitele *religii naturale*? Și v-am explicat că *religie naturală* se numește acea religie care este după născocirea, adică după invenția omenească.

²²⁵ Cf. *Ieșirea* 19, 6; 23, 22; *Daniel* 7, 18; *I Petru* 2, 9; *Apocalipsa* 5, 10; 20, 4; 22, 5.

²²⁶ *Apocalipsa* 1, 6. Vezi și *Ioan* 22, 17.

Da. creștinismul însă nu este religie; este revelație (descoperire), este Împărăție!

În consecință, eu, creștinul, nu sunt acela care doar mă voi aranja în viața mea. Să fim cu luare-aminte la acest lucru! *Creștin* nu este acela care își plătește dările, care nu are probleme cu poliția, nici cu autoritățile judiciare, așadar, acela care este un cetățean bun și util societății. Din păcate, așa am învățat, să credem că creștinul este *cetățeanul bun și util*; un lucru nu are nimic de-a face cu altul. Însă, din acest motiv a venit Hristos în lume? Pentru a ne face oameni buni și frumoși²²⁷, despre care vorbește Platon? Dacă, iubiții mei, din acest motiv a venit Hristos, atunci vă încredințez că a fost de prisos! Acest lucru este spus și de Părinții Bisericii. Era de prisos să vină Hristos, pentru că *cetățeni buni și frumoși* ne-ar fi făcut și Platon!

Dar, iubiții mei, creștinismul nu este pentru a ne face *cetățeni utili*, ci ca să ne facă să fim *împărați și preoți* ai lui Dumnezeu. Niciodată nu și-au închipuit aceasta cei din afara creștinismului, nici cei mai mari filosofi.

Așadar, creștinii sunt demnitari, pentru că de dragul lor Dumnezeu întemeiază Împărăția pe pământ.

Aici, mai cu seamă, se cuvine să fac o clarificare. Poate că unii vor subînțelege că vă anunț programul vreunui partid creștin, care acum, în vederea unor probabile alegeri, ar trebui să-l cunoașteți ca să votați și toate celelalte...

Să nu așteptați niciodată astfel de lucruri aici! Atunci când vorbim despre Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, înțelegem cu totul altceva decât modul în care înțeleg lucrurile partidele politice, adică să instaurăm creștinismul pe pământ..., nici nu se compară! V-am explicat și cu altă ocazie acest lucru, și nu este momentul să vorbim iarăși; acum doar vă spun pe scurt acest aspect: pe cât este de departe răsăritul de apus, pe atât este de

²²⁷ „Precum acela care se vede lipsit de acel iubit care este singurul frumos și bun” (*Lysis* 206a). „Când te rogi zeilor să dobândești cele bune și să-ți fie bine, atunci tu nu ceri altceva în rugăciune decât să devii frumos și bun” (*Eryxias – sau despre bogăție*, 398).

departe și teologia Împărăției lui Dumnezeu de partidele politice, care sunt instituite și încearcă într-un anume fel să instaleze Împărăția lui Dumnezeu pe pământ.

Cu siguranță, știu, se poate ca anumiți frați să nu fie de acord cu ceea ce spun acum. Dar eu nu vă spun ceea ce este, ca să fim de acord sau să nu fim de acord, ci pentru că acesta este adevărul. Aceasta vă spun eu. De altfel, la această masă nu stau decât pentru a vă spune adevărul. Pentru că, dacă trebuia să vă spun lucruri care să nu fie adevărate, de prisos ar fi fost osteneala de a coborî în Larisa și de a vă spune ceea ce vă spun²²⁸. Nu! Spun doar adevărul, așa cum de veacuri Biserica a trăit acest adevăr, tâlcuind cuvântul lui Dumnezeu.

Așadar, noi ne rugăm: „Vie împărăția Ta”²²⁹, iar creștinii împreună-împărătesc și devin *preoți* care își aduc slăvirea (latria) lor Sfântului Dumnezeu în Treime²³⁰.

Însă vom întreba: „De unde își au sursa aceste demnități? De unde le primim noi, creștinii?” Și, întrucât este vorba despre demnități adevărate, atrage în mod special atenția voastră. În principiu, izvorul demnităților este Însuși Domnul Iisus Hristos. Venind Domnul în lume ca om, a fost uns de Tatăl Său printr-o întreită demnitate. Fiți atenți: A fost uns în calitate de om! Nu este uns de către Tatăl Dumnezeu-Cuvântul, firea Lui dumnezeiască, de vreme ce El este de aceeași cinste cu Tatăl. Aici vorbim despre Iisus Hristos ca om, adică despre firea Lui omenească; pentru că, atunci când zicem *Iisus Hristos*, înțelegem totdeauna și firea Lui omenească.

Prin urmare, Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-Se om, a fost uns de către Dumnezeu-Tatăl printr-o întreită demnitate: a *Prorocului* a *Arhiereului* și a *Împăratului*. Această întreită demnitate a Domnului ne este mărturisită atât

²²⁸ Părintele Athanasie viețuia la mănăstirea Komnenio, care se află pe Muntele Kisavos, situat la aproximativ 50 de km de orașul Larisa.

²²⁹ Matei 6, 10.

²³⁰ Cf. II Timotei 2, 12.

de către Vechiul Testament, cât și în principal de către Noul Testament. Nu voi recurge la alte fragmente, ci numai la acesta pe care îl dezvoltăm acum, pentru a înțelege faptul că într-adevăr este mărturisită această întreită demnitate a lui Iisus Hristos.

Data trecută am analizat atributul adjectival format din trei părți „Martorul credinciosul, Cel întâi născut din morți și Domnul împăraților pământului”, pe care vi l-am citit și mai înainte. În mod concret, prin primul atribut adjectival „Martorul credinciosul”, Îi este atribuită demnitatea proorocească lui Hristos, pentru că a venit să mărturisească adevărul și să spună care este acesta, adică a venit să ne vorbească.

Trebuie să subliniem faptul că *proroc* nu este cel ce spune numai viitorul. Este un înțeles absolut îngust al prorocului drept acela care spune viitorul. Însă înțelesul larg al cuvântului *proroc* este acela care grăiește despre Dumnezeu. Acesta se numește *proroc*. Dacă doriți, cuvântul *proroc* (προφήτης) se află și în literatura grecească precreștină; există chiar și la Homer. Și nu este totdeauna acela care spune mai dinainte viitorul, ci în general acela care vorbește, care grăiește. Cuvântul *proroc* (προφήτης) este de la verbul *profimi* (πρόφημι), care înseamnă vorbesc mai înainte; iar a *proroci* nu înseamnă totdeauna faptul de a spune ceva mai înainte, ci doar de a spune²³¹. Cea mai mare parte a lucrării prorocilor nu se referă la viitor, ci la prezent; v-am spus aceasta și în introducerea catehezelor pe care le facem în acest an²³².

Așadar, Hristos este „Martorul credinciosul”. Prin această caracterizare este redată demnitatea Lui proorocească: El a venit

²³¹ Verbul *φημί* înseamnă „a spune”, a susține, și este de la rădăcina *φα* a lui *φάω*, la fel cu *φαίω* („a părea, a arăta”), deoarece prin cuvinte cineva arată ceva. *Proroc* (προφήτης) de la Homer și până la greaca clasică este acela care propovăduiește și interpretează voia lui Dumnezeu oamenilor. La Herodot poeții sunt numiți *prorocii Muzelor*, la Platon prorocul în general este interpretul, predicatorul, în vreme ce în Vechiul și în Noul Testament este acela care are harisma prorociei, propovăduitorul și învățătorul care este de Dumnezeu insuflat, dar și acela care descoperă și tâlcuiește voia lui Dumnezeu pentru viitor, prorocul evenimentelor viitoare.

²³² Vezi și *Cateheza întâi* a prezentului volum.

să mărturisească pentru adevăr, de vreme ce este mai cu seamă Învățătorul prin excelență al realităților cerești.

Al doilea, El este „Cel întâi născut din morți”. Prin această caracterizare este redată demnitatea arhierască a Domnului nostru, potrivit căreia Domnul Însuși este și *jertfitorul*, și *jertfa*, este „Cel care aduce și Cel care Se aduce”, așa cum se spune la Dumnezeiasca Liturghie într-un mod caracteristic²³³. Este cu siguranță de neînțeles cum este El în același timp și *Jertfitor*, și *Jertfă*..., însă acest fapt este înțeles numai în Persoana dumnezeiesc-omenească a lui Hristos²³⁴.

Și al treilea, Hristos este „Domnul împăraților pământului”. Prin această caracterizare este redată demnitatea Lui împărătească, anume că El este *Împăratul împăraților*.

Aceste trei demnități ale lui Hristos, iubirii mei, desăvârșesc lucrarea mântuirii noastre. Prin aceste trei demnități – prorocească, arhierască și împărătească – reușim să ducem la bun sfârșit mântuirea noastră. Prin prima demnitate, cea prorocească, se descoperă adevărul Dumnezeu. Prin a doua, cea arhierască, omenirea/umanitatea este înfățișată lui Dumnezeu, *este ridicată*.

Atunci când, spre pildă, luăm Sfântul Potir și Sfântul Disc în ceasul Rugăciunii Anaforalei, ridicăm darurile noastre spre Dumnezeu, în chipul crucii. *Le ridic* înseamnă că le înalț și le îndrept către Dumnezeu, le ofer: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție Îți

²³³ Cf. *Liturghierul, Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur*, „Rugăciunea Imnului Heruvic”. Vezi și *Liturghia Sfântului Grigorie Teologul*, „Rugăciunea Catapetesmei”: „Că Tu ești Cel ce sfințești și Cel ce Te sfințești, Cel ce aduci și Cel ce Te aduci, Cel ce primești și ești primit, Cel ce dai și Cel ce Te dai...”.

²³⁴ Cf. Sf. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cuvânt la întâmpinarea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, și la Simeon primitorul de Dumnezeu*, PG 33, 1192BC-1193A: „... Acesta este arhierul, și acesta este jertfelnicul; acesta este jertfa de împăcare [și acesta este cel ce mijlocește]. Și acesta este cel ce aduce, și acesta este jertfa care pentru lume se aduce, și acesta este lemnul vieții și al cunoștinței. Acesta este Mielul, și acesta este focul ce viază; acesta este arderea de tot, și acesta este sabia Duhului; acesta este păstorul, și acesta este Mielul; acesta este jertfitorul, și acesta este cel ce se jertfește; acesta este cel ce se aduce, și acesta este cel ce primește jertfa...”.

aducem.”²³⁵ Însă aici avem oferirea întregii omeniri. Această ofe-
rire/ridicare a făcut-o Hristos pe Cruce; a făcut-o în chip arhie-
resc, așadar în chip preoțesc. Hristos pe Cruce a preoțit, a sfințit
firea omenească Tatălui; sau mai exact Tatălui și Cuvântului și
Sfântului Duh. Iar prin cea de-a treia demnitate, cea împărăteas-
că, creația devine adevărata Împărăție a lui Dumnezeu, adevăra-
ta stăpânire a lui Dumnezeu.

Însă fiecare credincios, prin Botez și prin Mirungere, este în-
corporat în Trupul lui Hristos, în Biserică. În acest mod, fiecare
credincios își însușește, într-un anume grad, și cele trei demnități
ale lui Hristos. Astfel, Hristos este Proroc? Și credinciosul într-o
oarecare măsură *proroc*. Este Hristos Arhiereu? Și credinciosul
devine într-o oarecare măsură *preot*; este Hristos Împărat? Și
credinciosul într-o oarecare măsură devine *împărat*.

Prin urmare, aceasta înseamnă că omul primește aceste dem-
nități de la Hristos, Care le-a primit de la Tatăl; Hristos a fost
uns cu această întreită demnitate. Însă, tocmai întrucât noi pri-
mim de la Hristos aceste trei demnități, putem să vedem și să
înțelegem ceea ce spune Sfântul Ioan Evanghelistul în cartea
Apocalipsei imediat mai jos: „Și ne-a făcut pe noi împărăție,
preoți lui Dumnezeu și Tatălui Său.”²³⁶ Când ne-a făcut pe noi
„împărăție” și preoți pentru Dumnezeu? De-atunci de când a
stat drept „Martorul credinciosul și Cel întâi născut din morți
și Domnul împăraților pământului”.

Această teză există deja din Vechiul Testament. Însuși Dum-
nezeu zice prin Moisi următoarele: „Îmi veți fi împărăție preo-
țească și neam sfânt! Acestea sunt cuvintele pe care le vei spune
fiilor lui Israel.”²³⁷ Ce frumos! Aceste cuvinte, îi zice lui Moisi, să
le spui israeliților: Voi veți fi pentru Mine „preoție împărăteas-
că și neam sfânt”. Puteți să concepeți, iubiții mei, ce înseamnă
„preoție împărătească și neam sfânt”?

²³⁵ *Molitfelnicul, Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur*, Rugăciunea sfintei Anaforale.

²³⁶ *Apocalipsa* 1, 6.

²³⁷ *Ieșirea* 19, 6. Vezi și *Apocalipsa* 5, 10; 20, 6; *Psalmii* 44, 17; *Isaia* 66, 21.

Și prin prorocul Isaia Dumnezeu iarăși grăiește: „Iar voi preoți ai Domnului vă veți chema, slujitorii lui Dumnezeu; tăria neamurilor veți mânca și întru tăria lor minunați veți fi.”²³⁸ În prima jumătate a versetului zice „voi veți fi preoți ai lui Dumnezeu”; în a doua jumătate, „voi veți dobândi – literal *veți mânca* – bogăția neamurilor, și prin bogăția lor vă veți minuna”.

Însă aceasta nu înseamnă că *veți deveni bogătași și stăpâni peste pământ*, așa cum interpretează evreii – o, oameni binecuvântați..., o, oameni ticăloșiți..., cât de mult au răstălmăcit cuvântul lui Dumnezeu... –, ci înseamnă „voi veți deveni împărați”. Iar înțelesul corect al *preotului și împăratului* ni-l va oferi numai Iisus Hristos. Dacă nu avem prezența lui Hristos, atunci cu certitudine, studiind Vechiul Testament fără lumina celui Nou, atunci foarte frumos vom putea să tâlcuim Sfânta Scriptură într-un mod șovin, național, într-un mod filetist, și să spunem: „Iată, despre noi vorbește Scriptura, despre noi, care suntem evrei, ca să devenim bogătași și stăpânitorii lumii...”! O, înfricoșătoare lucruri, înfricoșătoare răstălmăcire a cuvântului lui Dumnezeu!

Pe această bază, iubii mei, se mișcă evreii. Și sunt vrednici de milă. Sunt cu adevărat vrednici de milă! Nu se vor bucura niciodată de stăpânirea lor asupra pământului. Îndată ce vor deveni stăpâni asupra pământului – vor deveni, în mod sigur vor deveni..., pentru că ei îl vor aduce pe Antihrist –, îndată ce vor deveni, vor fi distruși²³⁹, și astfel nu se vor bucura de nimic. În zadar se ostenesc, cu adevărat! Este ceea ce zice *Psalmul 2*: „Cel ce locuiește în ceruri va râde de dâșii.”²⁴⁰ Domnul va râde de ei! Este o expresie antropomorfizată, în care Dumnezeu este înfățișat ca și cum le-ar spune: „Oameni săraci și ticăloși... Arăta osteneală, atâtea lupte... Secole întregi v-ați luptat ca să deveniți stăpânii pământului... Și cu ce v-ați ales?... A venit sfârșitul; ce-ați izbândit?...”

²³⁸ *Isaia* 61, 6.

²³⁹ Cf. *II Tesaloniceni* 2, 8.

²⁴⁰ *Psalmii* 2, 4. Vezi și *Psalmii* 36, 13; 51, 8; 58, 9; *Pilde* 1, 26.

Așadar, să nu înțelegem prorocia lui Isaia în acest sens! Dar să înaintăm.

În Noul Testament, iubiții mei, Apostolul Petru le ia pe cele ale Vechiului Testament și le înnoiește de-acum prin duhul celui Nou în felul următor: „Dar voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor spre agonisire.” Adică: Voi, creștinii – de-acum, nu Sinagoga –, sunteți neam ales, preoție împărătească, popor așerosit lui Dumnezeu, propriul Lui popor. Prin urmare, „popor sfânt” și „preoție împărătească” nu mai este spus pentru evrei, ci pentru creștini! Aceasta este. Aceasta este lumina Noului Testament. Este o nouă dimensiune a lucrurilor.

„Ca să vestiți virtuțile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată, pe voi.”²⁴¹ Vedeți voi undeva că există elementul material? Nicăieri! Tocmai din acest motiv am putea spune că cei ce doresc să facă partide creștine se întorc iarăși la Vechiul Testament. Fie că înțeleg, fie că nu înțeleg, fie conștient, fie inconștient, cad în aceeași greșeală în care au căzut și evreii. Exact în aceeași greșeală.

Prin urmare, fiecare credincios care este botezat și uns cu Sfântul Mir este *proroc*, *preot* și *împărat*. Dar ce înseamnă faptul că eu, creștinul, care m-am botezat și m-am miruns, sunt *proroc*, *preot* și *împărat*? Ce înseamnă aceasta?

I. La început, în ceea ce privește demnitatea *prorocului*.

Înseamnă că am însuflarea Sfântului Duh și foarte multe Sa-le harisme. Din acest motiv Sfântul Ioan Evanghelistul în *Epistola întâi sobornicească* îi încredințează pe neofiti și le spune: „Iar voi ungere aveți de la Cel Sfânt și știți toate”²⁴², adică aveți ungere de la Duhul Sfânt și le cunoașteți pe toate. Ce anume cunoaște mai exact cineva? Cele ce sunt pentru mântuirea lui. Pe acestea le cunoaște. Cunoaște înșelarea lumii, cunoaște meșteșugirile dia-

²⁴¹ I Petru 2, 5 și 9.

²⁴² I Ioan 2, 20.

volului, cunoaște cursele propriului său eu și i se deschide calea pentru a-și vedea interesul, interesul duhovnicesc.

Așadar, Sfântul Duh – pe Care-L primim prin Taina Mirungerii, și în acest fel avem demnitatea *prorocului* –, este Învățătorul nostru lăuntric, Care ne deschide cugetarea ca să înțelegem adevărurile mântuitoare, însă ne ajută să ne izbăvim și de înșelările lumii și să înțelegem vicleniile și cursele ei.

Atât de însemnat este acest lucru, iubii mei..., atât de însemnat este – și nu știu cât de tare să strig ca să auziți!... – înțelegem aceasta atunci când vedem cum lucrează anumiți oameni care se află în afara creștinismului sau sunt creștini care au stins Duhul cel Sfânt²⁴³ și au netrebnicit Mirungerea pe care au primit-o, și au netrebnicit-o pentru că trăiesc, se mișcă și gândesc lumește. Și poate vedea cineva lucrurile cele deplasate, cele primejdioase, cele nedrepte care în chip nesocotit sunt practicate și zice: Dar oamenii aceștia nu au minte?... Nu văd?... Nu înțeleg?...

Astăzi mi-a atras atenția un verset din Psalmul 118, și este a treia oară când îl menționez azi. Zice în acel pasaj: „Văzut-am pe cei neînțelepți și mă topeam că n-au păzit cuvintele Tale.”²⁴⁴ Așadar, i-am văzut pe oameni rămânând neînțelepți, zice psalmistul, și am început să mă topesc înlăuntrul meu! Se topește cu adevărat cineva atunci când vede că stăpânește nebunia în jurul lui! Dacă ați vedea pe cineva care, spre pildă, s-a suit într-un copac și s-a așezat pe o ramură în chip maiestuos, cu toată relaxarea și siguranța, și că ține în mână un fierăstrău și că taie ramura pe care șade, ce ați zice?... Ei, așadar, spuneți-mi – să luăm lucrurile prin extensie; ca stat, ca stat grec – spuneți-mi: ne tăiem creanga pe care stăm sau nu? Ne-o tăiem, iubii mei!...

Aruncați o privire în Educație, să vedeți prin ce criză profundă trecem. Educația noastră traversează o criză foarte profundă! Aruncați o privire asupra obiceiurilor, asupra moravurilor și a

²⁴³ Cf. *I Tesaloniceni* 5, 19; vezi și *Efesenii* 4, 30; *I Timotei* 4, 14; *II Timotei* 1, 6.

²⁴⁴ *Psalmii* 118, 158.

cutumelor care sunt introduse zilnic în viața noastră socială și privată, cum începe neo-grecul să gândească, cum începe să trăiască! Toate acestea sunt elemente specifice pe care le-au trăit popoarele atunci când au intrat în spațiul decadenței, al decăderii. Acestea sunt elementele decăderii, sunt semnele decadenței! Deja acestea au fost semnalate de către filosofi, adică de către oameni care au putut puțin să privească la Europa, deja din secolul trecut (al XIX-lea), care vedeau faptul că Europa moare încet. Iar noi luăm toate acestea și le copiem, drept ultimul cuvânt al pricopsirii și al progresului!... Tocmai aici este punctul unde poate vedea cineva că mergem și noi spre moarte, mergem în prăpastie!... Iar oamenii nu văd aceasta..., nu văd! Și te cuprinde înlăuntrul tău un sentiment străin și ciudat! Te topești cu adevărat înlăuntrul tău atunci când vezi că oamenii făptuiesc așa cum făptuiesc și că ne îndreptăm ca societate spre prăpastie! Cred că nu mai este nevoie să ne referim la cazuri și întâmplări pe care le vedem cu toții în jurul nostru.

De-aici să înțelegem ce vrea să spună „am ungerea Sfântului Duh”, totdeauna în sens larg. Vrea să spună, cu alte cuvinte, că am ca învățător al meu pe Duhul lui Dumnezeu, și pot să văd și să judec corect, având cel puțin, am putea zice, această *mințe comună*/de obște, pe care mi-o va fi dăruit-o Duhul lui Dumnezeu!

Dar nici măcar *mințea comună* nu o mai avem! Și de multe ori vorbim în numele unei înțelepciuni prisositoare și adânci, deși în realitate este vorba despre nebunie, a unei adânci nebunii, potrivit zicerii: „Domnul îl înnebunește pe cel ce voiește să-l piardă!”²⁴⁵ Se pare că Dumnezeu a hotărât să îngăduie distrugerea noastră. Cu adevărat, am înnebunit cu desăvârșire..., și aceasta pentru că L-am lăsat pe Dumnezeu²⁴⁶.

²⁴⁵ Această opinie aparține lui Euripide. Cf. THEODORIT AL CYRULUI, *Erminia celor paisprezece epistole ale Apostolului Pavel*, PG 82, 37B: „Domnul înțelepțește orbii, și îi leapădă dinapoi pe cei înțelepți și sfatul acestora îl înnebunește”. Vezi și *Deuteronomul* 28, 28 și 35; *Zaharia* 12, 4.

²⁴⁶ Cf. *Pildele lui Solomon* 18, 3: „Când vine necredinciosul întru adâncul răutăților, nu bagă de seamă; și îi vine lui necinste și ocară”.

Am zis aceasta doar ca exemplu, ca să înțelegeți ce vrea să spună prin aceea că am demnitatea *prorocului*, adică Îl am drept Învățător al meu pe Duhul lui Dumnezeu, Care mă luminează cum trebuie să înaintez.

II. Apoi, în ceea ce privește demnitatea *preoției*.

Aici trebuie să fie făcută o clarificare. Această preoție generală, pe care o au credincioșii – potrivit zicerii „și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți ai lui Dumnezeu”, unde fiecare om botezat este și un *preot* –, această preoție generală nu înlocuiește preoția sacramentală și, prin urmare, nu înlătură Taina Preoției, așa cum din păcate fac protestanții. Aceștia acceptă o preoție universală, fără s-o aibă pe cea specială; din acest motiv au și desființat Taina Preoției²⁴⁷.

Trebuie să vă spun că Taina Preoției este Taina Bisericii, iar Taina Bisericii este Taina mântuirii; de aceea, Taina Preoției se săvârșește în timpul Dumnezeieștii Liturghii. Dumnezeiasca Liturghie provine din Taina Preoției, este instituită de preoție și, în același timp, instituie preoția.

Vă rog să fiți cu luare-aminte la acest punct.

Așadar, preotul, arhiereul, episcopul săvârșește Liturghia în baza, în virtutea autorității preoției lui și, în același timp, în cadrul Liturghiei se dobândește preoția. Prin urmare, Taina Preoției se deosebește, dar se și identifică cu taina Bisericii. Și se deosebește, și se identifică. Este important acest lucru; foarte important! Tocmai acest lucru a fost desființat de către protestanți. De aceea, în realitate, pentru că au desființat preoția specială, ei

²⁴⁷ După cum se știe, protestantismul a apărut ca reacție la abaterile papismului, însă, în strădania sa de a regăsi *autenticitatea* pierdută, a măturat în sensul propriu al cuvântului elemente autentice și oportune ale creștinismului primar, cu consecința de a se îndepărta mult mai mult de adevăr. Printre altele, protestantismul a pus la îndoială cu putere și instituția preoției, pe care a dezgolit-o de conținutul ei, și a fost negat caracterul ei permanent/durabil și de neșters (indelebil). Astfel, rolul preotului poate să se succedă la fiecare adunare „bisericească” a lor. De aceea pastorii sau păstorii fiecărei comunități își exercită lucrarea lor pentru un anumit interval și apoi sunt înlocuiți, exact așa cum o corporație dispune o anumită lucrare unuia dintre funcționarii săi.

nu au Biserică. Protestanții, protestantismul nu este Biserică; ei sunt doar comunități creștine. Spun încă o dată: ei nu sunt Biserică. Iar dacă vorbesc despre biserica protestantă, fie mint, fie vorbesc în mod abuziv. Și nu este Biserică – spun aceasta încă o dată – pentru că nu au Taina Preoției, în sensul special al cuvântului.

Ați văzut, am accentuat destul subiectul. Nădăjduiesc că am clarificat chestiunea preoției speciale și a preoției universale.

Însă atât preoția generală, cât și cea specială pornesc de la Hristos și sfârșesc iarăși în Hristos; dar fiecare dintre ele are parcursul ei propriu. Și pentru nici un motiv nu este înlocuită una de cealaltă!

Credinciosul, în calitate de *preot* în înțelesul general al preoției, contribuie la jertfa de pe Sfânta Masă. În principiu, el contribuie cu ofrandele sale materiale.

Atunci când credinciosul va aduce ofranda, prescura sa și vinul său la biserică, acestea vor fi oferite preotului în înțeles special, care le va oferi lui Dumnezeu. Atunci când preotul va lua Sfântul Disc, unde se află Agnețul, adică pâinea (este încă pâine; nu este încă Trupul lui Hristos) și va zice „Ale Tale dintru ale Tale Ție Îți aducem...”, pe acesta, iubiții mei, I l-au adus credincioșii.

Așadar, avem un lanț al ofrandei, al oferirii. Credinciosul oferă prescura; a frământat aluatul, l-a copt și apoi aduce prescura la biserică. În continuare, preotul o primește și face oferirea finală. Așadar, prima oferire o face credinciosul, în calitate de preot în sensul general, în vreme ce oferirea finală o face preotul, în sensul special al cuvântului. Prin urmare, vedem cum credinciosul, prin aceea că este preot în înțelesul general, oferă și el darurile lui cele materiale.

Dar ceva încă și mai însemnat este faptul că credinciosul contribuie la jertfa de pe Sfânta Masă și prin colaborarea sa duhovnicească cu preotul. Adică tot ceea ce oferă credinciosul, va oferi prin preot și împreună cu preotul. Fiți atenți: prin preot, adi-

că prin mâinile preotului, și împreună cu preotul. Și, ca să mă înțelegeți mai bine, ceea ce spun acum am să vă arăt în practică.

Poate preotul să liturghisească singur? Așadar, poate să ia o prescură, să deschidă biserica, să intre în Sfântul Altar, să spună „Binecuvântată este Împărăția...” și să pornească Dumnezeiasca Liturghie? Poate? Nu poate! Nu din motive tehnice..., așadar, nu pentru că nu are psalt, și cine va spune pe dinafară „Amin” și „Doamne, miluiește”, ci din rațiuni eclesiologice. Este interzis ca preotul să liturghisească singur Dumnezeiasca Liturghie, fără ca să fie prezent fie și numai un singur credincios. Este interzis! Iar aceasta, spun încă o dată, nu din motive tehnice, ci din rațiuni eclesiologice. Așadar, care sunt aceste rațiuni eclesiologice? Toate acestea despre care vă vorbesc de atâta timp.

Așadar, eu, preotul, să spun la un moment dat, pentru că sunt și preot, nu pot să săvârșesc eu singur Dumnezeiasca Liturghie? Nu; ci trebuie să fii și tu, mireanul; pentru că propria mea preoție și a ta personală trebuie ca împreună să săvârșească oferirea către Dumnezeu. Cu alte cuvinte, elementul mirenesc, care are preoția generală sau universală, trebuie să fie prezent. Da, prezent! De aceea și poporul se împărtășește și cu Trupul, și cu Sângele lui Hristos, ca și preotul.

De ce spun aceasta? Pentru că în fața tuturor acestor congrese și dialoguri și tot restul care se fac, pândește primejdia denaturării credinței. Vă rog, perfecționați-vă cunoștințele, ca să știți unde vă aflați!²⁴⁸

Mai înainte v-am vorbit despre protestanți; acum am să vă vorbesc și despre romano-catolici. „Biserica” Romano-catolică nu-i împărtășește pe credincioșii ei cu Sângele lui Hristos, ci numai cu Trupul Lui!²⁴⁹ Știți ce înseamnă aceasta? Înseamnă că dau

²⁴⁸ Cf. *Omiliile înregistrate audio ale pr. Athanasie Mytilineos, referitoare la Sinodul Apostolic din Ierusalim, 52 d.Hr.*, Ed. „Stupul Ortodox”, Tesalonica, 2016.

²⁴⁹ Este vorba despre așa-numita *ostie* (făcută din pâine nedospită). Însă, potrivit mărturiei Sfinților Părinți, precum Iustin Martirul și Irineu al Lyonului, la Dumnezeiasca Euharistie, din cele mai vechi timpuri, credincioșii se împărtășeau cu Trupul și Sânge-

privilegii clerului, pe care nu le primește poporul. Din acest motiv și preotul romano-catolic poate să slujească singur, în fiecare zi, în camera lui, în puține minute. În numai zece minute – de la zece minute până la o oră durează liturghia romano-catolicilor, a papistașilor –, în zece minute săvârșește liturghia, se împărtășește el singur și apoi merge la treaba lui!

Aceste lucruri nu sunt cunoscute în cadrul Ortodoxiei noastre. Dimpotrivă, romano-catolicii au înaintat în mod greșit și au ignorat poporul. Însă poporul, prezența poporului, a elementului mirenesc, este de o însemnătate fundamentală! Și Biserica noastră exprimă acest lucru în acest mod: nu poți, o, preotule, să liturghisești fără elementul mirenesc, fără să mai fie prezent fie și un singur mirean!

Vedeți cât de însemnate sunt aceste lucruri! Însă, merg mai departe.

Trebuie să vă mai spun că limbajul Dumnezeieștii Liturghiei a fost redactat la persoana întâi plural. Ce înseamnă aceasta? Nu cumva înseamnă că regula, forma Liturghiei, prevede mai mulți liturghisitori decât unul singur, pentru a fi redactată la persoana întâi plural? Nu. Înseamnă că este prezent și poporul; înseamnă că întreaga lume, cler și popor, întreaga Biserică oferă ofranda ei lui Dumnezeu.

Apostolul Petru îi numește pe credincioși „pietre vii”, care, așa cum spune în prima sa epistolă, sunt zidiți „drept casă duhovnicească”²⁵⁰. Iar Apostolul Pavel îi numește pe credincioși

le lui Hristos (Pan. TREMPÉLAS, *Dogmatica*, vol. III, p. 144), deși papa Leon cel Mare îi critica aspru pe cei ce se împărtășeau doar cu Trupul, caracterizând această practică drept „ierosilie ipocrită” (Omilia 14, *De Quadrag.* 5). Desigur, potrivit romano-catolicilor, oriunde este Trupul acolo este și Sângele Domnului (Pan. TREMPÉLAS, *Dogmatica*, vol. III, p. 173). Însă un asemenea lucru este un simplu pretext, pentru că Domnul a cerut fără excepție participarea la băutura Sângelui Său tuturor credincioșilor, spunând: „Beți dintru acesta toți...” (*Matei* 26, 27). Această inovație a fost introdusă de către Toma de Aquino (1225-1274) în secolul al XIII-lea, este anti-scripturistică și erezică, și în chip vădit a avut ca scop înălțarea clerului în raport cu poporul.

²⁵⁰ *I Petru* 2, 5.

„temple ale Duhului Sfânt”²⁵¹. Rețineți aceasta: sunt templu²⁵² al Sfântului Duh!... Ce vrea să însemne „sunt templu al Sfântului Duh”? Înseamnă că în acest templu viu al lui Dumnezeu fiecare credincios este pentru sine însuși, pentru propriul său „templu” *păzitorul* lui și *preotul* lui! Fiecare credincios este *templu al Dumnezeului celui viu*!

De multe ori ne-a spus aceasta Sfântul Apostol Pavel²⁵³. Dar, atunci când vorbește despre „templu”, înțelege și *preotul* aici. Cine este *preotul*? Eu sunt „templu”, eu sunt *preotul*, eu sunt și *păzitorul* templului lui Dumnezeu, adică al propriului meu sine. Înțelegeți ce înseamnă aceasta!

În Vechiul Testament, iubiții mei, victima care era oferită în cadrul jertfelor avea înțelesul că înlocuia vinovatul. Lua omul o oaie și mergea s-o jertfească, în loc să se jertfească el însuși: adică se vărsa sângele animalului. Și, prin urmare, în acest mod se făcea oferirea sau jertfa vinovatului; se jertfea oaia, care nu era vinovată cu nimic, în loc să fie jertfit omul. Așa trebuia să se facă; se vărsa sângele unui animal, pentru că altfel ar fi trebuit oamenii înșiși să se ucidă pe ei, ceva ce, firește, Dumnezeu nu ar fi vrut²⁵⁴.

Aici însă, acum avem o jertfă cu mult mai înaltă decât aceea care exista în Vechiul Testament. Atunci, când ei luau un animal și îl jertfeau, erau în regulă în fața lui Dumnezeu²⁵⁵. Însă acum nu.

²⁵¹ I Corinteni 6, 19.

²⁵² Termenul folosit *naos* (*naos*) înseamnă în același timp: templu, naos, biserică (n. tr.).

²⁵³ Cf. I Corinteni 3, 16-17; 6, 19; II Corinteni 6, 16; Efeseni 2, 21 ș.a.

²⁵⁴ Cf. I Corinteni 3, 17; 6, 19.

²⁵⁵ Atunci când cineva oferea un animal de jertfă Domnului, acesta trebuia să fie vițel, oaie sau capră; de asemenea, trebuia să fie de parte bărbătească și fără cusur. Oferirea și jertfa trebuia să se facă cu evlavie în fața intrării „Cortului mărturie”, ca să fie bine primită de Domnul. Cel ce oferea trebuia să-și pună mâna pe capul animalului, ca acesta să fie primit de Domnul ca jertfă și astfel să fie ispășite păcatele celui ce oferea. Cei ce ofereau trebuia să junghie animalul în fața Domnului. Apoi preoții luau sângele animalului și-l vărsau în jurul „jertfelnicului arderilor de tot”. După aceea, după ce jupuiau animalul, îl tăiau în bucăți. Preoții aprindeau focul altarului și pu-

Victima cultului dumnezeiesc pe care noi o vom jertfi acum lui Dumnezeu este propriul nostru sine, eul nostru!

Ascultați cum zice aceasta Apostolul Pavel în *Epistola către Romani*: „Vă îndemn, deci, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească.”²⁵⁶

Mai cu seamă „să înfățișați” este de la verbul *παρίστημι* („a înfățișa, a aduce ceva, a așeza ceva aproape” etc.) și are o dimensiune liturgică; este exact ca și cum ar aduce oamenii prescurile lor aici ca să le înfățișeze lui Dumnezeu, ducându-le acolo la ușa diaconească de la nord. Însă, mai demult erau oferite la ușile Împărătești și mai cu seamă în momentul lecturării *Apostolului*. O reminiscență a acestei oferi a poporului este atunci când iese preotul în timpul *Apostolului* prin Ușile Împărătești și tămâiază; pentru că cele ce erau oferite de către credincioși preotul le tămâia și le lua în interior. Așadar, aceasta înseamnă a înfățișa, adică fac o înfățișare, o oferire a darurilor mele. De aceea, Apostolul Pavel folosește cuvântul „să înfățișați”; are o dimensiune liturgică și este din Vechiul Testament²⁵⁷.

Dar ce „să înfățișați”? Prescurile voastre? Vinul vostru? Ce anume, mai exact? Fiți atenți aici: trupurile voastre! „Ca pe o jertfă vie, sfântă, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească”!

Prin urmare, mă voi oferi pe mine însumi. Însă atunci, dacă mă voi oferi pe mine însumi, sunt *preot*.

Iar Apostolul Petru zice: „Și voi înșivă, ca pietre vii, zidiți-vă drept casă duhovnicească, preoție sfântă, ca să aduceți jertfe du-

neau pe el lemnele. Peste lemne aranjau bucățile, capul și grăsimea cu rinichii animalului. Măruntaiele și picioarele lui le spălau cu apă, iar preoții le așezau și pe ele pe altar. Aceasta era „jertfa arderii de tot”, a cărei mireasmă era socotită bine-plăcută și bine-primită Domnului (Cf. *Leviticul* 1, 1-17; 6, 1-6).

²⁵⁶ *Romani* 12, 1.

²⁵⁷ Cf. *Numerii* 23, 3 și 15.

hovnicești, bine-plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos”²⁵⁸, așadar, să oferiți jertfe duhovnicești care sunt bine-primate la Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Mijlocitorul.

Prin urmare, jertfa credinciosului care exercită *preoția* – în înțelesul general al cuvântului *preoție*, adică voi toți, mirenii – este, mai întâi, „jertfa de laudă”; „rodul buzelor”, așa cum menționează Apostolul Pavel.

El zice în *Epistola către Evrei*: „Așadar, prin El să aducem pururea lui Dumnezeu jertfă de laudă, adică rodul buzelor, care preaslăvesc numele Lui.”²⁵⁹ Prin Iisus Hristos să aducem, să oferim totdeauna lui Dumnezeu „jertfă de laudă”, doxologie, imnuri cu gura noastră, adică „rodul buzelor” noastre, prin care psalmodiem, lăudăm pe Dumnezeu și mărturisim numele Lui.

Vedeți și verbul „a oferi prinoase” (gr. *anafero*)? De aceea și rugăciunea se numește *Sfânta Anafora* – și acesta este un cuvânt liturgic. De aceea nu zice „rodul inimii”, ci „rodul buzelor”, adică să-I cântăm lui Dumnezeu cu buzele noastre.

Al doilea aspect, jertfa credinciosului preot este și „jertfă a dreptății”.

Zice Psalmul 50: „Că de ai fi voit jertfă, Ți-aș fi dat; arderile de tot nu le vei binevoi. Jertfa lui Dumnezeu: duhul zdrobit; inima zdrobită și smerită Dumnezeu nu o va urgisi.... Atunci vei binevoi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău viței.”²⁶⁰ Așadar, dacă dorești jertfă cu adevărat, Ți voi da, Îi zice credinciosul lui Dumnezeu. Tu, însă, și dacă Ți-am oferi și arderi de tot, adică animale pe care să le punem în focul jertfelnicului ca să ardă, nu vei fi mulțumit. Jertfa plăcută lui Dumnezeu este duhul care s-a zdrobit din pricina pocăinței sincere; inima care s-a zdrobit și s-a smerit Dumnezeu niciodată nu o va respinge, nu o va alunga. Atunci va fi mulțumit, atunci

²⁵⁸ *I Petru* 2, 5.

²⁵⁹ *Evrei* 13, 15.

²⁶⁰ *Psalmii* 50, 18-19; 21.

va voi și va primi și jertfa dreptății, și jertfa prinosului, și arderile de tot.

Așadar, ce este această „jertfă a dreptății”? Întregul verset și întregul fragment ne spun următoarele: aceasta este jertfa de pocăință; mare este această jertfă în fața lui Dumnezeu!... Este jertfa de pocăință, pentru că prin păcatele noastre L-am jignit pe Dumnezeu și am întristat pe Sfântul Duh²⁶¹.

Încă *dreptate* vrea să însemne și *virtute*; este jertfa virtuții. Pe jertfelnicul cu cărbuni, cărbunii ofrandei mele care ard înăuntru, voi pune virtuțile mele, să se facă tămâie, să urce spre cer!

Vă amintiți acolo unde se spune – la cunoscutul nostru psalm *Doamne, strigat-am* – „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta”²⁶²? Doamne, nu-Ți ofer tămâie; Îți ofer rugăciunea mea. Dacă Tu voiești, Îți voi oferi și tămâie împreună cu rugăciunea. Însă, așa cum în acest moment se înalță tămâia, așa să se înalțe și rugăciunea mea, așa să se înalțe și virtuțile mele, adică sfințenia mea. Prin urmare, care este „jertfa dreptății”? Este jertfa virtuților, să ofer virtuțile mele, să fiu un om sfânt.

Și al treilea, jertfa credinciosului, în calitate de *preot*, este „jertfa milosteniei”.

Zice în *Epistola către Evrei* Apostolul Pavel: „Iar facerea de bine și întrajutorarea nu le dați uitării; căci astfel de jertfe sunt bine plăcute lui Dumnezeu.”²⁶³ Faptele bune să nu le uitați; să aveți conștiința prezenței celuiilalt și să-i faceți totdeauna bine, pentru că prin asemenea jertfe este mulțumit Dumnezeu.

Prin urmare, aceasta este *jertfă*?... Și mai cu seamă „jertfă bine-plăcută”? Desigur!

Așadar, avem aceste trei forme de jertfă a credinciosului-preot: „jertfa de laudă”, adică „rodul buzelor”, „jertfa dreptății”, adică a pocăinței și a virtuților, și „jertfa milosteniei”.

²⁶¹ Cf. *Efeseni* 4, 30.

²⁶² *Psalmii* 140, 2.

²⁶³ *Evrei* 13, 16.

Acestea, iubiții mei, în ceea ce privește demnitatea preoțească. Prin urmare, avem această preoție generală, universală.

III. Și, în final, cele cu privire la demnitatea *împărătească*, a *împăratului*.

La Botez noi primim ca arvună a moștenirii noastre pecetea Sfântului Duh²⁶⁴. Auzim acest lucru, în mod semnificativ, atunci când preotul zice astfel: „Pecetea darului Sfântului Duh.”²⁶⁵ Însă pecete înseamnă faptul că ceva se pecetluiește, se însemnează, peste noi. Ce este această *pecete*, acest *înseamnă*? În cartea *Apocalipsei*, mult mai târziu, atunci când Antihristul, „fiara”, își va pune *pecetea* lui²⁶⁶, vom vedea că și cei credincioși vor avea *pecetea* lor²⁶⁷. Care este această *pecete* a lor?

Nu am să vă vorbesc acum despre Antihrist și care este *pecetea fiarei* sau a Antihristului; am să vă spun acum doar care este *pecetea credinciosului*; este crucea prin care este însemnat omul în chip inteligibil, duhovnicesc (*noitos*) și primește pecetea Sfântului Duh, iar aceasta, desigur, prin acceptarea lui liberă de a se boteza și de a deveni creștin.

Prin urmare, când primim această pecete a Sfântului Duh, atunci devenim acei oameni care acceptăm o făgăduință, o arvună, un angajament, că vom deveni *împărați*. Nu *robi*, ci *împărați*! Doriți să vedeți aceasta?

În cartea *Apocalipsei* citim următoarele: „Și douăzeci și patru de scaune înconjurau tronul și pe scaune douăzeci și patru de bătrâni, șezând, îmbrăcați în haine albe și purtând pe capetele lor cununi de aur.”²⁶⁸ Și în jurul tronului Celui ce șade, adică al lui Dumnezeu, am văzut douăzeci și patru de tronuri, iar pe tronuri am văzut șezând douăzeci și patru de bătrâni. De ce *douăzeci și*

²⁶⁴ Cf. *Efesenii* 3, 13.

²⁶⁵ Cf. „Slujba Botezului” din *Molitfelnic*.

²⁶⁶ Cf. *Apocalipsa* 13, 16-18.

²⁶⁷ Cf. *Apocalipsa* 7, 3; 9, 4.

²⁶⁸ *Apocalipsa* 4, 4.

patru? Este de două ori doisprezece, care înseamnă plinătate, și sunt toți credincioșii. Și de ce *bătrâni*? Ca să arate maturitatea sfințeniei! (Atunci când va veni momentul să înaintăm la vedeniile Sfântului Ioan Evanghelistul, vom vedea ce măreție există acolo!) „Și i-am văzut fiind îmbrăcați în veșminte albe, iar pe capetele lor având cununi de aur.” În consecință, credincioșii nu sunt *robi*, ci *încununăți*! Sunt *încununăți*, sunt *împărați*!

Același lucru a spus și Domnul: „Atunci cei drepecți vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor.”²⁶⁹

Ce înseamnă, însă, faptul că și aici pe pământ avem demnitate împărătească? Poate îmi veți spune: „Da, încununăți în cer, desigur! Însă, aici, pe pământ, ce semnificație are aceasta? Ce înțeles are?”

Înseamnă să împărășim peste patimile noastre și să fim stăpânii întregii zidiri, peste întreaga creație.

Atunci când Dumnezeu le-a spus protopărinților să fie stăpânii creației²⁷⁰, nu a înțeles faptul de a cuceri creația în sensul în care o cucerim astăzi. Fiți cu luare-aminte la acest punct; pentru că astăzi cucerirea creației este deschiderea mormântului nostru!

Atunci când cuceresc energia atomică, îmi deschid propriul mormânt, mă îmbolnăvesc de cancer, pentru că radioactivitatea mă omoară. Atunci când cuceresc tainele creației și le dezleg pentru a le folosi, acestea mă ucid. Nu cumva aveți vreo obiecție? Ceea ce mâncăm ne omoară! Ceea ce bem ne omoară! Ceea ce respirăm ne omoară! Înainte nu ne omorau acestea; acum însă, când cucerim tainele creației, acestea ne omoară.

Așadar, nu despre această stăpânire este vorba. Ar fi fost de-a dreptul ciudat ca Dumnezeu să ne spună să devenim stăpâni ai creației, iar această stăpânire a noastră, în cele din urmă, să ne omoare... Nu este aceasta! *A deveni stăpân al creației* înseamnă: Eu mă aflu în vârful creației. Nu există nici o creatură care să

²⁶⁹ Matei 13, 43. Cf. Daniil 12, 3.

²⁷⁰ Cf. Facerea 1, 28.

fie deasupra mea. Toate acestea se află sub mine. Sunt stăpânul, domnul creației.

Priviți ca să vedeți pe oricare dintre asceții nevoitori, mai noi sau mai vechi. Nu are nimic al său; și, cu toate acestea, este stăpânul creației. Și este stăpânul creației, întrucât chiar și fiarele sălbatice i se supun lui..., întreaga creație²⁷¹!

Zice în *Pateric*, spre pildă, că oarecând au mers unii pelerini la avva Moisi Etiopianul, și nu avea apă acolo în deșert ca să-i os-păteze; așadar, cum să fiarbă puțină linte? Iese afară, pune un vas și zice: „Doamne, trimite-mi, puțină apă!” Așadar, îndată a venit un nor și a umplut doar vasul cu apă. A luat vasul, a fiert lintea și le-a dat-o pelerinilor!²⁷²

Aceasta înseamnă: *sunt împărat al creației!* Aceasta! Nu, desigur, într-un mod autonom, prin care să dezlege tainele creației, și acestea să ne omoare. Ce vrea să însemne *în mod autonom*? Înseamnă să lucrez ca și cum Dumnezeu nu ar exista. Da, sunt stăpânul creației, dar deasupra mea este Domnul absolut, Dumnezeu.

Însă a avea demnitatea împărătească aici, pe pământ, mai înseamnă și faptul că sunt stăpân peste patimile mele. Cine mă guvernează, stăpânește pe mine însumi? Mintea cea conducătoare! „Și cu duh stăpânitor mă întărește.”²⁷³ „Stăpânitor” înseamnă împărat. Prin urmare, putem spune: „Și cu minte împărătească întărește-mă.” Să fie mintea împăratul, și aceasta să stăpânească, să guverneze în existența mea. Să nu mă fac robul oamenilor. Să nu devin robul ideilor. Să nu devin robul materiei. Așadar,

²⁷¹ Așa cum ne spune Sfântul Simeon Noul Theolog, căderea protopărinților a adus cu sine o schimbare radicală, nu numai în relația omului cu Dumnezeu, ci și între om și creație. Întunecându-i-se calitatea *după chipul* lui Dumnezeu și lipsit de-acum de harul dumnezeiesc, omul va fi abordat de către animalele necuvântătoare în mod dușmănos. De asemenea, ne spune că reconcilierea omului cu zidirea cea necuvântătoare este restaurată numai prin înnoirea omului cea întru Hristos și prin restaurarea comuniunii sale cu Dumnezeu. Hristos S-a făcut om ca să-l izbăvească pe om din legăturile păcatului și ca să-l restaureze în starea lui primordială, de dinainte de cădere (Cf. *Cuvântări morale*, 1, 2; 3; 4, *Sources Cretiennes*, vol. 122, 1966, pp. 190-198).

²⁷² Cf. „Zis-a avva...”, *Patericul*, ed. Astir, Athena, 1974, p. 166.

²⁷³ *Psalmii* 50, 14.

aceasta înseamnă să am încă din viața prezentă demnitatea *împăratului*.

Însă Hristos, iubiții mei, Care ne face *împărați* și *preoți*, vine. „Iată vine...”

Cum vi se pare acest cuvânt: „vine”?

Pentru cei credincioși este o deschidere: „vine”!

„Iată, El vine cu norii și Îl va vedea pe El tot ochiul și-L vor vedea și cei ce L-au împuns și se vor jeli, din pricina Lui, toate semințiile pământului. Așa. Amin.”²⁷⁴

Da, așadar, vine cu norii cerului, și-L va vedea orice ochi, și aceia care L-au împuns; și atunci vor plânge și-și vor lovi pieptul lor toate semințiile pământului. Da, cu adevărat.

Versetele 7 și 8, pe care vi le-am citi acum, iubiții mei, încheie *proimion*-ul, imnul introductiv și constituie ideea centrală a întregii cărți. Același lucru se întâmplă de multe ori și în epistolele Sfântului Apostol Pavel, care au în *proimion* ideea centrală a epistolei²⁷⁵.

Care este ideea centrală a cărții *Apocalipsei*? Este a Doua Venire a lui Hristos. Acesta este punctul central, în jurul căruia se vor învârti toate celelalte pe care ni le va înfățișa și ni le va spune cartea *Apocalipsei*. Adică: *Hristos vine!*

Prin introducerea lui „iată” vrea să ne îndemne la luare-amine asupra acestei idei centrale. Acest lucru este foarte obișnuit în Sfânta Scriptură. „Iată” spun Sfinții Evangheliști în Evangheliile lor, adică: *Iată..., și s-a făcut aceea și s-a făcut cealaltă!* Prin urmare, deodată ne spune: „Iată, El vine”! Aceasta, după cum v-am spus, este tema principală a cărții *Apocalipsei*.

Tocmai prin această descriere (iată, vine cu norii cerului, și-L va vedea orice ochi, și aceia care L-au împuns, care L-au străpuns cu sulita pe Hristos; și atunci vor plânge și-și vor lovi pieptul și capul lor, văzând pe cine au împuns), avem o minunată

²⁷⁴ *Apocalipsa* 1, 7.

²⁷⁵ Cf. *I Corinteni* 1, 3; *II Corinteni* 1, 2; *Efesenii* 1, 2.

imagine a lui Hristos Care vine, și în același timp o imagine înfricoșătoare!

Aici se întâlnesc două prorocii hristologice, însă aici ele se află asociate. Una aparține prorocului Daniil, în vreme ce cealaltă aparține prorocului Zaharia²⁷⁶. Aceste două prorocii sunt acelea care au dat, am putea spune, materialul pentru compunerea acestei viziuni și prorocii în același timp, pe care Sfântul Ioan Evanghelistul ne-o înfățișează și își încheie imnul introductiv, *proimion*-ul său.

Dar, întrucât tema este foarte mare și timpul a trecut, vom încheia aici. Aș dori însă să vă spun ceva.

Atunci când vine un moment în care să simțim că *Hristos vine* – însă să ajungem; să nu fie un lucru sentimental; să fie un fapt venit în inima noastră –, atunci se nasc un dor, o nădejde, o nostalgie!..., atunci nimic nu ne mai ține în viața prezentă! Nu faptul că ne dorim să murim sau să plecăm; nu; ci numai..., *Hristos vine!* Aceasta este o nădejde foarte adâncă.

Există un cântec, un cântecel frumos al Școlilor Catehetice, în care se spune că Hristos vine iarăși pe pământ²⁷⁷. Ori de câte ori îl ascult, mă emoționează cu adevărat.

Astfel, iubii mei, trebuie să începem să simțim înlăuntrul nostru această experiență, această trăire: *Hristos vine!* Aceasta era experiența Bisericii creștine primare. Cu această experiență a trăit Biserica; cu această experiență a dat mucenicii (mărturisitorii); cu această experiență i-a dat și pe sfinți. Dar și cu această experiență, iubii mei, va da iarăși mucenici și va da iarăși sfinți!

O doresc din toată inima mea!

Larissa, 16 noiembrie, 1980

²⁷⁶ Cf. *Daniil* 7, 13; *Zaharia* 12, 10-14.

²⁷⁷ Probabil se referă la cântecul: „Înainte, toți să mergem, copii...” În strofa a treia se spune: „Crezi, nădăjduiește câtă vreme vei trăi,/ pe Hristos Îl vei vedea într-o zi / acolo sus, acolo sus / Că-ți va zâmbi.”

CATEHEZA A ȘASEA

(*Apocalipsa* 1, 7a-9a)

Vedeniile lui Daniil și a lui Zaharia.

„Eu sunt Alfa și Omega”. Cel „împreună-părtaș la strâmtorare” și sensul crucificator al Evangheliei

„Iată, El vine cu norii și Îl va vedea pe El tot ochiul și-L vor vedea și cei ce L-au împuns și se vor jeli, din pricina Lui, toate semințiile pământului. Așa. Amin.”²⁷⁸ Așadar: Iată, vine cu norii cerului, și-L va vedea orice ochi, și aceia care L-au împuns; și atunci vor plânge și-și vor lovi pieptul lor toate semințiile pământului. Da, cu adevărat.

Așa cum spuneam data trecută, iubiții mei, versetele 7 și 8 încheie *proimion*-ul și constituie ideea centrală a întregii cărți – așa cum de obicei se întâmplă în cărțile Vechiului și ale Noului Testament, dar și în epistolele Sfântului Apostol Pavel –, unde ideea centrală este a Doua Venire a lui Hristos.

Așadar, acest fragment cuprinde două prorocii hristologice din Vechiul Testament; una aparține prorocului Daniil, iar cea de-a doua, prorocului Zaharia.

În ceea ce privește prima, prorocia lui Daniil, vedem că prorocul Daniil (secolul al VI-lea î.Hr.) nu a văzut doar Prima Venire a lui Hristos, ci a văzut-o și pe a Doua. În mod concret, ochiul său prorocesc pătrunde în vremurile eshatologice ale istoriei, și în cel de-al șaptelea capitol al cărții sale ne spune următoarele: „Am privit în vedenia de noapte, și iată pe norii cerului venea ci-

²⁷⁸ *Apocalipsa* 1, 7.

neva ca Fiul Omului și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui.”²⁷⁹

Prin urmare, aici nu este vorba despre Prima Venire a lui Hristos, ci despre a Doua Lui Venire, unde Îl vedem în calitate de Fiul al omului, adică pe Fiul lui Dumnezeu înomenit, că ajunge „până la Cel vechi de zile”, adică la Dumnezeu-Tatăl.

Dar și Domnul Însuși, atunci când are convorbirea cu Caiafa, a încredințat despre acest lucru – și mai ales cu jurământ, pentru că Caiafa Îl jurase pe Domnul – spunându-I: „Și vă spun încă: De acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta puterii și venind pe norii cerului.”²⁸⁰ Adică, voi acum Mă osândiți, însă, de-acum înainte, veți vedea pe Fiul Omului – se înțelege, pe El Însuși – că va ședea de-a dreapta Puterii – „Puterea” este Dumnezeirea, Dumnezeu-Tatăl – și că va veni pe norii cerului. Cu alte cuvinte, voi veni Eu să vă judec pe voi!

Faptul că urmează să vină în calitate de Judecător și că aceste cuvinte ale Domnului se referă la calitatea Lui de Judecător și nu ca Izbăvitor îl observăm și din cartea *Apocalipsei*, în capitolul al paisprezecelea, unde se spun următoarele: „Și am privit și iată un nor alb și Cel ce ședea pe nor era asemenea Fiului Omului, având pe cap cunună de aur și în mână seceră ascuțită.”²⁸¹

Aceasta, anume că vine cu o seceră ascuțită în mâinile Lui, ne amintește tocmai faptul că nu vine în calitate de Izbăvitor, ci vine ca Judecător; în calitate de Izbăvitor a venit! Astfel, Prima Venire a Domnului este corelată cu izbăvirea, în vreme ce a Doua Venire este corelată cu judecata. De altfel, Însuși Domnul a spus aceasta: „Căci n-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea.”²⁸² Dar tot El a spus de asemenea: „Când va veni Fiul

²⁷⁹ *Daniil* 7, 13. *Vezi și Zaharia* 12, 10. Despre norul lui Hristos și al lui Dumnezeu, *vezi: Nikolaos SOTIROPOULOS, Iisus. Yahve*, Ed. Stavros, Athena, 1988, p. 216.

²⁸⁰ *Matei* 26, 64.

²⁸¹ *Apocalipsa* 14, 14.

²⁸² *Ioan* 12, 47.

Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale...”²⁸³, și celelalte, ca să judece lumea.

Prin urmare, avem aceste două calități ale Domnului, a Izbăvitorului și a Judecătorului, care sunt corelate cu cele două Veniri ale Sale.

Însă faptul că Domnul ține seceră ascuțită în mâini mai amintește și acel cuvânt pe care l-a spus Sfântul Ioan Botezătorul: „El are lopata în mână și va curăța aria Sa și va aduna grâul în jitniță, iar pleava o va arde cu foc nestins.”²⁸⁴ Așadar, lopata se află în mâna Lui și va curăța aria Sa și va strânge grâul Său, iar pleava care va rămâne pe arie o va arde cu un foc care nu se stinge niciodată.

Încă mai amintește de „parabola neghinelor”²⁸⁵, unde Domnul Însuși a zis: „Lăsați să crească împreună și grâul și neghina, până la seceriș”, până la *sfârșit* – acest cuvânt este folosit de Domnul: *sfârșit*. Atunci se va face curățenia; și pe de-o parte *grâul* va merge în *jitniță*, iar *neghinele* vor merge în *cua de ardere*; adică, oamenii cei buni, cei bine-credincioși, în Împărăția lui Dumnezeu, în vreme ce cei necredincioși în iadul veșnic.

Toate acestea se referă la primul punct al pasajului din *Apocalipsă* pe care vi l-am citit, pentru că v-am spus, avem aici o corelare a două prorocii. Așadar, primul punct se referă la prorocia lui Daniil. Iar acum mergem la cea de-a doua, care se referă la prorocia lui Zaharia.

Prorocul Zaharia ne consemnează în capitolul al doisprezecelea (versetele 10-14) al cărții sale următoarele: „Și voi vărsa peste casa lui David și peste locuitorii Ierusalimului duhul harului și al milostivirii, și își vor aținti privirile înspre Mine, pe Care ei L-au batjocorit și vor plânge de El plângere, ca de cel iubit și se vor jeli cu durere ca de cel întâi născut..., și se va tângui pământ-

²⁸³ Matei 25, 31. Cf. Ioan, 5, 22, 27, 30; 8, 16; Fapte 8, 33 etc.

²⁸⁴ Matei 3, 12; Luca 3, 17.

²⁸⁵ Cf. Matei 13, 24-43.

tul prin neamuri și neamuri; ..., toate neamurile cele rămase, fiecare deosebi și femeile lor deosebi.”²⁸⁶

Așadar: Voi da cu dărnicie casei lui David și celor ce locuiesc în Ierusalim duhul harului și al milei (este Prima Venire a lui Hristos: „Că n-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea”²⁸⁷, acesta este duhul harului). Și se vor întoarce să Mă privească și vor începe să Mă batjocorească („să împungă”, dar care în greaca veche vine de la verbul *κατορχέομαι* și înseamnă „a disprețui, a batjocori”)²⁸⁸. Se vor pocăi, însă, când Mă vor vedea așa cum Mă vor vedea pe cruce, și vor începe să-și lovească capetele lor și piepturile lor și să-și smulgă părul lor, exact așa cum se jelește cineva, face tânguire pentru o persoană dragă lui; și se vor îndurera cu durere mare, așa cum se întâmplă când moare copilul cel întâi născut; și se va jeli pământul. Însă care pământ? Fiți atenți: al Iudeii. Nu întreg pământul; ci doar pământul Iudeii.

Adică: Va veni Mesia; va veni cu har. Îl vor vedea oamenii, locuitorii din Palestina. Îl vor disprețui, Îl vor batjocori. Cine este El vor înțelege după aceea, prin pătimirile de pe cruce și prin semnele crucii și ale Învierii Lui. Atunci își vor lovi capetele lor.

Dar aceasta este și o miniatură a ceea ce se va întâmpla la sfârșitul istoriei. Ascultați în ce mod.

²⁸⁶ Zaharia 12, 10-14.

²⁸⁷ Ioan 12, 47.

²⁸⁸ În acest pasaj al lui Zaharia, Yahve, potrivit textului Masoretic ebraic, zice: „Și își vor aținti privirile înspre Mine, pe Care ei L-au străpuns”. Însă, potrivit traducerii Septuagintei zice: „Și își vor aținti privirile înspre Mine, pe Care ei L-au batjocorit”. „L-au străpuns” (evreiește *daqaru*) înseamnă „L-au pironit”, în vreme ce *κατορχήσαντο* (evreiește *raqadu*) înseamnă „L-au batjocorit”, și provine de la verbul *ορχοῦμαι*, care înseamnă „a dănuți”; *κατορχήσαντο*, așadar, înseamnă „a batjocori dănuind, disprețuitor, persiflator, dănuind cu o bucurie răutăcioasă”. Sfântul Evanghelist Ioan, în Evanghelia lui (19, 37), trimite la prorocia în cauză a lui Zaharia din textul ebraic, iar nu din textul Septuagintei: „Și iarăși altă Scriptură zice: Vor privi la Acela pe care L-au împuns”. Traducerea Septuagintei nu este totdeauna după literă, și uneori nu este exactă; există situații în care Septuaginta traduce în mod liber; de multe ori Septuaginta face mai curând erminie decât traducere. Foarte probabil ca Cei Șaptezeci să fi socotit termenul evreiesc (*daqaru*) drept lipsit de evlavie (de vreme ce Dumnezeu ca Duh, în mod sigur nu este cu puțință să fie străpuns...) și astfel a provenit din ușoara modificare a formei considerate a fi corectă *raqadu*. Cf. N. SOTIROPOULOS, *Iisus. Yahve*, pp. 281-283.

Vă amintiți că atunci când sutașul a văzut cutremurul, a văzut întunecarea soarelui, a văzut tot ceea ce a văzut, și a auzit cuvintele lui Iisus – mărețele cuvinte rostite pe cruce: „Părinte, iartă-le lor, căci nu știu ce fac”, și celelalte și celelalte –, când a văzut cât de fără răutate a fost Iisus, Care nici nu a blestemat, nici nu a ocărat, nici nimic, fără numai înfricoșătoarele chinuri ale crucii, atunci a mărturisit și a zis: „Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu era Acesta!”²⁸⁹ Iar mulțimile care se aflau acolo lângă cruce, ne consemnează Sfântul Evanghelist Luca, „Și toate mulțimile care veniseră la această priverșă, văzând cele întâmplate, se întorceau bătându-și pieptul”²⁹⁰, lovindu-și cu pumnii pieptul lor se întorceau. Așadar, aceasta era dovada pocăinței: „Ce am făcut... Pe cine am răstignit...”, chiar și dacă Israil nu a crezut în El.

Aceasta însă – felul cum a venit la Prima lui Venire, și cum aceia care L-au văzut pe Hristos și au înțeles în cele din urmă cine a fost au început să se jelească – a fost o miniatură a celei de-a Doua Lui Veniri.

Prin urmare, iubiții mei, zice acum Sfântul Evanghelist Ioan: Atunci când va veni iarăși Hristos – va veni, desigur, „pe norii cerului”, potrivit prorociei lui Daniil – „și-L va vedea pe El tot ochiul”, Îl va vedea fără excepție orice ochi, „și cei ce L-au împuns”. Aici textul din *Apocalipsă* nu are virgulă; noi însă punem o virgulă, ca să înțelegem sensul: Îl vor vedea și cei ce L-au împuns cu sulita. „Și se vor jeli, din pricina Lui, toate semințiile pământului”²⁹¹, și atunci își vor lovi pieptul lor pentru El, pe socoteala lor, toate semințiile pământului, văzându-L. Care sunt acum aceste seminții ale pământului? Acestea sunt acum, iubiții mei, întreaga umanitate.

În primul plan al înfăptuirii prorociei lui Zaharia, în miniatură, avem doar cele douăsprezece seminții ale lui Israil; în planul al doilea avem întregul pământ, întreaga societate omenească.

²⁸⁹ Matei 27, 54; Marcu 15, 39.

²⁹⁰ Luca 23, 47-48.

²⁹¹ *Apocalipsa* 1, 7.

Și este extrem de semnificativ faptul că toți aceștia vor vedea pe Acela pe Care „L-au împuns”, pe Acela pe Care L-au piaronit! Din punct de vedere istoric însă este cunoscut faptul că pe Domnul L-a împuns numai un singur om, centurionul, pentru că, firește, se afla între îndatoririle lui să constate că moartea Lui se săvârșise. Desigur, toate acestea s-au întâmplat pentru că evreii au vrut să-L condamne. Dar ce înseamnă acum că-L vor vedea toți aceia care „L-au împuns”? Adică numai aceia câțiva?... Dar aici zice *toți aceia*, adică *din tot pământul*.

Ei bine; sunt toți aceia care L-au tăgăduit pe Iisus Hristos! Aceasta arată, iubiții mei, că acela care Îl tăgăduiește pe Iisus Hristos Îl și împunge pe Hristos! Și ca să vă dovedesc că aceasta nu este o figură de stil, am să vă menționez două exemple; unul este din Apostolul Pavel, iar celălalt este din Tradiție.

Sfântul Apostol Pavel le scrie Filipenilor: „Mă întristez de aceia care și-au făcut pântecelul lor Dumnezeu”²⁹², adică plăcerile lor. Aceștia erau creștini, dar și-au făcut plăcerile lor Dumnezeu!..., care – fiți atenți la această frază – Îl răstignesc a doua oară pe Fiul lui Dumnezeu, așadar, Îl răstignesc iarăși!²⁹³ Este același lucru cu „L-au împuns”, este exact la fel!

Prin urmare, când consider că și eu am luat parte la împungerea lui Hristos cu sulita, și-L voi vedea cu frică atunci când va veni? Atunci când voi tăgădui Persoana Lui dumnezeiesc-omească – primul și cel mai important –, dar și atunci când în calitate de creștin stăruie să trăiesc o viață de păcat; pentru că aici Apostolul Pavel nu se referă la chestiunea credinței, ci la chestiunea vieții: „al căror Dumnezeu este pântecelul”, zice. Creștini erau aceia, botezați; însă viața lor era de un asemenea fel încât negreșit nu era în acord cu duhul crucificator al Evangheliei.

Al doilea exemplu este din Sfântul Petru, arhiepiscopul Alexandriei, pe care îl sărbătorim mâine²⁹⁴. El a viețuit în epoca în ca-

²⁹² *Filipeni* 3, 18-19.

²⁹³ *Cf. Evrei* 6, 6.

²⁹⁴ Pe 17 noiembrie, după calendarul grecesc (*n. tr.*).

re a trăit și Arie. Firește, pe Arie l-a înfruntat apoi Sfântul Athanasie cel Mare. Însă Sfântul Petru a avut o viziune. Mai cu seamă această viziune este păstrată și în iconografia murală. Sus, la mănăstirea noastră, există în iconografia ei murală – stricată, desigur, dar s-a păstrat – Sfântul Petru cu vedenia pe care el o vede. Care este vedenia pe care a avut-o el? L-a văzut pe Iisus ca pe un copil cu o haină sfâșiată, zdrențuită. Și atunci Sfântul Petru L-a întrebat pe Iisus: „Cine Ți-a sfâșiat haina, Mântuitorule?” Iar Domnul a răspuns: „Arie”!..., adică erezia. Arie ereticul, care tăgăduia Persoana dumnezeiesc-omenească a lui Iisus²⁹⁵.

Vedeți deci ce înseamnă a *împunge*, așadar, a *însulița*? Iar dacă din punct de vedere istoric doar unul singur L-a împuns cu sulița pe Domnul și autorii morali au fost membrii Sinedriului evreilor, cum este cu puțință acum ca întreg pământul *să se jelească*? Adică toți acei oameni care vor locui pe tot pământul, în decursul întregii istorii până la sfârșitul ei, firește și din epoca noastră – mă rog să nu fie și dintre cei prezenți, să nu fim! –, cum este cu puțință să-L vadă și să spună „eu L-am împuns pe Iisus”? Iată cum este cu puțință: prin tăgăduirea lui Iisus Hristos, fie în calitate de credință, fie în calitate de viață practică; atunci când în general Îl tăgăduim pe Iisus Hristos.

Este semnificativ faptul că „L-au împuns” este menționat ca semn de recunoaștere. Însuși Domnul spune: „Și atunci – când va fi să vină «pe norii cerului» – se va arăta pe cer semnul Fi-

²⁹⁵ Arie a trăit și a învățat în Alexandria Egiptului la începutul secolului al IV-lea; a fost preot și teolog. Cea mai controversată latură a învățăturilor lui Arie privea relația dintre Dumnezeu-Tatăl și persoana lui Iisus Hristos. Învățătura lui Arie păstra în parte tezele marelui alexandrin de dinaintea lui, Origen, anume că Fiul este inferior în putere în raport cu Tatăl, însă Se diferenția în ceea ce privește nașterea mai presus de timp a Fiului, deoarece Arie susținea că a existat un timp în care Tatăl a fost singur, și că Fiul este inferior Tatălui, plasându-L pe Fiul printre creaturi. El Îl socotea pe Hristos drept o creatură superioară, și nimic mai mult. Aceste teze au fost condamnate în persoana lui Arie de către Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325 d.Hr.), dar și de Sinodul al II-lea Ecumenic de la Constantinopol (381 d.Hr.). hotărârile finale ale Bisericii împotriva Arianismului au fost formulate în cele douăsprezece articole ale *Simbolului de credință* de la Niceea.

lui Omului.”²⁹⁶ Care este acest „semn”? Este Crucea²⁹⁷! Este exact acea unealtă care de-a lungul veacurilor ereticii și batjocoritorii au batjocorit-o! Între aceștia sunt și hiliaștii, cei care batjocoresc Crucea!

Am mai putea spune că „semn” – fiți atenți! – este și însăși prezența lui Hristos Cel Ce a pățimit.

Poate îmi veți spune: „Dar Hristos a înviat; cum este pătimitor?” Hristos, iubiții mei, în cer este totdeauna *pățimitor*, cu rănilor Lui! Sunt acele răni, acelea netămăduite, pe care I le-a pipăit Toma²⁹⁸. Sunt însemnele Domnului! Sunt dovezile, probele pentru cine este Hristos, și că într-adevăr Acela Care va veni este Acela pe Care „L-au împuns”. Așadar, rănilor rămân; și vor rămâne nu numai cât ține istoria, ci și dincolo de istorie!

Vom merge mai jos în cartea *Apocalipsei*, cu ajutorul lui Dumnezeu, și ne vor fi înfățișate aceste răni de către Sfântul Ioan Evangelistul printr-o imagine minunată, care este ciudată; Îl va vedea pe Cuvântul lui Dumnezeu întrupat ca pe un *Miel* – pentru că S-a jertfit și întrucât, de obicei, evreii jertfeau miel – *înjunghiat și stând*²⁹⁹. Aceasta este o reprezentare contradictorie: faptul de a fi înjunghiat și de a sta în picioare! Dar cum stă în picioare, de vreme ce este înjunghiat?... Acest fapt arată că El poartă rănilor, și în același timp trăiește. Este ceea ce îi va spune puțin mai jos Hristos Sfântului Ioan și vom analiza, cu ajutorul lui Dumnezeu, data viitoare: „Și am fost mort, și, iată, sunt viu.”³⁰⁰

Așadar, vedeți că rănilor rămân! Acestea sunt însemnele, semnele distinctive ale mării izbânzi a Fiului lui Dumnezeu, anume că El a mântuit lumea prin acestea, și în același timp sunt dove-

²⁹⁶ Matei 24, 30; 26, 64. Vezi și Marcu 14, 62.

²⁹⁷ „Atunci semnul Fiului omului se va arăta în cer. Ai văzut câtă cinste are semnul crucii?” (Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia a II-a la cinstita Cruce*, PG 49, 404). „Atunci se va arăta semnul Fiului omului în cer, despre Cruce vorbesc” (Sf. IOAN DAMASCHIN, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, PG 94, 1131).

²⁹⁸ Ioan 20, 27; vezi și Ioan 20, 20.

²⁹⁹ *Apocalipsa* 5, 6 și 12.

³⁰⁰ *Apocalipsa* 1, 18.

zile înfricoșătoare pentru aceia care L-au răstignit în istorie, necrezând că El este Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat.

Însă „Îl va vedea pe El tot ochiul”. Da, iubiții mei, orice ochi Îl va vedea pe Hristos când va veni! Cei bine-credincioși se vor bucura, în vreme ce necredincioșii se vor jeli, vor plânge, se vor tângu. Amintește de cele ce le-a grăit Hristos ucenicilor Lui și care constituie o miniatură a celei de-a Doua Lui Veniri: „Acum lumea se bucură și râde, iar voi plângeți și vă întristați; peste puțin se va întrista lumea, iar voi veți râde.”³⁰¹ Cât de „peste puțin”? Peste două-trei-zile. Joi seara le-a grăit lor acestea, iar duminică a plecat întristarea.

Vedeți că aceste lucruri nu au un caracter veșnic, pentru că sunt plasate în cadrul timpului. Iar timpul se măsoară, trece... Timpul se măsoară, iar acestea nu au caracter veșnic pentru a rămâne rigide, osificate. Prin urmare, Hristos vine!..., și atunci cei bine-credincioși se vor bucura, iar necredincioșii vor plânge.

Pe acestea pe care ni le consemnează Sfântul Ioan Evanghelistul în *Apocalipsa* lui, Însuși Domnul ni le-a spus în felul următor: „Și atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă.”³⁰² Ați văzut? *Kopsonde* („vor plânge”), *opsonde* („vor vedea”): avem aici o aliterație³⁰³. Așadar, toate neamurile pământului se vor jeli, se vor tângu și-L vor vedea venind pe Fiul Omului pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă³⁰⁴.

³⁰¹ Cf. *Ioan* 16, 20.

³⁰² *Matei* 24, 30.

³⁰³ Figura de stil este prezentă, desigur, doar în originalul grecesc al textului, însă ne facem datoria de a menționa și noi orice aspect sesizat de autor, prin care ilustrează bogăția extraordinară de sensuri a textului Scripturii (*n. tr.*).

³⁰⁴ OECUMENIUS, *Tălcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, pp. 21-22: „Căci socotesc că așa cum este scris în *Faptele Apostolilor* că, suindu-Se El la ceruri în ziua Înălțării, «un nor L-a luat de la ochii lor», tot așa, iarăși, va veni cu un nor (*Fapte* 1, 9). Și socotesc că dumnezeiasca Scriptură îi numește pe sfinții îngeri în chip simbolic «nori», pentru că sunt ușori și se află la înălțime și plutesc în văzduh, ca și cum ar zice că va veni Domnul purtat și însoțit de sfinții îngeri”.

Priviți, vă rog, și vedeți că există o concordanță a Evangheliilor cu *Apocalipsa*. Nu există nici un punct al cărții *Apocalipsei* care să nu fie în acord cu Evangheliile. Nici un punct! Există o absolută concordanță în duh, uneori și în literă, între cartea *Apocalipsei* și cele patru Evanghelii.

Însă la ceea ce spune aici Evanghelistul Ioan, anume că Domnul va veni „pe norii cerului”, există o confirmare; aceasta este următoarea: „da, amin”.

Acest „da, amin” este o dublă confirmare, liturgică, într-o dimensiune grecească și semitică. „Da”-ul este grecesc; „aminul” este semitic, adică ebraic și are un caracter liturgic. Aceasta înseamnă că există o încredințare și o rugăciune: „da-ul” vrea să însemne „da”, și arată încredințarea, în vreme ce „amin” vrea să spună de asemenea „da”, în același timp însă vrea să spună și „să fie”, arată rugăciunea. Ca și cum Sfântul Evanghelist Ioan ar spune: „Ceea ce am scris, faptul că Hristos vine, «da, amin»”; adică, *da, negreșit vine; amin, fie ca degrabă să se întâmple*. Există, așadar, această confirmare liturgică, prin această dublă dimensiune, în aceste două limbi, în cea grecească și în cea semitică.

Aceeași schemă, după literă, ne-o va menționa și Apostolul Pavel în *Epistola a doua către Corinteni*, și va zice următoarele: „Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos..., nu a fost da și nu, ci da a fost în El. Căci toate făgăduințele lui Dumnezeu, în El, sunt da; și prin El, amin.”³⁰⁵ Adică: Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, nu a venit în lume ca „da și nu” – care arată incertitudinea; cine este? Ce face? Este așa? Este altfel? –, ci a venit ca „da”, iar făgăduințele Sale sunt „da” și „amin”. Așadar, toate câte le-a grăit Hristos se vor realiza, și nu se schimbă nimic!

Priviți cât de mult se potrivesc după duh cărțile Bibliei! Aici, iubiții mei, vedem de multe ori că un autor profan, scriind în timpuri diferite – să nu spun că, uneori, în una și aceeași carte!

³⁰⁵ *II Corinteni* 1, 19-20.

–, are contradicții evidente; cu atât mai mult dacă sunt autori diferiți!

Poate vedea cineva aici că ceea ce a grăit Domnul: „Adevărat (amin) grăiesc vouă..., cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece”³⁰⁶ și „o iotă sau o cirtă din Lege nu va trece, până ce se vor face toate”³⁰⁷, înseamnă că toate cele ce au fost grăite de Hristos se vor realiza. Iota (י), adică i-ul (i) pe care-l folosim și la algebră, este iota ebraic, acela fenician, semitic; este cea mai mică literă a alfabetului ebraic. Așadar, aici când zice „nu va cădea o iotă sau cirtă” – cirta este accentul –, aceasta înseamnă că nu este cu puțință ca să nu se realizeze ceea ce El grăiește.

Așadar: „Adevăr vă spun vouă, nici o iotă, nici o cirtă din câte v-am spus nu este cu puțință să nu se realizeze. Cerul și pământul – acestea care par de neclintit și mari – vor pleca de la locul lor, dar cuvintele Mele vor rămâne.”

Prin urmare, Hristos, dacă a zis „voi veni iarăși”, aceasta înțelege. Și aici este vrednicia Lui de credință, pentru că „vrednic de credință” – zice Apostolul Pavel – și de toată primirea e cuvântul”³⁰⁸. Este vrednic de credință cuvântul lui Dumnezeu; prin urmare, Hristos va veni iarăși!

O inimă credincioasă, iubiții mei, atunci când simte toate acestea înlăuntrul ei, are o nădejde sigură și trăiește cu nădejdea cea întru Hristos, o nădejde care însuflețește.

„Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine, Atotțiitorul.”³⁰⁹ Ce măreție!...

Iubiții mei, eu sunt un om sărac: ce să vă spun... Limba omenescă nu poate să descrie realitățile dumnezeiești. Chiar și vocabularul omenesc este sărac; cuvintele... toate, sunt sărace! Un glas..., ce să spună... ce să descrie... Însă din tot ceea ce simțiți, din acest vocabular omenesc sărac, puteți să sesizați măreția

³⁰⁶ *Matei* 24, 34-35.

³⁰⁷ *Matei* 5, 18.

³⁰⁸ *I Timotei* 1, 15; 4, 9.

³⁰⁹ *Apocalipsa* 1, 8.

cărții? Puteți să trăiți această măreție? Priviți: „Da, amin”!... „Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine, Atotțiitorul”!

Acest „da” și „amin” știți cine le încredințează? Acela Care este Alfa și Omega, Dumnezeu-Tatăl cel ceresc! Astfel, iată și încă un nume al lui Dumnezeu: Alfa și Omega. „Eu sunt Alfa și Omega”, zice Dumnezeu. Prin urmare, „Eu sunt Alfa și Omega” este unul dintre multele nume ale lui Dumnezeu.

Și alteori v-am spus, și știți aceasta foarte bine, că Dumnezeu are multe nume, tocmai întrucât nu are nume. Nu I se poate atribui nume lui Dumnezeu, pentru că atribuirea de nume pentru El micșorează ceea ce este Dumnezeu. Să nu uităm că din momentul în care omul va da nume, deja a dat și definiție, hotărânicie; iar atunci când zicem definiție și nume, înseamnă că am pus hotare. Dumnezeu, însă, nu are hotare, limite.

Din acest motiv, la întrebarea lui Moisi: Care este numele Tău, Doamne, ca să le spun evreilor în Egipt?, Dumnezeu a zis: „Eu sunt Cel ce sunt”³¹⁰; Eu sunt Ființa, Existentialul. Nu a dat nume. Dar tocmai acest „Eu sunt Existential”, constituie un nume, tocmai pentru că, întrucât nu are nume, Dumnezeu este anonim, de aceea este în același timp și cu multe nume.

Cât de lipsiți de minte sunt hiliaștii, cu adevărat lipsiți de minte, atunci când insistă și ne spun: „De ce voi nu spuneți numele Yahve? (Yahve în limba ebraică înseamnă Domnul)! Ei bine, zicem și acest nume. „Dar acesta este numele lui Dumnezeu”, ne zic ei. Da, dar nu este numai acesta. „Dar este cel mai înalt.” Nu are importanță; pentru că și Sfânta Scriptură mobilizează o multitudine de nume ca să poată vorbi despre Dumnezeu³¹¹.

³¹⁰ *Ieșirea* 3, 14.

³¹¹ Martorii lui Iehova insistă ca toți oamenii, indiferent de limba lor națională sau maternă, sunt obligați să-L numească pe Dumnezeu prin cuvântul ebraic Iehova, altfel nu se mântuiesc! „Vă fi chinuit trupul acelora care nu au voit să învețe că viul și adevăratul Dumnezeu se numește Iehova! Vor fi nimiciți, deși vor sta pe picioarele lor” (*De la Paradisul Pierdut la Paradisul Regăsit*, ediția grecească, 1960, p. 209). „Însă argumen-

Și mai cu seamă, iubirii mei, așa cum vedem aici, există o înșiruire de nume; însă acest lucru îl vom observa în continuare.

Ce înseamnă „Eu sunt Alfa și Omega”?

Înseamnă: „Eu sunt începutul întregii creații zidite, și Eu sunt sfârșitul acesteia” – așa cum este Alfa cu care începe alfabetul grecesc și Omega (Ω) cu care se sfârșește. Cu alte cuvinte: Mie Îmi aparține existența și Mie inexistența, „a fi” – în calitate de infinitiv –, precum și „a nu fi”. Așadar, lui Dumnezeu Îi aparține orice început al zidirii, și tot Lui Îi aparține o eventuală nimicire a ei; altceva este, desigur, faptul că Dumnezeu nu voiește să nimicească zidirea. El este singurul care creează din nimic, El este adevăratul Început, Principiu.

Acea expresie: „la început era Cuvântul”³¹² înseamnă că Cuvântul este Alfa. Adică: Dumnezeu-Cuvântul era atunci când s-a făcut începutul zidirii din nimic. Dumnezeu însă poate să ducă pe Alfa în Omega, pe „a fi” în „a nu fi”, așadar, să conducă zidirea de la existență la neexistență. Pentru că numai Dumnezeu are legătură cu nimicul (ceea ce nu este). Nici o creatură nu are legătură cu nimicul (ceea ce nu este); nici omul rațional, nici îngerul. Nimeni nu poate să aducă în existență ceva din nimic (ceea ce nu este); este cu neputință! Este nu doar cu neputință, ci și cu neputință să cugetăm așa ceva³¹³!

tul lor suprem este respins de faptul că apostolii, în limba greacă în care au scris Noul Testament, nu L-au numit nici măcar o singură dată pe Dumnezeu cu termenul ebraic Iehova sau Yahve. Acest lucru este nevoită chiar și de asociația *Turnul de veghe* (care are o publicație cu același nume) ca să mărturisească și să accepte. Un motiv este acela că până acum nu a fost găsită nici o copie a vechilor manuscrise care să cuprindă numele dumnezeiesc în forma lui deplină” (*Turnul de veghe*, 15-11-1971, p. 677). „Este adevărat că nici unul dintre vechile manuscrise grecești, care există, ale Noului Testament nu conține numele personal al lui Dumnezeu” (*Turnul de veghe*, 01-03-1991).

³¹² Ioan 1, 1.

³¹³ Potrivit formulării părintelui chimiei contemporane Antoine Laurent de Lavoisier (1743-1794), nimic nu se creează, nimic nu se distruge, toate se transformă (*rien ne se crée, rien ne se perd, tout se transforme*). În esență, această formulare are o legătură directă cu zicerea *Ex nihilo nihil fit* („Din nimic, nimic vine!”), care constituie una dintre axiomele pe care le-a formulat Parmenide, potrivit căreia nimic nu se naște din nimic și nimic nu provine din nimic. Ideea are legătură cu *nesticăciunea materiei*, cu principiul conservării masei și cu principiul *conservării energiei*. Cf. Isaia 66, 22.

Astfel, de vreme ce Dumnezeu este Alfa și Omega, El cuprinde în Sine totul. În consecință, atunci când El grăiește „Eu sunt Alfa și Omega”, este ca și cum ar spune „Eu sunt Domnul, Stăpânul spațiului și al timpului”. Alfa și Omega nu sunt însușiri ale lui Dumnezeu. Luați aminte: nu sunt! Dumnezeu nu este Alfa și Omega, ci în Dumnezeu există și Alfa, și Omega, adică începutul și sfârșitul creației. Dumnezeu este fără de început, nu are început; prin urmare, El este și fără de sfârșit, nu are un sfârșit. Însă creația are început și sfârșit. Așadar, Alfa și Omega se află în Dumnezeu și, prin urmare, Dumnezeu este Domnul, Stăpânul spațiului și al timpului³¹⁴.

Așadar, în acest verset, ultimul al *proimion*-ului, care este de o foarte mare măreție și încheie imnul introductiv, avem o înșiruire de nume dumnezeiești. Primul nume: „Eu sunt Alfa și Omega”, al doilea nume este „Domnul” – acela pe care îl spun și hiliaștii, Yahve, Domnul –; al treilea nume „Dumnezeu”; al patrulea nume „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”; al cincilea nume: „Atotțiitorul”. Prin înșiruirea acestor nume dumnezeiești, vedem că izvorul tuturor descoperirilor (revelațiilor) este Dumnezeu și, în consecință, tot ceea ce este menționat în cartea *Apocalipsei* este vrednic de crezare. Fiți atenți: este vrednic de crezare! Dumnezeu descoperă (revelează), nu vreun om oarecare. Și ceea ce este mai uimitor este faptul că, atunci când vedem că se realizează ceea ce Dumnezeu descoperă pe parcursul veacurilor, atunci zicem că într-adevăr cartea *Apocalipsei* are o proveniență dumnezeiască, este cu adevărat de Dumnezeu însoflată.

Aici, iubiții mei, se încheie imnul introductiv (*proimion*-ul) întregii cărți. Am văzut că se desfășoară în fața noastră, atât cât

³¹⁴ Cf. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete gnostice sau teologice*, suta I, 6, 7, PG 90, 1085: „Nici un început, nici un mijloc și nici un sfârșit nu exclud însușirea de-a atârna, prin relație, de altceva; Dumnezeu însă, fiind de infinite ori infinit cu totul mai presus de orice relație, pe drept cuvânt nu e nici început, nici mijloc, nici sfârșit; și peste tot nici altceva din acelea în care poate fi privit vreun predicat al relației față de ceva”, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. 2, Ed. IBMO, București, 2008, p. 156.

este cu puțință, adâncimea ei teologică, care este vrednică de un mare teolog al Bisericii noastre, de Sfântul Ioan Evanghelistul, care scrie această carte.

Urmează tema principală a cărții, în care este descrisă apariția lui Hristos în fața cuprinsului de frică, de uimire și de cutremur Ioan, ca să-i arate care este parcursul viitor al Bisericii Sale, care sunt luptele ei, peripețiile ei, războaiele ei și biruința ei finală. Toate acestea constituie tema principală a cărții *Apocalipsei*.

Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, intrăm în tema principală:

„Eu, Ioan, fratele vostru și împreună-părtaș la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea în Iisus Hristos, fost-am în insula ce se cheamă Patmos pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus Hristos.”³¹⁵ Așadar: Eu, Ioan, fratele vostru am fost în insula Patmos, întrucât am propovăduit cuvântul lui Dumnezeu și am dat mărturie pentru Iisus Hristos.

Urmând, iubii mei, ca Sfântul Ioan Evanghelistul să întărească istoricitatea cărții sale prorocesti – este mare acest lucru, întărirea istoricității, a caracterului istoric al unei cărți! –, urmează pilda prorociei din Vechiul Testament, precum cea a lui Ieremia, a lui Iezechiil, a lui Isaia și a altor proroci³¹⁶.

Prin urmare, în versetul de față, care este primul al temei principale, este consemnat locul în care a fost descoperită și a fost scrisă prorocia, care este insula Patmos (Patmos, pe care toți o cunoașteți, aparține complexului de douăsprezece insule grecești și este o insuliță din arhipelagul grecesc, o insulă uscată, lipsită de vegetație). Mai este consemnat motivul șederii lui în Patmos, dar și timpul descoperirii, care s-a făcut în zi de duminică, așa cum ne va spune în același capitol, la versetul 10.

Așadar, atunci când ne vorbește despre loc (topos), despre motivul șederii lui, precum și despre timp, el se plasează istoric; pentru că exact aceste date constituie acele elemente care dau

³¹⁵ *Apocalipsa* 1, 10.

³¹⁶ Cf. *Ieremia* 1, 1-3; *Iezechiil* 1, 1-2; *Isaia* 1, 1; 6, 1.

cărții o dimensiune istorică. Așadar, *Apocalipsa* nu este un mit! Am putea spune: În Patmos, în acea peșteră, atunci, s-a întâmplat aceasta; avem, prin urmare, caracterul istoric al cărții.

Insist mult pe aceste lucruri, pentru că dacă veți ieși afară veți auzi cum vă spun unii că acestea sunt basme..., și, ca să-i combateti, eu vă ajut să înțelegeți faptul că nu vă aflați în fața unor basme, ci în fața unor adevăruri întărite istoric.

Cu adevărat, potrivit tradiției vechi, Sfântul Ioan a fost exilat în Patmos în timpul perioadei prigoanei lui Domițian „pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus Hristos”³¹⁷, așa cum însuși Apostolul Ioan ne transmite prin intermediul *Apocalipsei*. Așadar: „Am venit aici, în Patmos, tocmai pentru că am propovăduit despre Hristos și am dat mărturia Lui.” Desigur, nu este menționat verbul „am fost exilat”, dar ne spune că se afla acolo din această pricină. Exilul se subînțelege din cuvântul „strâmtorare (întristare)”. El zice „împreună-părtaş la strâmtorare”. Pentru că, dacă era vorba să facă o călătorie până în Patmos, care să presupunem că avea mulți locuitori, și a mers acolo să propovăduiască, și exact acolo a primit descoperirea lui Hristos, nu ar fi zis „întru strâmtorare”. În consecință, în spatele cuvântului „strâmtorare” se ascunde realitatea exilului său.

Într-adevăr, Sfântul Irineu (cca 120-202 d.Hr.) ne spune următoarele: „...nu cu multă vreme în urmă [Sfântul Ioan] a văzut [*Apocalipsa*], ci aproape de generația noastră, spre sfârșitul domniei lui Domițian.”³¹⁸ Așadar, cartea *Apocalipsei* nu are multă vreme de când a fost scrisă, ci este scrisă aproape de generația noastră, spre sfârșitul stăpânirii lui Domițian.

Iar Clement Alexandrinul consemnează următoarele: „Căci, întrucât i-a sosit sfârșitul tiranului, din insula Patmos s-a strâmutat în Efes.”³¹⁹ Adică: Atunci când a murit Domițian, Sfântul Ioan a plecat din Patmos și a venit în Efes.

³¹⁷ *Apocalipsa* 1, 9.

³¹⁸ Sfântul Irineu al Lyonului, *Combaterea gnozei celei cu nume mincinos*, Cartea a V-a, XXX, 3, *BEIŢE* 5, Ed. Apostoliki Diakonia, Athena, 1955, pp. 169, 193.

³¹⁹ CLEMENT ALEXANDRINUL, *Care bogat se va mântui?*, *BEIŢE* 8, 372, 13.

Dar și Sfântul Andrei al Cezareei ne spune: „În insula Patmos a fost osândit a locui”³²⁰; adică Sfântul Ioan a fost condamnat să locuiască în insula Patmos; așadar, el a fost exilat, a fost condamnat la exil³²¹.

Și Eusebiu al Cezareei, în *Istoria* lui, plasează acest exil în anul al cincisprezecelea al domniei lui Domițian, care corespunde anului 94 sau 95 d.Hr.³²². Așadar, atunci a fost scrisă *Apocalipsa*.

Însă nu a fost scrisă în Efes, ci a fost scrisă în Patmos. Și aceasta deoarece, cum ar fi fost cu puțință să-i fi spus Hristos Sfântului Ioan: „Scrie epistolă către îngerul (episcopul) Efesului”³²³, dacă am presupune faptul că Sfântul Ioan se afla în Efes? Prin urmare, el nu se afla în Efes atunci când a scris *Apocalipsa*; ci, sub stăpânirea acelor impresii, a acelor trăiri foarte puternice, scrie *Apocalipsa* lui acolo, în Patmos. Și mai cu seamă, ceea ce spune: „Îngerului Bisericii din Efes scrie-i”, constituie o mărturie internă din aceeași carte. Încă mai trebuie să avem în vedere și faptul că până astăzi, după tradiție, peștera *Apocalipsei* din Patmos este indicată drept loc al scrierii cărții.

Așadar, toate acestea, împreună cu mărturiile pe care vi le-am menționat, arată faptul că cartea *Apocalipsei* a fost scrisă în insula Patmos, de către Sfântul Evanghelist Ioan, pe vremea când a fost exilat pe această insulă.

³²⁰ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 225D.

³²¹ Potrivit lui PLINIU (*Hist. Nat.* IV 12, 13), această insulă stâncoasă servea, în timpul epocii romane, în principal, ca loc de exil.

³²² EUSEBIU AL CEZAREEI, *Istoria bisericească*, cartea a III-a, cp. XVIII, PG 20, 252 ABC; vezi și Eusebiu al Cezareei, *Istoria bisericească*, cartea a III-a, cp. XVIII, în: *PSB* 20, trad. de Pr. prof. Teodor Bodogae, Ed. Basilica, 2020, p. 145): „Istoria spune că pe atunci Apostolul și Evanghelistul Ioan era încă în viață și că, pentru mărturia adusă în folosul Cuvântului dumnezeiesc, a fost osândit să trăiască în insula Patmos..., oferindu-se și data foarte exactă și istorisind că în al cincisprezecelea an al domniei lui Domițian..., pentru mărturia lui Hristos, într-o insulă din mare a fost dat spre pedeapsă”. Cf. ARETHA AL CEZAREEI, PG 106, 513D: „Și acesta a fost exilat în insula Patmos, în vremea lui Domițian, consemnează Eusebiu Pamfil în cartea lui de *Istorie*”.

³²³ *Apocalipsa* 2, 1.

Este caracteristic faptul că scriitorul așază înaintea numelui său pronumele „eu”. „Eu, Ioan”, zice. Face aceasta pentru a sublinia numele (eu, Ioan, așa cum spunem eu, Athanasie) și, în plus, ca să fie constatată identitatea lui. Era nevoie să fie pus numele, întrucât este vorba despre o carte prorocescă, așa cum vedeți, și trebuia, în chip negreșit, să fie confirmată proveniența ei. Ceva de acest fel nu face în Evanghelia lui Sfântul Ioan, ci se ascunde sub acea fericită expresie „acela pe care-l iubea Iisus”³²⁴, precum atunci când a căzut la pieptul lui Iisus și L-a întrebat: „Doamne, cine este cel care Te va vinde?”³²⁵ Însă aici lucrul este foarte serios, conținutul cărții este unul prorocesc, iar Sfântul Ioan Evanghelistul trebuie să-i declare numele său.

Dar atât numele, cât și pronumele personal vin să ne amintească de cartea lui Daniil, care și acela, ca să certifice din punct de vedere istoric, dar și ca să arate faptul că el însuși este martorul ocular al lucrurilor, le pune pe amândouă, și numele, și pronumele personal. Zice prorocul Daniil în capitolul al optulea: „În anul al treilea al domniei regelui Baltasar (Belșașar) – vedeți? O plasare în timp – vedenie mi s-a arătat mie: eu, Daniil, o vedenie, afară de cele ce mi se arătasera mie la început” și celelalte. Ați văzut? „Eu, Daniil”.

Pasajul pe care-l analizăm începe cu o foarte tandră asumare: „Eu, Ioan, fratele vostru și împreună-părtaș la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea”. Eu..., fratele vostru!

Aici vedem cum sfântul scriitor nu folosește nici titlul de apostol – apostol al lui Iisus Hristos”³²⁶ –, nici măcar pe cel de „rob al lui Iisus Hristos”³²⁷, nimic; el pune direct numele: „Eu, Ioan”. Pentru ce aceasta?

Probabil din pricina stării de strâmtorare, de întristare și a prigoanei care stăpânea, care era de obște pentru toți creștinii.

³²⁴ Ioan 13, 23; 19, 26; 21, 7 și 20.

³²⁵ Ioan 13, 25.

³²⁶ I și II Corinteni 1, 1; Efeseni 1, 1; Coloseni 1, 1; I Timotei 1, 1; I și II Petru 1, 1.

³²⁷ II Petru 1, 1.

Pe de-o parte, Sfântul Ioan era prigonit, deja fusese exilat în Patmos, iar creștinii, către care va trimite cartea sa, și aceștia de asemenea treceau prin prigoană.

După cum vedem, există o strâmtorare, o întristare comună; iar strâmtorarea comună totdeauna înfrățește. „Eu, Ioan, frațele vostru..., și împreună-părtaş cu voi..., la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea”.

Aici, iubiții mei, Sfântul Ioan Theologul atinge trei teme uriașe, trei puncte uriașe, care sunt indisolubil legate între ele³²⁸. Ce zice? „Sunt împreună-părtaş cu voi la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea”. Teme mari! Să le observăm!

Prima temă: *strâmtorarea*.

Ce este *strâmtorarea*? Este apăsarea și mâhnirea sufletului care provine din această apăsare, întristare, strivire, zdrobire. Este strivit sufletul, este apăsător, prin urmare este și *strâmt-orat* (de la *strâmt* și sufixul *orat*)³²⁹. Însă, dacă bucuria, bucuria întru Domnul, este rodul calității creștinești – vă rog să fiți atenți la acest aspect –, atunci strâmtorarea este pericarpul, învelișul rodului. Pe dinafară strâmtorare, înăuntru bucurie; pe dinafară coaja, înăuntru migdala. Migdala nu este doar ea singură; are și propria ei coajă, pentru că trebuie să fie protejată.

Strâmtorarea, întristarea – ascultați aceasta care la prima vedere pare oximoron –, strâmtorarea, întristarea protejează bucuria! V-ați închipuit vreodată așa ceva? Însă acestea sunt cu puțință numai în trăirea creștinească. Dacă nu trăim în acest fel, trebuie să punem la îndoială cele cu privire la calitatea noastră creștinească. Adică nu pot să fie întâlnite și să fie păstrate bucuria și duhovnicia care o naște, dacă lipsește strâmtorarea, întristarea.

Dar strâmtorarea cea întru Domnul nu este ceva care vine din interior – dacă bucuria este rodul și strâmtorarea (întrista-

³²⁸ Vezi și *Romani* 8, 25; *II Timotei* 2, 12.

³²⁹ Gr. στενο-χωρεῖται („strâmtorat”) provine etimologic de la „strâmt” și „spațiu/loc”; prin urmare, ar însemna „a fi apăsător într-un spațiu strâmt”.

rea) este pericarpul, învelișul rodului –, ci este ceva ce vine din exterior. Consemnați acest lucru. *Strâmtorarea* este starea care este creată celor credincioși prin reacțiile, împotrivirile lumii și ale diavolului față de ei.

Domnul, știți aceasta, ne-a vestit în acest sens; însă câți își amintesc de acest lucru? El grăiește în *Evanghelia după Matei*: „Atunci vă vor da pe voi spre asuprire (strâmtorare).”³³⁰ Prin urmare, faptul este din exterior; ne vor preda strâmtorării, asupririi. Ce este asuprirea? Este prigoana, sunt închisorile, lipsurile, moartea, martiriul! Însă acestea sunt din afară; nu sunt dinlăuntru. Această stare este numită de către Domnul „ușa cea strâmtă”³³¹, despre care a vorbit chiar mai limpede, atunci când a zis „în lume necazuri veți avea”³³², în lume veți avea necazuri, strâmtorări, întristări.

Cu toate acestea, această strâmtorare dă o bucurie nespusă și extraordinară!... atât de mare, încât să-l facă pe Apostolul Pavel să le scrie Corintenilor: „... Umplutu-m-am de mângâiere! Cu tot necazul nostru, sunt covârșit de bucurie!”³³³ Un lucru foarte ciudat! Ascultați ceea ce zice: „Sunt plin de mângâiere! Am bucurie prisositoare... – îngăduiți-mi să folosesc această expresie contemporană –, am bucurie super-prisositoare..., sunt inundat de bucurie, cu toată strâmtorarea, necazul nostru!”

O, Sfinte Pavele...!

Iată de ce rodul este bucuria, în vreme ce învelișul (pericarpul) este strâmtorarea. Dacă scoți strâmtorarea, vei pierde bucuria, dacă scoți coaja, vei pierde migdala.

Însă fiți atenți: strâmtorarea este elementul distinctiv al celor ce vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu. Apostolul Pavel spusese deja în *Faptele Apostolilor*, după ce a fost bătut cu pietre, aces-

³³⁰ *Matei* 24, 9. Termenul este același *στένυ* („strâmtorare, întristare, asuprire”), numai că aici este tradus printr-un sinonim (*n. tr.*).

³³¹ *Matei* 7, 13-14; *Luca* 13, 24.

³³² *Ioan* 16, 33.

³³³ *II Corinteni* 7, 4.

te vorbe faimoase: „... prin multe suferințe (strămtorări) trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu”³³⁴. Acel „trebuie” este tocmai ceea ce leagă lăuntru cu exteriorul, bucuria cu strămtorarea, suferința. Acestea nu sunt despărțite, nu pot fi separate; de aceea, zice că trebuie să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu, nu simplu prin suferințe (strămtorări), ci prin multe suferințe!

Dar aici, iubiții mei, aș dori să vă semnalez ceva la care trebuie să fim atenți.

Epoca noastră se străduiește să creeze un creștinism plin de compromisuri și comodități. Nu vrem să fim apăsați, presați de absolut nimic. Este vorba despre una dintre cele două primejdii care amenință Biserica noastră în *veacul prezent*, în epoca noastră. Una dintre primejdii se numește *secularizare*, iar cealaltă primejdie se numește Ecumenism, adică un fel de *sincretism*³³⁵ religios contemporan. Aceste două mari primejdii amenință Biserica noastră în acest moment. Voi spune încă o dată: Ecumenismul și *secularizarea*, actualizarea, modernizarea. Nu exact actualizarea – pentru că nu este tocmai același lucru –, ci *secularizarea*, adică laicizarea Bisericii, laicizarea³³⁶ cugetului evanghelic.

³³⁴ *Faptele Apostolilor* 14, 22.

³³⁵ Ecumenismul a apărut în secolul al XIX-lea, provenind de la protestanți. Acesta cultivă relativizarea adevărului, a vieții și mântuirii în Hristos, negând universalitatea (catolicitatea) și unicitatea Bisericii, de vreme ce la baza lui se află teoria despre *Biserica nevăzută*, cu hotare neclare, ai cărei membri, chipurile, este posibil să aparțină diferitelor confesiuni creștine, dar și varianta acesteia, adică așa-numita *teorie a ramurilor*, potrivit căreia diferitele confesiuni creștine ar fi, chipurile, ramurile aceluiași arbore al Bisericii, unde fiecare ramură deține o parte din adevăr și, astfel, toate ramurile împreună compun, chipurile, întregul Bisericii. Scopul său de bază este cultivarea unei conviețuirii și colaborări sincretiste, dar și o fuziune, la început la nivelul comunităților (Ecumenismul intercreștin) și, în continuare, a tuturor religiilor (Ecumenismul interreligios), adică cultivarea unei mentalități anti-evangelice, care conduce în mod inevitabil la promovarea unui trup/corp al credincioșilor (al adepților) unui anume fel de Panreligie, care va netezi dinainte terenul pentru venirea ispitei vremurilor eshatologice (cf. *Luca* 18, 8; *Apocalipsa* 3, 10), adică a epocii lui Antihrist.

³³⁶ Desigur, aici înțelegem laicare în sensul propus de Revoluția franceză, acela de caracter nereligios, lumesc, pământesc, într-un cuvânt, renunțarea Bisericii la propria ei misiune și să devină o instituție lumească, cu o mentalitate lumească. De aceea, secularizarea este o ispită mult mai subtilă decât Ecumenismul care este o mișcare

În Evanghelia duminicii de astăzi, în parabola *bogatului nebun*, Domnul grăiește: „Vedeți și păziți-vă de toată lăcomia (pleonexia)”, și se referă la acest lucru.

Eu trebuie să vă rezolv divergențele voastre? Nu trebuie să aveți divergențe. Dar, Doamne, sunt nedreptățit!

Nu! În profunzime există lăcomie (pleonexie) și la tine frațele cel mic, care crezi că fratele tău cel mare îți mănâncă drepul tău.

Ne va spune aceasta și Apostolul Pavel în *Epistola întâi către Corinteni*, în capitolul al șaselea, versetele 7-9, în felul următor:

„Ba numai și a avea judecăți unii cu alții este deja o cădere pentru voi. Pentru ce nu vă lăsați mai degrabă nedreptățiți? Pentru ce nu vă lăsați mai degrabă lipsiți? Ci voi înșivă nedreptățiți și lipsiți pe alții, și încă pe frați. Sau nu știți că cei nedrepți nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu?”³³⁷

Așadar: Și numai faptul că aveți procese între voi nu este spre cinstea voastră. De ce nu ați învățat să fiți nedreptățiți? De ce nu ați învățat să fiți lipsiți, să fiți prădați? Ci voi, dimpotrivă, și nedreptățiți, și prădați, și mai cu seamă pe frații voștri!

Prin urmare, am putea spune aici că nu trebuie să tragem pe cineva la tribunal! Aceasta am spus astăzi, și unul dintre ascultători mi-a spus: „Referitor la ceea ce ați spus acum, dacă ați fi fost un predicator mai tânăr și ziceați în Larisa, ar fi răs toți de sfinția voastră!”

Dar aceasta am să vă spun – de aceea v-am spus această pilă –, că *secularizarea* înseamnă să începem compromisurile și să așezăm Evanghelia în formulele epocii noastre. Aceasta este

vădită în cea mai mare parte, prin intenția sa de a unifica Bisericile, confesiunile și chiar religiile sub o singură conducere autoritară, odată cu dispariția specificului de credință al fiecăreia dintre ele. În schimb, secularizarea se întinde de la relativizarea indiferentă a credinței și a ascezei până la împotrivirea față de Biserică sau chiar despărțirea de Biserică, cum este cazul cel mai recent al așa-zisilor „nepomenitori”. De aceea, s-ar putea spune că inclusiv Ecumenismul este produsul insesizabil, însă direct, al secularizării Bisericii (*n. tr.*).

³³⁷ *I Corinteni* 6, 7-9.

primejdia. Nu însă, ci vom spune adevărul, ceea ce spune Evanghelia, fie că oamenii îl vor asculta, fie că nu-l vor asculta. Aceasta este ceea ce este corect. Așadar, aceasta este marea primejdie: *secularizarea*; Evanghelia să înceapă să devină un lucru lumesc. Așadar, să punem raționalismul nostru, să gândim *logic*, după cum spun unii. „De ce așa? De ce altfel? De ce cutare?...” Înfricoșătoare primejdie!

Așadar, creștinismul contemporan pretinde o credință cu lipsă de pagubă (câștig), o credință fără cruce, o duhovnicie *anti-răstignitoare* – despre care de atâtea ori v-am vorbit – care însă încetează să mai fie duhovnicie în înțelesul prezenței Sfântului Duh, și rămâne un înlocuitor de duhovnicie/spiritualitate; o duhovnicie/spiritualitate de-acum nu ca prezență a Sfântului Duh, ci ca duhovnicie/spiritualitate în sensul celor ce se scriu pe pagina a doua a ziarelor unde se vorbește despre viața spirituală și înțeleg expoziții de cărți, prezentări de antichități, poezii și nu mai știu ce alte lucruri de acest fel! Și toate acestea se numesc viață spirituală³³⁸! În acest sens se înțelege duhovnicia/spiritualitatea astăzi, iar nu prin însăși prezența Sfântului Duh. Duhul Sfânt a evadat de-acum!

Cartea *Apocalipsei*, iubiții mei, ne vestește și ne spune că: „Și i s-a dat ei să facă război cu sfinții și să-i biruiască.”³³⁹ Așadar, i s-a îngăduit acesteia, *fiarei*, să facă război împotriva sfinților, a credincioșilor, și să-i biruiască. Ați auzit? Va fi îngăduit de Dumnezeu să fie biruiți cei credincioși de către *fiară*!

„... și ca să nu poată cineva să cumpere sau să vândă, decât numai cel ce are semnul, numele fiarei sau numărul numelui ei, 666”³⁴⁰, și să nu poți să cumperi sau să vinzi – prin urmare, exclusivism economic – decât numai dacă ai semnul (pecetea), numele *fiarei* sau numărul numelui ei: 666. *Semnul (pecetea)*..., așadar,

³³⁸ Viață spirituală în sens larg; limba greacă nu posedă decât un termen *πνευματική* (duhovnicească/spirituală) și de aceea alienarea termenului este și mai izbitoare (*n. tr.*).

³³⁹ *Apocalipsa* 13, 7.

³⁴⁰ *Apocalipsa* 13, 17.

dacă ești mason, dacă ești membru Lions, dacă ești membru Rotary, dacă ești... – ce altceva vor găsi, nu știu. Aceasta este pecetea (semnul) lui Antihrist: orice fel de lucrare, trăire, plasare sau formă antihristică. Aceasta este pecetea (semnul)³⁴¹. Așadar, dacă ești în acest fel, atunci toate porțile îți vor fi deschise; dacă, în schimb, nu ești în acest fel, atunci vei fi exclus din viață, din societate; nu vei putea nici să vinzi, nici să cumperi. „Aici este răbdarea și credința sfinților.”³⁴² Aici este..., aici!... Ca și cum ar spune: „Ia să vedem acum cine sunt aceia care vor avea credință și vor spune: Excludere? Excludere! Marginalizat? Marginalizat!”

După cum vedeți, războiul, prigoana împotriva creștinilor și excluderea lor economică au drept țință, în orice mod, exterminarea credincioșilor. Toate acestea constituie *strămtorarea, necazul*, pericarpul (învelișul) bucuriei, temelia Împărăției lui Dumnezeu. Nu vorbește aici textul sfânt nici despre comodități, nici despre compromisuri, ci accentuează faptul că „aici este răbdarea și credința sfinților”!

Iubiții mei, nu știm ce va aduce ziua de mâine; de aceea, să ne pregătim.

Larisa, 16 noiembrie 1980

³⁴¹ *Semnul (pecetea)* – element nu atât exterior, cât interior – este dar de Antihrist oamenilor în mod *diacronic*, care a fost, este, dar și vine (*I Ioan* 2, 18-19 și 4, 3). Pre-cum taina „dreptei credințe” (*I Timotei* 3, 6), tot așa și „taina fărădelegii” se lucrează pe toată lungimea istoriei (*II Tesaloniceni* 2, 7). Vezi și Sf. GRIGORIE PALAMA, *Omilia XI, La cinstita și de viață făcătoarea Cruce*, PG 151, 124D-125A-D: „Crucea lui Hristos a fost propovăduită și preînchipuită mai dinainte de neamurile cele din vechime, și nimeni nu s-a apropiat vreodată de Dumnezeu fără puterea Crucii... Când încă nu apăruse omul păcatului, fiul nelegiurii, vreau să spun antihristul, cum a zis Teologul cel iubit de Hristos: «Și acum, iubiților, este antihristul» (*I Ioan* 2, 18), Tot astfel și Crucea se afla la cei de mai dinainte de noi, chiar dacă fără să se vadească aievea și deplin. Căci marele Pavel ne-a învăța pe noi, în chip destul de limpede, cum se află în noi antihristul chiar înainte de a se ivi, căci el spune: «taina fărădelegi se și lucrează în noi» (*II Tesaloniceni* 2, 7), Tot astfel și Crucea lui Hristos, chiar pe când nu se arătase ca atare, se găsea totuși în strămoșii noștri; căci încă de pe atunci taina ei se lucra într-înșii”, în: *Omiliile*, vol. 1 Ed. Anastasia, București, 2004, trad. de Constantin Daniel și revăzută de Laura Pătrașcu, pp. 143-144.

³⁴² *Apocalipsa* 13, 10.

CATEHEZA A ȘAPTEA

(*Apocalipsa 1, 9-10a*)

Răbdarea și împărăția. Despre duminică

„Eu, Ioan, fratele vostru și împreună-părtaș la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea în Iisus Hristos.”³⁴³

Aici vedem trei caracteristici pe care Sfântul Apostol Ioan le folosește pentru a arăta Biserica ce se află în parcursul ei istoric. Oricum ar sta lucrurile, chiar și în epocile cele mai pașnice, iubirii mei, vor exista în Biserică aceste trei elemente: *strâmtorarea* (*întristarea, necazul*), *răbdarea și împărăția*. Să fim numai cu luare-aminte că nu este vorba despre strâmtorările comune de zi cu zi, dar nici despre răbdarea comună, pe care eventual o avem, pe care o pot avea și oamenii lumești, așa cum vom vedea în continuare.

Iar în ceea ce privește *strâmtorarea* am făcut referire data trecută; rămâne acum să facem referire la *răbdare* și la *împărăție*.

Răbdarea este a doua temă a *Apocalipsei*, care este din punct de vedere moral inseparabilă de prima, adică de *strâmtorare*.

De multe ori atunci când pătimește vreun frate și nu-i putem oferi nimic, îi spunem să aibă răbdare. Atunci când nu putem să-i vindecăm o anumită boală a lui, atunci când nu putem să-l ajutăm financiar, pentru că el are nevoie de foarte mulți bani sau atunci când se găsește într-o oarecare situație apăsătoare și nu-i putem oferi nimic, îi spunem să aibă răbdare... Dar atât pentru noi care spunem „răbdare”, cât și pentru aceia care ascultă, pare că sunt doar cuvinte, pentru că, pe de-o parte, pentru noi este o

³⁴³ *Apocalipsa 1, 9.*

ieșire din impas, de vreme ce nu putem să-i oferim practic ajutorul nostru, iar, pe de alta, pentru acela se aude ca un sfat fără conținut, care cade în gol.

De câte ori nu-i zicem cuiva „să ai răbdare”, iar acela își clatină capul și zice: „Răbdare...”. Ca și cum ar zice: „Ce-mi spui tu acum?... Și ce iese din ceea ce-mi spui?... Nu iese absolut nimic!” Și, totuși, iubiții mei, nu există un sfat mai bun decât acela pe care-l zicem celuilalt, adică să aibă răbdare.

Epoca noastră este lipsită de elementul răbdării. Poate chiar se întâmplă ca răbdarea să fie socotită astăzi ca ceva de neînțeles; dar și o virtute, să zicem, pasivă. Sau mai degrabă nu o virtute; de ce virtute? Mai bine să zicem o însușire a omului pasiv. Dacă, însă, răbdarea este o stare pasivă, de ce să mai fie considerată virtute? Nu trebuie să fie socotită virtute. Dacă cineva este un om răbdător, această atitudine este considerată de către cei mai mulți drept un neajuns.

Nu știu ce să spun..., oamenii epocii noastre sunt îngrozitor de nerăbdători; nu pot nicăieri și pentru nimic să aștepte sau să îngăduie ceva. Nu știu..., dar civilizația poate este aceea care ne silește ca neconținut să alergăm. Știți, noi oamenii contemporani totdeauna alergăm, încontinuu alergăm! Nu știu, desigur, ce urmărim, ce vânam, nu știu ce vrem să prindem; cu toate acestea, alergăm, suntem totdeauna grăbiți! Noi, toți! Și eu alerg, și voi alergați..., noi toți alergăm încontinuu! Și dacă alergăm și ne grăbim să terminăm treburile noastre, urmarea este să nu mai existe elementul răbdării, adică să nu mai putem suporta nimic din ceea ce ni se întâmplă în viața noastră.

Și, totuși, revin și vă spun, răbdarea constituie cel mai bun antidot împotriva strâmtorării (necazului)! Prin această răbdare suportăm crucea strâmtorării și, în cele din urmă, biruim. Însuși Domnul ne spune: „Iar cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui.”³⁴⁴

³⁴⁴ *Matei* 10, 22.

Însă trebuie să vă spun că orice strâmtorare care există în viața noastră și orice eventuală răbdare care o însoțește, dacă nu sunt legate de Hristos sunt lipsite de valoare, lipsite de conținut, nu rezistă în fața veșniciei.

Poate că va izbuti cineva în viața prezentă și câteva lucruri bune prin răbdarea lui în strâmtorări. Și, mai întâi de toate, nu de mică importanță, este acela de a nu ajunge într-o clinică psihiatrică! Lucru mic este acesta? Știți, iubiiții mei, îmi fac cruce și spun: „Dumnezeul meu, păzește-mă să nu ajung vreodată într-o clinică psihiatrică...” Epoca noastră este înfricoșătoare! Strâmtorările, necazurile care vin de multe ori nu știm unde ar putea să ne ducă. Așadar, ceva ce putem izbândi în viața prezentă, având răbdare, este să nu ajungem până la acest prag (al clinicii psihiatrice); este, așadar, un câștig! Însă atât strâmtorarea care este provocată în viața noastră, cât și răbdarea care este brancarda ce suportă strâmtorarea, nu rezistă în fața veșniciei, dacă nu sunt însoțite de Hristos. Fiți atenți ce spune Sfântul Evanghelist Ioan: „împreună-părtaş la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea în Iisus Hristos”! Acest adaos „în Iisus Hristos” înseamnă că resorțul și rezultatul strâmtorării ar trebui să fie Hristos. De ce am strâmtorare (necaz)? Pentru că suport și stărui pe Evanghelie.

Spuneți-mi, vă rog, ce valoare are strâmtorarea, dacă presupunem că am pierdut la jocurile de noroc? Că am fost desfrânat și m-am îmbolnăvit, și acum mă strâmtorez din pricina acestei situații; că am fost lipsit de minte, necugetat și mi-am pierdut agoniseala sau am pierdut anumite ocazii în viața mea, iar acum mă aflu în strâmtorare, în necaz? Aceste strâmtorări rezistă în fața veșniciei? Nu rezistă. Dimpotrivă, voi fi muștrat de Hristos, pentru că m-am dovedit a fi un om desfrânat, fără de minte și nechibzuit. Trebuie ca strâmtorările, necazurile mele să fie datorită Evangheliei, datorită vieții duhovnicești!

Spre pildă, atunci când voi primi astăzi o ironie pentru că sunt creștin sau mâine vreo excludere – va veni cândva și acea

zi – când altul îmi va zice: „Tu nu vei mai cumpăra din magazinul meu, nu-ți voi mai vinde produse”, voi suporta strâmtorare. Și astăzi există acest exclusivism economic, dar în alte moduri. Atunci când eu nu pot să urc pe locurile înalte, numai și numai din pricină că nu sunt mason, acesta nu este oare un exclusivism economic? Desigur că este; cu deosebirea că nu este într-un asemenea grad încât să ajung la foame. Va veni însă ziua când acest exclusivism va fi mai rău, când va fi vădit. Acum nu este unul vădit; este unul de culise, pe ascuns.

Ei, așadar, când sunt strâmtorat pentru că am fost împiedicat în viața mea numai și numai pentru că port identitatea de creștin, atunci această strâmtorare rezistă în fața veșniciei, întrucât este strâmtorare „în Iisus Hristos”; așa cum și răbdarea pe care am s-o fac ca să suport exact această strâmtorare este „în Iisus Hristos”³⁴⁵.

Dar și hoțul, știți, are și el răbdare; așteaptă ceasuri nesfârșite până când va pleca proprietarul, ca să poată să dea spargerea. În-să această răbdare a hoțului este oare vrednică de laudă?...

Și mergem acum la cea de-a treia temă a *Apocalipsei* care este *împărăția*. *Strâmtorarea, răbdarea și împărăția*, toate „în Iisus Hristos”.

Însă ce este *împărăția*? Este participarea tainică a credincioșilor din toate veacurile la Patimile lui Iisus Hristos³⁴⁶.

Acestea trei sunt semnele distinctive ale adevăratului creștin, ale creștinului care are statornicie și conștiință morală, și formează un lanț: *strâmtorare – răbdare – împărăție*. Strâmtorarea, ca să fie suportată, are nevoie de răbdare; strâmtorarea și răbdarea, de dragul lui Iisus Hristos, conduc în Împărăția lui Dumnezeu³⁴⁷.

Atunci când sfătuim pe cineva să aibă răbdare, așa cum v-am spus mai înainte, sfatul nostru de obicei cade în gol. Știți de ce?

³⁴⁵ Cf. *I Petru* 2, 19-20; *Filipeni* 1, 29. Vezi și *Psalmlui* 43, 23; 68, 8; *II Tesaloniceni* 1, 5; *I Timotei* 1, 12 ș.a.

³⁴⁶ Cf. *Coloseni* 1, 24; *Romani* 6, 8; *II Timotei* 2, 11 ș.a.

³⁴⁷ Cf. *Romani* 5, 3-5; *II Timotei* 2, 12 ș.a.

Pentru că, de obicei, oferim și recomandăm răbdarea de sine stătătoare, fără ca să existe rodul ei, *împărăția*.

Întrebați-vă pe voi înșivă – dar și eu pe mine însumi, pentru că, vă încredințez, mă mustru pe mine la acest punct: Când îi spunem cuiva să facă răbdare în strâmtorările prin care trece, îi spunem de asemenea că îl așteaptă Împărăția lui Dumnezeu? Veți vedea că de obicei nu-i zicem aceasta. Și, prin urmare, dacă dobândim *împărăția*, care este sfârșitul, scopul, care este rodul răbdării în strâmtorări, atunci celălalt reacționează prin a respinge sfatul nostru. Va spune: „Răbdare...” Deși răbdarea trebuie să aibă înțelesul ei; voi face răbdare, pentru că mă așteaptă Împărăția lui Dumnezeu!

Este a doua oară până acum când este menționat, în același capitol, termenul *împărăție*. Tot Noul Testament este plin de acest termen, *împărăție*, *împărăția lui Dumnezeu*. Ia amintiți-vă: atunci când citiți Noul Testament, de câte ori găsiți acest termen, această expresie, *împărăția lui Dumnezeu*? De câte ori...! Prin urmare, iubiții mei, creștinismul este, cu adevărat, o împărăție, iar nu o religie. Tip al creștinismului, ca împărăție, este împărăția teocratică a vechiului Israil.

Așa cum poate știți, atunci când evreii au cucerit *pământul făgăduinței*, nu aveau conducător. Nu exista nici împărat, nici președinte al republicii, nimic; au fost doar Judecătorii, oameni care lucrau după porunca lui Dumnezeu, iar Dumnezeu le descoperea voile Lui. Așadar, Dumnezeu era Domnul, Stăpânul lor; El era împăratul lui Israil, cu adevărat!

Astăzi, mai cu seamă, am ascultat pericopa evanghelică în care Nathanail Îi zice Domnului: „Rabi (Învățătorule), Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești împăratul lui Israil.”³⁴⁸ Acest „împăratul lui Israil”, iubiții mei, este ceva care se face ecoul duhului Vechiului Testament, adică tocmai cum îl vedeau pe împăratul lor evreii. Pentru aceștia împăratul era Dumnezeu. De aceea,

³⁴⁸ Ioan 1, 49.

Nathanail mai întâi a zis „Fiul lui Dumnezeu” și imediat după aceea „împăratul lui Israil”; acestea două se aflau într-o legătură. Desigur că acest lucru a fost prevăzut de Dumnezeu, adică i-a grăit lui Moisi să prevadă și aceasta, și să scrie.

Mai târziu, evreii au cerut de la Judecători un împărat și, în mod concret, de la Samuil, ultimul judecător. Și știți de ce? Pentru că popoarele din jur aveau împărați, regi, au intrat la invidie și au vrut și ei împărat! Au zis: „Vrem și noi împărat!” Iar Samuil le-a zis: „Nu vă ajunge Dumnezeu?...” Și Dumnezeu mai ales aceasta a zis: „Cu ce v-am supărat?... Cu ce sunt Eu mai prejos?... Voiți împărat? Bine, am să vă dau împărat; dar (îngăduiți-mi să vă spun acestea nu prin cuvintele care au fost spuse, ci în duhul acela), dar acela are să vă pună pielea-n băț!”³⁴⁹...

Într-adevăr, mai întâi a venit Saul, apoi David și după aceea Solomon. Însă Solomon – așa-numitul *împărat pașnic*, pentru că a domnit patruzeci de ani fără război – a pus impozite așa de grele, încât evreii au spus *vai de noi!*... Însă Dumnezeu îi prevenise despre ce va fi.

Cu toate acestea, ceea ce ne interesează în acest moment nu este Israilul istoric în detaliile sale, ci Israilul istoric care L-a avut drept împărat pe Dumnezeu. Dar și fiecare împărat intra ca împărat cu porunca aceea că nu va face nimic, dacă nu-L va întreba pe Dumnezeu prin mijlocirea arhiereului. Nu va face absolut nimic! Dacă va face după capul lui, va fi pedepsit. De aceea și Saul a decăzut de la rangul său, întrucât a lucrat împotriva poruncii lui Dumnezeu. În consecință, ce era împăratul în Israil? El era un reprezentant al Împăratului Dumnezeu.

Toate acestea sunt *tipuri*, iubii mei, preînchipuiri, ale faptului că creștinismul este *împărăție*, iar *împărat* este Hristos.

Religie – despre care v-am spus că nu este creștinismul – înseamnă slăvirea elementului divin, a Divinității cu scopul de a o

³⁴⁹ Anul 1040 î.Hr., constituie o stație importantă în istoria politică și religioasă a vechiului Israil, pentru că atunci s-a realizat schimbarea organizării lui statale. Cf. *I Împărați* 8, 1-22.

împlânzi sau pentru satisfacerea cerințelor și nevoilor, fără însă ca aceasta să însemne și împărtășirea omului de viața lui Dumnezeu. Ați înțeles deosebirea? Așadar, ce vrea să însemne *religie*? Faptul de a depune cererile mele în fața lui Dumnezeu, nevoile mele, eventual să mi le satisfacă Dumnezeu sau să nu mi le satisfacă, dar să nu mă împărtășesc de viața lui Dumnezeu. Aceasta se numește *religie*. În acest înțeles există toate religiile pământului. Toate!

Însă *împărăția* înseamnă faptul că Dumnezeu guvernează fiecare latură a vieții creștinului, că nu există nici cel mai mic lucru în viața lui din care Dumnezeu să lipsească, dar și creștinul se bucură de toate bunătățile lui Dumnezeu.

Grecii antici, spre pildă, atunci când făceau jertfe zeilor, erau în regulă față de aceștia. Să presupunem că zeii lor voiau pur și simplu o jertfă; de-acum încolo, care urma să fie viața personală a celui care oferise jertfa, nu-i mai interesa pe zei: „Fă ceea ce vrei”!

Așadar, din acest motiv îi vedem pe grecii antici că puteau să ofere și jertfe bogate, *hecatombe*, iubiții mei, să ofere o sută de tauri, o întreagă avere! Acela care oferea jertfa putea să fi fost un desfrânat, un adulterin, un ucigaș, un imoral, un ticălos, un nenorocit... Acest aspect, se presupune, nu-l interesa pe zeu. Numai un singur lucru îl interesa pe zeu, așa cum cel puțin își închipuiau grecii antici: faptul de a i se aduce jertfe. Și în acest mod îl împlânzeau ca zeul să îi dea omului ceea ce-i cerea.

Prin urmare, ceva este *religia* și altceva este *împărăția*. Creștinismul însă ce este: *religie* sau *împărăție*? Este *împărăție* unde avem împărtășirea omului de viața lui Dumnezeu. Atunci când spunem *îndumnezeire*, atunci când spunem *devin după chipul lui Dumnezeu*, *devin după chipul lui Hristos*, mă *hristific* și celelalte, aceasta ce înseamnă? Înseamnă că intru în cadrul vieții lui Dumnezeu. Aceasta vrea Dumnezeu. Așadar, vedeți ce deosebire există între creștinism și religii?

Încă, faptul că astăzi trăim creștinismul ca pe o religie și nu ca pe o *împărăție*, aceasta are, în principal, două consecințe rele.

Prima este aceea că am despărțit dogma de morală, adică credința de modul de viață, și am căzut într-o trâmbițare a îndatoririlor. Iar culmea acestei consecințe este aceea de a exista oameni de o credință alienată, străină – să fie budiști, să fie masoni, să fie spiritiști, să fie teosofi sau orice altceva doriți – și să-ți invoce morala Evangheliei!

Însă atunci când invocă cineva morala Evangheliei, dar nu este creștin, pe ce se sprijină? Pur și simplu pe faptul că consideră creștinismul drept religie și socotește că cel mai important punct este morala ei, deși nu este. Prin urmare, am ajuns să despărțim credința, adică dogma, de morală.

Într-o formă foarte răspândită este aceea pe care o auziți dumneavoastră, doamnele, de la soții voștri, atunci când le spuneți să vină la biserică. „Haide”..., îi spuneți soțului vostru, „haide să mergem la biserică”; iar el răspunde: „Mergi tu. Eu sunt un creștin mai bun decât tine care mergi la biserică! Eu păzesc poruncile mai bine decât tine...” Iar soția, care și ea, desigur, nu cunoaște multe lucruri, ajunge să-mi spună: „Cu adevărat, părinte; soțul meu care vorbește în acest fel, este mai bun decât mine!”

Problema însă nu este acolo, iubii mei, oare acolo este problema? Dacă este el mai bun sau nu?... În cazul de față nu există mântuire, deoarece pur și simplu creștinismul nu este religie, adică să oferim jertfa noastră și să nu ne mai intereseze nimic mai departe, așa cum făceau grecii antici.

Prin urmare, separarea dogmei, a credinței de viața noastră ne-a adus acest rău; să vedem creștinismul ca pe o expunere de îndatoriri. Până la un anumit punct au dreptate aceia care lovesc în creștinism, deoarece noi li-l înfățișăm ca pe un catalog de îndatoriri. Iar omul, știți, și în mod special omul contemporan, urăște, detestă catalogul îndatoririlor; fie și numai cuvântul *catalog de îndatoriri* îi sună neplăcut și ciudat în urechi.

Încă și separarea cultului dumnezeiesc de viață se arată și din ceea ce îți spune celălalt: „Merg la biserică, aduc închinare cultică lui Dumnezeu, dar ceea ce voi face diseară, în care bar am să mă învârt, aceasta este o altă tarla!” Prin urmare, am separat cultul dumnezeiesc de viață, cu consecința de a cădea în formalism.

În mod cert cultul dumnezeiesc este oferit prin diverse forme, tipice; dar în inimile credincioșilor se găsește esența. Așadar, dacă eu nu descopăr esența pentru că viața mea este separată de ceea ce este esențial, atunci unde voi rămâne; la înveliș, la ambalaj, voi rămâne la formă. Și atunci când voi zice: „A, trebuie să se facă aceasta, trebuie să merg la biserică, trebuie..., trebuie..., trebuie...”, atunci ajung în cele din urmă să devin un formalist.

Al doilea rău, în calitate de consecință a faptului că am retrogradat creștinismul la gradul de religie, deși el este *împărăție*, este că ajungem la compararea creștinismului cu celelalte religii, chiar și dacă socotim creștinismul drept o religie superioară și mai bună decât celelalte. Orice fel de manual de școală dacă ați lua sau vreo carte religioasă care se referă la această temă, veți vedea că conține această greșală fundamentală, greșeala comparației.

Atunci când unul dintre creștinii noștri, la un moment dat, își întoarce privirea spre buddism, îl întrebăm: „De ce aceasta? Nu este creștinismul o religie bună?... Și mai cu seamă adăugăm, îți voi dovedi că este mai bună decât buddismul!”... Aici este greșeala; așadar, din momentul în care vom spune că creștinismul este o religie mai bună.

Problema nu este acolo, iubii mei, nu este o chestiune de comparație; creștinismul nu este comparabil cu altceva. Toate acestea care sunt oferite de celelalte religii nici nu izbăvesc, nici nu mântuiesc; ele sunt *lume*, pentru că pur și simplu acestea au apărut potrivit născocirii omului; așadar, sunt alcătuirii ale minții omenești.

Astfel, iubii mei, să luăm aceasta ca pe o informație: creștinismul nu a venit ca să se confrunte cu celelalte religii. Ches-

tiunea este foarte actuală, pentru că în Grecia noastră săracă au pătruns o varietate de curente religioase, în principal din Orientul Îndepărtat. În consecință, este o temă foarte interesantă și actuală, și se cuvine s-o avem în vedere. Așadar, creștinismul nu a venit ca să se confrunte cu celelalte religii; ci nici mai mult, nici mai puțin, a venit ca să le desființeze pe celelalte religii, să le anuleze cu totul! Nu a venit să spună: „A, și în cutare religie găsim ceva bun”, de vreme ce toate religiile lumii sunt „munci și zile” ale diavolului!

Să nu-mi spuneți că buddismul nu este lucrarea diavolului... Să nu-mi spuneți că și Buddha, care a trăit înainte de Hristos, a avut o dispoziție duhovnicească, o înălțare spirituală și așa mai departe... Buddha are o anumită îndreptățire, pentru că a trăit înainte de Hristos. Acum însă, când în lume a venit Lumina³⁵⁰, este îngăduit să mai existe buddismul?... Iar ceea ce este și mai rău, este îngăduit ca în Europa creștină și în Grecia creștină, creștinii noștri ceibotezați să se facă buddiști?... Să lăsăm spiritualitatea ortodoxă și să cădem în meditația budistă?... Este îngăduit așa ceva?...

Așadar, Hristos a venit ca să le desființeze pe toate acestea!

Greu este cuvântul pe care l-a spus Domnul, dar adevărat. Știți ce a zis? „Toți cei care au venit înainte de Mine sunt furi și tâlhari”³⁵¹! Toți, fără excepție! Împreună!... Nu a făcut vreo deosebire și să zică: „A, a fost frumoasă filosofia lui Platon... Frumos a fost cutare lucru”..., sau: „Frumoase lucruri spune buddismul sau confucianismul; are o morală frumoasă. Ei, desigur este inferior, dar are lucruri frumoase...” Ați auzit ce a zis Hristos: „Toți cei care au venit înainte de Mine sunt furi și tâlhari”!... Ați văzut? „Toți”! Laolaltă! Ce au furat și ce au tâlhărit? Suflul omului, care este proprietatea Dumnezeuului viu și adevărat, iar locul lui este în Împărăția lui Dumnezeu³⁵²!

³⁵⁰ Cf. *Isaia* 9, 2; *Psalmii* 106, 4; *Matei* 4, 16.

³⁵¹ *Ioan* 10, 8. Cf. *Ioan* 10, 10.

³⁵² Cf. *Matei* 7, 15; 16, 12; *Marcu* 8, 36; *Luca* 9, 25; *I Corinteni* 6, 19.

Acesta este creștinismul.

Vă amintiți acea vedenie a lui Nabucodonosor³⁵³, care a văzut acea statuie cu acele centuri din diferite materiale – aur, argint, aramă, fier și lut – care simbolizează împărățiile pământului sau chiar și religiile pământului. Și Nabucodonosor a văzut „piatră din munte fără mână”, piatră care nu a fost desprinsă, nu a fost tăiată de vreo mână omenească, ci singură s-a tăiat, din „muntele cel netăiat”. „Bucură-te, munte netăiat”³⁵⁴ îi spunem Născătoarei de Dumnezeu, pentru că din ea S-a născut Fiul lui Dumnezeu. Hristos este *piatra* care s-a desprins³⁵⁵! El este! De altfel, în acest fel i-a tâlcuit și Daniil lui Nabucodonosor, desigur, el nu a spus cuvântul „Hristos”, dar a vorbit în general despre un împărat ceresc, despre o împărăție cerească³⁵⁶. Așadar, a venit și a căzut peste statuie și a făcut-o praf! Iar acest praf a fost luat de vânt și împrăștiat, și nu s-a mai aflat loc pentru statuie!

Acesta este creștinismul! Nu a venit ca să meargă împreună cu alte religii, nici ca să propășească împreună cu acestea; a venit ca să le desființeze!

Așadar, spuneți-mi, vă rog, potrivit acestor teze, după care creștinismul este împărăție, cum am putea compara creștinismul cu celelalte false religii?

Așadar, ce este creștinismul? Este *împărăție*, este *moștenire*³⁵⁷! Creștinul nu este un om religios, adică acela care rămâne la închinarea formală, ci *cel ce-L cheamă pe Domnul*³⁵⁸, așa cum este numit în Noul Testament; este *ucenicul*³⁵⁹, este *creștinul*³⁶⁰, este *sfântul*³⁶¹.

³⁵³ Daniil 2, 31-35.

³⁵⁴ Stih din canonul Innului Acatist (sau Acatistul Bunevestiri).

³⁵⁵ Vezi și I Corinteni 10, 4.

³⁵⁶ Daniil 2, 24.

³⁵⁷ Cf. Deuteronomul 12, 9; Numerii 11, 20; Fapte 20, 32; Efeseni 1, 14 și 18; Coloseni 3, 24; Evrei 9, 16; I Petru 1, 4 etc.

³⁵⁸ Cf. Fapte 7, 59; Romani 10, 12; I Corinteni 1, 2 ș.a.

³⁵⁹ Cf. Fapte 6, 1, 7; 9, 1, 10, 25, 26, 36; 11, 29 ș.a.

³⁶⁰ Cf. Fapte 11, 26; 26, 28.

³⁶¹ Cf. Fapte 9, 10, 19; 11, 26; 26, 28. I Petru 4, 16 ș.a.

Acest fapt de „împreună-părtaş”, despre care vorbește Sfântul Ioan Teologul în *Apocalipsa* lui, „împreună-părtaş la strâmtorarea și la împărăția și la răbdarea”, arată că această participare și părtașie există nu numai între credincioși, ci și între credincioși și Hristos, deoarece și Hristos este Acela Care a pățimit.

Foarte frumos recapitulează acest fapt Apostolul Pavel în *Epistola a doua către Timotei*, unde zice: „Credincios este cuvântul; căci dacă am murit împreună cu El, vom fi și vii împreună cu El; dacă răbdăm, vom și împărăți împreună cu El.”³⁶² Așadar, este vrednic de crezare cuvântul lui Dumnezeu: dacă am murit împreună cu Hristos, vom și trăi împreună cu El; dacă răbdăm împreună cu Hristos, vom și împărăți împreună cu El.

Așadar, vedem că „am murit împreună” se referă la *strâmtorare*, „răbdăm împreună” la *răbdare*, iar „vom împărăți împreună” la *împărăție*, adică la tripticul acesta pe care-l menționează Sfântul Ioan Evanghelistul în *Apocalipsa* lui.

Acum Sfântul Ioan Evanghelistul relatează în cartea *Apocalipsei* cele în legătură cu el, adică acelea care l-au făcut să scrie această carte. Așadar, el scrie creștinilor, celor credincioși, pe care-i numește *frați, împreună-părtași la strâmtorarea și la răbdarea și la împărăția*, următoarele: „Fost-am în duh în zi de duminică.”³⁶³ Era duminică și am căzut în *ekstas*³⁶⁴.

Printr-o simplitate, o austeritate, ce caracterizează descrierile autentice ale descoperirilor mai presus de fire, Evanghelistul Ioan consemnează faptul că a ajuns într-o stare de *ekstas*.

Această stare „în duh” este o separare a lumii duhovnicești a omului de mediul său exterior cunoscut lui, cu scopul ca acesta să vină în contact cu lumea supra-firească. Există însă două poziții/teze în care poate fi cuprins subiectul om în *ekstas*: este

³⁶² *II Timotei* 2, 11-12.

³⁶³ *Apocalipsa* 1, 10.

³⁶⁴ Am optat pentru traducerea termenului grecesc *ἐκσταση* prin „ekstas” și nu prin „extaz”, pentru că respectă mai bine originalul grecesc *ἐκστασις* și, de asemenea, pentru că nu are nuanța vulgară a termenului „extaz” (*n. tr.*).

cea activă și cea pasivă. Această a doua poziție, cea pasivă, pe care o primește omul atunci când se află în *ekstas*, adică în separare, izolare de mediul lui exterior cu scopul de a se uni cu anumite puteri, este demonică.

Poate mă veți întreba: „Prin urmare și diavolul creează *ekstas*?” Desigur!... Atenție, iubii mei, atenție! Și diavolul creează *ekstas*! Cuvântul „*ekstas*” (ἐκστασις) provine de la ἐκ și ἵσταμαι sau ἵστημι; adică merg mai departe de acolo unde stau, mă aflu într-un alt spațiu, și de obicei nu mai am simțirea mediului meu înconjurător. Poate să-mi vorbească cineva, iar eu să nu înțeleg nimic, să nu știu unde mă aflu; în casa mea? în munte? Nu știu; „sunt răpit”³⁶⁵ într-un anume fel, pătimesc acest *ekstas*.

Îmi veți spune: „Diavolul face așa ceva?”

Da, poate face, dar și Dumnezeu poate face.

Așadar, această situație, cea pasivă, este demonică. Și știți când este demonică? Atunci când omul se izolează, subconștientul lui nu lucrează, conștiința lui, de asemenea, nu lucrează, și nu poate să sesizeze, să înțeleagă sau să lucreze ceva; uneori nici nu mai există conștiința lui.

Poate că-mi veți spune: „Atunci, dacă nu există conștiință și memorie la unul care se află în *ekstas*, care va fi valoarea lui?”

Desigur, există o anumită „valoare”; sunt „valorile” cunoscutilor *medium*-uri. *Medium*-urile sunt intermediarii; *medium* înseamnă „mijloc”. Prin urmare, acesta este un intermediar, adică acea persoana care stă între lumea spirituală – lumea demonilor! – și mediul înconjurător real, al oamenilor. Iar *medium*-ul ne vestește și ne spune lucruri uimitoare. Dar atunci când își revine din *ekstas* și *medium*-ul se întoarce în forma sa fizică, nu mai știe nimic din ceea ce a spus, nu-și mai amintește nimic; sau, mai degrabă, nu că nu-și amintește, ci nu știe nimic, absolut nimic! Știți de ce? Pentru că în *ekstasul* demonic avem izolarea sau limitarea conștiinței; conștiința se retrage; se retrage cu totul.

³⁶⁵ Vezi și II Corinteni 12, 2.

În vreme ce, dimpotrivă, în ekstasul dumnezeiesc avem o deplină menținere a tuturor puterilor sufletului. În afară de cazul Sfântului Ioan, care se află în ekstas și care vede, aude, dialoghează, participă, am să vă spun și un exemplu semnificativ, pe care poate îl cunoașteți: este vedenia Apostolului Petru.

Atunci când Apostolul Petru vede acea fâșie de pânză cu diferitele animale în ea, cum coboară din cer pe pământ, nu numai cunoaște și vede și simte, dar se și împotrivește. Atunci când aude: „Petre, junghie și mănâncă”, el răspunde: „Nicidecum, Doamne, căci niciodată n-am mâncat nimic spurcat și necurat!” Și totuși textul sfânt zice că „a căzut asupra lui ekstas”, a căzut în ekstas. „Și a văzut cerul deschis... Și glas a fost către el: Sculându-te, Petre, junghie și mănâncă. Iar Petru a zis: Nicidecum, Doamne, căci niciodată n-am mâncat nimic spurcat și necurat.”³⁶⁶ Ați văzut cum se împotrivește? Este pe deplin conștient; cunoaște Legea; nu se află într-o stare de absență a memoriei acelei vieți a lui pe care o are în afara ekstasului. Acesta este ekstasul dumnezeiesc.

Prin urmare, Sfântul Ioan Evanghelistul a fost „în duhul”; adică puterile trupului au rămas, într-un oarecare mod, nelucrătoare. Așa cum se întâmplă atunci când mintea noastră este foarte concentrată undeva, când nu percepem zgomotul, nici foamea, nici chiar dacă apare vreo primejdie. Chiar și un șarpe de ar veni lângă noi, nu am sesiza acest lucru, pentru că mintea noastră se află dincolo, foarte concentrată undeva. Aceasta înseamnă „fost-am în duh”³⁶⁷.

Când s-a întâmplat aceasta?

„În ziua domnească (duminica).”³⁶⁸

³⁶⁶ *Fapte* 10, 10-14.

³⁶⁷ Expresia „fost-am în duh” este folosită și la *Apocalipsa* 4, 1-2. La acel punct este menționată și expresia „suiete aici”, care arată mutarea Apostolului Ioan dintr-un punct într-altul. Această transferare s-a făcut în chip duhovnicesc, „în duhul”, iar nu în mod trupesc, după cum Apostolul Ioan a văzut în chip alegoric lucruri dintr-o altă lume sau din viitor. Cf. N. SOTIROPOULOS, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii*, vol. 2, Ed. Stavros, Athena, 1990, pp. 268-270, 280-281, 292-293.

³⁶⁸ *Apocalipsa* 1, 10.

Este cazul unic, atunci când este menționată duminica, după nume, în cuprinsul Noului Testament.

Sfinții Evangheliști, după cum știți foarte bine, urmând să se refere la evenimentul Învierii Domnului, care s-a întâmplat în această zi, a duminicii, o numesc „una a sâmbetelor (a sabaturilor)”³⁶⁹. Dar ce înseamnă „una a sâmbetelor (a sabaturilor)”? Înseamnă că este ziua dintâi a săptămânii, pentru că sabbat³⁷⁰ înseamnă săptămână, și în consecință este acea zi care ulterior se va numi *duminica*. Cu adevărat, așadar, este prima dată când în Noul Testament este menționat cuvântul *duminică*.

Sâmbăta (sabatul) în Vechiul Testament, după cum știți, era numită „ziua Domnului”³⁷¹. Dar și în Noul Testament, duminica este numită „ziua Domnului” sau „una a sâmbetelor”³⁷². Aceasta înseamnă *duminica*: ziua Domnului³⁷³.

În prima zi a săptămânii, așadar în „una a sâmbetelor”, sau în ziua duminicii, așa cum îi zicem astăzi, a înviat Domnul din morți. De asemenea, tot în prima zi a creat lumina³⁷⁴. Dar și Sfântul Său Duh a fost trimis în ziua duminicii ca să vină în Biserică; la Sfinții Apostoli și la credincioși³⁷⁵.

Prin urmare, de-aici am putea spune că în locul sâmbetei, care reprezintă prima creație – pentru că întreaga lume creată văzută s-a încheiat în primele șase zile ale creației – acum este consacrată, deja din primul secol creștin, ziua de duminică, care este prima zi a săptămânii. Nu a șaptea, ci prima. Dar, întrucât este

³⁶⁹ Matei 28, 1; Marcu 16, 2; Luca 24, 1; Ioan 20, 1 și 19; Fapte 20, 7; I Corinteni 16, 2.

³⁷⁰ Sabbatul încheia ciclul săptămânal la evrei, fiind a șaptea zi, iar de-aici sabbatul desemna inclusiv săptămâna; se vede acest aspect și în imnografia Învierii, a Paștelui (n. tr.).

³⁷¹ Cf. Ioil 1, 15; 2, 1 și 11; Avdie 15; Înțelepciunea lui Sirah 1, 14; Maleahi 4, 1; Isaia 13, 6 și 9, ș.a.

³⁷² Cf. I Tesaloniceni 5, 2; II Petru 3, 10.

³⁷³ Despre sâmbătă și duminică vezi: Nikos SOTIROPOULOS, *Isus. Yahve*, Ed. Stavros, Athena, 1988, pp. 176-178 și a aceluiași, *Manual împotriva hiliaștilor*, Ed. Stavros, Athena, 1978, pp. 172-173.

³⁷⁴ Cf. *Facerea* 1, 3-5.

³⁷⁵ Cf. *Fapte* 2 ș.u.

prima după cea de-a șaptea, este numită *ziua a opta*, și este consacrată de-acum ca ziua celei de-a doua creații, sau a recreării zidirii, pentru că zidirea s-a învechit în stricăciune și în moarte.

Astfel, în această zi avem Învierea lui Hristos, avem și Pogorârea Sfântului Duh. Dar există și convingerea că și a Doua Venire a Domnului se va întâmpla „în zi de duminică”.

Poate aveți vreo obiecție și-mi veți spune că Însuși Domnul ne-a spus că: „Despre ziua și despre ceasul acela nimeni nu știe.”³⁷⁶ Nimeni nu știe, desigur. Însă nimeni nu știe care va fi această duminică. Prin urmare, credința Bisericii că cea de-a Doua Venire a lui Hristos va fi într-o zi de duminică, precum Învierea și Pogorârea Sfântului Duh, nu se opune cuvântului Domnului, anume că nimeni nu știe care este ziua în care va veni Hristos iarăși aici pe pământ.

Însă nu vă impresionează faptul că înmânarea *Apocalipsei* către Sfântul Ioan s-a făcut tot în zi de duminică? Iată și un al patrulea element! Așadar, Învierea, Cincizecimea, înmânarea *Apocalipsei* și, probabil, a Doua Venire a lui Hristos³⁷⁷ au legătură cu ziua duminicii.

Încă, iubiții mei, Biserica noastră prăznuiește ziua de duminică, adică ziua Învierii, în fiecare săptămână. Duminica este o sărbătoare în sensul strict al cuvântului. Este o sărbătoare! Mai cu seamă Utrenia zilei de duminică este slujbă de Înviere, când în centrul ei domnește Evanghelia Utreniei, care, potrivit canonului, este una a Învierii. În orice caz, această zi a Învierii este o zi mare.

³⁷⁶ *Matei 24, 36; Fapte 1, 7.*

³⁷⁷ Cf. Cuviosul PETRU DAMASCHIN, *Arătare despre cunoștința cu nume mincinos*: „Iar în harul cel nou, ziua aceasta sfântă și aleasă zi (*Leviticul 23, 35-36*) se numește duminică (zi domnească, zi de căpetenie) (*Apocalipsa 1, 10*), pentru că în ea s-au făcut lucrurile cele mai de căpetenie și cele domnești: bunăvestirea, nașterea Domnului, învierea Lui și în ea va fi și învierea morților cea de obște (*Luca 24, 1-2*). Căci în ea s-a făcut lumina sensibilă de către Dumnezeu (*Facerea 1, 2*), zice Ioan Damaschin, și iarăși, în ea va avea să fie venirea Domnului, ca să rămână în veacuri nesfârșite ziua aceasta, una și a opta, ca fiind în afară de aceste șapte veacuri, care au zile și nopți”, *Filocalia*, vol. 5., trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1976, pp. 169-170.

Epistola lui Barnaba, în capitolul al XV-lea, ne spune următoarele: „Pentru aceasta și prăznuim cu veselie ziua a opta, și în care Iisus a înviat din morți și, arătându-Se S-a înălțat la ceruri.”³⁷⁸ Ați văzut? Zice *ziua a opta!*

Dar și cartea numită *Didahia Apostolilor*, în capitolul-paragraful al XIV-lea, ne spune următoarele: „Iar în duminica Domnului adunându-vă să frângeți pâinea”³⁷⁹, adică să săvârșiți Taina Dumnezeieștii Euharistii, faceți Dumnezeiasca Liturghie, în ziua duminicii.”

Desigur, aici s-ar putea ca cineva să spună că acea concepție care există la unii creștini ca „să nu vă împărtășiți duminica, pentru că nu puteți să postiți sâmbăta” – întrucât sâmbăta este oprit să ținem post de untdelemn – este greșită. Vedeți absurdul situației?

De multe ori am spus acest lucru și am să spun încă o dată, pentru că aceste poziții sunt eretice. Și sunt eretice pentru că aceia care le susțin persistă în greșeală, în ciuda dovedirii care li se face. Iar aceste lucruri sunt spuse între creștinii ortodocși! „Nu – zic ei –, nu trebuie să ne împărtășim duminica, pentru că înainte trebuie să postim. Dar cum să postim sâmbăta, de vreme ce există un canon al unui Sinod care oprește postul în ziua sâmbetei?”...

Vedeți, iubiții mei? Lucruri absurde..., de-a dreptul absurde! De dragul postului, în acest înțeles, în această accepțiune îngustă, am desființat duminica ca zi a Domnului, ziua prin excelență în care ne vom împărtăși și vom primi Trupul și Sângele lui Hristos! Ați văzut ce zice aici cartea *Didahia Apostolilor*? „Iar în duminica Domnului adunându-vă să frângeți pâinea”, adică săvârșiți Dumnezeiasca Liturghie³⁸⁰.

³⁷⁸ *Epistola lui Barnaba*, PG 2, 772BC.

³⁷⁹ *Didahia Apostolilor*, EPE, vol. 1, cap. XIV, Tesalonic, 1993, p. 26.

³⁸⁰ Postul (după cum spune vrednicul de pomenire profesor I.M. FOUNTOULIS în *Răspunsuri la probleme liturgice*, vol. 1, cap. 6, Ed. Apostoliki Diakonia, Athena, 1991) nu constituie premisă pentru Dumnezeiasca Împărtășanie. Dumnezeiasca Li-

Dar cine se va împărtăși? Doar preotul?... „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!”³⁸¹, veniți, apropiați-vă! Nu este numai pentru preot, iubii mei, Dumnezeiasca Liturghie; este și pentru poporul lui Dumnezeu, între care și preotul se va împărtăși cu Trupul și Sângele lui Hristos.

Prin urmare, duminica, care este ziua de pomenire a Învierii și de prăznuire a Bisericii noastre, a fost consacrată ca o zi de odihnă, de bucurie, de cult dumnezeiesc, dar și de lucrare a binelui.

Și continuă Sfântul Evanghelist Ioan și grăiește: „Fost-am în duh în ziua domnească (duminica) și am auzit glas dinapoia mea, mare ca de trâmbiță.”³⁸² Așadar, am auzit în spatele meu vorbind un glas, ca și cum ar ieși dintr-o trâmbiță, din cornul unei trâmbițe.

„Am auzit glas dinapoia mea” arată un eveniment neașteptat. Este cunoscut faptul că, atunci când cineva vine spre noi și este în spațiul nostru vizual, nu este pentru noi ceva neașteptat, pentru că îl vedem, vine; însă atunci când este în spatele nostru, fără să-l fi văzut, și ne atinge la un moment dat pe umăr, atunci pentru noi este un fapt neașteptat. Drept pentru care înseamnă că această apariție a fost una neașteptată, a fost deodată.

turghie se săvârșea seara la cinele de obște, la „agape”, după ce mai înainte toți participaseră la mesele de obște. Tocmai pentru că reluau Cina Domnului, unde se instituise Taina „după ce au cinat”, în foișorul din Sfântul Sion. Apoi din motive de evlavie, Dumnezeiasca Liturghie a fost separată de cinele de obște, și se săvârșea dimineața. Atunci, încet-încet, a început să se înfățișeze și cutuma renunțării la orice fel de hrană de la miezul nopții și până la momentul împărtășaniei. Însă, obiceiul celor trei zile (*triimeron*), dacă este ținut în mod scolastic, nu va da din păcate niciodată posibilitatea credincioșilor de a se împărtăși în ziua de duminică (în afara Duminicii Sfințelor Paști), din moment ce canoanele interzic postul în ziua sâmbetei (canoanele Sfinților Apostoli 66, Quinisext, 55). Însă, în acest fel este contestat caracterul pascal al duminicii și credincioșii rămân departe de Cina Domnească în timpul adunării din ziua de duminică (Arhim. Serafim KOUTSA, *Postul Bisericii*, Athena, 1999, pp. 120-121). Vezi și Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Împotriva iudeilor*, Cuvântul al III-lea, *EPLE* 34, pp. 176 și 180, și *I Corinteni* 11, 26.

³⁸¹ Vezi: *Liturghierul pastoral, Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur*.

³⁸² *Apocalipsa* 1, 10.

Mai spune în continuare că glasul a fost mare, „ca un glas de trâmbiță”, puternic, tunător. În altă parte, pentru o altă împrejurare, ne va spune „ca vuiet de ape multe”³⁸³. Dacă s-a întâmplat să ajungeți vreodată într-un loc unde este o cascadă, iar apa cade cu năvală de undeva de foarte sus, ați văzut ce zgomot se produce? Este asemănat glasul lui Dumnezeu cu ape multe care cad de la mare înălțime.

Dar un asemenea glas va răsună, și se vor deschide mormintele și se vor scula cei morți. Va trâmbița, zice Apostolul Pavel, în a sa *Epistolă către Tesaloniceni*, „va trâmbița și cei morți vor învia”³⁸⁴. Tainice lucruri...! Va trâmbița! Și cine va trâmbița? Îngerul. Ce va trâmbița? Porunca lui Dumnezeu.

În general, glasul trâmbiței este totdeauna glasul lui Dumnezeu. Vă amintiți de descoperirea de pe Sinai, cum a vorbit Dumnezeu? Ca un glas de trâmbiță, ca un glas de tunet. Iar poporul tremura la auzul unui asemenea glas³⁸⁵.

Și ce a auzit Sfântul Ioan Evanghelistul? Ce i-a grăit glasul? „Ceea ce vezi scrie în carte și trimite celor șapte Biserici.”³⁸⁶

Să mi se îngăduie aici să întreb: Așadar, cum va fi trimisă o carte la șapte Biserici? Ar fi trebuit să avem șapte copii. Oare nu ar fi trebuit? Atunci când aceste Biserici se află la o anumită distanță între ele, oare nu ar fi trebuit să avem șapte copii ale cărții? Concluzia: Cuvântul lui Dumnezeu poate să fie tipărit și să fie distribuit; poate să fie tipărit și împărțit. Ați înțeles cum stau lucrurile? Nu este cu puțință să existe numai o singură carte și din aceasta să ascultăm toți.

Mai demult, însă, așa se făcea; exista o singură carte și trebuia să mergem toți să ascultăm din aceasta. Nu avea nimeni în casa lui vreo copie a cuvântului lui Dumnezeu (a Scripturii). În epoca Vechiului Testament nu existau copii ale Scripturii în casele

³⁸³ *Apocalipsa* 1, 15.

³⁸⁴ *Cf. I Tesaloniceni* 4, 16; *I Corinteni* 15, 52.

³⁸⁵ *Cf. Ieșirea* 19, 16; 20, 18; *Apocalipsa* 6, 1; 14, 2 ș.a.

³⁸⁶ *Apocalipsa* 1, 11.

oamenilor; evreii mergeau la sinagogă ca să asculte cuvântul lui Dumnezeu. Aici însă zice: „Scrie în carte și trimite-o celor șapte Biserici”; adică scrie șapte copii și trimite-le. Aceasta înseamnă că faptul de a se tipări cuvântul lui Dumnezeu și de a fi împărțit și în ultimul colț al lumii este voia lui Dumnezeu. Iar acest verset: „Ceea ce vezi scrie în carte și trimite celor șapte Biserici”, este ca și cum ar spune: „Tipărește cărțile, tipărește cuvântul lui Dumnezeu, tipărește Sfânta Scriptură și trimite-le peste tot; trimite manuscrisul tipărit cu cuvântul Meu până la marginile pământului”³⁸⁷!

Aici veți vedea, precum și în continuare, că alternează *a vedea* cu *a auzi*. Zice Sfântul Ioan Evanghelistul: *Am auzit...*, *am auzit glas*; „Scrie ceea ce vezi”; dar și mai jos: „*am văzut...*”, „*am auzit...*”! Așadar, avem într-un oarecare fel, stimularea celor două simțuri, al văzului și al auzului. Astfel, acestea două, auzul și văzul, alternează.

Zice Sfântul Andrei al Cezareei: „Acesta este auzul și văzul duhovnicesc”³⁸⁸, adică același lucru este; fie că vorbim despre vederea duhovnicească, fie că vorbim despre auzul duhovnicesc, este același lucru. Vederea și auzul arată dinamismul imaginilor apocaliptice. Atunci când îi spunem cuiva „am văzut cu ochii mei” sau „am auzit cu urechile mele”, aceasta arată dinamismul acestor elemente, al imaginilor, al temelor care sunt descoperite, care sunt revelate. Prin urmare, Sfântul Ioan Evanghelistul, pentru tot ceea ce va scrie, va fi martor ocular și martor care a auzit cu propriile urechi.

„Scrie în carte.” Trebuia, potrivit dumnezeieștii porunci, ca tot ceea ce va vedea să consemneze în carte. Însă, dacă acele lucruri trebuiau să fie consemnate, atunci aceasta presupune și cititori. Prin urmare, este poruncă dumnezeiască nu numai tipări-

³⁸⁷ Vezi și *Fapte* 1, 8; 13, 7.

³⁸⁸ Sfântul ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 228C.

rea cărții și distribuirea ei până la marginile lumii, ci și citirea ei, adică studierea ei!

Iubiții mei, să studiem cuvântul lui Dumnezeu! Ziua și noaptea să-l studiem³⁸⁹!

Însă, cu privire la această expresie, „scrie în carte”, vă rog să-mi îngăduiți să spunem câteva gânduri, ca să încheiem și lecția noastră de astăzi.

Oare, din acea carte veche pe care a scris-o Sfântul Ioan Evangelistul, s-a păstrat ceva? Desigur, cele șapte copii ale cărții nu au fost scrise de Sfântul Ioan. Potrivit Tradiției, scribul lui a fost Prohor, unul dintre cei șapte diaconi³⁹⁰. De aceea, în icoanele *Apocalipsei* îl vedem pe Sfântul Ioan primind *Apocalipsa* într-o peșteră, iar lângă el aflându-se Prohor care scrie după dictarea Sfântului Ioan. Așadar, nu Sfântul Ioan este copiatorul, ci Prohor. Prin urmare, acea primă carte, aceea așa cum a fost scrisă acolo, oare s-a păstrat? Nu știu dacă vreodată v-ați gândit, oare mai există acea carte care a fost scrisă de Sfântul Ioan Evangelistul? Nu cumva se află acolo în Patmos sau în vreo bibliotecă din Sfântul Munte, unde au mulți codice și cărți foarte vechi, nu cumva există acolo cartea *Apocalipsei*?

Iubiții mei, nu s-a păstrat nici o bucată de pergament sau de „hârtie”! („Hârtie” numim materia pe care s-a scris; nu așa cum o cunoaștem astăzi, ci pur și simplu materie pe care să se scrie; era o caracterizare generală a materialului pe care se scria.) Așadar, nu există nici măcar o bucățică din hârtia sau pergamentul din care a fost făcută prima carte a *Apocalipsei* care a fost scri-

³⁸⁹ Cf. *I Timotei* 4, 13; *II Timotei* 2, 15; *Coloseni* 3, 16; *I Timotei* 4, 15 ș.a.

³⁹⁰ Nu avem multe informații scrise despre Sfântul Prohor. Singura menționare a numelui său este făcută în *Fapte* 6, 1-7, ca fiind unul dintre cei șapte diaconi, pe care i-au hirotonit apostolii. Mai multe informații aflăm din cartea apocrifă *Faptele sau călătoriile Sfântului Ioan Evangelistul, scrisă de ucenicul său Prohor*. În acord cu această scriere, Prohor este înfățișat ca ucenic și însoțitor al Sfântului Ioan Evangelistul în Asia Mică, în Efes și în Patmos. Se menționează, de asemenea, în ea faptul că în timpul viziunii *Apocalipsei* Prohor era de față și consemna tot ceea ce-i dicta Sfântul Ioan Evangelistul.

să, cartea inițială a *Apocalipsei*! Dacă doriți să știți, nu mai există nimic nici din Evanghelii! Nici din epistolele Apostolului Pavel sau ale Apostolului Petru! Nu există nimic din Noul Testament, nici măcar o bucățică!

Însă acest lucru nu are importanță. Același lucru se întâmplă și cu virtutea milosteniei. Îi dăruim cuiva o cană cu apă sau o farfurie cu mâncare, iar această faptă în sine nu rezistă în fața veșniciei; acel căruia i-am dat o cană cu apă sau o farfurie cu mâncare va înseta iarăși sau va flămânzi iarăși. Și, totuși, Domnul a zis: „Iar oricine vă va da să beți un pahar de apă, în numele Meu, fiindcă sunteți ai lui Hristos, adevărat zic vouă că nu-și va pierde plata sa. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau.”³⁹¹ Această faptă, în calitate de duh, în calitate de lucrare, va rămâne în veșnicie ca virtute, pentru că s-a legat cu voia lui Dumnezeu. Virtutea va rămâne; nu lucrul material, purtătorul. Același lucru se întâmplă și aici, iubirii mei; nu are însemnătate faptul că nu s-a păstrat purtătorul material.

Cu adevărat, cât de mult nu ne-ar fi emoționat sau cât de mult i-ar fi emoționat pe arheologi și pe cei ce studiază textele și cărțile vechi, dacă ar fi avut vreo filă din manuscrisul Sfântului Ioan Evanghelistul sau dintr-unul al Sfântului Apostol Pavel... Cât de mult ar fi emoționat!... Însă nu are importanță; importanță are faptul că cuvântul lui Dumnezeu nu este încătușat de materie. Avem cuvântul lui Dumnezeu! În milioane de copii îl avem!

Dar cu privire la acest aspect aș dori să vă mai spun ceva. Multe lucruri în viața noastră le facem ca să reziste în veșnicie. Zidim o casă, zidim o biserică, cumpărăm ceva... Zicem: „Ia o haină din materialul ăsta! Ține o viață, este veșnică!” Auziți: „este veșnică”! Este o ispită să dorim să facem ceva care să rămână în veșnicie; să zidim o mănăstire și să rămână până se termină

³⁹¹ Marcu 9, 41; Matei 10, 42; 25, 35.

istoria! Să zidim o biserică, Sfântul Ahile, și să rămână până se sfârșește istoria! Desigur, într-o rugăciune, atunci când sfințim biserica nou-zidită, zicem: „Doamne, să rămână până la sfârșitul veacului această biserică!”³⁹²

Dumnezeu, însă, nu este legat de purtătorii materiali – v-am spus că este și o ispită. Să se și surpe! Noi, desigur, avem datoria să zidim, să slujim un anumit moment istoric, epoca noastră, generația noastră; generația următoare să zidească și aceea, să construiască și ea. Un singur lucru să cunoașteți: duhul nu se leagă, nu se încătușează. Duhul este acela pe care trebuie să-l păstrăm. Purtătorii? Oh, purtătorii..., nu au importanță. Desigur, de multe ori, din motive sentimentale, ne interesăm și de acești purtători; însă, oricum am lua-o și oricum am spune, iubii mei, chestiunea este că, în ultimă analiză, nu ne interesează.

Cu adevărat, din vechea lume ascetică din Egipt și din Orient, din Siria, din Palestina și altele, s-a păstrat ceva? Într-adevăr, unde sunt colibele nevoitorilor pustnici; unde se află ceea ce ei au construit? Unde sunt schiturile lor? Nu mai există. Nu mai există nimic! Duhul ascetic, însă, există în spațiul Bisericii. În consecință, să nu rămânem la purtătorii materiali, ca și cum ar fi totul; să rămânem la duh!

Iar noi aici avem *Apocalipsa* (Descoperirea, Revelația) lui Dumnezeu. Nu are însemnătate dacă această carte pe care o ținem în mâinile noastre este prima sau a milioana; însemnătate are faptul că avem *Apocalipsa* lui Dumnezeu, aceea care ne va spune mesajul lui Dumnezeu, ca să ne mântuim.

Larisa, 30 noiembrie 1980

³⁹² *Micul Evhologhion*, Ed, Apostoliki Diakonia, Athena, 1984, p. 340: „Ție Îți aducem și noi astăzi biserica aceasta a slavei Tale întemeind-o, Doamne, și mijlocim și Te rugăm, întărește-o și să o împuțernicești pe acesta în veacul veacului”.

CATEHEZA A OPTA

(Apocalipsa 1, 11-19)

Vedenia celor șapte sfeșnice, a celor șapte stele.

Și a Celui ce pășește în mijlocul sfeșnicelor

„Ceea ce vezi scrie în carte și trimite celor șapte Biserici: la Efes, și la Smirna, și la Pergam, și la Tiatira, și la Sardes, și la Filadelfia, și la Laodiceea.”³⁹³

Toate acestea pe care le vei vedea și le vei auzi scrie-le în carte și trimite-o celor șapte Biserici, care se află la Efes, la Smirna, la Pergam, la Tiatira, la Sardes, la Filadelfia și la Laodiceea, grăiește Domnul către Ioan Evanghelistul, Iisus Hristos Care i S-a arătat aceleia.

Aceste Biserici au fost șapte Biserici istorice din Asia Mică, ale așa-numitei Asii Proconsulare (Antipatice). Firește, acestea nu au fost singurele, nici nu au fost cele mai mari dintre cele ce au fost întemeiate de către apostoli, precum Biserica Ierusalimului, sau a Antiohiei, sau a Romei, sau a Corintului³⁹⁴. La început aceste Biserici menționate, din Asia Mică, se aflau în orizontul vizual al Sfântului Evanghelist Ioan – care își avea ca reședință Efesul, însă fusese exilat în Patmos, care se afla aproximativ față-n-față

³⁹³ *Apocalipsa* 1, 11.

³⁹⁴ Faptul că au fost alese aceste Biserici și nu altele mai vestite arată aceeași valabilitate și aceeași demnitate a tuturor Bisericilor, independent de mărimea, de numele, de geografia, de istoricitatea sau de renumele fiecăreia dintre acestea. Însă tocmai acest lucru respinge opinia eretică a ereziarhului papă cu privire la autoritatea Bisericii Romei, ca fiind cea mai veche, asupra celorlalte Biserici, din Apus și din Răsărit, dar și a primatului său, în calitate de cap văzut al Bisericii și delegat al lui Hristos pe pământ, după cum susține că este.

cu Efesul – și care aceste șapte Biserici se aflau sub supravegherea duhovnicească a Sfântului Ioan Evanghelistul.

Însă aceste șapte Biserici istorice, așa cum vom vedea în continuare, constituie doar laturi (pliuri) ale Bisericii celei una, sfinte, universale (sobornicești) și apostolice, și nu se epuizează la Bisericile locale din toată lumea, ci trasează, schițează parcursul istoric, din toate veacurile, al Bisericii celei una.

Și continuăm: „Și acolo m-am întors să văd glasul care vorbea cu mine”³⁹⁵, consemnează Sfântul Ioan Evanghelistul.

Prin urmare glasul era în partea din spate. De vreme ce s-a întors să privească înapoi, înseamnă că glasul era în partea din spate. Nu se afla în fața lui acela care vorbea, ci în spate. Însă faptul că s-a întors în partea din spate, acesta are însemnătate, pentru că, întorcându-se, va vedea toată acea imagine a celui care vorbea, care cu adevărat l-a înfricoșat foarte tare.

Face o deosebită impresie faptul că Sfântul Ioan Evanghelistul zice „m-am întors să văd glasul”. Acest „să văd” îl înlocuiește aici pe „să aud”. În loc să scrie „m-am întors să aud glasul”, scrie „m-am întors să văd glasul”. Iar aceasta întrucât se referă la persoana aceea căreia i se aude glasul.

Această expresie, „m-am întors să văd glasul”, ne amintește de israeliți în pustie, acea întâmplare despre care Moisi notează: „Și tot poporul vedea glasul și luminile și sunetul trâmbiței și muntele fumegând.”³⁹⁶ Așadar, tot poporul vedea muntele cum fumegă, vedea glasul trâmbiței, vedea și glasul lui Dumnezeu.

Ați văzut vreodată glasul? Putem să vedem glasul?... Însă acest lucru arată vioiciunea vedeniei, unde între glas și persoană, auz și văz, se produce o confuzie. Și, întrucât predomină vederea în calitate de simț, atunci în mod sigur glasul se vede, devine vizibil și glasul. Așadar, este un mod de exprimare care înviorează foarte mult imaginea.

³⁹⁵ *Apocalipsa* 1, 12.

³⁹⁶ *Ieșirea* 20, 18.

Iar Ioan, atunci când s-a întors ca să vadă glasul care grăia în spatele lui, a zis: „Și, întorcându-mă, am văzut șapte sfeșnice de aur.”³⁹⁷ Cu adevărat, cum ar putea el să descrie aici această imagine mai presus de lume!...

Atunci când spune „sfeșnice”, cel puțin să ne ajutăm de iconografie, se înțelege suporturi (picioare) înalte pentru lumânare, care sunt plasate într-o asemenea aranjare, încât să-i îngăduie celui care vorbește să pășească printre aceste șapte picioare pentru lumânare care sunt numite „sfeșnice”. Așadar, erau picioare înalte pentru lumânări, sfeșnice, și acolo sus erau fixate șapte lumânări care erau aprinse. Motivul pentru care sunt astfel aranjate aceste *șapte sfeșnice* și, mai cu seamă, potrivit unui mod foarte frumos, îl vom vedea mai jos, când are să ni-l descrie Sfântul Ioan Evanghelistul.

Aceste șapte „sfeșnice de aur” pe care le-a văzut Sfântul Ioan ne amintesc de *sfeșnicul cu șapte brațe (cu șapte lumini)*, care exista în templul lui Solomon, în templul lui Dumnezeu, și care era deja simbolul templului lui Dumnezeu³⁹⁸.

Încă, acestea mai amintesc și de Dumnezeu Însuși sau de „cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu”, la care deja ne-am referit, și care nu sunt decât multitudinea harismelor și a darurilor și a lucrărilor Sfântului Duh, adică ale lui Dumnezeu³⁹⁹.

Mai amintesc, dacă vreți, faptul că Dumnezeu este „Cel ce locuiește întru lumina cea neapropiată”⁴⁰⁰, potrivit expresiei Apostolului Pavel, adică este Acela Care locuiește în lumină, însă într-o lumină neapropiată, de neajuns.

³⁹⁷ *Apocalipsa* 1, 12.

³⁹⁸ *Sfeșnicul cu șapte brațe* (în evreiește *menora* מְנוֹרָה) a fost obiectul de luminat cu șapte candelă sau lumânări care ardea la început în *sfânta* din *cortul mărturie* în pustie, iar în continuare, în templul lui Solomon. Mai târziu a devenit simbolul israeliților și al religiei iudaice, în vreme ce astăzi a ajuns și unul dintre simbolurile statului Israel, împreună cu steaua cu șase colțuri a lui David. Cf. *Ieșirea* 30, 26; 38, 13; 40, 22 ș.a.

³⁹⁹ Cf. *Cateheza a patra* a volumului de față; *Apocalipsa* 1, 4; 3, 1; 4, 5; 5, 6.

⁴⁰⁰ *I Timotei* 6, 16.

Să lămurim faptul că *sfeșnicul cu șapte lumini* din templul lui Solomon a fost unul. Era o tijă centrală cu tije parțiale, la dreapta și la stânga, și cele șapte puncte de lumină ale lor, care ardeau cu untdelemn, iar sfeșnicul era ajustat cu brațe deasupra lui. Aici însă, în *Apocalipsă*, avem cele *șapte sfeșnice* deosebite, nu în forma *sfeșnicului cu șapte brațe*, care simbolizează cele șapte Biserici din Asia Mică sau întreaga Biserică.

Consemnez și vă amintesc faptul că atunci Asia Mică nu avea doar șapte Biserici; avea multe. În mod cert, atunci când zicem Biserici nu înțelegem lăcașe de cult, ci regiuni, jurisdicția bisericească, pe care o avea episcopul; așa cum am spune acum „Biserica Larisei” sau „Biserica Tesalonicului”. În acest sens trebuie să înțelegem „Biserică”; adică regiune metropolitană, așa cum am spune printr-o expresie contemporană. Așadar, nu erau doar șapte; însă aici numărul *șapte*, prin sacralitatea lui, vine să redea plinătatea Bisericii celei una, sfinte, universale (sobornicești) și apostolice. În același timp însă, așa cum v-am spus, aceste șapte Biserici denumesc și Biserici istorice; adică nu sunt închipuite, ci reale.

Desigur, prorociile care vor fi vestite pentru aceste șapte Biserici se referă la fiecare într-un mod istoric, și în același timp descoperă ce anume se prorocște pentru întreaga Biserică în cadrul istoriei. Acesta este faptul uimitor, pe care îl întâlnim în aproape toate prorociile Vechiului și Noului Testament, anume cum prorociile, în vreme ce sunt adresate negreșit unei lumi istorice, unui cadru istoric al prezentului sau al viitorului imediat, în același timp depășesc această lume istorică și merg în profunzimea istoriei, ca să vorbească despre orice fapt general sau chiar și despre ceva concret, în funcție de cum slujește prorocia, fiind eshatologică sau nu⁴⁰¹.

Prin urmare, cele „șapte sfeșnice de aur”, după cum am spus, sunt cele șapte Biserici din Asia Mică sau una și singura Biserică.

⁴⁰¹ Cf. *Apocalipsa* 1, 19.

„Și în mijlocul celor șapte sfeșnice pe Cineva asemenea Fiului Omului.”⁴⁰² M-am uitat, și am văzut pe Cineva care era asemenea unui om, asemenea Fiului Omului. „Fiu al omului” vrea să însemne om⁴⁰³. Însă, atunci când spune „asemenea”, înțelege că seamănă cu un om; în consecință, era ceva despre care Sfântul Evanghelist nu ar putea să spună cu siguranță că era pur și simplu om. Era om; dar..., acest „om” avea ceva mai presus de fire.

Unde L-a văzut? „În mijlocul celor șapte sfeșnice”, între ele. Iar mai jos ne va spune că pășește printre sfeșnice⁴⁰⁴. Așadar, cum erau dispuse „sfeșnicele”? Era, după cum v-am spus, o asemenea aranjare, încât „cel ce umblă în mijlocul celor șapte sfeșnice” să se poată mișca într-un mod dinamic printre ele, iar nu să rămână static, adică să stea pe loc.

Aici avem imaginea lui Mesia ca „fiu al omului” – de aceea zice „asemenea fiului omului” – care a fost preluată din cartea prorocului Daniil⁴⁰⁵, și aceasta pe de-o parte pentru realizarea prorociei lui Daniil, iar pe de alta pentru identitatea Persoanei lui Mesia.

Evangelhiile Îl înfățișează deja pe Mesia ca om, sută la sută om. Ne va spune în chip limpede Sfântul Ioan Evanghelistul că: „Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit întru noi.”⁴⁰⁶ Cuvântul S-a făcut om. Și mai cu seamă nu zice om, ci zice „trup”⁴⁰⁷. Nu este acum momentul să vă spun de ce anume, decât numai Sfântul Evanghelist Ioan vrea să sublinieze în mod special firea omenească-

⁴⁰² *Apocalipsa* 1, 13.

⁴⁰³ Această expresie – „fiul omului” (*ben adam* în ebraică sau *bar nashi* în aramaică) – este un ebraism și este larg folosită atât în Vechiul, cât și în Noul Testament, fie arătând firea („Fiul lui Dumnezeu”, adică Dumnezeu, „fiul omului”, adică om, „fiul celei de sub jug”, adică cel de sub jug, mînzul (animal de povară etc.), fie genealogia („fiul lui David”, adică urmaș al lui David). Această expresie a folosit-o și Domnul Însuși ori de câte ori a vorbit despre Sine.

⁴⁰⁴ *Apocalipsa* 2, 1.

⁴⁰⁵ Cf. *Daniil* 7, 13.

⁴⁰⁶ *Ioan* 1, 14. Cf. *Leviticul* 26, 11; *Ioil* 3, 21; *Zaharia* 2, 10; *Isaia* 7, 14; 40, 5; 60, 1-3; *Iezechiel* 37, 27; *Baruh* 3, 37 ș.a.

⁴⁰⁷ Termenul original este și mai concret, *σὰρξ*, adică „carne” (*n. tr.*).

că a lui Hristos. În același timp însă, același evanghelist accentuează și firea Lui dumnezeiască, și zice că Iisus este Cuvântul (Logosul), Care „era la Dumnezeu”, El era totdeauna la Tatăl, adică totdeauna există, și că principiul, începutul existențelor se află în Fiul, dar și faptul că Fiul exista atunci când s-a făcut începutul creației, văzute și nevăzute⁴⁰⁸.

Acum, de vreme ce Îl arată pe Iisus în cadrul nemărginirii și al veșniciei, accentuând faptul că este Însuși Dumnezeu-Cuvântul, Care este de aceeași ființă cu Tatăl, în același timp va arăta și firea Lui omenească. Însă, ca să nu se încurce cititorul și să spună că firea omenească a lui Iisus poate să fi fost una aparentă, să fie nu știu cum, ca ceva așa cum scrie Sfântul Evanghelist Ioan aici „asemenea Fiului Omului”, și să nu se considere că există doar o simplă imagine, o închipuire, ceva anume; ce grăiește aici Sfântul Ioan? „Cuvântul trup S-a făcut”⁴⁰⁹, Cuvântul S-a făcut *carne*! Și nu spune „trup”, nu zice „om”, ci „carne”⁴¹⁰... ca să arate înomeneirea reală a lui Dumnezeu-Cuvântul.

Astfel, deși în Evanghelii Îl avem pe omul real Iisus – Care a mâncat, a băut, a umblat, a vorbit, a dormit, a obosit, a însetat, a suferit, a fost răstignit, Și-a vărsat sângele Său, adică sută la sută om –, acum, în cartea *Apocalipsei* este proslăvit, este afirmat Cuvântul Cel Ce S-a făcut om, însă ca fiind mai presus de timp și de istorie, și mai cu seamă biruitor al istoriei. Din acest motiv, Hristos, întrucât este pe de-o parte om, însă în același timp este și Dumnezeu, printr-un cuvânt am spune că este Dumnezeu-om (*Theantropos*).

⁴⁰⁸ Cf. Ioan 1, 1-3. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, Suta I (*Capete gnostice* I, 1, 10; PG 90, 1085, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae, *Filocalia*, vol. 2, Ed. IBMO, București, 2008, p. 159): „Începutul (principiul), mijlocul și sfârșitul existențelor este Dumnezeu ca Cel Ce le face, dar nu ca Cel Ce le pătește; în același fel este El și celelalte, prin câte Îl numim. Este început, ca Făcător; mijloc, ca Proniator, și sfârșit ca Cel Ce le circumscrie. Căci «din El, zice, și prin El și spre El sunt toate»”.

⁴⁰⁹ Ioan 1, 14.

⁴¹⁰ Așa cum am subliniat și mai sus, termenul folosit de Sfântul Ioan Evanghelistul la Ioan 1, 14 este *σάρξ*, adică „carne”. În limba română am tradus prin „trup”, doar ca echivalență semantică (*n. tr.*).

Prin urmare, persoana dumnezeiesc-omenească (*theantropică*) se vede din amândouă perspectivele. Aici, pe pământ, se vede doar firea omenească, nu și cea dumnezeiască; firea dumnezeiască este „tăinuită”, este ascunsă. Acea expresie „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând”⁴¹¹ – iar „rob”, în general este omul – nu înseamnă că „S-a deșertat” de slava Lui dumnezeiască, pentru că nu este cu puțință ca acest lucru să se întâmple vreodată, ci pur și simplu că slava dumnezeiască s-a „tăinuit” cu totul, s-a ascuns⁴¹².

Din această pricină, praznicul Nașterii lui Hristos (Crăciunul), pe care îl vom prăznui zilele acestea, nu este decât praznicul kenoziei (deșertării) Cuvântului. Vedeți, El nu Se arată cu nici un fel de slavă. Desigur, există puncte și semne care mărturisesc despre slava Lui dumnezeiască, așa cum sunt îngerii care cântă imne în cer, așa cum este steaua care-i conduce pe magi; cu toate acestea, Iisus este un prunc firesc, în totalitate firesc, care S-a născut dintr-o femeie, din Preasfânta Născătoare de Dumnezeu. așadar, slava dumnezeiască „se tănuiește” pe sine în viața Lui pământească.

Însă de atunci de când S-a răstignit și a înviat, nu „s-a mai tăinuit”, pentru că de-acum El este Iisus cel mai presus de istorie, este Acela Care S-a arătat pe drumul Damascului lui Pavel, și Pavel a orbit; și a crezut în El, și a devenit ceea ce a devenit, Marele Apostol Pavel⁴¹³! Iisus este acolo Cel mai presus de istorie. În acest fel Se arată acum și aici în *Apocalipsă*.

⁴¹¹ *Filipeni* 2, 7.

⁴¹² Diferiți eretici cu tendințe monofizite se întemeiază pe acest pasaj și spun că Hristos S-a deșertat pe Sine de existența Sa dumnezeiască, prin urmare pe pământ a fost doar ca om. Însă acest lucru este dovedit greșit chiar de Sfânta Scriptură, așa cum în chip foarte limpede ne dă mărturie tocmai despre contrariul acestui fapt: „Căci întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” și: „Căci în El a binevoit (Dumnezeu) să sălășluiască toată plinirea” (*Coloseni* 2, 9 și 1. 19). Hristos nu numai că nu a fost gol de Dumnezeirea Lui, ci în firea Lui omenească a locuit întreaga Dumnezeuire! Prin urmare, El S-a deșertat doar de slava Sa, nu de Dumnezeirea Sa.

⁴¹³ Cf. *Fapte* 9, 1-18; *II Corinteni* 11, 21-33; 12, 1-9 ș.a.

Sfântul Ioan Evanghelistul în mod sigur Îl cunoaște pe Iisus istoric, însă în același timp Îl cunoaște și pe Iisus cel mai presus de istorie. Din acest motiv, desigur, nici nu aleargă să cadă la pieptul Lui, precum atunci când I-a zis: „Doamne, cine este cel ce Te va vinde?”⁴¹⁴, nici nu menționează acea expresie „acela pe care-l iubea Iisus”⁴¹⁵, pe care atât de mult o îndrăgește în Evanghelia lui, mai cu seamă în mod repetat. Acum nu mai are acest curaj. Nici să se apropie de Iisus, precum atunci când împreună cu fratele său Iacov I-au spus: „Doamne..., cât de mult ne-am dori să stăm de-a stânga și de-a dreapta Ta!”..., punând-o, desigur, și pe mama lor mijlocitoare, ca să izbândească în acea cere^{re}⁴¹⁶ a lor. Ioan acum se va înspăimânta! Se va înspăimânta de ceea ce va vedea în fața lui!

Din acest motiv caracterizarea lui Mesia de către Sfântul Evanghelist Ioan drept „asemenea Fiului Omului”, se referă, așa cum v-am spus, la trupul Său omenesc îndumnezeit.

Iisus Hristos, Care deja este slăvit, Se mișcă printre Bisericile Sale, sau mai bine zis Se află în mijlocul Bisericii Sale; de aceea este printre „sfeșnicele de aur”

Aici vedem că Se arată Iisus, totdeauna mai presus de istorie, în cadrul Bisericii istorice. Fiți atenți: este *Biserica luptătoare*, așa cum îi spunem cu alte cuvinte, este Biserica istorică. Noi, în acest moment, suntem Biserica lui Hristos istorică, Biserica luptătoare. Așadar, Îl vedem pe Hristos într-o împreunare cu Biserica Lui.

Acum în ce fel vom înțelege această împreunare? Dacă ați fost atenți astăzi la pericopa din *Apostol*, din *Epistola către Coloseni*⁴¹⁷, ați auzit acolo că Apostolul Pavel se referă la Trupul lui Hristos, care este Biserica. Pentru că însăși Biserica este Trupul lui Hristos, care este Biserica, iar aceasta pentru că Hristos, ca

⁴¹⁴ *Ioan* 21, 20.

⁴¹⁵ *Ioan* 13, 23; 19, 27; 21, 7 și 20.

⁴¹⁶ *Matei* 20, 20-28.

⁴¹⁷ *Coloseni* 1, 24.

Dumnezeu și om, în consecință, ca Dumnezeu-om (*Theantropos*), locuiește în Biserică.

Zice Apostolul Pavel: „Căci noi suntem templu al Dumnezeului celui viu, precum Dumnezeu a zis că: «Voi locui în ei și voi umbla și voi fi Dumnezeul lor și ei vor fi poporul Meu».”⁴¹⁸ Expresia este din Vechiul Testament, dar apostolul o înnoiește în Noul Testament. Este uimitor, iubirii mei! „Voi sunteți templu al Dumnezeului celui viu, așa cum a grăit Dumnezeu, că voi locui întru ei și voi umbla între ei, și voi fi Dumnezeul lor, iar ei vor fi pentru Mine poporul Meu.”

Ați văzut? „Voi locui în ei și voi umbla”! Este foarte semnificativă această atitudine a lui Dumnezeu. Îl arată pe Dumnezeu Care este în mijlocul Bisericii Lui, într-un mod dinamic. Ați văzut, este a doua oară când spun aceasta, și am să spun iarăși și iarăși, ca să înțelegem că Dumnezeu este „Dumnezeu de aproape”⁴¹⁹, Dumnezeu este între noi, Dumnezeu pe toate le cunoaște, Dumnezeu nu este, într-un mod static, nemișcat⁴²⁰.

Încă, un al doilea motiv pentru care Hristos este înfățișat într-o împreunare cu Bisericile Lui este pentru că lumina existentă și viața din Biserică izvorăsc din Însuși Hristos, Care este izvorul luminii, este izvorul vieții, și Care continuu Se află împreună cu credincioșii Lui⁴²¹. Și L-am văzut pe Acela Căruia I-am văzut glasul, zice Sfântul Ioan Evanghelistul, „îmbrăcat în veșmânt lung până la picioare și încins până la sâni cu un brâu de aur”⁴²². L-am văzut îmbrăcat cu un hiton până la picioare, adică o haină lungă, care ajunge până jos la picioare, până la glezne, și era încins cu un brâu de aur, aici în față la piept, „până la sâni”; prin urmare, încins cu un brâu lat de aur.

⁴¹⁸ *II Corinteni* 6, 16. Cf. *Leviticul* 26, 11-12.

⁴¹⁹ *Ieremia* 23, 23.

⁴²⁰ *Vezi și Matei* 28, 20.

⁴²¹ Cf. *Ioan* 8, 12; *Apocalipsa* 22, 5; *Ioan* 6, 35; 12, 26; 14, 3; 17, 24; *Fapte* 3, 15; *II Timotei* 2, 12 ș.a.

⁴²² *Apocalipsa* 1, 13.

În acest pasaj, această ținută amintește de ținuta arhierască și împărătească din Vechiul Testament, iar prezența de-aici a lui Iisus în acest mod vrea să evidențieze autoritatea Sa arhierască, dar și pe cea împărătească⁴²³.

Această „haină până la picioare” înfățișează întreaga măreție a celui ce o poartă. Așa cum poate știți, totdeauna haina lungă dă o anumită măreție. Și, astfel, în ochii Sfântului Ioan Evanghelistul există într-un mod evident demnitatea arhierască și împărătească la Acela spre Care s-a întors să-I vadă glasul⁴²⁴.

„Și capul Lui și părul albe ca lâna albă, ca zăpada, și ochii Lui ca para focului.”⁴²⁵

Sfântul Ioan ia două imagini, părul alb și zăpada, ca să arate albul părului, al firelor de păr ale capului lui Hristos. Acest alb al firelor de păr ale capului înseamnă vechimea și veșnicia Lui.

Iar această vechime este comună cu a *Celui vechi de zile*, adică cu a Părintelui ceresc, pe Care ni-L descrie prorocul Daniil⁴²⁶. „Vechi de zile” înseamnă acela care este foarte vechi, este primul, și se arată ca bătrân. Din acest motiv și în icoanele noastre Dumnezeu-Tatăl este înfățișat ca un bătrân, cu părul alb. Această imagine este luată de la prorocul Daniil. Prin urmare, părul alb arată vechimea. Cu adevărat, aici vedem vechimea Fiului.

De ce este înfățișat Hristos cu părul alb? El este astfel înfățișat pentru a arăta faptul că Fiul și Tatăl sunt *Cei vechi de zile*, ceea ce arată egalitatea în cinste a Fiului cu Tatăl.

Unde sunt hiliaștii mai vechi, care se străduiesc să înțeleagă nașterea Fiului?... Se străduiesc... Ce să înțelegi, sărace om! Zi-

⁴²³ Cf. *Ieșirea* 28, 1-39. Cf. ARETHA AL CEZAREEI, *PG* 106, 517D: „...A văzut brăul de aur, pentru că preoții cei după lege aveau brăul dintr-o pânză brodată. Căci se cuvenea să fie arătată osebiră dintre robi și stăpân, adică dintre umbra legii și adevăr [arătat prin brăul de aur]”. Vezi și: *Isaia* 11, 5.

⁴²⁴ Sf. Irineu al Lyonului, precum și alți Părinți ai Bisericii, comentând acest pasaj, consemnează demnitatea arhierască și împărătească a lui Iisus Hristos (*Impotriva ereziilor*, 4.20.11).

⁴²⁵ *Apocalipsa* 1, 14.

⁴²⁶ *Daniil* 7, 22.

ce Sfântul Vasile cel Mare: „Ce să-ți spun despre nașterea Fiului, că Tatăl Îl naște pe Fiul?... Ce să-ți spun despre acest lucru?... Numai un singur lucru: anume că primim cuvântul, dar nu înțelegem nimic!”⁴²⁷

Și zic hiliaștii: „Cum este cu puțință ca Fiul să fie egal cu Tatăl, de vreme ce este Fiul?” Și ei zic acestea, în mod simplist, pentru că se străduiesc să înțeleagă noțiunea de naștere! Aceasta însă, iubii mei, constituie o taină. Iar dacă constituie o taină, atunci ce mai căutăm? Atunci în mod negreșit și Tatăl, și Fiul sunt *Cei vechi de zile* și, în consecință, Fiul, de vreme ce și El are vechime, precum Tatăl, și sunt înfățișați prin aceeași imagine – vom vorbi despre acestea și mai jos, pentru că mai avem și alte puncte care arată egalitate în cinste a Fiului cu Tatăl –, atunci Fiul este egal cu Tatăl și, prin urmare, Fiul este Yahve, Domnul. Da, este Domnul!

Dar ne face o deosebită impresie faptul că iconografia noastră ortodoxă, care pe toate acestea le întipărește foarte frumos, nu este una naturalistă, ci este dogmatică. Nu dorește să înfă-

⁴²⁷ „Când învățăm deci că Fiul este din ființa Tatălui, și anume că este născut, iar nu făcut, atunci nu trebuie să ne ducem cu gândul la niște înțelesuri trupești ale fenomenelor naturale. Căci ființa Tatălui nu a fost împărțită, așa încât de la Tatăl să treacă și să ajungă și la Fiul, și nici nu se naște printr-un fel de scurgere sau prin producere, așa cum se întâmplă cu pomii care rodesc, ci chipul nașterii dumnezeiești nu se poate explica și nici înțelege de cugetarea omenească.... Așadar, nici nu trebuie să tăgăduim nașterea dumnezeiască, dar când contemplăm pe Dumnezeu nu trebuie nici să ne întinăm cugetul cu înțelesuri trupești”. Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, Epistola 52, trad. de Pr. Constantin Cornițescu și Teodor Bodogae, *PSB* 12, Ed. IBMBOR, București, 1988, p. 218. „Sunt multe și diferite chipuri (typosuri) omenești la Dumnezeu și nu presupunem pentru aceasta că Dumnezeu este om, după cum, dacă auzim de (Persoană) Față, nu înțelegem ochi, urechi, mâini și picioare... Apoi, iarăși de vei auzi de pântecul la Dumnezeu, nu te speria, gândindu-te la ceva trupesc, ci înțelegând ceva duhovnicesc, vei culege ceva mai bun, descoperindu-ți-se luminat însăși nașterea lui Dumnezeu din el.... Deci, să nu te uimească pântecul la Dumnezeu, pentru că nici mână nu are sau cele spuse înainte! Așadar, nici nașterea la Dumnezeu să nu te uimească sau ceva din cele auzite! Iar dacă se teme cineva de vreo patimă la Dumnezeu când a născut, poate să se teamă și de mișcare când a zidit și de efort, de luare a materiei și de nevoia de instrumente. Căci acestea se întâlnesc la oamenii care creează” (*Impotriiva lui Eunomie*, Cartea a V-a, PG 29, 757C și 760A-B, traducere de Ierom. Lavrentie Carp, Ed. Crigarux, 2007, pp. 198-199).

țișeze persoanele Domnului, ale Născătoarei de Dumnezeu și ale sfinților într-un mod naturalist, adică într-un mod fizic, ci într-un mod antirealist, antinaturalist, într-un mod dogmatic.

Vedeți pe turla mănăstirii Dafni, pe Iisus Care are părul negru, dar față bătrânească. Însă în mod intenționat iconarul Îl înfățișează în acest fel aici pe Hristos, cu părul negru, dar cu față bătrânească, și mai cu seamă atât de bătrânească, încât probabil pentru o clipă ar părea chiar urâtă din perspectivă estetică, comparată cu o față pictată în mod naturalist. Însă cineva care poate să cunoască și să vadă și să se bucure, nu va rămâne nicio dată la varianta naturalistă; mai ales acela care are cunoștințe despre adevărata artă iconografică ajunge să „vomite” naturalismul! Cu toate acestea, este reprezentată o față care la prima vedere pare urâtă, ridată, bătrânească, și totuși să aibă părul negru. Ce dorește iconarul să arate aici, fie punând păr alb la o față tânără, fie o față bătrânească cu părul negru? Pur și simplu vrea să arate faptul că Fiul este Dumnezeu cel veșnic, însă cu o veșnică tinerețe!

Dumnezeu este numit *Cel vechi de zile*. Dumnezeu nu este bătrân, iubirii mei! Bătrânețea este însușirea oamenilor, care se află în timp și îmbătrânesc. Dumnezeu nu îmbătrânește! Și în acest fel este exprimată în chip minunat vechimea, așadar, veșnicia, iar în același timp tinerețea. Dumnezeu rămâne totdeauna același, neschimbat⁴²⁸!

„Și ochii Lui ca para focului.”⁴²⁹

Acum, cum am putea să ne închipuim „para focului”... Ați văzut flacăra care iese din aparatul de tăiat cu oxigen atunci când arde⁴³⁰? Oarecum așa ne putem închipui și ochii Lui care erau ca o „pară a focului”! Cu adevărat, ne-am înspăimânta dacă am vedea o asemenea făptură, despre care în mod justificat va spune

⁴²⁸ Cf. *Psalmii* 101, 26-28; *Isaia* 51, 6; *Evrei* 1, 10-12.

⁴²⁹ *Apocalipsa* 1, 14.

⁴³⁰ Autorul face referință aici la aparatele de tăiat metale, a căror flacăra poate atinge 3.500° C.

aici Sfântul Ioan Evanghelistul că era „asemenea unui om”. Era, desigur, om; dar ce om!...

De ce ochii Lui erau „ca para focului”?

Se spune în *Înțelepciunea lui Sirah*: „Ochii Domnului de zece mii de ori sunt mai luminoși decât soarele”⁴³¹, adică neînchipuit mai luminoși decât soarele fizic. Prin aceasta dorește să spună că Dumnezeu le vede pe toate și, prin urmare, I se atribuie atotcunoașterea. Dumnezeu cunoaște totul. Din acest motiv, i Se înfățișează Sfântului Ioan prin această imagine: ca să-i arate că El este Acela Care S-a făcut om, Acela Care este veșnicul Dumnezeu, Acela Care le vede pe toate. Ce lucruri vede? Acelea care sunt în *sfeșnicele* din față, vede tot ceea ce există în Biserica Lui. Le vede pe toate⁴³²!

Iubiții mei, ascultați un anumit lucru. Vom discuta și mai jos despre acestea iarăși, dar nu ne deranjează dacă vom face și acum o scurtă referință. De multe ori, noi credem că Dumnezeu nu vede ceea ce se întâmplă în Biserica Lui și, din nefericire, anumiți oameni vor crede că trebuie să alerge să salveze Biserica!...

Săracii oameni!... Nu veți salva voi Biserica; Biserica vă va salva pe voi! Știți ce înfricoșător lucru este acesta? Este o blasfemie de cel mai înalt grad să spunem: „Ce putem noi să facem ca să salvăm Biserica?” Să salvăm noi Biserica?!... Aceea care a dorit să salveze, în calitate de chivot al mântuirii, are ea însăși nevoie de salvare, de mântuire?... Atunci înseamnă că nu mântuiește, dacă există epoci când se poate ca ea însăși să aibă nevoie de mântuire. Ce să salvezi, ce să mântuiești tu, omule?!... Dacă tu lucrezi

⁴³¹ *Înțelepciunea lui Iisus Sirah* 23, 27.

⁴³² „Aceasta arată că Hristos este lumină, și așa Se numește pe Sine, zicând: «Eu sunt lumina și adevărul» (*Ioan* 8, 12)”, OECUMENIUS, *Tălcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 27. Cf. *Ioan* 1, 8-9; 8, 12; 9, 5; *Matei* 4, 16; *I Timotei* 6, 16; *I Ioan* 1, 5 ș.a. „Imaginea aceasta adusă în mod repetat în *Apocalipsă* (1, 14; 2, 18; 19, 12) are ecouri pe de-o parte și de la *Daniil* (10, 6), iar pe de alta este și specifică universului Răsăritului și mai cu seamă pentru noi este arătarea marelui geniu al gândirii ce a pătruns pretutindeni, iar în acest loc și a atotcunoașterii Judecătorului” (P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, Athena, 1950, p. 80).

pentru Biserică, pur și simplu te vei mântui pe tine însuși; nu Biserica; Biserica totdeauna mântuiește, salvează⁴³³.

Spun aceasta deoarece mulți sunt aceia care din când în când se organizează, chipurile, ca să salveze Biserica. Îi auzim pe unii și pe alții, spre pildă, că spun în acest moment: „Biserica Greciei este în pericol; ce putem să facem? Să luăm oameni, politicieni, acestea-acelea..., sau statul să aibă grijă să salveze Biserica!” Statul să salveze Biserica?!... Nu este de râs? E de tot râsul!

Dar să continuăm. Sfântul Andrei al Cezareei, care tâlcuiește *Apocalipsa*, zice ceva extrem de important: „și ochii Lui ca para focului; care pe cei sfinți îi luminează, iar pe cei nelegiuîți îi arde.”⁴³⁴ Este o tâlcuire foarte frumoasă a Sfântului Andrei, care seamănă foarte mult, aproape și la cuvinte, cu ceea ce spune Sfântul Vasile cel Mare în *Exaimeronul*⁴³⁵ său.

⁴³³ Fericitul stareț Epifanie Theodoropoulos, la observația unui fiu duhovnicesc de-al său că este de folos să existe oameni inteligenți în Biserică, pentru că aceasta are nevoie de ei, a răspuns: „Negreșit că este de folos să existe în Biserică oameni inteligenți și talentați; nu însă pentru că are nevoie de ei. Biserica nu are nevoie de nimeni; noi avem nevoie de ea, pentru că fără ea nu ne mântuim. Orice fel de calități am avea, în mod sigur trebuie să le folosim spre slava lui Hristos. Nu trebuie însă să accentuăm foarte mult contribuția noastră: «slugi netrebnice suntem» (Luca 17, 10). Biserica mântuiește; nu este cea mântuită, salvată”, în *Crâmpete de viață. Din viața și învățătura părintelui Epifanie Theodoropoulos*, Ed. Sf. Mănăstiri a Născătoarei de Dumnezeu cea plină de har, Troizina, 2010, p. 97.

⁴³⁴ ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 228D-229A.

⁴³⁵ „De aceea și pe noi un cuvânt ne învață în taină că atunci când vom da răspuns de faptele săvârșite în viață, natura focului se va împărți, pe de-o parte în lumină, spre desfătarea celor dreți, iar pe de altă parte în durere arzătoare, rânduită celor osândiți” (Sf. VASILE CEL MARE, *Omilii la Exaimeron*, VI, 3, traducere de pr. Dumitru Fecioru, PSB 17, Ed. IBMBOR, București, 1986, p. 134). „Sau nu știi că sabia de foc a fost așezată ca să păzească drumul pomului vieții, sabie înfricoșătoare și arzătoare pentru cei necredincioși, iar pentru cei credincioși prietenoasă și cu dulce strălucire? Stăpânul a făcut să se învărtă sabia aceea; când vede un credincios se dă la o parte; dar când vede pe unul nepecetluit prin Botez, tăișul sabiei îl întâmpină” („Omilia a XIII-a Îndemnătoare la Botez”, PSB 17, pp. 490-491). „Căci spune, «lumina lui Israil va fi foc». Și două lucrări/energii sunt în ceea ce privește focul, cea a luminării și cea a arderii, pe de-o parte cea dulce și veselitoare a focului va rămâne lui Israil, luminându-l și strălucind asupra lui; iar cea amară și preadureroasă, asupra celui mândru se va despărți, arzându-l pe acesta și durerii nemângăiate predându-l prin ardere” (Sf.

Așadar, el zice că această pară a focului, care iese din ochii lui Dumnezeu, este flacăra care pe cei sfinți îi luminează, iar pe cei nelegiuți, pe cei păcătoși, îi arde.

Cu adevărat, aceasta este slava dumnezeiască, energia/lucrarea dumnezeiască, despre care vorbește și Sfântul Vasile cel Mare, a cărei luminozitate ajunge pe de-o parte în Împărăția lui Dumnezeu, în lăcașul sfinților, și-i luminează și-i sfințește și le dă toate harismele, pentru că această slavă dumnezeiască este purtătoarea tuturor harismelor; în același timp însă această lucrare/energie dumnezeiască, slava dumnezeiască, ajunge și în iad, nu însă ca lumină, ci ca foc. Este aceeași lucrare dumnezeiască; ca lumină în Împărăția lui Dumnezeu, ca foc în iad. Acesta este și ceea ce a fost numit drept „foc întunecos”⁴³⁶.

Desigur, puteți să vă întrebați: „Cum ar putea să existe în iad foc și să fie întuneric?”

Da, este cu puțință, pentru că acest foc va fi lipsit de lumină. Așadar, această dumnezeiască lucrare/energie a focului nu va avea lumină, întrucât lumina va fi folosită doar în Împărăția lui Dumnezeu, fără însă să aibă și ardere; în vreme ce în iad va exista doar ardere, iar nu și luminozitate. Este foarte frumoasă această opinie a Sfântului Andrei al Cezareei, această tâlcuire a lui. Am să v-o repet: „Și ochii Lui ca para focului; care pe cei sfinți îi luminează, iar pe cei nelegiuți îi arde”!

Și continuăm: „Și picioarele Lui asemenea aramei arse în cuptor.”⁴³⁷ Iar picioarele Lui – ceea ce se putea vedea de la haina

VASILE CEL MARE, *Comentariu la cartea profetului Isaia*, PG 30, 544B). „Socotesc că focul pregătit spre pedeapsă diavolului și îngerilor lui se taie la glasul Domnului; și iată și pricina: în foc sunt două puteri: una care arde și una care luminează; puterea usturătoare și pedepsitoare a focului rămâne celor vrednici de ardere, iar puterea luminoasă a focului, prin strălucirea lui, este sortită celor fericiți. Glasul Domnului, deci, taie para focului și o desparte în așa fel încât focul pedepsei să fie neluminos, iar lumina odihnei să rămână nearzătoare” („Omilie la Psalmul 28”, în: *Omiliile la Psalmi*, V, 6, PSB 17, p. 231 și PG 29, 297C).

⁴³⁶ Cf. Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Varlaam și Ioasaf*, cp. XXIV, PG 96, 1100 A: „...sunt osândiți la focul gheenei cel nestins și întunecos...”

⁴³⁷ *Apocalipsa* 1, 15.

lungă până la picioare pe care o purta – semănau cu arama de Liban care este arsă în cuptor.

Această aramă de culoarea tămâii (*χαλκολιβανο*), după cum spune arhiepiscopul Eustatie al Tesalonicului într-una dintre lucrările sale în care comentează cartea *Odiseea*, este „acel amestec de aur și argint”⁴³⁸. Aceasta este „arama de Liban” (*χαλκολιβανο*): un amestec de aur și argint. Însă aici acest amestec de aur și argint se află într-o stare de luminozitate, pentru că este arzătoare, înfocată. Știm că atunci când băgăm un metal în cuptor și îl ardem, acesta scoate din sine o lumină vie. Dar fierul nu va scoate o asemenea lumină, așa cum va scoate argintul cu aurul care strălucește. Așa erau și picioarele lui Hristos.

Prin această imagine este redată strălucirea picioarelor Lui ca *Fiu al omului*, statornicia picioarelor, dar și puterea lor, în antiteză cu partea lutoasă a picioarelor statuii din viziunea lui Nabucodonosor.

Vă amintiți de acea statuie pe care Nabucodonosor a văzut-o în visul său? Picioarele ei erau instabile. Zona picioarelor, zice, era alcătuită o parte din fier și o parte din lut, adică din argilă. Iar atunci când a venit acea piatră „nedesprinsă de mână”, dintr-un „munte netăiat”, care de la sine s-a desprins și a căzut cu năvală pe picioarele statuii, aceea s-a zdrobit, s-a făcut praf; iar praful a fost luat de vânt și împrăștiat pe tot pământul⁴³⁹!

Acea statuie arată împărățiile, dinastiile, care se arată în decursul istoriei: împărăția babiloniană, prin capul de aur; împărăția

⁴³⁸ Cf. *Comentarii la Odiseea lui Homer*, d 150, 13. Cele șapte metale cunoscute în Antichitate au fost: aurul, argintul, arama, plumbul, cositorul, zincul și fierul; în vreme ce cele trei aliaje au fost: electronul – amestec de aur și argint –, arama de Liban sau *krateroma* – bronz dur strălucitor și răsunător, fiind un amestec de cositor și arama – și alama – un bronz elastic fără strălucire și nerăsunător, făcut din aramă și zinc (Cf. Constantin SIAMAKIS, *Minerurile Bibliei*, Tesalonic, 2002). Potrivit lui OECUMENIUS, arama de Liban: „Înfățișează arama scoasă din Munții Liban, care este astfel chiar de la sine, fiind curățită încă mai mult de micile întinăciuni aflate în ea atunci când este arsă în cuptor”, *Tâlcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 27.

⁴³⁹ *Daniil* 2, 15.

medo-persană, prin pieptul și mâinile de argint; împărăția grecească, a lui Alexandru Macedon, cu pânțele și cu coapsele de aramă; și împărăția romană, cu picioarele de fier, dar și de lut, de pământ. Iar acum această statuie este zdrobită, ca să se arate care sunt împărățiile omenești ce vin, îngrozesc istoria și apoi trec.

Aici, însă, nu, nu este astfel: picioarele lui Dumnezeu-Cuvântul Cel Ce S-a făcut om sunt din „aramă de Liban”, adică foarte strălucitoare, slăvite, puternice, bine statornicite. Cu alte cuvinte, Fiu și Cuvântul lui Dumnezeu nu are să Se teamă pentru nimic de istorie, pentru că El este mai presus de istorie.

Însă faptul că picioarele Sale erau din „aramă de Liban” mai arată încă ceva: cele două firi ale lui Hristos, cea dumnezeiască și cea omenească⁴⁴⁰.

„Și glasul Lui era ca glas de ape multe.”⁴⁴¹ Iar glasul Lui era exact așa cum se aude atunci când cad ape multe!

Nu știu dacă v-ați aflat vreodată lângă o cascadă mare, unde se produce un zgomot puternic; ei bine, așa era și glasul Lui! Așadar, aici se arată impunătoarea măreție a glasului lui Hristos, dar în principal a cuvântului Lui.

Aici, în acest punct al *Apocalipsei*, vedem că există multe corespondențe cu vedenia prorocului Daniil din capitolul al zecelea al cărții lui, pentru că și acela L-a văzut pe Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu. Ascultați, am să vă citesc cum a văzut Daniil lucrurile – nu am să vă explic vedenia, ca să nu întârziem.

„Și mi-am ridicat ochii mei și am văzut și iată bărbat îmbrăcat în vadin – un fel de țesătură –, iar mijlocul lui încins cu aur Ofaz – adică din regiunea Ofaz –. Și trupul lui ca Tarsisul – ca

⁴⁴⁰ Origen comentează astfel: „Dar și picioarele Acestuia cu care trece peste tot mișcându-Se încoace și încolo, din aramă de Liban asemenea tămâii încredințează – dumnezeirea prin tămâie, arama pentru pogorârea către zidiri” (*Comentariu la Apocalipsă*, 15.8-11, Heinrich, Leipzig, 1911); iar Sfântul Andrei al Cezareei zice: „Iar prin picioare și dumnezeiescul Grigorie (Theologul) înțelege iconomia cea după trup; căci picioarele Lui sunt carnea (trupul); peste care suindu-se Dumnezeirea, a lucrat mântuirea noastră” (PG 106, 229).

⁴⁴¹ *Apocalipsa* 1, 15.

chihlimbarul (*n. pr. Ath.*) –, și fața lui ca fulgerul, și ochii lui ca făcliile de foc, brațele și coapsele lui străluceau ca arama ce sclipește și glasul cuvintelor lui ca glas de mulțime.”⁴⁴²

Ați auzit vreodată aici, pe stadionul Alcazar, atunci când se joacă un meci de fotbal – nu știu ce fac acolo – și strigă spectatorii, ce larmă iese? Așa era și glasul Lui: „ca glas de mulțime”! O imagine foarte măreață!

Și continuă Sfântul Ioan Evanghelistul: „Și avea în mâna Lui dreaptă șapte stele.”⁴⁴³ Să vă amintiți acest lucru: avea șapte stele! Așa cum vom vedea mai jos, la al douăzecilea verset al aceluiasi capitol, în tâlcuirea pe care i-o face Însuși Domnul Sfântului Ioan Evanghelistul, prin cele „șapte stele” sunt înțeleși cei șapte episcopi care corespund celor șapte Biserici din Asia Mică.

„Și din gura Lui ieșea o sabie cu două tășuri, ascuțită.”⁴⁴⁴ „Cu două tășuri” înseamnă ascuțită și pe-o parte, și pe cealaltă. Așadar, ieșea din gura Lui o sabie foarte ascuțită, foarte tăioasă! Este cuvântul lui Dumnezeu, care este înfățișat aici ca „sabie cu două tășuri”.

Apostolul Pavel, în *Epistola către Evrei*, ne consemnează exact această imagine a sabiei cu două tășuri, a cuvântului lui Dumnezeu; și merită s-o menționăm.

„Căci viu este Cuvântul lui Dumnezeu și lucrător și mai ascuțit decât toată sabia cu două tășuri, și pătrunzător până la despărțitura sufletului și a duhului, a încheieturilor și a măduvei, și judecător al cugetelor și al gândurilor inimii”⁴⁴⁵, și judecă gândurile și intențiile inimii! Cuvântul lui Dumnezeu..., înfricoșător!...

Este ceea ce de multe ori se întâmplă atunci când este vestit cuvântul lui Dumnezeu, când ascultătorii simt că-i atinge în intimitatea existenței lor!... De câte ori acesta, cuvântul lui Dum-

⁴⁴² *Daniil* 10, 5-6.

⁴⁴³ *Apocalipsa* 1, 16.

⁴⁴⁴ *Apocalipsa* 1, 16.

⁴⁴⁵ *Evrei* 4, 12.

nezeu, nu vine să sfâșie sufletul, să-l străpungă! Ascultătorii simt acest lucru. De câte ori nu vine acesta, cuvântul lui Dumnezeu, să răscolească subconștientul, și să scoată dinăuntru, să scoată, să scoată..., și să vadă omul cât de mult se dezmembrează! Îl atinge în adâncimile cele mai mari ale existenței lui!

Cu adevărat, Cuvântul lui Dumnezeu are această uimitoare însușire. Prin urmare, atunci când ni se descrie aici „sabia cu două tăișuri” care iese din gura Aceluia Care îi vorbește lui Ioan, nu dorește altceva decât să sublinieze dreapta judecată a lui Hristos, în calitate de Judecător al Universului.

Vom reveni, însă, la imaginea sabiei cu două tăișuri, în calitate de caracteristică a Celui Ce trimite epistola, adică a lui Hristos, către „înger”, către episcopul Bisericii Pergamului; vom avea acolo repetarea aceiași caracteristici.

Și continuă Sfântul Ioan Evanghelistul: „Și fața Lui așa cum soarele strălucește în puterea lui.”⁴⁴⁶

Acest pasaj ne amintește de împrejurarea Schimbării la Față (a Transfigurării) a lui Hristos, atunci când fața Sa a strălucit „mai mult ca soarele”⁴⁴⁷.

Desigur, Sfântul Ioan Evanghelistul avea experiența Schimbării la Față, pentru că a fost martor ocular⁴⁴⁸. În ciuda acestui fapt, această arătare întru slavă de acum a Domnului l-a înfricoșat cu totul, încât ajunge să cadă ca mort în fața picioarelor Domnului, așa cum imediat vom vedea.

„Și când L-am văzut, am căzut la picioarele Lui ca mort.”⁴⁴⁹

⁴⁴⁶ *Apocalipsa* 1, 16. Această expresie „în puterea lui” nu este dativul temporal, ci dativul instrumental. Prin urmare, fraza „așa cum soarele strălucește în puterea lui” nu trebuie tradusă prin „așa cum soarele strălucește în toată strălucirea lui”, ci „așa cum soarele strălucește prin strălucirile lui”. Adică soarele, care are lumina în sine, strălucește prin propria sa putere. Așa și Hristos, ca Dumnezeu, este Soarele duhovnicesc cu lumină în Sine și „strălucește în puterea Lui”, prin intermediul puterii Sale dumnezeiești (N. SOTIROPOULOS, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii*, vol. 1, Ed. Stavros, Athena, 2006, pp. 265-266).

⁴⁴⁷ *Cf. Matei* 17, 2; *Marcu* 9, 2; *Maleahi* 4, 2.

⁴⁴⁸ *Cf. Matei* 17, 1-17.

⁴⁴⁹ *Apocalipsa* 1, 17.

Aici Sfântul Ioan Evanghelistul pățește ceea ce au pățit și alți văzători ai imaginilor sau dumnezeieștilor arătări (*theofanii*) mai presus de lume⁴⁵⁰.

Isaia, spre pildă, cade la pământ în fața slavei dumnezeiești, și consemnează: „O, ticălosul de mine! Că sunt străpuns de durere, fiindcă sunt om; și buze necurate având, eu locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate...”⁴⁵¹

Iar prorocul Daniil va consemna următoarele: „Și am văzut această vedenie mare și n-a rămas întru mine tărie, și slava mea s-a schimbat întru stricăciune, și mi-a pierit tăria. Și am auzit glasul cuvintelor Lui, și când am auzit eu glasul cuvintelor Lui, m-am umilit și am căzut cu fața la pământ – vedeți acordul cu Isaia și cu Sfântul Ioan Evanghelistul?, *n. pr. Ath.*, – și am căzut cu fața la pământ. Și iată mână s-a atins de mine și m-a ridicat pe genunchii mei.”⁴⁵² Așadar, am văzut această mare vedenie, și nu mi-a mai rămas nici o putere, iar sufletul meu, fața mea s-a schimbat, și nu puteam să-mi păstrez tăria și să mai stau pe picioare. Iar când am auzit glasul cuvintelor Lui, și în vreme ce ascultam eram foarte înspăimântat, uimit, și am căzut cu fața la pământ. Și iată o mână, mâna Aceluia pe Care L-am văzut, m-a atins și mi-a îndreptat genunchii.

Același lucru se întâmplă, iubiții mei, și celor trei ucenici pe Muntele Tabor. Foarte frumos ne arată aceasta iconografia noastră, când Petru, Iacov și Ioan, atunci când L-au văzut pe Domnul transfigurat, acolo, pe Muntele Schimbării la Față, au căzut de-a valma jos, la pământ, înspăimântați în fața dumnezeieștii străluciri! Este un lucru cunoscut faptul că omul totdeauna se tulbură, ori de câte ori intră în contact cu lumea suprafirească.

„Și a pus mâna Lui dreaptă peste mine, zicând: Nu te teme!”⁴⁵³

⁴⁵⁰ „Căci sfinții proroci, când aveau o vedenie, cădeau îndeobște doborâți și vădeau slăbiciune omenească”, OECUMENIUS, *Tălcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 31.

⁴⁵¹ *Isaia* 6, 5.

⁴⁵² *Daniil* 10, 8-10.

⁴⁵³ *Apocalipsa* 1, 17.

Această întindere a mâinii Domnului asupra Sfântului Ioan, dar și adresarea „nu te teme” în mod sigur îi va aduce aminte ucenicului acea neuitată noapte furtunoasă, când toți ucenicii se luptau cu valurile pe Marea Tiberiadei.

Atunci, undeva pe la ceasul al treilea din noapte, în timpul celei de-a „patra străji”, S-a arătat Domnul mergând pe valurile mării. Iar ucenicii, întrucât credeau că văd năluci „de frică au strigat”! Atunci Apostolul Petru I-a zis: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește să vin la Tine pe apă, așa cum mergi Tu.” Iar Domnul i-a zis: „Vino!” Și în vreme ce Petru mergea pe valuri, la un moment dat, la un val mare, s-a înspăimântat și a început să se scufunde. Atunci Domnul l-a prins și l-a susținut⁴⁵⁴.

Ce le-a spus Domnul ucenicilor? „Îndrăzniți, Eu sunt; nu vă temeți!” Nu vă temeți! Prindeți curaj! Eu sunt! Cu adevărat, iubiții mei, acum Domnul va spune aici același lucru ca și în *Evangelhia după Ioan*: „Nu te teme! Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă și Cel ce sunt viu.”⁴⁵⁵

După cum se poate vedea aici Domnul dă caracteristicile identității Sale. motivând acel „nu te teme!”, vedem că-i înfățișează Sfântului Ioan trei însușiri încurajatoare ale Lui.

Prima Lui însușire: „Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă și Cel ce sunt viu.” Însă este un fapt semnificativ că această titlatură, această numire, pe care am văzut-o deja mai sus, la versetul 8: „Eu sunt Alfa și Omega”, pe care l-am analizat, într-una din dățile trecute, I-a fost atribuită lui Dumnezeu-Tatăl⁴⁵⁶. Cum de zice acum Fiul „Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă”? Ce vrea să arate aici? În chip vădit egalitatea în cinstire a Tatălui cu Fiul!

⁴⁵⁴ Cf. Matei 14, 22-33. Cât de mângâietor este glasul Domnului și schimbarea dreptei Lui atunci când ne întâlnește în oceanul furtunos al vieții noastre!... Este de ajuns să-L rugăm și să fim gata să-L ascultăm, în mijlocul lui Dumnezeu și al tulburării valurilor acestei lumi, să auzim glasul Lui și să simțim atingerea dreptei Lui în inima noastră (Din însemnările făcute de autor la cartea *Apocalipsei*).

⁴⁵⁵ *Apocalipsa* 1, 17-18.

⁴⁵⁶ Cf. *Cateheza a șasea a prezentului volum*.

Tatăl este „Alfa și Omega”, așadar, „cel dintâi și cel de pe urmă”; dar și Fiul este „cel dintâi și cel de pe urmă”⁴⁵⁷.

Același lucru este valabil și cu titulatura, cu numirea și „Cel ce sunt viu”, pentru că Cel viu este considerat și Tatăl. Mai cu seamă, vă amintiți de Apostolul Petru, că a grăit către Hristos: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu”⁴⁵⁸, sau încă și pe prorocul Osie, care zice „acolo se vor chema fii ai Dumnezeului Celui viu” – menționează această expresie și Apostolul Pavel în *Epistola către Romani*⁴⁵⁹. Amintiți-vă, de asemenea, de Caiafa care-L jură pe Domnul și-I zice: „Te jur pe Dumnezeul cel viu.”⁴⁶⁰ Așadar, cine este „Dumnezeul cel viu”? Este Tatăl. Însă „Dumnezeul cel viu” este și Fiul. A spus aceasta chiar Domnul: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața.”⁴⁶¹ Iată, prin urmare, egalitatea în cinste a Tatălui cu Fiul. Să rețineți aceste lucruri, vă rog, ca să vă asigurați în fața hiliaștilor, care vor să-L retrogradeze pe Iisus Hristos și să-L înfățișeze drept creatură, cel dintâi supus, arhanghel sau orice altceva! Și nu există mai mare hulă, blasfemie decât să necinstească cineva pe Fiul lui Dumnezeu. Din acest motiv ereticii sunt hulitori, și în mod special hiliaștii.

A doua însușire a lui Iisus, care îi este înfățișată Sfântului Ioan și care vine să-l mângâie, să-l ajute și să-l întărească, este: „Și am fost mort și, iată, viu sunt în vecii vecilor”⁴⁶², adică veșnic.

Prin această expresie, „și am fost mort”, sunt arătate în mod indirect întruparea Lui, viața Lui pământească, moartea Lui reală, învierea Lui, înălțarea Lui, dar și viața Lui veșnică în calitate de Dumnezeu-om (*Theantropos*).

⁴⁵⁷ În capitolul 22, la versetul 13, Iisus Se va caracteriza pe Sine: „Eu sunt Alfa și Omega, cel dintâi și cel de pe urmă”. Vezi și: *Apocalipsa* 2, 8; 22, 13; *Isaia* 41, 4; 44, 6; 48, 12. Cf. Nikolaos SOTIROPOULOS, *Iisus Yahve*, Ed. Stavros, Athena, 1988, p. 73, și *Manual împotriva hiliaștilor*, Athena, 1978, p. 65.

⁴⁵⁸ *Matei* 16, 16; *Marcu* 8, 29.

⁴⁵⁹ *Osie* 2, 1; *Romani* 9, 26.

⁴⁶⁰ *Matei* 26, 63.

⁴⁶¹ *Ioan* 14, 6.

⁴⁶² *Apocalipsa* 1, 18.

Ceea ce are deosebită însemnătate și valoare este faptul că „cel dintâi și cel de pe urmă” – titulatura, numirea care aparține numai lui Dumnezeu – se identifică cu Acela Care grăiește „am fost mort și, iată, viu sunt”, adică cu Acela Care are viața veșnică, în același timp moare pe Cruce, și este viu veșnic ca Dumnezeu-om (*Theantropos*). Nu numai ca Dumnezeu, ci ca Dumnezeu-om (*Theantropos*). În acest fel poate vedea cineva în mod foarte limpede faptul că Iisus este Yahve, Domnul, Care este Viața în sine! Și știți de ce aici Hristos zice că este viu „în vecii vecilor”? V-am mai spus, dar nu deranjează dacă ascultați iarăși, că ori de câte ori menționează și zice „în veac”, înțelege veacul prezent, și ori de câte ori menționează „în vecii vecilor” înțelege veșnicia. Să zicem, Scriptura vorbește despre pământ sau despre lume că rămâne în veac și „nu se va clătina”. Sărmanii hiliaști zic: „Vedeți? Pământul rămâne în veac, și nu se clintește, așadar nu va pieri niciodată”⁴⁶³!

Mare greșală, domnilor denaturatori ai Scripturilor! Atunci când Scriptura zice „în veac”, nu înțelege altceva decât veacul prezent, așadar, înțelege hotarele timpului în care Dumnezeu a hotărât să existe creația Lui în forma care există. Așadar, cu adevărat pământul nu se va clinti, până când va veni momentul în care Domnul va schimba forma, chipul universului. Aceasta înseamnă expresia „în veac”. Cu adevărat, nu se va clătina. Dar nu zice „în vecii vecilor”. Aici însă Hristos nu este „viu în veac”, ci este „viu în vecii vecilor”, așadar în adevărata veșnicie.

Și a treia Lui însușire este: „Și am cheile morții și ale iadului.”⁴⁶⁴ Dacă ne-am uita mai bine la fiecare dintre însușirile lui

⁴⁶³ Prin multe pasaje din Scriptură Nikolaos I. Sotiropoulos, în lucrarea sa pe care am pomenit-o, *Erminia pasajelor dificile ale Scripturii* (vol. 3, Ed. Stavros, Athena, 1994, pp. 29-43), argumentează aceeași opinie. Pasajul vrednic de luat aminte, în care este deosebită viața prezentă de veșnicie este următorul: „Și vor lua împărăția sfinții Celui Preaînalt și o vor ține în stăpânire până în veac și până în vecii vecilor” (*Daniil* 7, 18). Adică, și sfinții Celui Preaînalt vor primi împărăția, și va rămâne a lor până la sfârșitul lumii, și în continuare în veacul cel nou al veșniciei.

⁴⁶⁴ *Apocalipsa* 1, 18.

Iisus, iubiții mei, – vedeți că mă grăbesc un pic –, am observa faptul că aceasta constituie o adevărată mângâiere. „Am cheile morții și ale iadului”! Cât de mângâietor este acest fapt!...

Aici observăm faptul că iadul este socotit drept locuință a morții personificate⁴⁶⁵. Hristos S-a pogorât la iad, a biruit moartea, a prădat iadul, prin veșnica Lui înviere, pentru că „moartea” de-acum „nu mai are stăpânire asupra Lui”⁴⁶⁶, iar prin învierea Sa vor învia toți morții. În consecință, El este Stăpânul, Domnul vieții și al morții.

Expresia „am cheile” reprezintă o sensibilizare a acestei stăpâniri asupra vieții și a morții. Întrucât, cu adevărat, acela care deține cheile unei case, unui seif, unui tezaur sau ale unei locuințe este stăpânul acelui lucru. Așadar, atunci când Iisus spune: „Eu am cheile morții și ale iadului” este ca și cum ar spune „Eu sunt Domnul vieții și al morții”. Domnul deja spusese aceasta: „Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veac.”⁴⁶⁷ Și „vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui, și vor ieși, cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții și cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii”⁴⁶⁸. Cu adevărat Domnul deține cheile vieții și ale iadului!

O diagramă a acestor trei însușiri pe care le-am menționat și le-am analizat, iubiții mei, care au fost capabile să alunge frica Sfântului Evanghelist Ioan, dar și a oricărui om, din orice epocă, prin urmare și frica noastră, care se înfățișează din taina existenței și a morții este faptul că Hristos este: mai întâi, Dumnezeu cel veșnic; al doilea, Dumnezeu cel ce S-a întrupat, întrucât S-a apropiat de noi prin trup, prin carne; și al treilea, Dumnezeu-omul Iisus, Care este biruitorul istoriei, al timpului și al morții, dar și Domnul veșniciei.

⁴⁶⁵ Cf. *Psalmii* 9, 14; *Isaia* 38, 10; *Iov* 8, 17; *Matei* 16, 18.

⁴⁶⁶ *Romani* 6, 9.

⁴⁶⁷ *Ioan* 16, 25-26.

⁴⁶⁸ *Ioan* 5, 28-29.

„Scrie, deci, cele ce ai văzut și cele ce sunt și cele ce au să fie după acestea.”⁴⁶⁹

Aici vedem că prorocia despre care se vorbește, pentru care Sfântul Ioan Evanghelistul are poruncă să o scrie – iar prorocie este întreaga carte a *Apocalipsei*, tot ceea ce va vedea și tot ceea ce va auzi – se distinge în trei perioade cronologice.

Prima perioadă cronologică este „cele ce ai văzut”, acelea pe care le-ai văzut, așadar, acelea care deja sunt prezente în Biserică. Așadar, vedem aici faptul că prorocia – așa cum v-am spus în introducerea la cartea *Apocalipsei* din prima noastră Cateheză – nu se limitează doar la viitor, ci se extinde și în prezent.

Se pare – și este un fapt arătat din punct de vedere istoric – că deopotrivă de anevoios este să vadă cineva prezentul, cât și viitorul. Mai degrabă, faptul de a vedea cineva prezentul poate să fie chiar mai anevoios decât să vadă viitorul. Dovadă în acest sens este însuși Sfântul Ioan Botezătorul care doar L-a arătat pe Hristos, spunând „iată Mielul lui Dumnezeu”⁴⁷⁰, care este un proroc mai mare decât Isaia, care a dat o descriere detaliată a Patimilor Domnului în capitolul 53 al cărții lui.

Mai cu seamă în prorocia Sfântului Ioan Botezătorul coexistă și prezentul, și viitorul. Atunci când Sfântul Ioan zicea „iată Mielul lui Dumnezeu”, acel „iată” se referea la prezent, pentru că Îl arăta pe Hristos; însă atunci când zicea „cel ce ridică păcatul lumii”, se referea la viitor, la jertfa pe Cruce a Fiului. Dar și numai pentru că L-a numit „Miel” (mielul era animalul care se aducea la jertfă), fie și numai titulatura de „Miel”, arată prorocirea viitorului, adică ceea ce va pătimi Fiul lui Dumnezeu.

Astfel, Sfântul Ioan Înaintemergătorul proorocește și prezentul, și viitorul; și numai în acest verset „iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” vedem că există prorocirea prezentului și prorocirea viitorului.

⁴⁶⁹ *Apocalipsa* 1, 19.

⁴⁷⁰ *Ioan* 1, 29-36.

Prin urmare, vederea și definirea prezentului este semnul distinctiv numai al prorocului.

Vom vedea (nu în acest an; mult mai târziu, dacă trăim) pe acei doi proroci care îl vor arăta pe Antihrist, așa cum Ioan Botezătorul L-a arătat pe Iisus Hristos. Ei vor fi proroci ai prezentului; nu vor fi proroci ai viitorului⁴⁷¹.

A doua perioadă cronologică este „cele ce sunt”, acelea care există. Nu „cele ce ai văzut”, ci „cele ce sunt”, acelea care aparțin abia viitorului apropiat, așadar, acelea care sunt chiar acum, aproape-aproape, și care acoperă în principal primele trei capitole ale cărții *Apocalipsei*.

Iar a treia perioadă este: „Cele ce sunt și cele ce au să fie după acestea”, acelea care urmează să se întâmple după acestea, adică în viitor, acelea care aparțin viitorului, și acoperă intervalul de la capitolul al patrulea până la al douăzeci și unu-lea.

Fiți atenți însă! În cartea *Apocalipsei* nu există nici o dispunere exactă a materialului în ceea ce privește timpul. Se poate ca anumite puncte, precum acestea care sunt cuprinse în primele trei capitole, să se refere la viitorul apropiat sau la prezent, fără însă să fie exclus să aparțină și viitorului îndepărtat; și viceversa, în ceea ce privește restul capitolelor. Cu alte cuvinte, se poate vedea în cadrul cărții *Apocalipsei* întreaga prorocie ca prezent, ca viitor apropiat și ca viitor îndepărtat⁴⁷².

Dar ce există în continuare? Ce sunt „stelele”? Ce sunt „sfeșnicele”? Cine este „Cel ce umblă”? Pe acestea i le va tâlcui Însuși Domnul Iisus Hristos Sfântului Ioan Evanghelistul, și le vom vedea, cu ajutorul lui Dumnezeu, iubiiți mei, duminica viitoare.

Larisa, 7 decembrie 1980

⁴⁷¹ Cf. *Apocalipsa* 11, 3-12.

⁴⁷² Despre metoda cronologică a erminiei Apocalipsei, vezi *Introducerea* din Cateheza întâi.

CATEHEZA A NOUA

(*Apocalipsa* 1, 20–2, 3)

Tâlcuirea celor *șapte stele* și a celor *șapte sfeșnice*.

***Proimion*-ul (introducerea) epistolei către Biserica Efesului**

„Taina celor șapte stele, pe care le-ai văzut în dreapta Mea, și cele șapte sfeșnice cele de aur: cele șapte stele sunt îngeri ai celor șapte Biserici, și sfeșnicele cele șapte sunt șapte Biserici.”⁴⁷³

Vă amintiți faptul că Domnul S-a arătat Sfântului Ioan Evanghelistul „în ziua duminicii” în vedenie, cu acea înfățișare uimitoare pe care ne-o descrie Sfântul Ioan în capitolul întâi al *Apocalipsei*, la versetele 9-19, și care l-a înspăimântat foarte tare. Aici Domnul continuă acum să grăiască și să explice ce anume înseamnă în mod exact aceste imagini, unele dintre care vor fi folosite în calitate de material al cuvântului profetic.

Aceste imagini – „stelele” și „sfeșnicele” și celelalte – constituie „taină”. Și prin urmare, de vreme ce de Însuși Domnul sunt astfel socotite, sunt numite și caracterizate a fi „taină”, atunci ar fi necesară descoperirea, revelarea lor. Din acest motiv și Domnul purcede la descoperirea „tainei”, întrucât nu ar fi putut altcineva să facă erminia acestor imagini.

Același lucru se întâmplă și cu parabolele din Evanghelii; vedem că există „taină”; pentru că fiecare parabolă este tainică; ce anume înseamnă cu exactitate?

Așa după cum poate cunoașteți, în două moduri putem să-i dăm altcuiva să înțeleagă ceva: prin definiție și prin parabolă –

⁴⁷³ *Apocalipsa* 1, 20.

imagine, mai bine, pentru că și parabola este o imagine. Așadar, avem definiția și imaginea. Grecii folosesc totdeauna definiția, în vreme ce literatura ebraică totdeauna imaginea. Desigur că definiția are o anumită exactitate; dar niciodată nu poate să epuizeze în formularea ei întreaga profunzime a unei imagini. Însă această adâncime poate fi epuizată printr-o imagine.

Desigur, imaginea are dezavantajul că totdeauna ascunde o taină, lasă o zonă necercetată, iar erminia ei depinde și de felul cum va vedea cineva imaginea în cauză ca să înțeleagă ceea ce prezintă. Acesta cu adevărat este un dezavantaj. Însă atunci când avem *cheia*, modul de a pătrunde în erminia imaginii, atunci imaginea este cu mult superioară, incomparabil mai bună decât definiția, pentru că oferă mult mai multe elemente decât orice definiție; dar, și cel mai însemnat aspect, lasă loc de mișcare *tainei*, adâncimea și lărgimea și înălțimea unei teme, în cadrul unei neîntrerupte cercetări și descoperiri din partea cititorului sau a cercetătorului. Imaginea are totdeauna aceste importante caracteristici. Din acest motiv în Sfânta Scriptură avem totdeauna imagini; nicăieri nu veți găsi definiție.

Însă, pentru acrivie, dacă ar voi cineva să mă dezmință în acest moment, mi-ar spune că există o definiție în *Epistola către Evrei*: „Iar credința este adevărarea (temeiul) celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute”⁴⁷⁴ și celelalte. Însă aceasta nu este o definiție, ci doar niște elemente care se referă la tema credinței. Definiția se presupune că epuizează conținutul temei; aici însă în ceea ce privește tema credinței nu este epuizat conținutul ei prin ceea ce scrie Apostolul Pavel; în consecință, nu este o definiție.

Așadar, de aceea Mântuitorul vorbește în Evanghelii prin parabole, care constituie o *taină*. Și mai ales că El Însuși, atunci când oarecând ucenicii L-au întrebat de ce vorbește în pilde (parabole), a răspuns: „Vouă v-a fost dat harul de a cunoaște taine-

⁴⁷⁴ *Evrei* 11, 1.

le Împărăției lui Dumnezeu, în vreme ce celor de afară prin pilde.”⁴⁷⁵ Aceasta arată faptul că imaginea clarifică și în același timp întunecă. Pe de-o parte pentru cel credincios se face clarificare, iar pentru cel necredincios se face întunecare. Acesta este un element foarte util în mâna lui Dumnezeu pentru oameni, care aparțin acestor două categorii. Și tocmai întrucât ucenicii cunoșteau dificultatea tainei unei imagini, a unei parabole, de aceea vedem că-I spun Domnului: „Lămurește-ne nouă pilda”⁴⁷⁶, explică-ne parabola.

Cu toate acestea, Domnul nu tâlcuieste toate parabolele care există în cuprinsul celor patru Evanghelii; El a tâlcuit doar două; parabola „semănătorului” și parabola „neghinelor”. Însă, prin modul în care a tâlcuit aceste două parabole, a oferit *cheia* erminiei, a tâlcuirii. Aceasta este foarte prețioasă și folositoare.

Într-un mod asemănător Domnul zice și aici că „taina celor șapte stele” sunt cei șapte îngeri-episcopi ai celor șapte Biserici, iar „cele șapte sfeșnice” sunt cele șapte Biserici din Asia Mică. Astfel, Domnul, tâlcuind acest punct, oferă *cheia*, așa încât cititorul – în cazul de față Sfântul Ioan, care vede vedenia, și în continuare orice cititor din cadrul Bisericii lui Hristos, de-a lungul veacurilor – să poată să tâlcuiască și toate celelalte relatări ale *Apocalipsei*. Așadar, după cum sesizați, iubiții mei, Domnul ne oferă această *cheie*.

Dar, încă dacă deținem chiar și *cheia* erminiei, nu va fi suficient, dacă tâlcuitorul-cititorul nu are Duhul lui Dumnezeu. Atunci, nu numai cartea *Apocalipsei*, ci și orice cuvânt al Mântuitorului rămâne pecetluit cu „șapte peceti”⁴⁷⁷! Vedeți cât de mult insist pe acest aspect? Pentru că în continuare avem o carte întreagă, cu o concentrare de imagini simbolice! Cum le vom interpreta, dacă nu-L avem pe Sfântul Duh?

⁴⁷⁵ Cf. Matei 13, 10-14.

⁴⁷⁶ Matei 13, 36; 15, 15.

⁴⁷⁷ Cf. Apocalipsa 5, 5; 6, 1.

Așadar, cele „șapte sfeșnice”, potrivit erminiei pe care o face Domnul, sunt cele șapte Biserici din Asia Mică. Aceasta a zis mai înainte: „Scrie celor șapte Biserici: a Efesului, a Smirnei, a Pergamului”⁴⁷⁸ și celelalte. Prin urmare, acestea sunt „sfeșnicele”.

Ele sunt de aur, precum și „sfeșnicul cu cele șapte lumini (brațe)” din Vechiul Testament. Acest simbol arată, pe de-o parte acolo, în Vechiul Testament, pe „poporul făgăduinței”, iar pe de altă parte, aici, în Noul Testament, pe „Noul Israil al harului”, care sunt creștinii.

Cele „șapte stele” sunt „cei șapte îngeri”, cei șapte episcopi ai celor șapte Biserici corespunzătoare pe care le-am menționat mai înainte. Foarte des, Sfântul Ioan Evanghelistul se va raporta la tema *îngerului*, care aici este episcopul⁴⁷⁹. Iar acești șapte *îngeri*-episcopi sunt aceia care reprezintă Biserica cea una.

Anumite caracteristici ale *îngerilor*-episcopi și ale Bisericilor pe care ni le dă cartea *Apocalipsei* sunt următoarele:

Prima. Domnul merge printre „sfeșnicele”, printre Bisericile Sale. Faptul că merge arată o anumită mișcare și dinamism și, în consecință, aceasta înseamnă că există o supraveghere nemijlocită a Bisericilor Sale. Domnul guvernează Biserica Sa în ciuda tuturor atacurilor turbate ale puterilor întunericului în cadrul istoriei, adică al ereziilor, dar și al tuturor acestor – aș spune așa printr-o expresie contemporană – *capete sioniste*⁴⁸⁰, care pe par-

⁴⁷⁸ Cf. *Apocalipsa* 1, 11.

⁴⁷⁹ P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, Ed. Χαραλ. Π. Συνοδικού, Athena, 1950, p. 22: „Îngerii celor șapte Biserici nu sunt înțeleși a fi nici îngerii păzitori, așa cum au socotit unii (Origen, iar în parte și Oecumenius, Andrei și mulți alții mai noi), nici nu este vorba despre duhurile cerești, nici despre trimiși ai Bisericilor de către El (*Spitta, Ebrard*), nu este vorba nici despre personificarea duhului fiecărei Biserici (Bousset, Charles, Lohmeyer ș.a.), ci potrivit accepțiunii formulate de mai mulți exegeți și susținută de mulți cercetători mai noi, aici sunt înțeleși întâistătătorii sau episcopii Bisericilor, care reprezintă și duhul acestor Biserici și care erau răspunzători pentru acesta; ei sunt reprezentați prin stele, ca cei ce constituie prin excelență lumina lumii (Cf. *Matei* 5, 14)”.

⁴⁸⁰ *Sionismul* este o mișcare filetistă evreiască care a avut drept scop crearea și susținerea unui stat evreu în Palestina, vechea patrie a evreilor. Mișcarea s-a născut în Europa centrală și de est la sfârșitul secolului al XIX-lea, și și-a luat numele de la

cursul istoriei de două mii de ani nu au încetat să se întoarcă totdeauna împotriva Bisericii. Din momentul în care L-au omorât pe Domnul, aceia dintre evreii din diaspora care au crezut au format „poporul harului”, „Noul Israil”, în vreme ce aceia care nu credeau se întorceau totdeauna împotriva Bisericii.

Va scrie în mod emblematic biograful Sfântului Policarp al Smirnei că evreii l-au supus la presiuni pe eparh, ca să ardă moaștele, trupul Sfântului Policarp, ca să nu-l ia creștinii. Iar atunci când eparhul a dat poruncă să fie ars trupul Sfântului Policarp, primii aceștia au fost care au mers să pună focul, ca să-l ardă! Și acolo consemnează biograful sfântului că evreii cu multă râvnă au făcut aceasta, așa cum totdeauna există obiceiul la aceștia, să se afe în primul rând la lucrările cele satanicești⁴⁸¹. Iar această biografie a fost scrisă cu puțin timp înainte de anul 150 d.Hr., în prima jumătate a secolului al II-lea.

Așadar, vedem, iubiții mei, că în ciuda împotrivirilor turbate ale „capilor sioniștilor” împotriva Bisericii, Biserica este guvernată de Hristos! El Însuși, de altfel, ne-a încredințat de acest lucru, atunci când a grăit: „Și porțile iadului nu o vor birui pe ea.”⁴⁸² Adică, toate puterile iadului dacă se vor ridica și vor veni la vedere, nu vor putea să biruiască Biserica. Ortodoxia va rămâ-

Muntele Sion (Zion), al vechiului Ierusalim, chiar dacă ideea exista de la început la evrei, în special după distrugerea Sionului, în anul 70. Sionismul socotește că încă nu și-a împlinit scopul său final, care este înstăpânirea mișcării peste întreaga lume, prin cucerirea economiei globale și dispariția creștinismului. Sioniștii folosesc afacerile lor economice nu numai pentru profituri și speculă, ci, în principal, de dragul scopurilor lor sioniste. Din acest motiv ei urmăresc să aibă afaceri care influențează mai mult masele, precum cinematograful, muzica, presa, televiziunea, radioul, publicitatea, moda... Astfel, prin înșelarea condiționării economice, oamenii apostaziei se vor preda în cele din urmă Antihristului, care se va trufi să șadă ca Dumnezeu în templul lui Dumnezeu, în templul lui Solomon, pe care el îl va rezidi pentru a treia oară (Cf. Arist. DE-LIBASIS, *Paștele Domnului*, Athena, 1985, pp. 606-607).

⁴⁸¹ „Acestea, deci, s-au întâmplat cu o așa de mare grabă, mai repede decât se poate spune, mulțimile aducând îndată din prăvălii și din băi lemne și vreascuri, mai ales iudeii, care slujiră la aceasta cu bucurie, cum este obiceiul lor”. *Martiriul Sfântului Policarp, Actele Martirice*, traducere de Pr. prof. Ioan Rămureanu, în: PSB 11, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 31.

⁴⁸² *Matei* 16, 28.

ne, orice ar meșteșugi vrăjmașii săi împotriva ei. Numai un singur lucru ne întristează: că se pierd suflete! Acesta este lucrul întristător, acest lucru este vrednic de multe lacrimi!

Al doilea. Domnul ține în „mâna Lui dreaptă” cele „șapte stele”, care înseamnă că în mâna Lui îi ține pe cei șapte episcopi. Prin urmare, nu episcopii guvernează Biserica, în calitate de delegați ai lui Hristos, ci Hristos conduce Biserica, iar episcopii doar Îl reprezintă pe Hristos.

Dacă ați fost cu luare-aminte, am menționat cuvintele „delegat” (*antiprosopos*) și „reprezentant” (*ekprosopos*⁴⁸³). Există o deosebire între ele. Ca să vedeți duhul Ortodoxiei și duhul Occidentului în acest punct, ascultați ce am să vă spun.

Papa de la Roma zice despre sine că el este delegat al lui Hristos. Însă „delegat” (*antiprosopos*) înseamnă că lipsește cel ce împuternicește și există delegatul său. Aceasta înseamnă că Hristos guvernează în cer – de altfel aceasta este teza susținută de romano-catolici –, iar papa guvernează pe pământ! Așadar, Hristos nu este pe pământ; este în cer. Astfel, „delegatul” pe pământ al lui Hristos este papa de la Roma⁴⁸⁴.

Însă acest lucru este potrivit duhului celor pe care le analizăm acum, pentru că Hristos ține în mâna Lui „stelele” și merge printre Bisericile Sale, printre „sfeșnice”. Însă faptul că ține în mâna Lui „stelele” înseamnă că nu episcopii conduc Biserica, ci o conduce Hristos⁴⁸⁵.

⁴⁸³ A se vedea asemănarea foarte mare a acestor cuvinte în limba greacă (*n. tr.*).

⁴⁸⁴ Una dintre învățăturile eretice de bază ale papismului o constituie primatul papei. În acord cu hotărârea Conciliului I Vatican (1870), papa este locțiitorul lui Hristos și unicul delegat al Lui pe pământ! El este conducătorul și capul văzut al Bisericii! În persoana lui este recapitulată întreaga Biserică! Această teză este una pur eretică, de vreme ce adevărul este că numai Hristos este cap și conducător al Bisericii. Acest lucru putem să-l citim și în *Epistola către Efeseni* a Apostolului Pavel, așadar, că Tatăl ceresc „pe El (pe Iisus Hristos) L-a dat cap peste toate Bisericii, care este trupul Lui (1, 22-23). Pe acesta L-a făcut să fie cap, peste toți, în Biserică, care este trupul Lui” (*Cf. Arhim. Ghervasie RAPTOPOULOS, Ereziile în Grecia și retele învățături ale papismului*, pp. 153-154).

⁴⁸⁵ În vechiul și ortodoxul creștinism preoția nu era instituție autoritară, despotică, ci slujire de jertfire de sine. De asemenea nu exista greșita concepție papistașă că

Duhul Ortodoxiei este acesta: anume că episcopul – sau preotul și restul clerului – nu este delegatul lui Hristos, ci este reprezentantul lui Hristos. Aceasta înseamnă că Hristos este prezent, și astfel clericul este după chipul lui Hristos.

Atunci când, spre pildă, săvârșește Dumnezeiasca Liturghie, dă, împrumută mâinile lui Hristos și-I găiește: „Tu ești Jertfitorul și Jertfa. Tu ești Jertfitorul; nu sunt eu, preotul. Tu ești Cel Ce aduci și Cel Ce Te aduci.”⁴⁸⁶ Însă atunci când Domnul oferă, în înțelesul că El lucrează și aduce jertfa, jertfa propriului Lui Sine, atunci preotul ce rol joacă? Doar își mișcă mâinile, este slujitorul Lui; nimic altceva. Hristos însă, Cel Care aduce și Se aduce, este prezent!

Încă și în Taina Sfintei Spovedanii, să zicem, veți vedea următoarele. Preotul romano-catolic va spune: „Eu te iert pe tine.” De ce? Este un lucru firesc. De vreme ce Hristos este în cer, autoritatea a fost luată de preot, iar acum acesta iartă pe pământ. Însă preotul ortodox va spune: „Harul/Darul Preasfântului Duh prin mine, neînsemnatul, să te aibă pe tine dezlegat și iertat [de tot păcatul și toată greșeala].”⁴⁸⁷ Cu alte cuvinte: „Eu am ascultat spovedania ta. Eu nu fac nimic. Eu doar am ascultat, dau rugăciunea. Dumnezeu este Acela Care cercetează inimile. Dacă tu te-ai spovedit sincer, atunci Dumnezeu, Care este atotștiutor, atotvăzător, și cunoscător al inimilor, îți va da iertarea; dacă însă spovedania ta nu este sinceră, fratele meu, să nu crezi că ai sustras (furat) rugăciunea de iertare, și acum ți s-au iertat păcatele! Hristos nu te-a iertat. Omul preot poate fi înșelat, poate fi luat în răs, poate fi indus în eroare, doar este om și el; Hristos însă nu.

episcopul sau preotul este delegatul lui Dumnezeu pe pământ. Dumnezeu nu are nevoie de delegați, pentru că El Însuși este totdeauna prezent.

⁴⁸⁶ Cf. *Molitfeknicul*, Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur și a Sfântului Vasile cel Mare.

⁴⁸⁷ Observați că formula originală este deosebită și față de formula prezentă acum în limba română (*n. tr.*).

Prin urmare, vedeți cine este prezent și cine dă iertarea? Este Hristos. Vedeți ce înseamnă Ortodoxia? Numai la un singur punct m-am oprit, iar acesta este mărunț față de altele foarte mari. Astfel, iubiții mei, vedem că Hristos este Acela Care ține episcopii în mâna Lui. Hristos este Cel Ce ține în mâna Lui clerul sfințit!... Îl ține în *mâna Lui dreaptă*!

Acest fapt este înfricoșător și în același timp mângâietor, anume că sfințitul cler se află în *mâna dreaptă* a lui Dumnezeu. Este înfricoșător pe de-o parte, pentru că în orice moment poate să primească zdrobirea, strivirea – „Te afli în mâna Mea sub ocrotirea Mea, dar însă te și zdrobesc!” –, însă poate să arate și dezaprobarea sau respingerea – „Fii cu luare-aminte, pentru că am să te lepăd!”... Acest lucru este înfricoșător. Este însă și mângâietor, pentru că orice lucru care se întâmplă în Biserică nu este luat în întregime asupra sa de lucrătorul Bisericii pe umerii săi, ci cea mai mare greutate cade pe Hristos; El ridică greutatea Bisericii Lui, pentru că-l ridică împreună și pe lucrător.

Lucrătorul Bisericii, cinstitul lucrător, simte siguranța lui Hristos, în căușul *palmei* lui Hristos, în *mâna* Domnului! Este foarte important să știe că se află în *mâna* lui Hristos! Domnul vede ostenele lucrătorului, vede credința lui, vede dragostea lui, vede încă și nedreptățile, și excluderile la care a fost supus și, ca unul ce este Atotvăzător și Atotștiutor, Domnul îl răsplătește cu dreptate și îl restaurează în Împărăția Sa pe lucrătorul cel drept.

Așadar, vedeți cât de înfricoșător, dar și mângâietor este pentru sfințitul cler faptul că se află în „*mâna dreaptă*” a lui Dumnezeu? Dar, înainte să continuăm, iubiții mei, la acestea pe care Domnul i le va spune Sfântului Ioan să le scrie în epistolele pe care le va trimite celor șapte Biserici din Asia Mică, este necesar să așezăm mai înainte o mică și concisă introducere la aceste șapte epistole, la care, desigur, multe dintre elemente sunt repetate.

Încă de la început este vădit faptul că, atunci când Domnul zice: „Îngerului Bisericii din Efes scrie-i”, de exemplu, nu înseam-

nă că aceste epistole au fost trimise separat de întreaga carte a *Apocalipsei*, ci faptul că fiecărei Biserici i s-a trimis întreaga carte, în care este cuprinsă fiecare epistolă ce privea Biserica corespunzătoare. Așadar, Biserica Efesului putea să-și găsească propria epistolă în cuprinsul cărții; Biserica Pergamului, în același fel, putea să-și găsească propria epistolă..., și așa mai departe; prin urmare, fiecare Biserică a primit în mod separat întreaga carte a *Apocalipsei*. De altfel, cele șapte Biserici din Asia Mică constituie tipurile clasice reprezentative ale întregii, celei una, sfinte și universale și apostolice Biserici.

Această universalitate (sobornicitate) a Bisericii se vede și din fraza pe care o repetă Domnul la sfârșitul fiecărei epistole a Lui, independent de faptul că acea epistolă este adresată unei Biserici concrete: „Cine are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii.”⁴⁸⁸ Oricine are urechi, să asculte ceea ce grăiește Duhul Sfânt Bisericii. Dar, de vreme ce fiecare epistolă este adresată către fiecare dintre Biserici, atunci cum la finalul fiecărei epistole apare acel „Bisericii”? Aceasta arată exact, iubiții mei, faptul că epistolele au caracterul lor concret, dar în același timp ele sunt adresate Bisericii celei Una a lui Hristos⁴⁸⁹.

Încă trebuie să vă mai spun faptul că fiecare epistolă are în întregime o bază istorică concretă. Atunci când vorbește despre episcopul Antipa, așa cum vom vedea mai jos, vorbește despre o realitate istorică concretă din Biserica Pergamului, al cărei episcop este Antipa; o persoană istorică concretă, cu numele de An-

⁴⁸⁸ „În acord cu *Apocalipsa* (2, 7, 11, 17, 29; 3, 6, 13, 22), tot ceea ce spune Hristos către Biserici, spune în același timp și Duhul, în mod sigur fiecărei persoane în modul său special” (N. SOTIROPOULOS, *Sfântul Duh. Yabve*, Ed. Stavros, Athena, 2006, p. 15).

⁴⁸⁹ Această invitație trezitoare „Cine are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii”, care în Evanghelii amintește de fraza-îndemn „Cine are urechi de auzit să audă” (*Matei* 11, 15; *Marcu* 4, 9; *Luca* 8, 8), îndemnând la înțelegerea sensurilor adânci ale parabolilor Lui, se repetă în mod stereotip la sfârșitul fiecărei epistole, fie introducând epilogul la primele trei epistole (*Apocalipsa* 2, 7, 11, 17), fie funcționând ca o concluzie la restul epistolelor (*Apocalipsa* 2, 29; 3, 6, 13, 22), atrăgând astfel atenția Bisericii respective asupra conținutului ei, dar și asupra făgăduinței care urmează.

tipa. Sau atunci când în epistola către episcopul Efesului se referă la fenomenul „nicolaïților”, al acelor eretici, se dezlănțuiseră în Biserica Efesului, acesta este în întregime un fapt susținut concret și istoric.

Prin urmare, vedem că prorocia slujește pentru cel puțin două scopuri: starea prezentă – de atunci – istorică a Bisericilor respective, dar și starea viitoare a întregii Biserici, a Bisericii celei una. Prin urmare, cele șapte epistole către cele șapte Biserici din Asia Mică constituie șapte laturi (pliuri) ale Bisericii celei una, sfântă și universală, care vizau atât pe cele șapte Biserici de atunci, cât și Biserica de astăzi, și din fiecare epocă, până la sfârșitul istoriei. Prin urmare, tot ceea ce se va referi la fiecare dintre cele șapte Biserici în mod separat posedă dimensiunea lui istorică, însă, în același timp, se referă și la fiecare punct al fiecărei Biserici, din fiecare epocă, și, firește, și din epoca noastră.

Din acest motiv, v-am spus că aceste epistole descoperă anumite adevăruri, laturi clasice, reprezentative ale Bisericii, iar aceasta pentru că totdeauna vor exista în cadrul Bisericii credința, râvna, nepăsarea, înjosirea, smintelile, prigoanele, denaturările credinței și ale moralei, dar și în general totdeauna vor exista în Biserică persoane și lucruri luminoase și întunecoase. Și astfel, de vreme ce aceste lucruri sunt expuse în acele epistole, ele constituie realități ale Bisericii.

Aceste epistole, toate cele șapte, au fost redactate în aceeași formă și în același stil. Se disting printr-o înflăcărare și printr-o vitalitate a limbajului și a stilului, într-o îmbinare de o neînchipuită simplitate și sobrietate. Au între ele și anumite puncte comune. Aceste puncte comune – care sunt opt, poate și mai multe – sunt următoarele:

Primul. Au o adresare comună: „Îngerului Bisericii (cutare) scrie-i.”⁴⁹⁰ Aceasta este o alocuțiune repetată în mod stereotip, comună celor șapte epistole.

⁴⁹⁰ *Apocalipsa* 2, 1, 8, 12, 18; 3, 1, 7, 14.

Al doilea. Există o introducere comună: „Acestea zice Cel...”⁴⁹¹ și următoarele; spre pildă, „...Cel ce ține cele șapte stele”, „Cel ce are cheile raiului” și așa mai departe.

Aceasta, expresia „acestea zice”, amintește de prorociile Vechiului Testament și se referă la Hristos. „Scrie că aceste zice Acela care-ți poruncește acum să scrii”, în consecință Hristos.

Vedeți aici această expresie? Acolo, în Vechiul Testament, „acestea zice Domnul”; aici în *Apocalipsă*, „acestea zice Acela care-ți poruncește acum să scrii epistola”; aceeași formă, „acestea zice”.

Iar Acela care-i poruncește lui Ioan să scrie epistolele Se înfățișează având caracteristici care sunt luate din pasajul introductiv (*proimion*) (versetele 4-6), dar și din vedenia introductivă (versetele 8-20). De exemplu: „Acestea zice Cel ce este Aminul, martorul credinciosul și adevăratul, începutul zidirii lui Dumnezeu...”; sau încă și „acestea zice Cel dintâi și Cel de pe urmă...”, și așa mai departe⁴⁹².

Al treilea. „Știu faptele tale.”⁴⁹³ Și aceasta este o expresie stereotipă în cadrul celor șapte epistole, care-L descoperă pe aтоatevăzătorul Hristos. „Știu faptele tale”, adică cunosc lucrurile tale! Aceasta înseamnă că Hristos le cunoaște pe toate; și uneori laudă, iar alteori mustră.

Din cele șapte epistole, una dintre ele nu are nici o laudă, decât numai mustrare; o altă epistolă nu are nici o mustrare, ci numai laudă; celelalte cinci epistole sunt amestecate, au și laudă, și mustrare, au din amândouă în același timp.

Al patrulea. Altă frază stereotipă este: „Cel ce are urechi să audă.”⁴⁹⁴ Aici se atrage atenția destinatarilor, cititorilor sau ascultătorilor cărții *Apocalipsei*.

⁴⁹¹ *Apocalipsa* 2, 1, 8, 12, 18; 3, 1, 7, 14.

⁴⁹² *Apocalipsa* 2, 8; 3, 14.

⁴⁹³ *Apocalipsa* 2, 9, 19; 3, 1, 8, 15.

⁴⁹⁴ *Apocalipsa* 2, 7, 11, 17, 29; 3, 6, 13, 22.

Al cincilea. Adesea întâlnim expresia „aceluia care biruiește”⁴⁹⁵. Se fac făgăduințe pentru cei credincioși, dar și luptătorilor (nevoitorilor) curajoși.

Al șaselea. Hristos Se arată ca biruitor al lumii, pentru că „vine degrabă”⁴⁹⁶, vine repede.

Al șaptelea. Este arătat caracterul decisiv al poziției tuturor Bisericilor care au fost menționate. Aceasta se vede din ceea ce zice Hristos: „Iar de nu, vin la tine degrabă și voi mișca sfeșnicul tău din locul lui.”⁴⁹⁷ Adică, dacă nu Mă asculți, voi veni degrabă la tine și te voi zgâlțâi, te voi scoate din locul tău. În consecință, în orice moment, locul, poziția fiecărei Biserici este decisivă.

Și, în fine, al optulea. Fiecare Biserică are o poziție geografică concretă; și are aceea poziție pe care i-a fixat-o Hristos. Așa cum aș spune și eu că Dumnezeu m-a sădit în Larisa, pe altul l-a sădit acolo unde este, în altă parte i-a trimis pe apostoli și au întemeiat Bisericile locale.

Amintiți-vă atunci când Apostolul Pavel a vrut să meargă în Bitinia, spre Ancira, așadar să se întoarcă pe la răsăritul Asiei Mici, în vreme ce el se afla în Troada, lângă Dardanele, Domnul i-a spus: „Nu vei trece spre zona de apus, vei trece peste ținutul european.”⁴⁹⁸ Așadar, cine este Acela Care fixează hotarele geografice ale unei Biserici? Hristos. Prin urmare, atunci când Hristos zice „și voi mișca sfeșnicul tău din locul lui”, înseamnă că El determină hotarele geografice, că El poate cu adevărat să miște „sfeșnicele”, adică fiecare Biserică, de vreme ce El a fixat locul fiecărei Biserici.

Aceste foarte puține lucruri am avut să spun, iubiții mei, ca o mică introducere la cele șapte epistole care urmează.

Și acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, intrăm în capitolul al doilea. Până acum am făcut opt cateheze, referitoare la capitolul

⁴⁹⁵ *Apocalipsa* 2, 7, 17, 20.

⁴⁹⁶ *Apocalipsa* 3, 11; 22, 7, 11.

⁴⁹⁷ *Apocalipsa* 2, 5, 16.

⁴⁹⁸ *Cf. Fapte* 16, 6-10.

întâi; m-am grăbit foarte mult, foarte repede am trecut, aproape am alergat... După cum vedeți, alergăm! Așadar, intrăm în al doilea capitol, cu ajutorul lui Dumnezeu, care împreună cu al treilea, se referă la cele șapte epistole pe care Domnul le trimite. Prima epistolă este către Biserica Efesului; ascultați-o:

„Îngerului Bisericii din Efes scrie-i: Acestea zice Cel ce ține cele șapte stele în dreapta Lui, Cel ce umblă în mijlocul celor șapte sfeșnice de aur: Știi faptele tale și osteneala ta și răbdarea ta și că nu-i poți suferi pe cei răi și i-ai cercat pe cei ce își zic apostoli și nu sunt și i-ai aflat pe ei mincinoși; și ai răbdare și ai îndurat pentru numele Meu și n-ai obosit. Dar am împotriva ta faptul că dragostea ta cea dintâi ai lăsat-o. Deci, adu-ți aminte de unde ai căzut și pocăiește-te și săvârșește faptele cele dintâi; iar de nu, vin la tine degrabă și voi mișca sfeșnicul tău din locul lui, dacă nu te vei pocăi. Dar ai aceasta: urăști faptele nicolaiților, pe care și Eu le urăsc. Cel ce are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii: Celui ce biruiește îi voi da să mănânce din lemnul vieții, care este în raiul lui Dumnezeu.”⁴⁹⁹

Ce text frumos, iubiții mei! ... Iar dacă cineva a învățat și puțină gramatică..., aceea puțină pe care o învățăm la gimnaziu. Însă acum deja nu se mai învață la gimnaziu aceea puțină gramatică! Acum se învață alte lucruri; nici nu știu ce se mai învață. Totuși, aceea puțină greacă veche pe care am învățat-o cândva la școală, aceea șchioapă, strâmbă, ne ajută cel puțin să înțelegem puținel Sfânta Scriptură⁵⁰⁰. Așadar, ce text frumos..., ce frumos! Și mai ales gândiți-vă că acestea au fost scrise în original! Atunci

⁴⁹⁹ *Apocalipsa 2, 1-7.*

⁵⁰⁰ Părintele Athanasie a avut prilejul să sublinieze marea importanță a cunoașterii limbii vechi grecești; de aceea și în catehezele lui mai întâi citea Scriptura și Sfinții Părinți în original (în greaca veche), iar în continuare traducea și comenta. De asemenea, își exprima puternica lui nemulțumire și adâncă tristețe față de denaturarea metodică a limbii grecești și față de îndepărtarea noastră (a grecilor) treptată, în special în cadrul școlii, față de greaca veche, care are ca scop înstrăinarea poporului grec de bogata lui tradiție duhovnicească, retezarea lui de la rădăcinile sale și, în cele din urmă, dispariția totală a culturii noastre (a Greciei) elino-creștine.

când a luat pana de scris, tocul să scrie, Sfântul Ioan Evanghelistul, și ceilalți apostoli, au scris chiar aceste cuvinte pe care noi le citim astăzi! Ia gândiți-vă, ce căldură au aceste cuvinte! ... Suntem greci, și avem acest mare privilegiu, să citim textul în limba noastră, cuvintele așa cum au ieșit din gura lui Hristos, calde-caldute, frumoase, scrise pe pergament... Așa le și citim! Ce frumos este acest lucru!...

Ați văzut acest element cu adevărat pedagogic de la început? La început îl laudă pe *îngerul* din Efes; după aceea, însă, îl mustră; zice: „Cu toate acestea, am ceva împotriva ta; anume că ai lăsat dragostea ta cea dintâi! Dar mai ai și ceva bun...” și celelalte. Acesta este un element pedagogic, „lovește o dată în cui și o dată în potcoavă”. Îi va spune, cu sinceritate, firește, și elementele lui bune, și pe cele rele. Toate acestea, iubii mei, care constituie elementele Bisericii noastre, adică ale noastre înșine, și ale clerului, și ale poporului, sunt dezvoltate în cuprinsul epistolei.

Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, înaintăm să analizăm textul:

„Îngerului Bisericii din Efes scrie-i.”⁵⁰¹

Drept prima, din cele șapte Biserici, este aleasă cea a Efesului, care în acea epocă era centrul și capitala Asiei Antipatice sau Proconsulare, așa cum se numea atunci Asia Mică⁵⁰². Acolo, în Efes, exista un templu al Artemidei efesene, zeița fecundității, care era de aceeași cinste cu Demetra din Grecia continentală, iar nu corespunzătoare cu Artemida, zeița vânătorii. Are o mare însemnătate ceea ce vă spun acum; de aceea vă și fac această plasare-încadrare a locului, ca să înțelegeți ce s-a creat în această cetate.

⁵⁰¹ *Apocalipsa* 2, 1.

⁵⁰² În vremea Imperiului Roman nu exista denumirea de „Asia Mică”. Era numită „Asia Antipatică (Proconsulară)”, pentru că era condusă de un antipat (proconsul). Efesul, o cetate ionică foarte veche și cosmopolită, se afla la țarmul Lidiei, în Marea Icarică. Ea a fost alipită la Statul Roman în anul 133 î.Hr., prin decretul regelui Pergamului Attalus al III-lea Philometor și a devenit capitala provinciei romane Asia Antipatică (Asia proconsularis). Pentru existența ei sunt mărturii de la anul 1020 î.Hr. Era numită „Piața Asiei” pentru că aici ajungeau majoritatea drumurilor comerciale ale Orientului; Homer o numea „bogatul Corint”, în vreme ce Cicero, „Lumina întregii Elade” (*Lumen totius Graeciae*). Totuși cetatea Efesului a fost proclamată a fi „prima și cea mai mare metropolă a Asiei” (CIG 2992).

Templul zeiței din Efes era socotit una dintre cele *șapte minuni* ale lumii antice⁵⁰³. Templul era foarte frumos, acestuia i-a dat foc Herostratus, ca să dobândească renume după fapta lui⁵⁰⁴!... Aduna și cetatea, și templul, întreaga populație a Asiei Mici unde mergeau s-o cinstească pe Artemida.

Mai cu seamă Apostolul Pavel va scrie că rămăsese aproximativ doi ani în Efes, poate și mai mult, astfel încât să asculte predica lui întreaga Asie Mică. Cum asculta întreaga Asie Mică predica, el însuși rămânând în Efes? Oamenii veneau în capitală, nu numai pentru cumpărături și pentru treburi și judecăți la tribunal, ci și pentru cultul Artemidei. Acolo îl găseau și pe Apostolul Pavel, care vorbea zilnic în școala unuia pe nume Tiranus – așa era numele lui –, și prin acea școală, în decursul a doi ani, trecuse toată Asia Mică, așa cum este scris în *Faptele Apostolilor*⁵⁰⁵.

Încă, în această cetate își avea centrul de activitate și al asalturilor misionare însuși Sfântul Ioan Evanghelistul, precum și Apostolul Pavel pe care vi l-am menționat.

Primul episcop al Efesului, al acestei mari cetăți, a fost Timotei, către care Apostolul Pavel a trimis două epistole. Însă este necunoscut dacă atunci când a fost trimisă această epistolă a Domnului, încorporată în cartea *Apocalipsei*, trăia Timotei sau deja îl urmasese cel menționat, dar și laudat de Sfântul Ignatie Teoforul, anume Onisim episcopul⁵⁰⁶. Nu cunoaștem acest lucru.

⁵⁰³ În lumea antică existau anumite creații uimitoare. Șapte dintre acestea – care au fost create cu destule secole înainte de Hristos în jurul bazinului Mediteranei – sunt caracterizate drept minuni ale lumii antice sau cele șapte minuni ale lumii și erau următoarele: I. Piramidele Egiptului, II. farul Alexandriei, III. Statuia de aur a lui Zeus din Olimpia, IV. Colosul din Rodhos, V. Templul lui Artemis din Efes, VI. Mausoleul lui Halicarnas, VII. Grădinile suspendate ale Babilonului, VIII. Colosseumul din Roma.

⁵⁰⁴ STRABON GEOGRAFUL, *Geografia*, 14.1.22.1-18, vol. 3, Ed. Teubner, Leipzig, 1877: „Templul a fost construit mai întâi de către arhitectul Chersiphron, iar celălalt a fost făcut mai mare; căci pe acesta l-a ars Herostratus [...] din pricina necinstirii de cele sfinte și ca să dobândească slavă”.

⁵⁰⁵ Cf. *Fapte* 19, 9-10.

⁵⁰⁶ SF. IGNATIE AL ANTIOHIEI, *Către Efeseni*, I, trad. de Pr. D. Fecioru, PSB 1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 157: „În numele lui Dumnezeu, am primit mulțimea voastră de credincioși în persoana lui Onisim, episcopul vostru după trup, însoțit de

Totuși, fie că este Onisim, care este lăudat de către Sfântul Ignatie, fie Timotei, care este lăudat de Sfântul Apostol Pavel⁵⁰⁷, amândoi aceștia sunt sfinți. Însă faptul că Domnul Se adresează către episcopul Efesului și cu metehnele lui, iubii mei, acest fapt ne dă mult curaj nouă. De ce curaj? Ca să nu socotim că „sfânt” înseamnă „om ideal”.

Fiți atenți: „omul ideal” nu există; există doar „omul care se sânguește”. Iar sfințenia se află în spațiul sânguinței, nu în cel al idealismului. Să luăm aceasta ca pe o știre. Și spun aceasta ca să nu credem că sfințenia, la care suntem chemați⁵⁰⁸, este atât de departe de noi, încât să fie cu neputință s-o atingem vreodată. Nu; este o înșelare! Aceasta este lucrarea diavolului, așadar, să ne spună că sfințenia este un ideal și că noi nu o vom atinge, ca să ne înghită diavolul⁵⁰⁹!... Nu, iubii mei; sfințenia înseamnă strădanie.

Încă, în cetatea Efesului au mai apărut foarte devreme, deja trăind Sfântul Apostol Pavel, ereticii gnostici și iudaizantii⁵¹⁰.

Atunci când Sfântul Apostol Pavel venea din Grecia și cobora spre Ierusalim, întrucât nu avea timp și se grăbea să prindă ziua Cincizecimii în Ierusalim, i-a chemat pe preoții din Efes să-l aștepte în Milet; acolo le-a vorbit și le-a spus următoarele:

nepovestită dragoste. Mă rog să-l iubiți în Iisus Hristos și voi toți să fiți asemenea lui. Binecuvântat să fie Cel ce v-a dăruit vouă, cei ce sunteți vrednici, să aveți un episcop ca acesta!”.

⁵⁰⁷ Cf. *Coloseni* 4, 9; *Filimon* 10-12.

⁵⁰⁸ Cf. *Leviticul* 20, 7, 26; *Isaia* 1, 46; *I Corinteni* 4, 16; 11, 1; 14, 20; 15, 58. *Efesenii* 5, 1; *Filipeni* 3, 17; *I Petru* 1, 16; *Apocalipsa* 22, 11 ș.a.

⁵⁰⁹ Cf. *I Petru* 5, 8.

⁵¹⁰ „Iudaizantii” erau numiți creștinii evrei care proveneau în principal din gruparea religioasă conservatoare a fariseilor. Aceștia învățau că creștinii cei dintre neamuri nu se vor mântui doar prin simpla lor apartenență la Biserică; din acest motiv aceștia erau datori cel puțin să suporte tăierea împrejur, pe care a impus-o religia evreiască, și să țină Legea evreiască. Gnosticii, pe de altă parte, erau diverse grupări religioase din primele patru secole d.Hr., care credeau într-un sistem soteriologic bazat pe conceptul mistic semi-intuitiv al *gnozei*. În cele mai multe cazuri acceptau drept divinitate izbăvitoare pe Iisus Hristos adăugându-I însă diverse însușiri diferite față de cele prezente în creștinism. Vezi și *I Timotei* 1, 5-11.

„Căci eu știu aceasta, că după plecarea mea vor intra, între voi, lupi îngrozitori, care nu vor cruța turma. Și dintre voi înșivă se vor ridica bărbați, grăind învățături răstălmăcite, ca să tragă pe ucenici după ei.”⁵¹¹ Aceștia sunt ereticii, care vor avea drept scop să-i atragă pe ucenici, să și-i facă adepți și să-i îndepărteze de Biserică. De altfel, va scrie și în prima sa epistolă către Timotei, care era episcop al Efesului, următoarele: „Te-am îndemnat să rămâi în Efes, ca să poruncești unora să nu învețe o altă învățătură, nici să ia aminte la basme și la nesfârșite genealogii.”⁵¹²

Ce este această „altă învățătură” și „basmele” (miturile) și „nesfârșitele genealogii”? În principal acestea se referă la ereticii gnostici. În mod concret „nesfârșitele genealogii” sunt următoarele. Gnosticii spuneau că între Dumnezeu cel Bun și lume există treizeci de divinități. Ultima divinitate, care comunică cu celelalte douăzeci și nouă și cu pământul, este Iisus Hristos. Ultima divinitate! Iar ceea ce se spune aici acum despre „nesfârșite genealogii” sunt nesfârșitele discuții despre care divinitate a născut o altă divinitate și care a născut următoarea divinitate⁵¹³.

Acestea spuneau ereticii, gnosticii, care amestecau creștinismul, iudaismul, filosofia, misterele religiilor oculte, și le făceau pe toate un singur amalgam. Și, astfel, vorbind Apostolul Pavel despre acea situație, primim o imagine despre ce era atunci Efesul.

Sfântul Ignatie, de asemenea, scrie în *Epistola către Efeseni* și-i semnalează pe acei gnostici eretici, care se numeau „docheți”⁵¹⁴.

⁵¹¹ *Fapte* 20, 29-30.

⁵¹² *I Timotei* 1, 3-4.

⁵¹³ Un sistem gnostic cu numai două divinități nu ar fi fost chiar atât de impresionant; din acest motiv și ereziarhii s-au îngrijit să dezvolte ierarhii foarte complicate, astfel încât să fie justificată lucrarea descoperirii (revelării) acestui complicat sistem. Odată cu trecerea timpului trebuia să fie adăugate și noi divinități. Astfel, au fost dezvoltate întregi mitologii gnostice. De la numele și însușirile divinităților putem trage o concluzie despre spațiul de proveniență și locul de dezvoltare ale fiecărui sistem. La anumite grupări gnostice predomină elementele astrologice (*eonii* sunt cele șapte planete, cele douăsprezece zodii, 365 de lumi etc.), în vreme ce la alte grupări predomină numirile și personalitățile iudaice.

⁵¹⁴ Sf. IGNATIE AL ANTIOHIEI, *Către Efeseni*, XVI, trad. de Pr. D. Fecioru, PSB 1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 162: „Nu vă înșelați, frații mei; cei care strică ca-

Până aici socotesc că ne-am apropiat de tema noastră dintr-o latură, am putea spune, culturală; să vedem acum în ce fel Se va poziționa Hristos, prin această epistolă a Lui, față de Biserica Efesului. Această epistolă pe care o trimite Domnul are o inscripție, așa cum are orice scrisoare. Inscripția îl prezintă pe expeditor și caracteristicile lui. Iată inscripția epistolei: „Acestea zice Cel ce ține cele șapte stele în dreapta Lui, Cel ce umblă în mijlocul celor șapte sfeșnice de aur.”⁵¹⁵

Cine este expeditorul? Și care sunt caracteristicile lui? Este Acela Care i-a spus Sfântului Ioan Evanghelistul să scrie epistola. Este Acela Care ține „cele șapte stele” în „mâna Lui dreaptă” și merge printre cele „șapte sfeșnice”.

Această imagine, după cum vedeți, iubiții mei, este preluată din vedenia introductivă⁵¹⁶. Există însă o deosebire. În loc să spună „Cel ce are în mâna Lui dreaptă șapte stele”, zice „Cel ce ține cele șapte stele”; unde aici „a ține” arată ceva mult mai puternic decât „a avea”⁵¹⁷. De asemenea, în loc să spună că este „în mijlocul celor șapte sfeșnice”⁵¹⁸, aici zice „Cel ce merge în mijlocul celor șapte sfeșnice”, frază care este mai dinamică decât expresia „Cel ce se află între cele șapte sfeșnice”⁵¹⁹.

sele nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Dacă sunt dați morții cei care cu trupul strică casa cuiva, cu cât mai mult cel care strică, printr-o rea învățătură, credința lui Dumnezeu, pentru care Iisus Hristos a fost răstignit? Unul ca acesta, fiind întinat, va merge în focul cel nestins, la fel și cel care-l ascultă”. Potrivit dochetilor, Iisus Hristos a fost doar Dumnezeu. El nu a fost un om real, cu carne și sânge, ci doar părea să aibă această formă (*dokein* – în mod aparent). Dohetismul este cel ce a condus la monofizitism, adică la negarea firii omenești a lui Hristos. În vreme ce alți eretici respingeau dumnezeirea lui Hristos, aceștia respingeau firea Lui omenească.

⁵¹⁵ *Apocalipsa* 2, 1.

⁵¹⁶ Cf. *Apocalipsa* 1, 8-20.

⁵¹⁷ Vezi și *Ioan* 10, 28.

⁵¹⁸ *Apocalipsa* 1, 13.

⁵¹⁹ Fraza „Cel ce umblă în mijlocul celor șapte sfeșnice” trimite la prorociile din Vechiul Testament (*Baruh* 3, 36; 3, 38; *Iezechiel* 34, 11; 34, 23-25; 37, 22-27. Vezi și: *Ioan* 1, 14; *II Corinteni* 6, 16). Cf. Nikolaos SOTIROPOULOS, *Iisus. Yahve*, Ed. Stavros, Athena, 1988, p. 307; precum și lucrarea aceluiași, *Manual împotriva hiliastilor*, Ed. Stavros, Athena, 1978, p. 68.

Și intră în tema principală: „Știu faptele tale și osteneala ta și răbdarea ta.”⁵²⁰

„Știu”, cunosc. Aici Hristos arată că le cunoaște pe toate.

De multe ori, iubii mei, zicem: „Nu-l vede Hristos pe acest preot al parohiei noastre? Nu vede ce face celălalt preot, care face aceasta, face cealaltă? Nu-l vede pe acel episcop? Nu-l vede pe acel patriarh? Nu-l vede pe cel de-aici, nu-l vede pe cel de dincolo? Nu le vede pe toate acestea Hristos?”

Iubii mei, ce ziceți? Nu le vede pe toate acestea Hristos? Desigur că le vede! Acum, de ce le lasă... Desigur, El știe de ce. Dar ceea ce putem cunoaște și noi este următorul lucru: Corespunzător cu poporul sunt și preoții lui; să știți aceasta. Spunem noi: „Părintele din parohia noastră nu este bun.” Prin urmare, de ce? De altfel, aceștia l-au dat pe preot; dintre propriii lor copii este preotul; de altfel, poporul dă preoții. Fiți atenți: poporul este cel ce dă preoții! Iar preoții învață, formează poporul. În consecință, ce există? Există o reflectare în oglindă a poporului și clerului. Așadar, analog cu poporul sunt și preoții. Și pentru a fi pedepsit poporul, îngăduie Dumnezeu să existe păstori răi. Desigur, altceva este faptul că Dumnezeu îi va pedepsi pe păstorii cei răi; una nu exclude pe cealaltă⁵²¹.

„Știu faptele tale.” Așadar, știu lucrările tale; le cunosc! Care sunt aceste „fapte”? Este întregul comportament al episcopului, este întreaga purtare a lui; în mod direct față de el însuși, episcopul; în mod indirect față de eparhia lui, față de Biserică.

„Știu faptele tale și osteneala ta.” Care este această „osteneală”? Este toată activitatea pastorală a episcopului.

⁵²⁰ *Apocalipsa* 2, 2.

⁵²¹ Cf. Sfântul ATHANASIE SINAITUL, *Întrebări și răspunsuri pastorale* 16, PG 89, 476B-477A: „Dumnezeu grăiește în Lege: «Vă voi da vouă păstori (stăpâni) după inima Noastră» (*Jeremia* 3, 15), așadar, se cuvine să primim învățătura că pe de-o parte orice stăpân și păstor care sunt vrednici de această cinste sunt hotărâți în demnitatea aceasta de către Dumnezeu. Pe de alta, ceilalți care sunt nevrednici, sunt hotărâți după îngăduința sau și după voința lui Dumnezeu pentru un popor nevrednic, tocmai din pricina acestei nevrednicii a lor”. Vezi și: *Jeremia* 3, 15; *I Samuel* 8, 18; *Neemia* 9, 26-28; *Înțelepciunea lui Sirah* 10, 1-4.

„Și răbdarea ta.” Care este această „răbdare”? Este răbdarea în osteneala activității pastorale. Iubiții mei, oricare păstor are nevoie de multă răbdare în activitatea sa pastorală. Multă răbdare! Pentru că, dacă nu are răbdare, nu poate face nimic. Dar este vorba și despre răbdarea în inevitabilele dificultăți pe care le va întâmpina păstorul în lucrarea lui.

„Și că nu-i poți suferi pe cei răi.” Cine sunt acești „cei răi”? Nu îngădui să existe cei răi în Biserică; nu în lume.

Foarte mulți mă întreabă: „Când îi aud pe alții că hulesc, eu ce să fac?” Ce să faci... Dacă-i vei certa, vor huli, vor blestema iarăși! Aceasta vor face. Și astfel, ce-ai putea să faci? Spuneți-mi: ce poți să faci? Singurul lucru pe care poți să-l faci este, dacă-l cunoști pe acest om, cu o altă ocazie, când nu va mai fi nervos, nici cu limba lui hulitoare în lucrare, să-i spui două vorbe și să-i explici că ceea ce face este îngrozitor.

Însă astăzi, iubiții mei, *lumea* și Biserica s-au încurcat. Înăuntrul Bisericii există multă *lume*, există mult element lumesc⁵²². Oameni care nu au nici o legătură cu Biserica spun că sunt membri ai Bisericii, fără însă să fie.

Așadar, când spune aici că „nu-i poți suferi pe cei răi”, se înțelege în cadrul Bisericii; nu în afară; pentru că atunci Biserica era separată de lume, în vreme ce astăzi, din păcate, nu este. Iar atunci când îi spune că „nu-i suferi!” este ca și cum ar spune: „Ai un simț moral foarte ascuțit, și nu suferi să vezi situații care sunt de neacceptat”.

„Și i-ai cercat pe cei ce își zic apostoli și nu sunt și i-ai aflat pe ei mincinoși.”

Aici episcopul Efesului urmează sfatul Domnului, iubiții mei, pentru cercarea acelor care vin ca lucrători în Biserică.

⁵²² Cf. *Facerea* 6, 3; *I Ioan* 2, 16; 5, 19; *Ioan* 14, 17; *I Corinteni* 2, 12. Vezi și Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, Cuvântul 30: „*Lumea* este un nume cuprinzător care îmbrățișează și patimile amintite”, „câci când voim să numim patimile în întregime, le numim *lume*”, „și ca să spun pe scurt, *lumea* este viețuirea trupească și cugețul trupesc”, traducere de Pr. Dumitru Stăniloac, în: *Filocalia*, vol. X, Ed. IBMBOR, București, 1981, pp. 168-169.

Și care este această cercare? Domnul a zis: „Feriți-vă de pro-rocii mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. După roadele lor îi veți cunoaște. Au doară culeg oamenii struguri din spini sau smochine din măracini?”⁵²³ Fiți atenți la păstoriile cei răi, care vin la voi îmbrăcați în haine de oaie. Ei poartă haine de oaie la exterior, dar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. Din roadele lor, din viața lor, din cuvintele lor, din purtarea lor veți înțelege cine sunt.

Aceasta înseamnă că atât acest cuvânt al Domnului, cât și răsplătirea purtării episcopului Efesului ne îndeamnă să fim cu luare-aminte și să-i deosebim pe lucrătorii cei buni de cei răi în Biserică. Ați văzut ce face aici Domnul? Îl laudă pe episcopul Efesului pentru ceea ce a făcut, pentru că a putut să spună: „Tu nu meriți să fii cleric. Să pleci; nu vreau să te văd în ochii mei! Nu faci de cleric; ești un proroc mincinos”! Aceasta este valabil, fie în chestiunea credinței, fie în chestiunea moralei, adică a vieții practice, a virtuții.

Și știți ce altceva mai înseamnă aceasta, iubirii mei? Că poporul are dreptul să-i spună preotului: „Nu-ți este îngăduit să faci aceasta!”... sau: „Nu te ascult, atunci când tu spui acestea și aces-tea, pentru că viața ta publică este smintitoare!”⁵²⁴...

⁵²³ Cf. *Matei* 7, 15-20. Vezi și: *I Ioan* 4, 1: „Iubiților, nu dați crezare oricărui duh, ci cereți duhurile dacă sunt de la Dumnezeu, fiindcă mulți proroci mincinoși au ieșit în lume”. Și *I Tesaloniceni* 5, 21-22: „Toate să le încercați; țineți ce este bine; feriți-vă de orice înfățișare a răului”.

⁵²⁴ Este foarte semnificativ ceea ce îi zice Dumnezeu lui Iezechiil: „Și tu fiul omului străjer (paznic) te-am pus pe tine casei lui Israel și vei auzi din gura Mea cuvânt...”. „Și de nu vei grăi ca să se păzească cel necredincios de la calea lui și cel fărădelege întru fărădelegea lui va muri; sângele lui din mâna ta îl voi cere” (*Iezechiil* 33, 7-8). Sfânta Scriptură, dar și o serie de canoane ale Bisericii noastre, nu numai că îngăduie, dar și impun muștrarea smintelii în Biserică, de la oricine ar proveni. Dacă un credincios constată că cineva păcătuiește, trebuie să-l abordeze cu dragoste (*Galateni* 6, 1; *Iacov* 5, 19-20), discernământ (*Ioan* 7, 24), obiectivitate (*Pilde* 24,23), urmând metoda pe care Însuși Domnul o arată (*Matei* 18, 15-17). Sfântul Apostol Pavel îl îndeamnă pe Timotei: „Propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără de timp, muștră, ceartă, îndeamnă” (*II Timotei* 4, 2), având drept scop totdeauna pocăința și întoarcerea celor necredincioși la credința autentică.

Eu trag anumite concluzii. Cred că aveți urechi și puteți să ascultați ce grăiește textul. Nu spun eu aceasta; textul grăiește aceasta, cuvântul lui Dumnezeu; eu doar vă spun concluziile pe care le trag.

Dar și Sfântul Apostol Pavel știți ce spune în a sa *a Doua Epistolă către Corinteni*? „Ca să tai pricina celor ce poftesc pricină, pentru a se afla ca și noi în ceea ce se laudă. Pentru că unii ca aceștia sunt apostoli mincinoși, lucrători vicleni, care iau chip de apostoli ai lui Hristos. Nu este de mirare, deoarece însuși satana se preface în înger al luminii. Nu este deci lucru mare dacă și slujitorii lui iau chip de slujitori ai dreptății, al căror sfârșit va fi după faptele lor.”⁵²⁵ Aceștia se laudă că se află așa cum suntem și noi. Dar sunt niște ticăloși..., sunt niște falși apostoli, lucrători vicleni care se prefac a fi apostoli ai lui Hristos! Dar acest lucru nu este demn de mirare, pentru că diavolul însuși se preface în înger de lumină. Așadar, nu este un lucru ciudat dacă și slujitorii lui, și diaconii lui se prefac a fi slujitori ai virtuții, al căror sfârșit va fi însă pe potrive faptelor lor. Acesta va fi și sfârșitul lor.

Însă cine au fost acești falși apostoli?

Atunci era vorba despre ereticii iudaizanți, despre care Sfântul Apostol Petru scrie în a doua sa epistolă următoarele: „Dar au fost în popor și proroci mincinoși, după cum și între voi vor fi învățători mincinoși, care vor strecura eresuri pierzătoare și, tăgăduind chiar pe Stăpânul Care i-a răscumpărat, își vor aduce lor grabnică pieire.”⁵²⁶ Așa cum odinioară între evrei au existat proroci mincinoși, așa și la voi vor exista, printre voi, falși învățători care vor aduce erezii distrugătoare, și-L vor tăgădui pe Stăpânul care i-a răscumpărat cu sângele Său, pe Domnul Iisus.

Cine sunt aceștia astăzi, aici pentru noi? Sunt hiliaștii. Hiliaștii ce sunt? Eretici iudaizanți. Atunci când ne întreabă: „De ce nu-I spuneți lui Dumnezeu Yahve, Iehova?”..., oare ce

⁵²⁵ *II Corinteni* 11, 12-15.

⁵²⁶ *II Petru* 2, 1 ș.u. Cf. *I Ioan* 4, 1.

fel de eretici sunt? Sunt eretici iudaizanți. Aceștia tăgăduiesc că Hristos este Dumnezeu. Îl tăgăduiesc! Este ceea ce spune aici Apostolul Petru, „și pe Stăpânul însuși, Care i-a răscumpărat cu sângele Său, Îl vor tăgădui”.

Dar aici, iubiții mei, aș vrea să observăm un lucru foarte important. Se observă foarte limpede din Sfânta Scriptură importanța dogmei. Da, importanța dogmei!

După cum știți, epoca noastră este una *adogmatică*, adică nu este de acord cu dogma; o dă de-o parte! Înfricoșător!... Este o adevărată trădare a creștinismului!... Și ceea ce este mai ciudat este faptul că, în numele așa-numitei uniri a creștinilor, nu sunt socotite ca necesare dogmele!

„– Tu ce ești?

– Protestant.

– Eu ortodox. Tu?

– Romano-catolic.

– Așadar; nu dăm aceste lucruri de-o parte? Ce va spune protestantul? Ce va spune ortodoxul?... Nu vom lăsa de-o parte aceste deosebiri și să le nivelăm pe toate? Dragostea este cea care are importanță; doar aceasta are importanță!”

Aceste lucruri sunt propovăduite de Ecumenism⁵²⁷.

Și să nu vă faceți iluzii... Ecumenismul activează, și se face propagandă pentru acesta! Însă problema este că, atunci când dogmele sunt oprite și sunt date de-o parte, puse în dulap, acest fapt are drept rezultat ca epoca noastră să fie nu numai *adogmatică*, ci și să devină și *amorală*. Astfel, dacă vorbim numai despre

⁵²⁷ „Ecumenismul, cu adevărat, așa cum este semnalat acest termen, desigur că este erzie, pentru că înseamnă tăgăduirea însușirilor de bază ale credinței ortodoxe, așa cum este spre pildă acceptarea *teoriei ramurilor*, adică faptul că fiecare Biserică posedă o anumită secțiune a adevărului, și trebuie să unim toate Bisericile, să punem pe masă secțiunile adevărului, ca să se constituie adevărul. Noi însă credem că Ortodoxia este Una, Sfânta, Universală și Apostolică Biserică. Am terminat! Pe această temă nu mai încap discuție. Astfel, oricine declară cele dimpotrivă poate să fie numit ecumenist și, prin urmare, să fie eretic” (Arhiepiscopul Athenei, HRISTODOULOS, într-un interviu cu Postul de Radio al Bisericii Greciei, 24/5/1998).

dragoste, iar nu și despre dogmă, apare o epocă *amorală*. Ce înseamnă amorală? Fără morală⁵²⁸.

Poate vă amintiți că în urmă cu vreo zece ani am făcut aceleași teme – pentru că păstrez notițele – și vă vorbisem despre Ecumenism, care atunci se afla pe punctul său culminant. Și atunci vă spuseseam același lucru: că marginalizarea dogmei va avea drept rezultat o epocă amorală, decolorată din punct de vedere moral, adică o epocă în care nu va exista morală. Iat-o!... Atunci, atunci când v-am spus aceste lucruri, ne aflam în 1971; acum ne aflăm în 1980, așadar a trecut un deceniu. Ați văzut ce repede a ajuns epoca noastră să fie realmente amorală?... Dacă-i spui cuiva: „Fiul meu, acest lucru este rău!”, îți va răspunde: „De ce este rău?... Ce vrea să însemne rău? Ce vrea să însemne urât? Nu înțeleg!” Iată rezultatele!

Iubiții mei, un singur lucru am să vă spun: dogma și morală, dogma și viața duhovnicească, sunt strâns legate. Drept pentru care, dacă s-au scindat acestea două, s-a clătinat echilibrul adevărului evlaviei (bunei credințe) și duhovniciei creștinești.

Acest fapt, de altfel, se va arăta acum și în epistolă, puțin mai jos; se va arăta că așa ceva se întâmplă; adică episcopul Efesului a dat mare greutate temei împotriva ereticilor și nu a luat aminte la altceva: la esența vieții duhovnicești, care este înfățișată aici cu numele „dragoste”; dragoste însă și cinstire față de Hristos, nu față de ceilalți oameni.

Însă, întrucât timpul s-a terminat, iubiții mei, vom continua, cu ajutorul lui Dumnezeu, în duminica de după sărbători, pe 11 ianuarie.

Larisa, 14 decembrie 1980

⁵²⁸ De la amoralism <amoral <„a” privativ și „moral”.

CATEHEZA A ZECEA

(*Apocalipsa 2, 4-2, 7a*)

Dragostea dintâi. Amenințarea căderii.

Lupta împotriva nicolaiților. Cine sunt nicolaiții?

După cum vă amintiți, iubiții mei, de data trecută, începusem să analizăm epistola Domnului către Biserica Efesului, către „îngerul”, episcopul Efesului. Îl laudă pe „îngerul Efesului”; îi spune că știe faptele lui, osteneala și răbdarea lui; însă, cu toate acestea, are o plângere: „Dar am împotriva ta faptul că dragostea ta cea dintâi ai lăsat-o.”⁵²⁹

În principiu vom observa faptul că în tot planul epistolei există această *metodă* pedagogică, despre care în greaca simplă spunem că „lovește o dată în cui și o dată în potcoavă”.

Așa cum poate cunoașteți, atunci când potcovim un cal, lovim o dată în cui, nu știu cum de funcționează, poate că îl doare pe cal; din acest motiv lovim și în potcoavă, lovitură care nu doare; și apoi iarăși lovim o dată în cui, care poate iarăși să fie o lovitură dureroasă; și iarăși ne întoarcem la potcoavă. Mai cu seamă această expresie a devenit și proverb în poporul nostru, „lovește o dată în cui și o dată în potcoavă”, una dulce și una amară⁵³⁰. Tocmai acest lucru, iubiții mei, este practicat de către Hristos atunci când face pedagogie cu Biserica Lui.

⁵²⁹ *Apocalipsa 2, 4*. După cum spune Oecumenius, Hristos, ca atorvâzător, observă nu numai calitățile noastre, dar și lipsurile noastre: „Precum zice: «Nu am uitat faptele tale cele bune» (*Iov 34, 21*), tot așa zice și că «ți-ai oprit dragostea către cei din nevoi»”, *Tâlcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 37.

⁵³⁰ Noi, românii, am spune „una caldă, alta rece” (*n. tr.*).

L-a lăudat pe „îngerul” Efesului, pe episcop; l-a lăudat pentru osteneala lui, pentru grija lui, pentru răbdarea lui în fața ereticilor. Dar are și o plângere. Va atrage atenția asupra unei lipse, și va spune un lucru foarte important. Și se pare că este așa, pentru că mai jos amenință cu o pedeapsă foarte serioasă. Și zice: „Dar am împotriva ta faptul că dragostea ta cea dintâi ai lăsat-o”, că acea veche dragoste pe care ai avut-o, pe aceea fierbinte pe care ai avut-o, ai lăsat-o.

Ce se întâmplă? Ceva care se întâmplă la noi toți. Din acest motiv de altfel și în aceste epistole care constituie laturi (pliuri) ale Bisericii celei una și, în consecință, descriu calitățile și lipsurile credincioșilor, și ale clerului, și ale poporului, ne aflăm pe noi înșine.

Așadar, episcopul Efesului a aruncat greutatea slujirii lui pe cheștiunea ereziilor. Consemnează Însuși Iisus Hristos acest fapt: „Că nu-i poți suferi pe cei răi..., și ai îndurat pentru numele Meu și n-ai oboșit”⁵³¹. Adică, nu-i poți suporta pe cei răi și în mod special pe eretici; și ai păzit numele Meu, și nu ai oboșit în această lucrare; nu ai oboșit păzind numele Meu. Aceasta arată faptul că greutatea interesului Bisericii Efesului a căzut pe cheștiunea ereticilor, adică pe lupta antieretică, și a fost neglijată dragostea față de Domnul Iisus.

Ați fost atenți, iubiții mei, la faptul că de foarte multe ori se întâmplă în Biserica noastră acest lucru? Dacă aruncați doar puțin o privire în jurul vostru, veți observa acest aspect, așadar, că ne întoarcem întreaga noastră strădanie, întreaga noastră râvnă, împotriva ereticilor; multă strădanie facem în acest sens! Dar am neglijat alte lucruri.

De aceea, de multe ori veți vedea oameni credincioși nevoindu-se foarte mult împotriva ereticilor; însă propria lor viață este neglijentă. Și mă tem ca nu cumva și aici, printre noi, să fim unii

⁵³¹ *Apocalipsa* 2, 2-3. „Nu ai oboșit [a zis] în loc de nu ai renunțat, nu ai trădat, nu ai dezertat” (ARETHA AL CEZAREEI, *PG* 106, 528CD).

care ne luptăm împotriva răului, împotriva ereziei, împotriva re-
lelor învățături, însă cu toate acestea noi nu avem o viață atentă,
cu trezvie. Acest lucru l-am observat la mulți dintre credincioșii
noștri, la foarte mulți, vă spun sincer, și bine ar fi să ne luăm
măsurile noastre necesare, în mod special. Veniți să mă anunțați
despre strădaniile voastre împotriva celor rău-credincioși, dar
viața voastră duhovnicească nu este atât de atentă pe cât s-ar cu-
veni; există o anumită superficialitate.

Așadar, trebuie să înțelegem faptul că dragostea despre ca-
re Domnul spune că a fost abandonată („nu mai ai dragostea ta
dintâi”, zice) nu trebuie să se epuizeze numai în Ortodoxie, ci și
în Ortopraxie. Nu trebuie să spunem numai „o să-i vânez pe ere-
tici”, ci și „în mod particular, cum se cuvine să trăiesc eu”. Așadar,
aici trebuie să existe ceea ce lipsea de la episcopul și de la Biseri-
ca Efesului, această particulară ridicare iubitoare a inimii către
Dumnezeu.

De aceea, de multe ori se observă faptul că oamenii cu anu-
mite activități nu au aceste sușuri duhovnicești; și viceversa, oa-
meni care au o ridicare duhovnicească a inimii nu au și o activi-
tate corespunzătoare. Domnul mustră și pe una, și pe cealaltă.
Vom vedea în altă epistolă că acolo mustră faptul că i-au lăsat
liberi pe eretici. Trebuie făcute și una, și cealaltă. Nu trebuie să
aruncăm greutatea numai pe una dintre părți, ci trebuie să ve-
dem toate părțile vieții duhovnicești și să spunem: „Voi lucra îm-
potriva ereticilor, dar nu voi neglija nici formarea mea duhovni-
cească.” Nu putem să ne asigurăm și să spunem: „De vreme ce
mă lupt împotriva ereticilor, acesta este un indice al faptului că
merg bine.” Cine v-a spus, iubiții mei, că acesta este semnul că
mergem bine? Cine v-a spus acest lucru? Socotiți că prin fap-
tul că mărturișiți Ortodoxia, aceasta aduce cu sine și mântuirea?
Dar Ortopraxia cui rămâne?

Acea frază „dar am împotriva tă”, pe care o grăiește Domnul,
arată reproșul Lui. Acesta este lăsarea, darea de-o parte a dragos-

tei celei dintâi! Adică nu mai există entuziasmul, arderea inimii, dedicarea, adorarea lui Iisus Hristos, acele lucruri care se întâmplă de obicei cu cei nou-veniți la credință.

Ați văzut vreodată vreun om care vine pentru prima dată la credință? Îl cunoaște pe Hristos, este în întregime flacăra, este în întregime entuziasm, este în întregime adorare pentru Hristos, și lacrimăază, și plânge!... Sunt acele lacrimi ale celui întâi-venit la spovedanie. De câte ori am trăit și ne-a durut în mod sincer pentru oameni și i-am iubit, pe care-i vedeți că plâng la spovedanie, atunci când arată o pocăință reală... Este aici, altfel spus, acel duh de jertfă totală care stăpânește în suflet.

Însă, atunci când trece ceva timp și ne învechim în credință, atunci survine o cădere abruptă în dragoste! Atunci avem ca rezultat un formalism sec... Ei bine, atunci viața noastră intră într-o formă de rutină. Și nu există un lucru mai înfricoșător în viața duhovnicească decât acela pe care îl numim „rutină”.

Credeți-mă, rutina este moartea vieții duhovnicești. Iar dacă rutina există și în alte lucruri din viața noastră – care nu ar trebui să existe nici acolo; nici la meseria și nici la serviciul nostru, nici în relațiile noastre cu ceilalți oameni, nici nicăieri altundeva –, cu atât mai mult nu ar trebui să existe în viața noastră duhovnicească. Chiar dacă și multe dintre aceste lucruri se repetă în fiecare zi, într-un mod programatic, în fiecare zi aceleași fețe (persoane), aceleași mișcări, același mod de viață monoton..., avem datoria să găsim totdeauna modul în care să combatem rutina. A intrat rutina în viața noastră? Aceasta înseamnă că a fost declarată moartea vicioiei noastre.

Acum, faptul cum vom găsi modul în care să nu intre rutina în viața noastră, aceasta este o chestiune care se și învață, dar se și găsește de către fiecare, personal. Atunci când cineva află interes în profunzimea a ceea ce face, atunci nu cade în rutină, în boala rutinei.

Am să vă spun o mică pildă – nu întreagă – a unui psihiatru străin. Un cioplitor în piatră spunea că se simte foarte bine cu

munca lui, pentru că simțea cum fiecare piatră pe care o lovea ca să o cioplească în cariera de piatră căpăta o formă deosebită. Și mai cu seamă spunea că aceasta seamăna cu oamenii, care fiecare are tipologia lui, are fața lui, are caracteristicile lui.

Prin urmare, dacă cineva se străduiește totdeauna să găsească ceva în celălalt, să găsească în munca lui totdeauna ceva nou – problema este să căutăm să aflăm, să putem să vedem acest ceva nou –, atunci, credeți-mă, rutina deja a murit; și murind rutina, înflorește viața noastră!

Aceasta este o temă importantă în viața noastră cotidiană; însă este o temă foarte mare, atunci când există în viața duhovnicească. Dacă în fiecare zi merg la biserică, în fiecare zi am Dumnezeiasca Liturghie, în fiecare zi am Vecernie, în fiecare zi am rugăciunile personale, studiul Sfintei Scripturi, am aceleași lucruri de făcut, în fiecare zi le voi da „bună ziua” aceluiași persoane și celorlalte, însă voi afla totdeauna modul de a descoperi ceva nou; atunci nu va veni să se instaleze în viața mea rutina.

Fiți foarte atenți la pericolul rutinei! Atunci când intră aceasta, cădem în ceea ce v-am spus mai înainte, în formalism.

Așadar, vai de noi, dacă presupunem că am lăsat această „dragoste a noastră dintâi”, care este viață, este varietate, este interes, este tot ceea ce spune cuvântul „viață”! Dacă o lăsăm pe aceasta și o pierdem, atunci va fi vai de noi. Și ca persoane, și ca neam.

Trebuie să mărturisim aceasta, iubirii mei, anume că în calitate de neam am căzut în formalism, și mai cu seamă într-o măsură neliniștitoare. Poate vedea cineva aceasta în viața credincioșilor noștri; poate vedea că a dispărut Duhul, s-a pierdut Duhul, s-a stins, în ciuda poruncii cuvântului lui Dumnezeu: „Duhul să nu-l stingeți.”⁵³²

De aceea, vedeți că îmbisericirea credincioșilor noștri se face fără înțelegere (pricepere) și interes.

⁵³² I Tesaloniceni 5, 19.

Postul, la foarte mulți, și-a pierdut sensul său. Ei cred că trebuie să-l țină cu multă minuțiozitate pentru a se împărtăși; pentru că, dacă se întâmplă să nu țină trei zile fără untdelemn, ci doar două și jumătate sau două, atunci s-au pierdut! Așadar, au pierdut sensul postului; nu au cunoștință, nu înțeleg.

Încă și Sfânta Spovedanie, această Taină atât de importantă, care ne înnoiește în mod real, s-a transformat într-o obligație. De foarte multe ori auzim chiar și această frază: „Ai mers să-ți speli farfuria?” Urâtă expresie! Desigur, nu îmi place deloc, așa cum vorbesc oamenii: „Ți-ai îndeplinit obligațiile?”... Vedeți? Rutină și aici; pentru că obligația este totdeauna o rutină.

Iubiții mei, cuvântul „obligație” nu-l veți întâlni nici măcar o singură dată în Sfânta Scriptură. Dacă doriți, nici chiar în literatura patristică. În literatura patristică nu veți găsi cuvântul „obligație” nici măcar o singură dată! Dimpotrivă, îl veți întâlni de o mulțime de ori în moralele filosofice, mai cu seamă în filosofia morală a lui Kant, de unde avem și manualele de etică (morală) din școală, ale vechiului gimnaziu, ale liceului cum spunem astăzi, unde vorbește de așa-numitele „obligații (îndatoriri)” și „drepturi”.

Iubiții mei, astfel de lucruri sunt necunoscute cuvântului lui Dumnezeu. Fie și numai cuvântul „obligație” amintește de ceva care vine ca să fie impus, ceva care, ca să se întâmple, trebuie să-l împingem de la spate!... Nu există o astfel de problemă pentru creștin; nu trebuie să existe.

Încă și Dumnezeiasca Împărtășanie la mulți dintre credincioși a decăzut pur și simplu într-o obișnuință, în vreme ce la început ea constituia o necesitate.

Dar chiar și această întreagă viață duhovnicească a rămas fără Sfântul Duh!... Cu adevărat „dragostea noastră cea dintâi am lăsat-o”!

Și continuă Domnul în epistola Lui: „Deci, adu-ți aminte de unde ai căzut și pocăiește-te și săvârșește faptele cele dintâi; iar

de nu, vin la tine degrabă și voi mișca sfeșnicul tău din locul lui, dacă nu te vei pocăi.”⁵³³

După cum se vede, este un lucru extrem de important această dragoste față de Iisus Hristos. Extrem de important! Dar numai important? Este viața noastră, iubii mei! Ca să amenințe cu o pedeapsă atât de grea, anume că va mișca „sfeșnicul” – vom vedea mai jos ce înseamnă aceasta –, înțelegem, iubii mei, că acest fapt este unul înfricoșător! Să fim cu luare-aminte la el!⁵³⁴

În acest moment este nevoie să ne facem o autocritică. Este foarte importantă autocritica. Atunci când Domnul zice „adu-ți aminte de unde ai căzut”, aceasta înseamnă că Domnul ne face o invitație la autocritică. De asemenea, înseamnă că noi nu ne-am aflat în nevoia, din păcate, de a face de la noi înșine această autocritică, și astfel vine El Însuși să ne aducă aminte și să amenințe, precum pe aceia de odinioară prin această epistolă, dar și pe noi cei de astăzi prin ascultarea aceleiași epistole. Pentru că voi ce credeți? *Îngerul*, episcopul Efesului a auzit același glas al Domnului? Nu! Glasul Domnului a fost auzit numai de Ioan; episcopul Efesului doar a citit ceea ce citim și noi astăzi cuvânt cu cuvânt.

De multe ori Domnul vine să ne amintească acest lucru și cu o pămîiță! Cu un bici! Cu ceva care de multe ori ne zgâlțâie⁵³⁵. Vi-

⁵³³ *Apocalipsa* 2, 5.

⁵³⁴ Ne face o deosebită impresie faptul că în Sfânta Scriptură Dumnezeu Se înfățișează ca *zelos, râvnitor*! „Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Dumnezeu *zelos*” (*Deuteronomul* 5, 9); „Că Domnul Dumnezeu nume râvnit, Dumnezeu râvnitor este” (*Ieșirea* 34, 14; *Naum* 1, 2); „Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine” (*Matei* 10, 37). Potrivit Sfinților Părinți, se înfățișează astfel pentru că nu suferă cultul altor dumnezei (zei); din acest motiv și voințe dragostea noastră în mod exclusiv. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că, atunci când Dumnezeu vorbește despre râvnă (zel, gelozie), „vrând să arate părintească iubire cea de negrăit a lui Dumnezeu de multe ori folosește acest nume” (*EPIE* 29, p. 408). Cf. și THEODORIT AL CYRULUI: „De ce Dumnezeu este *zelos* (gelos)? Întrucât, zelul (gelozia) este arătarea dragostei” (*PG* 80, 264C).

⁵³⁵ Cf. *Pildele lui Solomon* 3, 12; *Evrei* 12, 1-12; Cuviosul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvinte*, vol. IV, „Încercările în viața noastră”, Ed. Sf. Măn. Sfântul Ioan Theologul, Souroti, 2002, pp. 191-250.

ne ca să ne amintească „de unde am căzut”; ceea ce înseamnă că oarecând am fost la o anumită înălțime, și am căzut. Astfel avem nevoie să reconsiderăm, să vedem ce am fost mai întâi și ce suntem astăzi, adică să ne facem autocritică.

Singura cale a mântuirii, așa cum subliniază aici Domnul, este întoarcerea noastră, este pocăința, pentru că zice „pocăiește-te”. Iar dovada pocăinței este întoarcerea noastră la „faptele cele dintâi”, pentru că grăiește Domnul „și pocăiește-te și săvârșește faptele cele dintâi”, să faci „faptele dintâi”, acelea pe care le-ai făcut și mai înainte⁵³⁶.

Trebuie să spun că, dacă această stare de cădere stagnează, devine foarte primejdioasă, pentru că survine o nesimțire duhovnicească, din care, corespunzător cu gradul ei, cu greu își revine omul⁵³⁷.

La acest punct am să vă spun ceva. Atunci când citeam și scriam ceea ce vă spun acum, m-am întrebat pe mine însumi: „Nu cumva am nesimțire duhovnicească?...” Iubiții mei, nu putem lesne să distingem acest lucru. Este ca și cum i-am face cuiva o injecție locală (anestezie) pentru a-i face o intervenție chirurgicală, și-l înțepăm acolo, și-l ciupim, și-l întrebăm dacă simte ceva, iar acela ne zice „nu”. Ei, cum să aibă simțire, dacă acea parte este fără simțire? Dar noi am produs acea nesimțire cu scopul de a face operația. El nu înțelege nimic. Așa și eu: cum aș putea să știu dacă am nesimțire, fiind nesimțit?

⁵³⁶ ARETHA AL CEZAREEI, *PG* 106, 509 A: „Primele fapte, a zis, le-ai săvârșit într-
tru dreptate. Căci nu uit, zice, nici faptele tale cele dintâi și bune, nici că dragostea față
de cei lipsiți nu ți-ai oprit-o. Așadar, întoarce-te, aflând de la Mine că te-ai afundat”.

⁵³⁷ Sf. Teofan Zăvorâtul scrie în acest sens următoarele: „Vă neliniștește și vă întristează nesimțirea sufletului dumneavoastră, nepăsarea și asprimea inimii dumneavoastră. Această stare are multe cauze, diferite la fiecare om. Însă cauza principală este îndelungata negrijă și slăbănogire a sufletului. Nesimțirea sufletească crește prin îndelungata lucrare a patimilor și se statornicește prin reaua obișnuință. Deci, ca să vă tămăduiți trebuie să vă înarmați cu toate puterile cu o neclintită putere de voință, astfel încât să renaște și să activeze iarăși simțirea dumneavoastră duhovnicească moartă” (*Calea vieții, Scrisori către un suflet*, Sf. Mân. Pantocrator, 2006, p. 78). Vezi și *Evrei* 6, 4-6.

Dacă veți citi un cuvânt al Sfântului Ioan Scărarul care vorbește despre nesimțire, vă veți îngrozi, iubiții mei⁵³⁸. Vă spun că noi toți, laolaltă, în acest moment, suntem într-o stare de nesimțire duhovnicească în diferite grade; noi toți! Îmi pare rău că spun așa ceva; însă acesta este adevărul.

Și atunci vine pedeapsa: „Iar de nu, vin la tine degrabă și voi mișca sfeșnicul tău din locul lui.”⁵³⁹

Vă amintiți când am spus că acele „șapte sfeșnice” erau în așa fel dispuse, încât slăvitul Iisus, Iisus cel mai presus de istorie, Iisus cel istoric și în același timp supra-istoric, să Se miște printre aceste „sfeșnice”. Așa cum v-am spus, „sfeșnicele”, sunt picioare înalte cu suport pentru lumânări care ard, iar printre acestea Se mișcă Domnul. Atunci când Domnul zice „voi mișca”, vrea să spună că va lua sfeșnicul și-l va da de-o parte. Aceasta vrea să spună prin „voi mișca sfeșnicul tău”.

Însă ce este această mișcare a „sfeșnicului”?

După cum spune Sfântul Andrei al Cezareei, este „golirea de harul dumnezeiesc”, faptul de a rămâne gol de harul lui Dumnezeu. Nu știu, iubiții mei, dacă m-am golit de harul lui Dumnezeu... Acest lucru îl văd ceilalți oameni. Omul însuși nu poate ușor să vadă asta la sine. Uneori poate să vadă, iar alteori nu⁵⁴⁰.

⁵³⁸ Sfântul IOAN SCĂRARUL, *Scara*, Cuvântul al XVII-lea, „Despre nesimțire. Adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului”, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1992, pp. 254-258.

⁵³⁹ *Apocalipsa* 2, 5.

⁵⁴⁰ În lucrările Părinților Bisericii este cunoscută drept *retragere a harului, ridicare a harului, părăsire, părăsire de Dumnezeu* ș.a. Este vorba despre același lucru care se întâmplă însă pentru diferite motive. În mod concret Sfântul Maxim Mărturisitorul zice: „Patru sunt felurile generale ale părăsirii: Una din iconomie, cum este la Domnul, ca prin păruta părăsire cei părăsiți să se mântuiască. Alta spre dovedire, cum este la Iov și Iosif, ca să se arate unul stâlp al bărbăției, altul al neprihănirii. A treia, spre povățuire duhovnicească, cum este la Apostolul, ca, smerindu-se în cugetare, să păstreze covârșirea harului. În sfârșit, a patra este lepădarea, ca la iudei, ca pedepsiți fiind, să fie încovoiați spre pocăință. Dar toate felurile sunt mântuitoare și pline de bunătațe și de iubirea de oameni ale lui Dumnezeu”, „Capete despre dragoste”, suta a VI-a, 96, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae, în: *Filocalia* vol. 2, Ed. IBMO, București, 2008, p. 147.

Însă ceea ce înseamnă „m-am golit de harul lui Dumnezeu” este ceva îngrozitor..., de-a dreptul îngrozitor! Să nu dea Dumnezeu așa ceva! Nu știu dacă ați văzut alți oameni, clerici sau mireni, care să fie goliți de harul lui Dumnezeu..., ca Dumnezeu să ridice harul Său și să nu-l mai dea acestor oameni! Și să-i vedeți pe acești oameni mișcându-se fără harul lui Dumnezeu... Să vă fac o descriere? Cum s-o fac? Nu pot. Un singur lucru vă spun, că aceasta este o stare vrednică de multe-multe lacrimi!

Și continuă Sfântul Andrei al Cezareei și zice: „Iar prin dezgolire lasă [Biserica] să fie tulburată și clătinată de duhurile vicleniei și de către cei de ei conduși oameni vicleni.”⁵⁴¹ Așadar, atunci când pleacă harul lui Dumnezeu, atunci când omul se golește de harul lui Dumnezeu, atunci dau năvală dracii și uneltele lor – oamenii vicleni – și atunci creează o stare schimbătoare în acel om sau în mai mulți oameni⁵⁴².

În epoca noastră avem, desigur, oameni importanți, și clerici, și mireni, care sunt vrednici de multe lacrimi și jeliri!... Cândva se poate ca acești oameni să constituie și grupuri; și poate să zică cineva: „Ce se întâmplă cu acești oameni!?!...” Intră dracii și oamenii vicleni, și dănțuiesc..., realmente dănțuiesc! Este înfricoșător să-i vezi pe draci cum dănțuiesc în viața oamenilor care au fost dezgoliți de harul lui Dumnezeu!

⁵⁴¹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 233B.

⁵⁴² Cf. Luca 11, 24-26; Matei 12, 31; Marcu 3, 28-29; Evrei 6, 4-6. Sf. Athanasie cel Mare zice: „Bărbații de mai înainte..., scriu zicând că hula împotriva Duhului e aceea când cei ce s-au învrednicit în Botez de Duhul Sfânt se reîntorc la păcat. De aceea, zic că nu vor primi iertare, cum zice și Pavel în *Epistola către Evrei*: «Căci este cu neputință pentru cei ce s-au luminat odată și au gustat darul cel ceresc și părtași s-au făcut Duhului Sfânt, și au gustat cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului viitor, cu neputință este pentru ei, dacă au căzut, să se înnoiască iarăși spre pocăință, fiindcă ei răstignesc loruși, a doua oară, pe Fiul lui Dumnezeu și-L fac de batjocură»” (Sfântul ATHANASIE CEL MARE, „*Epistola a IV-a către Serapion*”, traducere de de Pr. Dumitru Stăniloae, în: *PSB* 16, Ed. IBMBOR, București, 1988, pp. 94-95). „Însă, dacă, după ce am dobândit cunoașterea adevărului ne întoarcem iarăși la faptele moarte cele dintâi, și precum câinii ne întoarcem iarăși la vârsătura noastră, ni se va întâmpla ceea ce ne-a grăit Domnul” (Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Varlaam și Ioasaf*, PG 96, 949C).

Iubiții mei, acestea pe care vi le spun, mai întâi mie însumi mi le spun și apoi vouă. Le spun ca să le consemnăm și să priveghem, astfel încât să nu ajungem în acest hal, pentru că, cu adevărat, este vorba despre o stare foarte proastă!

Însă „mutarea sfeșnicului”, așa cum cel puțin din punct de vedere istoric s-a dovedit, înseamnă, de asemenea, și dispariția unei Biserici locale. Aceasta s-a întâmplat, din păcate, după o mie nouă sute de ani, cu aceste șapte Biserici istorice din Asia Mică, care au fost definitiv deșărădăcinate, „până la sfârșitul veacului”, din propriul lor spațiu în anul 1922. Toate aceste Biserici din Asia Mică deja au dispărut și nu mai există! Unde este Biserica Smirnei?... Unde este Biserica Efesului? A Tiatirei?... Unde sunt aceste frumoase Biserici care înflorea în epoca în care au fost întemeiate?... Nu mai există nici una. Acea amenințare: „Fii cu luare-aminte; altfel voi mișca sfeșnicul tău”, deja s-a împlinit.

De altfel, toate acestea pe care le zice aici Domnul se mișcă în tot timpul Bisericii. Iar timpul Bisericii – să vă amintiți acest lucru, vă rog – este cel cuprins între cele două Veniri ale lui Hristos. Acest timp este reprezentat de „cei o mie de ani” ai *Apocalipsei*, „împărăția de o mie de ani” a lui Hristos⁵⁴³. Este timpul, repet aceasta, cuprins între cele două Veniri ale lui Hristos.

De ce „o mie”? (Cu această ocazie am să vă spun; pentru că vom întârzia până vom ajunge la acel pasaj; probabil că anul viitor.) Pentru că numărul „o mie” este un număr care nu vrea să dea o informație exactă, pentru că cea de-a Doua Venire a Lui Hristos este tainică, necunoscută; nu știm când va veni Hristos. Și astfel, prin acest număr simbolic „o mie” care indică un interval mare de timp, fără ca să se trădeze, ca să spunem în acest fel, când va veni Hristos pentru a doua oară, este arătat timpul Bisericii.

Precum: „zece fecioare”⁵⁴⁴. Vedeți? „Zece”, „o mie”. Zece „fecioare”, dintre care „cinci nebune” și „cinci înțelepte”. De ce?

⁵⁴³ Cf. *Apocalipsa* 20, 2-7.

⁵⁴⁴ Cf. *Matei* 25, 1-13.

Ca să nu atribuim procente; ca să nu spunem câți creștini sunt înțelepți și câți sunt cei nebuni. De aceea, pune *cinci* plus *cinci* egal zece, ca să nu tragă nimeni concluzii. Să nu spună: „Oare să fie atât la sută? Șaptezeci la sută? Optzeci la sută; zece la sută? Oare câți?” Îți spune cinci cu cinci egal zece, ca să nu tragi concluzii; acestea sunt numere simbolice.

Însă hiliaștii (milenașiștii) iau numărul „o mie” după literă, și apoi ajung la cunoscuta erezie. Dar vom vorbi despre aceasta când va veni vremea potrivită la acel punct. Acum numai atât; anume că acestea se realizează, se înfăptuiesc în cadrul acestui timp al Bisericii.

Prin urmare, vedem că după o mie nouă sute de ani, în anul 1922, au fost dezrădăcinate aceste șapte Biserici istorice din Asia Mică.

Există, însă, și o a treia mutare a „sfeșnicelor”, potrivit căreia o Biserică nu-și pierde locul ei, rămâne în același loc, însă își pierde Ortodoxia și Ortopraxia.

Și acest lucru trebuie să vă spun că se întâmplă din punct de vedere istoric. Îmi puteți spune unde sunt înfloritoarele Biserici din Nordul Africii? Unde sunt? Nu mai există nici una. Înfloritoarele Biserici din Nordul Africii, de dragul cărora Evanghelistul Marcu a scris Evanghelia sa – Sfântul Apostol Petru prin Marcu⁵⁴⁵ –, unde sunt? A venit vijelia mahomedanismului, cu hoardele de arabi, iar aceste Biserici au fost măturate. Din punct de vedere spațial nu au fost mișcate, să fie strămutate în altă parte; însă au pierdut ceea ce aveau. S-a terminat, s-a dus, au pierdut ceea ce aveau!

De asemenea, nu există și alte Biserici Ortodoxe care și-au pierdut Ortodoxia? Atunci cum de avem Biserica Coptă, Biserica Armeană, care și-au pierdut Ortodoxia? Dar și în Occident,

⁵⁴⁵ Primul care a propovăduit în mod oficial creștinismul și a întemeiat Biserica Alexandriei, în acord cu Tradiția, dar și după o mulțime de izvoare protocreștine, a fost Evanghelistul Marcu, care a pecetluit pentru totdeauna viața acestei Biserici prin martiriul său și prin sfânta sa Evanghelie.

ce s-a întâmplat cu Biserica? Protestanții ce sunt?... Roma ce este? Faptul de a te afla pe locul tău și de a-ți pierde Ortodoxia și Ortopraxia ta, mi se pare că, dintre cele trei mișcări ale sfeșnicelor pe care vi le-am menționat, este cea mai rea mișcare.

Și ar trebui să vă mai spun încă ceva, în ceea ce privește acest ultim aspect, oricât ar părea acesta de groaznic. Să nu vă faceți iluzii, așa cum lucrurile pot să arate sau, cel puțin, arată – de altfel avem și precedente istorice –, nu este exclus să fie mișcat cândva și „sfeșnicul” Bisericii Ortodoxe locale, care se numește *Biserica Greciei*⁵⁴⁶!... Și atunci când zicem „să fie mișcat”, înțelegem să-și piardă Ortodoxia și Ortopraxia. Pentru că trebuie să vă spun faptul că ne-am fixat cu toții ca scop să denaturăm caracterul Bisericii noastre Ortodoxe, cler și popor!

Desigur, atunci când spun „toți”, nu spun în sensul propriu al cuvântului; pentru că, slavă lui Dumnezeu, există oameni, clerici și mireni, care se sânguiesc din toate puterile ca să păstreze identitatea Ortodoxiei și a Ortopraxei, adică a duhovniciei ortodoxe. Atunci când vreunul îți zice: „Și ce este postul?”... și mai ales îl și desfințează în mod oficial, aceasta înseamnă denaturarea duhovniciei ortodoxe. Acesta nu este deloc un lucru de mică însemnătate!

Așadar, mă tem, așa cum ne-am pus noi să denaturăm credința, cugetul, duhul ortodox și trăirea ortodoxă, mă tem ca nu cumva, la un moment dat, să vină negrii din Africa Centrală și să propovăduiască, în calitate de misionari ortodocși, Ortodoxia în Grecia! Mă tem foarte mult de acest lucru! Ceea ce le-a spus Sfântul Ioan Botezătorul evreilor: „Puternic este Dumnezeu ca din pietrele acestea să ridice fii; și nu spuneți «suntem fiii lui Avraam» pentru că poate pe voi să vă lepede ca necuviincioși, iar din pietre va ridica fii lui Avraam.”⁵⁴⁷ Prin urmare, cu alte cu-

⁵⁴⁶ Desigur, nu doar Biserica Greciei se află în această situație, ci oricare dintre Bisericile Ortodoxe locale, deci și Biserica României! (*n. tr.*).

⁵⁴⁷ Cf. *Matei* 3, 9; *Luca* 3, 8.

vinte, să nu ne înfumurăm și să zicem: „Noi, grecii, care avem Evanghelia ce s-a scris în limba greacă; aici unde au propovăduit Sfinții Apostoli, aici unde cutare și cutare..., unde au fost întemeiate Biserici importante, unde toate Bisericile au fost grecești, fie în Asia Mică, fie în Grecia continentală, fie în altă parte, unde erau cetăți grecești, în Antiohia, Efes, Smirna, Tesalonic, Corint etc...” Să nu vă îndoiiți! Dumnezeu este puternic să ridice misionari ortodocși dintre africani, și să vină aici să ne propovăduiască Ortodoxia și Ortopraxia⁵⁴⁸! Toate acestea, iubii mei, înseamnă cuvintele Domnului: „Fii cu luare-aminte; dacă nu te vei pocăi, am să-ți mișc sfeșnicul!”... Și ai văzut ce termen dă Hristos Bisericii Sale, care se mișcă cu ușurință de-a lungul veacurilor, pentru că El este veșnicul Dumnezeu!

„Dar ai aceasta: urăști faptele nicolaiților, pe care și Eu le urăsc.”⁵⁴⁹ Vedeți? Este aplicată aceeași metodă pedagogică despre care v-am vorbit mai înainte.

Cu asprime a vorbit Hristos episcopului din Efes. Acum însă, ca să nu fie condus la deznădejde și la împuținare de suflet și să spună „m-am pierdut”..., vine să-l ajute puțin, să-l sprijine: „Dar ai aceasta”; dar ai acest lucru bun. Însă acest bine pe care-l ai nu anulează răul pe care-l ai; dar, numai după dreptate și după pedagogie, îți spun că ai și acest bine. Îngrijește-te însă să îndrepti ceea ce ți-am spus, pentru că ceea ce am spus se va face; îți voi muta sfeșnicul! Fii atent!... Deci, ai un lucru bun, că urăști faptele nicolaiților pe care și Eu le urăsc.

Dar ce înseamnă că „urăști faptele nicolaiților”? Cine erau acești nicolaiți? Nicolaiții, iubii mei – despre care vom vorbi iarăși mai jos, cu ajutorul lui Dumnezeu –, erau ereticii gnostici. Foarte multe lucruri despre aceștia nu cunoaștem; însă ceea ce știm este faptul că erau eretici de nuanță gnostică⁵⁵⁰.

⁵⁴⁸ Cf. *Matei* 8, 11; 19, 30; 21, 40-43; *Luca* 13, 30; *Osie* 1, 3-9; 2, 1-3; *Romani* 9, 1-33. Vezi și *Ioan* 3, 8; *I Corinteni* 9, 27 ș.a.

⁵⁴⁹ *Apocalipsa* 2, 6.

⁵⁵⁰ Sfântul Irineu menționează faptul că aceștia erau adepții lui Nicolae, unul dintre cei șapte diaconi care au fost hirotoniți de apostoli ca să slujească Biserica, și se în-

Gnosticii apăruseră în secolul al III-lea î.Hr. Și au activat până în secolul al III-lea d.Hr. Însă gnosticismul nu a murit, iubiții mei, nu a dispărut; el există, și va exista până când se va sfârși istoria! Și nu este nimic altceva decât amestecarea tuturor ideilor într-un mod samavolnic, arbitrar, după propria dorință; adică, puțină filosofie, puțin creștinism, puțină idolatrie, puțin de-aici, puțin de dincolo..., puțin din toate! Cu alte cuvinte, este o deformare a creștinismului într-un grad superlativ. De aceea și nicolaiții sunt socotiți eretici, întrucât aveau și o nuanță creștină. Între altele, deformaseră într-o măsură îngrozitoare Evanghelia..., chiar îngrozitoare!

Această deformare îngrozitoare a Evangheliei o întâlnim și astăzi. Masoneria este reînvierea gnosticismului. V-am spus acest lucru de foarte multe ori. Biserica, în curentul gnosticismului, cu varietatea lui de forme, a văzut pe cel mai mare dușman al său! Pe cel mai mare! Nici o altă erezie nu a luptat atât de mult Biserica, pe cât a făcut-o gnosticismul.

Și sunt îngrozitori gnosticii, pentru că ei pur și simplu înfățișează multe lucruri care vin să-i ademenească pe credincioși și să-i atragă în „adâncul pierzaniei”. Nu este doar o simplă erezie,

rudeau cu Cerint (*Împotriva gnozei cu nume mincinoase* I, 26, 3, PG 7, 687A). Aceeași opinie are și Tertullian (*De praescriptione haereticorum*, 46, PL 2, 63A), precum și Sfântul Ippolit al Romei: „... pricină de adunare a multe rele s-a făcut Nicolae, unul dintre cei șapte diaconi rânduiți de către Apostoli, care apostaziind de la dreapta învățătură, propovăduia viață nepăsătoare și stricăță, și ai cărui ucenici au disprețuit pe Sfântul Duh, iar prin *Apocalipsa* lui Ioan au fost mustrate curviile lor și măncarea celor jertfite idolilor” (*Împotriva ereziilor*, 7, 36, 3, PG 16, 3343B). Sfântul Clement al Alexandriei consemnează o anumită tradiție despre Nicolae, pe care eventual o aveau în vedere și era folosită de către nicolaiți: „Se spune că Nicolae avea o femeie frumoasă; după înălțarea la cer a Mântuitorului, apostolii l-au învinuit că este gelos; atunci Nicolae a adus în mijlocul ucenicilor pe femeia sa și a îngăduit oricui vrea să trăiască cu ea. Se spune că fapta aceasta este urmarea aceluia cuvânt al lui Nicolae: «Trebuie să facem abuz de trup»” (*Stomatele* III, 4, 25, 6, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, în: PSB 5, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 198). Nicolaiții credeau că relațiile trupesti libere sunt indiferente din punct de vedere moral sau mai degrabă contribuie la izbândirea unei vieți duhovnicești mai înalte: „...dacă cineva nu se împreunează trupest în fiecare zi, nu poate fi părtaş la viața veșnică” (Sfântul EPIFANIE AL SALAMINEI, *Împotriva ereziilor* 25, PG 321C).

ceva care să fie diferit, „noi nu acceptăm pe aceasta” sau „noi nu primim pe cealaltă”; este cu totul altceva. Iar acest „altceva” nu se observă la prima vedere; pentru că el spune: „Și eu sunt creștin; le îmbrățișez pe toate, le accept pe toate”, în vreme ce el le respinge aproape pe toate!

Așadar, am spus ce erau acești nicolaiți; erau eretici de factură gnostică, și erau socotiți a fi „antinomiști”, împotriva Legii⁵⁵¹.

Fiți foarte atenți la acest aspect, pentru că toate acestea nu sunt doar lucruri care au existat cândva. În acord cu o anumită concepție, în cadrul istoriei avem fenomene repetitive; să nu uitați aceasta! „Nimic nou nu este sub soare”, zice Solomon⁵⁵². Nu există nimic nou; toate se repetă neconținut, cu nume noi, cu forme noi; esența rămâne totdeauna aceeași.

Prin urmare, acești oameni, drept caracteristici potrivnice Legii, prezentau următoarele. Aveau o concepție foarte flexibilă față de idolatrie și față de păcatele trupești. Așadar, puteau să accepte și elemente idolatre cu multă ușurință, dar și în ceea ce privește legile lui Dumnezeu ce au legătură cu viața duhovnicească, ce au legătură – să zicem – cu morala, și în mod special cu păcatele trupești, aceștia aveau o concepție îngrozitor de flexibilă, spunând că cele ce învață legea lui Dumnezeu, în realitate, sunt inaplicabile.

⁵⁵¹ Principala caracteristică a învățăturii multor grupări gnostice era mentalitatea lor anti-iudaică, care de cele mai multe ori o exprimau prin respingerea Legii. Sfântul Clement al Alexandriei îi numește *antitakși* („împotriviți”). Aceștia, ca să justifice opoziția lor împotriva legilor lui Dumnezeu, ascundeau adevăratele motive, promovând pretexte teoretice. „Alți câțiva pe care îi numim *antitakși* („împotriviți”), spun că Dumnezeul universului este prin fire Tatăl nostru și că toate câte a făcut sunt bune; dar unul dintre cei făcuți de El a semănat neghină, dând naștere firii celei rele; ne-a amestecat pe noi toți cu cele rele și ne-a făcut să ne împotrivim Tatălui. De aceea și noi ne împotrivim acestuia, ca să răzbunăm pe Tatăl, făcând lucruri potrivnice celui de-al doilea; și pentru că acesta a spus: «Să nu faci desfrânare», noi, spun acești eretici, facem desfrânare, ca să desființăm porunca Lui” (*Stromatele* III, 4, 34, 3-4, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, în: *PSB* 5, p. 201). Însă, întrucât motivele pe care le-au promovat nu au convins, de aceea Sfântul Clement al Alexandriei a numit capitolul al IV-lea al celui de-al treilea cuvânt al *Stromatelor* „Pretexte pe care le aduc ereticii, ca în orice chip să se desfete cu toată libertatea de plăcere”.

⁵⁵² *Eclesiastul* 1, 9.

În mod concret, pe tema înfrânării în relațiile trupești. Cel credincios este chemat de Dumnezeu să rămână înfrânat; tânărul și tânăra să rămână înfrânați până la nunta lor. Dar și în căsătorie să existe o monogamie reală. Așadar, nu se poate ca să te căsătorești și să umbli cu unul sau cu altul, cu una sau cu alta. Nu se poate, nu este îngăduit adulterul; este păcat. Dar aceștia ziceau: „Noi nu reușim să facem acest lucru; este foarte anevoios. În consecință, noi trebuie să facem acum altceva. Care este scopul pentru care trebuie să păzim poruncile lui Dumnezeu? Scopul este acela de a distruge trupul, ca să salvăm duhul.”

Aceasta este o mare greșală! Scopul Legii lui Dumnezeu nu este acela de a distruge trupul, carnea. Atunci când legea îți spune să postești, să te înfrânezi, să priveghezi și orice altceva, acestea nu ți le spune ca să-ți distrugi trupul. Acestea nu sunt elemente distrugătoare de trup; ci ele sunt doar ucigătoare de patimi⁵⁵³. Eu nu postesc ca să distrug trupul, ca ceva rău. Acesta este un element gnostic, este dualist, este al ereziei gnosticismului.

Așadar, aceștia răstălmăceau și ziceau: „De vreme ce eu trebuie să distrug trupul ca să măntuiesc duhul, și nu pot să izbutesc aceasta prin înfrânare, urmez o altă cale, nu a legii, ci a antinomiei (împotriva legii), și mă numesc *potrivnic legii*. Așadar, mă voi distra, voi mânca până crăp, voi desfrâna până la epuizare, și astfel voi distruge trupul!” Așadar, aceștia credeau că înfrânarea are ca scop distrugerea trupului! Și aceștia erau datori să distrugă trupul, așa cum spune și Platon care era dualist⁵⁵⁴. Toate sistemele filosofice, din Antichitate și până astăzi, sunt dualiste; așadar, acceptă *binele* și *răul* într-o perpetuă luptă.

⁵⁵³ Avva Pimen, un nevoitor ascet foarte aspru din pustie, grăia: „Noi nu am fost învățați să fim ucigători de trup, ci ucigători de patimi” (*Apostegmele Părinților*, 184, PG 65, 368B).

⁵⁵⁴ Potrivit lui Platon, trupul omenesc este doar un „înveliș”, o „îmbrăcăminte”, un „mormânt” al sufletului. („Și într-adevăr unii spun că el (trupul) este mormântul sufletului, acesta fiind îngropat în el în momentul prezent”, *Cratylus* 400c). Trupul este partea negativă a existenței omenești, josnic și rău, iar sufletul se află unit împreună cu el „până când își va plăti datoriile”.

Principiul lor era „trebuie ca trupul (carnea) să fie abuzată”. Așa spuneau! „Trebuie abuzată”, așadar, trebuie să se facă o abuzare, o rea întrebuițare a trupului. În acest mod credeau ei că vor găsi fericirea, că duhul lor se va elibera⁵⁵⁵.

Poate îmi veți spune: „Dar aceste lucruri sunt de-a dreptul înfricoșătoare!”

De ce vă mirați, iubiții mei? Aceste lucruri sunt repetate și în zilele noastre. Spuneți-mi: Ce este mișcarea *hippie*⁵⁵⁶? Tinerii de astăzi cum se comportă ei cu drogurile? Este exact acest lucru: faptul de a vâna plăcerile prin intermediul narcoticelor, „paradisurile” și fericirea noastră. Nu vrem să găsim fericirea noastră urmând legii lui Dumnezeu – este dificilă această cale... –, ci dorim să ne aflăm fericirea noastră, Raiul (Paradisul), într-un alt mod; antinomic, împotriva legii lui Dumnezeu. Iar acest mod sunt drogurile, distracțiile... Și-ți spun: „Îmi găsesc fericirea în acest mod. Desigur, îmi stric trupul; dar acest lucru nu are importanță, este suficient să-mi aflu fericirea.”

Nicolaiții au existat, există și vor exista totdeauna. Ei nu au intrat întâmplător în cuvântul lui Dumnezeu. Nicolaiții au devenit un simbol, au devenit un curent, au devenit idee; iar acest *nicolaism* există și va exista totdeauna. În epoca noastră, *nicolaismul*, din păcate, se află în punctul său culminant. Într-adevăr, vedem astăzi tineretul nostru cum se află sub învățăturile nicolaismului. Îmi veți spune că acestea sunt lucruri nebănuite de cei mai mulți! Eu pur și simplu v-am spus istoria nicolaismului;

⁵⁵⁵ Cf. CLEMENT AL ALEXANDRIEI, *Stromate*, II, 20, 118, 3-4: „Niște oameni ca aceștia sunt și cei care spun că sunt adepții lui Nicolae; aceștia pomenesc de un cuvânt al acestui bărbat, pe care îl răstălmăcesc: «Trebuie să facem abuz de trup», traducere de Pr. Dumitru Fecioru, în: *PSB* 5, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 170. *Stromate*, III, 9, 26, 2, p. 198: „Să lupți cu trupul și să faci abuz de el, ca să nu-i lași timp pentru vreo plăcere desfrânată; iar sufletul să ți-l crești prin credință și cunoaștere (prin gnoză)”.

⁵⁵⁶ Mișcarea Hippy s-a manifestat în deceniile '60-'70 ale secolului al XX-lea, cu tot cortegiul ideilor și al comportamentului pe care acești tineri l-au adoptat, precum și alegerile vestimentare, muzicale și de alt fel. Printre altele, mișcarea propunea o libertate, o lipsă de morală în ceea ce privește relațiile trupești, folosirea drogurilor etc.

v-am spus și cum grăiește Cuvântul lui Dumnezeu. Vom reveni la nicolaiți, pentru că este o temă foarte importantă și însemnată, dar cu un alt nume, cu numele de „valaamiți”. Hristos va vorbi și într-o altă epistolă de-a Sa despre aceeași temă, și acolo vom vedea iarăși alte câteva elemente⁵⁵⁷.

Aici să fim atenți doar la ceva, la două puncte; unul este acela că Hristos distinge faptele nicolaiților de nicolaiți, și al doilea, faptul că Hristos urăște faptele nicolaiților, iar nu pe nicolaiți. Așadar, avem aici o distincție și o poziționare; Domnul îi deosebește pe nicolaiți de faptele lor și ia o poziție adversă nu față de nicolaiți, ci față de lucrările (faptele) nicolaiților.

Știți ce înseamnă aceasta, iubiții mei? Este un lucru foarte mare și important; este ceva ce noi de multe ori nu izbutim să facem. Așadar, ca să facem lucrurile mai ușor de înțeles, dăm următorul exemplu:

Cineva are un microb în el, și chemăm medicul. Medicul nu poate să nu facă deosebire între microb și omul bolnav. Un lucru este microbul și alt lucru este bolnavul; sunt două lucruri diferite. Va combate microbul, dar îl va salva pe bolnav, pe om. Dacă însă va socoti că microbul și omul se identifică, că este unul și același lucru, și nu va separa aceste lucruri, atunci nu va omorî microbul, ci îl va omorî pe bolnav.

Cu toate acestea, același lucru se întâmplă și cu noi, când nu deosebim păcatul de păcătos. Atunci când vedem la alt om păcatul, îl osândim pe păcătos. Facem această greșeală.

Așadar, în mod foarte limpede, aici Hristos a spus „urăsc faptele nicolaiților”, pentru că El „voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină”⁵⁵⁸.

Dacă eu văd o persoană care fumează hașiș, un toxicoman tânăr, ce trebuie să spun? „Oh, sărmâne..., acesta este o povară a societății; lasă-l să moară, să ne liniștim și noi”? Ceva este ce-

⁵⁵⁷ Cf. *Apocalipsa* 2, 12-17.

⁵⁵⁸ *I Timotei* 2, 4.

ea ce face el și altceva este el însuși ca persoană. Pe el trebuie să-l salvez, să-l ajut.

Vedeți, așadar, că aici Domnul face această distincție, pe care trebuie s-o facem și noi?

Înainte de a continua, aș vrea să completez încă câteva lucruri pe care le-am omis despre nicolaiți. Și în epoca noastră, ca în nici o altă epocă, a fost interpretată cu totul greșit noțiunea de libertate. Mai cu seamă asupra acestui punct aș avea să vă spun următoarele.

Sfântul Apostol Pavel, în epoca lui, observase faptul că nicolaiții făceau adepți. Apostolul Petru, de asemenea, consacră cea de-a doua lui epistolă, precum și fratele Domnului, Iuda, întrea-ga lui epistolă chestiunii nicolaiților. Citind a doua epistolă a Apostolului Petru, ați presupus vreodată că-i are în vedere pe nicolaiți? Desigur, nu menționează numele de „nicolaiți”, dar menționează modul în care trăiau aceștia. Vă amintesc câteva lucruri, așa, făcând o selecție:

Apostolul Pavel, în a sa *Epistolă întâi către Corinteni*, zice următoarele: „Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva”⁵⁵⁹, nu trebuie să fiu stăpânit de ceva. Aceasta înseamnă că-i are în vedere pe nicolaiți, care ziceau „toate ne sunt îngăduite”.

Mi-am amintit să vă spun acest lucru pentru că, la un magazin la care am fost, am zis ceva, nu știu ce discuție s-a deschis, și un oarecare tânăr, ca și cum i-ai lua drepturile și ca și cum i-ai distruge idolul libertății sale, îmi zice: „De ce? ... Sunt liber să fac ceea ce vreau!” Și i-am zis: „Adevărul este că ești liber să faci ceea ce vrei; dar nu-ți este de folos să faci tot ceea ce vrei.”

Iubiții mei, sunt liber să consum droguri; însă îmi este de folos? Nu-mi este de folos. Abordez chestiunea *drogurilor* pentru că este foarte bătătoare la ochi, însă și pentru că încă mai avem puțină sănătate în capul nostru încât să sesizăm că este un ma-

⁵⁵⁹ *I Corinteni* 6, 12.

re rău. Spun aceasta pentru că, dacă în această clipă aş fi avut un public format din oameni din alte popoare şi aş fi vorbit despre droguri, nu ştiu dacă m-ar fi ascultat cu atâta groază, aşa cum mă ascultaţi voi în acest moment.

Astfel, ni se îngăduie, desigur, toate, suntem liberi pentru toate, dar oare ne sunt toate de folos?

Şi se pune problema pentru noţiunea de libertate, despre ce este mai exact *libertatea*. Bine, am dreptul să le fac pe toate; mă folosesc însă? Aşadar, ce este libertatea, această chestiune atât de acută pentru tinerime?

Nu ştiu unde ar trebui să urce cineva..., în acest foişor (minaret), acolo sus, care este aici în muzeu⁵⁶⁰ sau într-un loc înalt din Larisa şi să strige fiecare în oraşul lui: „Tineri, ascultaţi, fiţi atenţi: noţiunea de libertate nu este aşa cum o luaţi voi şi cum o idolatrizaţi!” Însă cine va asculta? Cine? Este atât de înfricoşătoare închinarea la libertate, încât orice lucru am spune, care ar restrânge oarecum chestiunea libertăţii, ne vom face îndată duşmani. Însă, iată roadele, iată rezultatele!

Cu adevărat, sfinte al lui Dumnezeu Pavele, „Toate îmi sunt îngăduite” ai spus, „dar nu toate îmi sunt de folos”. Pot să fac tot ceea ce vreau, să trăiesc o viaţă de depravare; însă îmi este de folos? „Toate îmi sunt îngăduite”, continuă, „dar nu mă voi lăsa biruit de ceva”⁵⁶¹, nu mă voi lăsa stăpânit de ceva; voi fi stăpânul propriului meu sine. Şi imediat mai jos vorbeşte despre păcatele trupeşti. Aşadar, în mod foarte evident aici sunt făcute aluzii la nicolaiţi.

Dar şi de la Apostolul Petru, despre care v-am vorbit, selectez din a doua epistolă a sa următoarele: „Căci rostind vorbe trufăşe şi deşarte”, aşadar, grăind cu vorbe umflate, bombastice, „ei mimesc întru poftele trupului, cu desfrânări, pe cei care de abia au

⁵⁶⁰ Este vorba despre geamia Yeni, care din 1950, până în 2011, a adăpostit Muzeul de Arheologie din Larisa.

⁵⁶¹ *I Corinteni* 6, 12.

scăpat de cei ce viețuiesc în rătăcire”, acelor care doreau să trăiască o viață curată, vin și le spun cuvinte mari, ca să le deschidă calea către *o viață măreață!*... Adică, ceea ce trăim în epoca noastră atât de intens. „Ei le făgăduiesc libertate”, și le promit libertate; de ce libertate; libertate în chestiunile trupești; adică, „fă ceea ce vrei, mănâncă ceea ce vrei, pregătește ceea ce vrei!”, „fînd ei înșiși robii stricăciunii”⁵⁶²; însă aceștia care făgăduiesc această libertate, ei înșiși sunt robii stricăciunii.

Prin urmare, vedeți, iubiții mei, că tema nicolaïților nu este numai una veche; este și nouă, și va fi totdeauna nouă.

Dar, ca să încheiem această temă, să fim atenți aici la încă ceva. Cum trebuie să ne simțim față de cei păcătoși, cu tinerii noștri contemporani?

Ar trebui să simțim o ură față de aceste stări. Nu față de păcătoși, ci față de păcat. Hristos a zis: „Și Eu urăsc faptele nicolaïților”! Dacă auzeau această frază acei oameni care spun că Hristos a vorbit despre iubire, ce ar zice?

Poate vă amintiți, iubiții mei, acel curent *hippie*, din America, unde oamenii mergeau pe drum și ziceau: „Îl iubești pe Hristos?... Îl iubești pe Hristos?... Hristos are să-ți spună ceva ție!”..., și trăiau în acele comunități mizerabile, în afara orașului, consumau și droguri, aveau relații erotice și altele multe de acest fel! Precum se întâmplă și la secta „Copiii lui Dumnezeu”⁵⁶³. Vin și-ți spun: „Îl iubești pe Hristos?”... Și ei trăiesc în comunități într-o

⁵⁶² *II Petru 2*, 18-19.

⁵⁶³ Această erezie religioasă a luat ființă în California, la sfârșitul anilor 1960. În-temeiitorul ei David Berg, care s-a autointitulat Mo, făcuse prorocia că lumea va ajunge la sfârșitul ei în anul 1993 și că membrii sectei vor deveni conducătorii unui nou mileniu. În plus, printr-o serie de scrisori, poruncise canoanele pe care trebuiau să le urmeze adepții. Unul dintre acestea a fost așa-numitul canon (lege) al iubirii: „Dumnezeu este iubire, iar iubirea este egal sex. Faptul de a împărți trupul tău cu altul este cea mai înaltă expresie a iubirii”. Iar vârsta nu a constituit o limitare. Adulterul, amestecarea sângelui, relațiile sexuale în afara căsătoriei, între cei vârstnici și copii, deja nu constituiau păcate, dacă erau făcute „cu dragoste”! Mulți copii care s-au născut în aceste comunități erau îndepărtați de părinții lor, intrucât erau maltratați sexual și sufereau traume psihologice și siluiri trupești.

mare pervertire morală! Acestea sunt lucruri dovedite; nu le spun eu. Vedeți?...

Pentru aceștia, desigur, ne vom întrista, însă vom urî aceste lucruri pe care ei le fac.

Spun aceasta pentru că, din păcate, există oameni, creștini de-ai noștri – am auzit eu oameni, și mai cu seamă voci oficiale cândva! – care susțin și zic: „Și aceștia ceva au să spună și ei!”... Ce au să spună? „Ceva arată acest curent; ceva! Trebuie să-i dăm atenție!”... Ce atenție să-i dăm, iubii mei? La ce să fim atenți?... Există pericolul tocirii simțului moral. Atunci când începem să zicem: „Ei, lasă-l și pe acesta, are ceva să spună, ceva zice”, ni se tocește simțul moral. Și atunci, iubii mei, ce se întâmplă?

Iar dacă se arată cineva astăzi și spune că urăște aceste stări de fapt, alții îi vor spune că este un om al urii, că are un discurs al urii! Și, totuși, Hristos a spus: „urâsc faptele nicolaïților”.

„Cel ce are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii.”⁵⁶⁴ Acela care are urechi să audă ceea ce Sfântul Duh grăiește Bisericii⁵⁶⁵. Însă de ce zice „Bisericii” și nu zice „Bisericii Efesului”? Aceasta arată, iubii mei, faptul că epistolele au în mod cert un caracter personal, sunt adresate Bisericii istorice concrete, dar în același timp conțin elemente care vizează întreaga Biserică, adică toate Bisericile locale⁵⁶⁶.

În plus, aici atrage atenția. Ați observat ce zice? „Credincioșii să fie cu luare-aminte la ceea ce zice Duhul”, adică ceea ce grăiește Duhul care deschide urechile duhovnicești.

Sfântul Andrei al Cezareei zice următoarele: „Iar ureche de carne au toți oamenii, însă duhovnicească, numai cel duhov-

⁵⁶⁴ *Apocalipsa* 2, 7.

⁵⁶⁵ Vezi și fraza stereotipă a Mântuitorului Hristos „Cine are urechi de auzit să audă” (*Matei* 11, 15; *Marcu* 4, 9; *Luca* 8, 8; 14, 35. Duhul Sfânt, potrivit expresiilor din Noul Testament, este „Cel Care grăiește” și „Cel Care mărturisește” în sens particular și absolut (*Matei* 10, 20; *I Ioan* 5, 6-7). Iar în *Apocalipsă*, către cele șapte Biserici grăiește atât Hristos, cât și Duhul în același timp (2, 1 și 7, 8 și 11 etc.). Nikolaos SOTIROPOULOS, *Iisus. Yahve*, Ed. Stavros, Athena, 1988, p. 81.

⁵⁶⁶ Vezi în acest sens *Cateheza a III-a* a prezentului volum.

nicesc a dobândit.”⁵⁶⁷ Urechi de carne avem toți; însă urechi duhovnicești au numai oamenii duhovnicești. Fie ca Dumnezeu, iubiții mei, să dea să dobândim aceste „urechi duhovnicești”! Iar din momentul în care vom începe să dobândim aceste „urechi duhovnicești”, vom putea să cântărim (evaluăm) toate curențele și lucrurile și stările epocii noastre, să le deosebim și să zicem: „aceasta este periculoasă; acea stare de fapt din acea categorie face parte”. Și prin acest mod, *având* acest duh al deosebirii, care este unul dintre cele mai mari daruri ale Duhului Sfânt, vom putea să stăm drepti în epoca noastră. Și este atât de mare nevoie să stăm drepti în această epocă a noastră, care e foarte depravată moral...

Dar, iubiții mei, vom continua, cu ajutorul lui Dumnezeu, duminica următoare.

Larisa, 11 ianuarie 1981

⁵⁶⁷ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Teologul*, PG 106, 233C; ARETHA AL CEZAREEI, PG 106, 529C.

CATEHEZA A UNSPREZECEA

(Apocalipsa 2, 7-9)

Făgăduințe către „îngerul” Efesului. Epistola către „îngerul” Smirnei. „Faptele”, „necazurile” și „sărăcia” „îngerului” Smirnei

Se încheie epistola Domnului către Biserica Efesului printr-o expresie caracteristică, care este aproximativ generală pentru fiecare epistolă:

„Celui ce biruiește îi voi da să mănânce din pomul vieții, care este în raiul Dumnezeuului Meu”⁵⁶⁸, grăiește Hristos.

V-am spus că această frază se repetă ca un refren la finalul fiecărei epistole, cu câteva mici variațiuni, analog cu caracteristicile destinatarilor. Se făgăduiește celor ce vor birui în lupta împotriva satanei că se vor desfăta de gustarea Împărăției lui Dumnezeu. Garanția acestei biruințe este biruința lui Hristos și credința noastră în El⁵⁶⁹. Gustarea pomului (lemnului) vieții, pe care Domnul o făgăduiește, este acea gustare opriță pentru protopărinții noștri care, după căderea lor, au fost alungați din Rai și au fost opriți sau, mai bine zis, au fost alungați tocmai ca să fie opriți să guste din „pomul vieții”, ca să nu devină nemuritori, și astfel răul să ajungă nemuritor, „pentru ca nu cumva răul să se facă nemuritor”, așa cum spun Părinții Bisericii, tâlcuind pasajul biblic⁵⁷⁰. Și, după cum se înțelege, ușa Raiului a rămas necălcată și

⁵⁶⁸ *Apocalipsa 2, 7.*

⁵⁶⁹ *Cf. I Ioan 5, 5. Vezi și Matei 10, 22; 24; 13; Marcu 13, 13 ș.a.*

⁵⁷⁰ *Cf. Sfântul GRIGORIE THEOLOGUL, Cuvântul 38, La Theofanii: „Pentru ca răul să nu fie nemuritor” (PG 36, 324D), și Sfântul EPIFANIE AL SALAMINEI, În-*

încuiată; cu alte cuvinte, în viața lor a intrat moartea. Acum însă este oferit rodul „pomului vieții” de către Hristos Însuși, Care a deschis calea ce duce în Raiul lui Dumnezeu⁵⁷¹.

Atunci când zice „Dumnezeului Meu”, este ceva analog cu ceea ce a spus femeilor mironosițe – în Evanghelia după Ioan –: „Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeu Meu și Dumnezeu vostru”⁵⁷². Se referă, desigur, la firea omenească a lui Iisus Hristos, Care în calitate de Dumnezeu-om (*Theantropos*) a deschis ușile Raiului. Pentru că, în calitate de Dumnezeu, ar fi fost ciudat să le deschidă sau să nu le deschidă. Dumnezeu a ținut neamul omenesc departe de nemurire, departe de viața veșnică. Fiul lui Dumnezeu făcut om, așadar firea omenească a Domnului, s-a sârguit, a lucrat și a condus neamul omenesc iarăși în Împărăția lui Dumnezeu⁵⁷³.

Însă pentru ce trebuie fiecare să lupte, să se sârguiască urmând să biruiască?

Trebuie să se sârguiască în tot ceea ce menționează epistola, pe care am citit-o și am analizat-o în ultimele două cateheze

potriva origeniștilor 26, „Căci, după cum și antidotul otrăvii constituie modul pierderii otrăvii prezente în noi cu adevărat și tămăduitorul Dumnezeu pentru a dezrădăcina păcatul a luat în stăpânire moartea și nimicirea, pentru ca să nu ajungă să se înveșnicească întru noi răul, ajungând să fie nemuritor în cei nemuritori; iar aceștia necinstind și schimbându-se în rău s-au îmbolnăvit, stricând modul însușirii virtuții într-o mare măsură, fiindcă păcatul ce va subzista veșnic în trupurile nemuritoare va hrăni o boală foarte rea; așadar, din această pricină în chip prea frumos pentru mântuirea amândurora și a trupului, și a sufletului Dumnezeu a arătat moartea ca mod de curățire doctoricească, pentru ca în acest fel nevătămați și neosândiți să lucrăm cu silință” (PG 41, 1112BC).

⁵⁷¹ Potrivit Părinților Bisericii, „pomul (lemnul) vieții” este Taina Dumnezeieștii Euharistii, „pomul (lemnul)” este crucea lui Hristos, rodul acestui pom (lemn) este Trupul și Sângele lui Hristos (Cf. Pr. Athanasie MYTILINEOS, *Facerea*, vol. 6, „Lecția 71”, Ed. Sf. Măn. Komneniou, Stomio, Larisa, 2022).

⁵⁷² Ioan 20, 17.

⁵⁷³ „Căci pom al vieții numește viața cea fericită și fără de sfârșit, de care sfinții se vor desfăta întru Împărăția lui Dumnezeu, pe care a numit-o acum Rai... Și să nu te smintești că Domnul a zis: Dumnezeului Meu, pentru că toate cuvintele Sale smerite sunt potrivite tainei Întrupării. Căci și în Evanghelie a zis: «Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeu Meu și Dumnezeu vostru»” OECUMENIUS, *Tălcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 39.

ale noastre; iar acestea nu sunt nimic altceva decât aversiunea și lupta împotriva oricărei abateri dogmatice și morale și stăruința în prima și clocotitoarea dragoste, aceea pe a cărei pierdere a deplâns-o Domnul la episcopul Efesului, spunând „dragostea ta cea dintâi ai lăsat-o”.

Firește, înțelegeți că această făgăduință a lui Hristos⁵⁷⁴ se opune acelor desfătări trupești îngăduite de către nicolaïți, de vreme ce Domnul a spus că urăște faptele lor.

Astfel, iubirii mei, se încheie prima dintre epistolele *Apocalipsei*. Iar acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, ajungem la cea de-a doua. Această epistolă este adresată episcopului din Smirna.

Simțim o deosebită emoție atunci când auzim numele acestor cetăți, care sunt atât de aproape de noi. Nu doar simplu aproape de noi, nu numai grecești, ci și vizavi chiar de noi, aici! Dacă veți urca pe vârful muntelui Kisavou și veți striga cu putere, glasul vostru se va auzi în Smirna! Este vizavi, aici, la Răsărit; Smirna de lângă noi!... Foarte mulți oameni dintre voi ați plecat odinioară din Smirna⁵⁷⁵.

Nu va avea această simțire un chinez care va citi Noul Testament, sau un japonez, sau un african, sau chiar și un american. Noi avem și acest mare privilegiu; toate acestea, toate marile adevăruri ale Domnului, ale Dumnezeului cerului, au luat material, au luat culori din acest spațiu grecesc de aici, din această Mare Mediterană, din spațiul Asiei Mici și toate celelalte. Astfel, toate acestea ne produc o emoție aparte.

Această epistolă către episcopul Smirnei zice următoarele:

„Iar îngerului Bisericii din Smirna, scrie-i: Acestea zice Cel dintâi și Cel de pe urmă, Care a fost mort și a înviat: Știu faptele tale și strâmtorarea și sărăcia ta – dar ești bogat – și hula de la

⁵⁷⁴ „Celui ce biruiește îi voi da să mănânce din lemnul (pomul) vieții, care este în raiul Dumnezeului meu” *Apocalipsa* 2, 7.

⁵⁷⁵ *Noua Smirnă* se numește un cartier la răsăritul Larisei, care a fost întemeiat în anul 1922, ca să-i găzduiască pe refugiații din Asia Mică, după așa-numita Catastrofă Micrasiatică.

cei ce își zic iudei și nu sunt, ci sinagogă a satanei. Întru nimic nu te teme de cele ce ai să pătimești. Iată, dar, diavolul are să arunce dintre voi în temniță, ca să fiți cercați, și veți avea strâmtorare zece zile. Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții. Cel ce are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii: Cel ce biruiește nu va fi vătămat de moartea cea de-a doua.”⁵⁷⁶

Așadar: Și scrie către episcopul Bisericii Smirnei, zice Domnul către Sfântul Ioan Evanghelistul, că Acela Care este Cel dintâi și Cel de pe urmă, Care a fost mort și a înviat, zice următoarele:

„Știu faptele tale și strâmtorarea și sărăcia ta, dar tu ești bogat. Știu și clevetelile pe care ți le aduc cei ce își zic iudei și nu sunt, ci sinagogă a satanei.

Nu te teme de ceea ce urmează să pătimești. Iată diavolul urmează să arunce pe unii dintre voi în temniță ca să fiți încercați și probați, și veți avea întristare, strâmtorare zece zile. Rămâi credincios până la moarte, ca să-ți dau cununa vieții.

Cel ce are urechi să audă ceea ce Sfântul Duhul zice Bisericii. Cel ce biruiește nu va fi nedreptățit de moartea cea de-a doua.”

Smirna, așa cum v-am spus mai înainte, este o cetate cu totul grecească, numele ei este grecesc și este plasată la aproximativ șaptezeci de kilometri nord de Efes, de precedentă Biserică, căreia Domnul i-a trimis epistolă, dar și în sud față de alte cetăți, de Pergam spre pildă, către care, de asemenea, Domnul trimite o epistolă. În consecință, Smirna se află între două cetăți, a Efesului și Pergamului, cu care se lupta pe toate planurile, și comerciale, și politice, și culturale⁵⁷⁷.

⁵⁷⁶ *Apocalipsa* 2, 8-11.

⁵⁷⁷ „Cea dintâi metropolă a Asiei și măreață și strălucită și gazda Senatului Bătrânilor este cetatea Smirnei din Ionia” (*Pausanias periegeta y su contexto de formación en el Oriente heleno: Esmirna y Pérgamo*, pp. 136-137). A fost socotită drept cea mai frumoasă cetate a Ioniei, în vreme ce, după Lucian, aceasta a constituit bastionul muzeilor și al grațiilor, și care împreună cu Efesul formau cei doi ochi ai Asiei. După distrugerea integrală de către lizi (locuitorii din Lidia), a fost reconstruită pe baza planului lui Lisimah, generalul lui Alexandru cel Mare. Datorită marelui său port, s-a remarcat drept cel mai important centru comercial. Faimoasă era și rețeaua ei de străzi pa-

În Smirna se afla și o sinagogă iudaică, care se răzbuna cu dușmănie pe creștinism, și cu această stare de fapt se ocupă, în cea mai mare și mai importantă parte, prezenta epistolă către episcopul Smirnei⁵⁷⁸.

Această epistolă, împreună cu epistola către episcopul din Filadelfia, sunt singurele epistole care sunt lipsite de muștrări; au numai laude! Nu există nici o osândire; numai laude! Sunt epistole pline de laudă și de mângâiere.

Primul episcop al Smirnei a fost Vucol. Urmașul lui Vucol, și foarte probabil și destinatarul epistolei, este părintele Apostolic și sfințitul Mucenic Sfântul Policarp, care a fost martirizat pe 23 februarie 155 d.Hr.⁵⁷⁹.

Această epistolă către episcopul Smirnei este un model clasic de mângâiere pentru eroii credinței.

„Acestea zice Cel dintâi și Cel de pe urmă, Care a fost mort și a înviat.”

Această titulatură, numirea aceasta a expeditorului Hristos este luată din vedenia introductivă, pe care am analizat-o într-una din dățile trecute⁵⁸⁰ și se potrivește, se armonizează cu întregul conținut al epistolei care urmează, deoarece cuvântul se referă la prigoane, la mucenicii și la moarte. În consecință, nu ar trebui să se teamă aceia care vor suferi martiriul și moartea, pentru că Acela Care le trimite epistola și de dragul Căruia suferă

vate. Din această cetate porneau multe drumuri care străbăteau Lidia și Frigia. Toți cetățenii Smirnei făceau tot ceea ce puteau, astfel încât cetatea lor să fie „prima și ultima” cetate din Asia.

⁵⁷⁸ Cf. Sf. IGNATIE THEOFORUL, *Către Filadefeni*, VI, EPE, 119, 4, 126. Smirna era o cetate prin excelență idolatră. Acolo existau temple consacrate Cybelei, Nemesiei, Afroditei, precum și lui Zeus, Apollo și Asclepios. Caracteristică era și fidelitatea ei foarte mare față de Roma, de vreme ce numai această cetate a primit permisiunea de a ridica un altar consacrat împăratului Tiberius (23 d.Hr.), primind astfel titlul onorific de „Neokor”.

⁵⁷⁹ P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, p. 90: „Totuși după pilda acestui sfințit mucenic, și cu adevărat din conținutul prezentei epistole lăudat, precum s-a dovedit prin fapte, este și ultimul ei episcop, vrednicul de pomenire mucenic național Hrisostom (1922)”.

⁵⁸⁰ Cf. *Cateheza a IV-a și a VIII-a* ale prezentului volum (*Apocalipsa* 1, 8-20).

martiriul și moartea, Acela „a fost mort și a înviat”. Cu alte cuvinte, de ce au să se teamă? De moarte? Întru nimic nu are să-i vatăme, de vreme ce vor învia prin puterea Învierii Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu întrupat.

Sfântul Andrei al Cezareei scrie: „Cel dintâi [este] ca Dumnezeu; Cel de pe urmă, ca Cel ce în vremurile de pe urmă S-a făcut om, și prin cea de trei zile moarte a Sa ne-a deschis nouă viața cea veșnică.”⁵⁸¹

Cu adevărat, ce vrea să spună prin: „Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă”? Cel dintâi Se numește în calitate de Dumnezeu, Cel din urmă, în calitate de om; pentru că „Cel dintâi” este Acela Care există înaintea tuturor făpturilor; iar „Cel de pe urmă” este spus cu privire la firea omenească, pentru că a asumat firea omenească, zidită, apoi, ca „Cel de pe urmă”.

Dar titulatura de „Cel dintâi și Cel de pe urmă” nu este nimic altceva decât un ecou al lui „Alfa și Omega” care ne-a fost grăit în deschiderea cărții *Apocalipsei*: „Eu sunt Alfa și Omega”⁵⁸², adică Începutul și Sfârșitul, „Cel dintâi și Cel de pe urmă. Eu am în Mine orice este început, principiu, orice este primul dintre toate făpturile, și orice este ultimul; toate există în Mine; în Dumnezeu.”

„Știu faptele tale și strâmtorarea și sărăcia ta; dar ești bogat.”⁵⁸³

Cu siguranță, la o primă vedere, se pare că avem de-a face cu un oximoron; cum dar este bogat, dacă este sărac? Pentru că zice „știu sărăcia ta, dar ești bogat!”.

Poate că cineva care se ocupă doar cu chestiuni economice, și nu are nici un fel de orizont economic, și nu cunoaște deloc limbajul alegoriei, ar putea să spună aici: „Nu cumva episcopul avea

⁵⁸¹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Teologul*, PG 106, 233D-236A; OECUMENIUS, *Tâlcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 40: „Care a venit spre judecata morții”, zice, „și cu moartea a omorât moartea”.

⁵⁸² *Apocalipsa* 1, 8. Vezi și *Cateheza a IV-a*.

⁵⁸³ *Apocalipsa* 2, 9.

ceva bani ascunși undeva, chiar dacă apărea ca sărac, și din acest motiv îi zice aici Domnul «știi că ești bogat»? Nu cumva avea ceva bani tănuși sau avea depuneri?”

Nu, în mod evident nu se referă la așa ceva. „Ești sărac, știi aceasta”, îi zice Domnul; „ești sărac. Așadar, cunosc faptele tale, știi necazurile tale, știi și sărăcia ta. Cu toate acestea – îți voi arăta aceasta –, ești bogat!”⁵⁸⁴ În esență, avem aici tripticul unui parcurs creștinesc spre sfințenie. Și v-aș ruga în mod cu totul special să fim cu luare-aminte la acest triptic, pentru că acesta constituie parcursul Bisericii, așadar, parcursul credincioșilor. V-aș mai ruga ca ceea ce veți auzi să nu spuneți că este pentru câțiva, pentru că este pentru noi toți.

Care este acest triptic?

Acesta este următorul: *faptele, strămtorarea și sărăcia*.

Atunci când Domnul zice „știi faptele tale”, înseamnă că Domnul cunoaște faptele, lucrările episcopului din Smirna.

Și care sunt aceste „fapte”? Este activitatea pastorală a episcopului în cetatea Smirnei. Sunt faptele iubirii și ale filantropiei. Dar sunt și faptele Împărăției lui Hristos pe pământ. Încă, dacă doriți, nu sunt numai aceste fapte, în sensul restrâns al cuvântului. Cu adevărat, este foarte restrâns înțelesul cuvântului; atunci când spunem „fapte” poate fi doar filantropia; pentru că de obicei când zicem „fapte bune” înțelegem filantropia. „Fapte”, în sensul larg al cuvântului, înseamnă viața și petrecerea credinciosului. Să știm acest lucru!

Se poate ca vreun om să nu aibă posibilitatea să facă fapte de filantropie, adică să dea milostenie, să dea bani sau să urce și să coboare scările birourilor și ministerelor ca să ducă la bun sfârșit afacerile oamenilor care au nevoie de el. Poate să fie în pat, poate să fie un om cu totul sărac, și cu toate acestea să aibă fapte. Și care sunt aceste „fapte”? „Viața și petrecerea”⁵⁸⁵ lui, modul în ca-

⁵⁸⁴ Cf. *II Corinteni* 6, 10. Vezi și *II Corinteni* 8, 9; *Iacov* 2, 5.

⁵⁸⁵ Este expresia consacrată a vieților de sfinți; spre pildă, una dintre primele astfel de vieți este: „Viața și petrecerea părintelui nostru Antonie cel Mare”, scrisă de Sfân-

re el trăiește. Acestea sunt, în sensul larg al cuvântului, „faptele” credinciosului.

Cândva, iubiții mei, ne va spune și nouă Domnul: „Știu faptele tale”? Care? Modul, felul, în care ai trăit, în care ai gândit, în care ai vorbit, în care ai lucrat. Știu dacă ai avut înlăuntrul tău dispoziții filantropice, poate fără să fi avut posibilitatea ca să manifesti aceste dispoziții filantropice, să le faci fapte concrete.

De câte ori vedem anumiți oameni, vrem să-i ajutăm, dar nu putem; avem însă înlăuntrul nostru dispoziția. Uneori putem să plângem din acest motiv și să spunem: „Dumnezeul meu, privește la acești oameni... Privește; a nins, se face frig și sunt oameni care stau în corturi, unii ca cei sinistrați în urma cutremurului, alții ca refugiați, alții ca fugari, ca cei ce nu au un acoperiș deasupra capului”..., și ne îndurerăm din această pricină! Dar și pentru păsări, pentru vrăbiuțele care nu găsesc nimic de mâncare pentru că este multă zăpadă! Le vede și zice: „Doamne, ah, aceste păsările..., suferă pentru că eu omul sunt vinovat. Dacă eu nu păcătuiam în Rai, zidirea nu ar fi suferit în acest ceas. Așadar, dacă există această stare în zidirea lui Dumnezeu, este pentru că eu, omul, sunt de vină!”⁵⁸⁶

Spuneți-mi, toate acestea nu sunt „fapte”? Nu sunt manifestări ale filantropiei? Dispoziții filantropice?... Și încă, dacă cineva, dacă doriți, își deschide fereastra, și pune firimituri pe pervazul ferestrei, și așteaptă să vină vrăbiuțele (în special vrăbiuțe

tul Athanasie cel Mare, unde se descrie foarte frumos amănunțit modul în care trăia Sfântul Antonie cel Mare (*n. tr.*).

⁵⁸⁶ Cf. *Romani* 8, 22: „Căci știm că toată zidirea împreună-suspină și suferă împreună până acum”, și Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Tâlcuire la Epistola către Romani*, Omilia a XIV-a, PG 60, 530A: „«Căci zidirea a fost supusă deșertăciunii – nu din voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o». Dar ce vrea să zică prin «zidirea a fost supusă deșertăciunii»? Adică s-a făcut stricăcioasă. Pentru cine? Și pentru ce? Pentru tine, omule”. Tulburarea relațiilor dintre om și Dumnezeu continuă să atragă după sine până astăzi tulburarea relațiilor dintre om și zidire, întrucât, potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, căderea constituie un neconținut și repetat eveniment în istoria omenească (Cf. Nikos MATSOUKAS, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, Ed. Pournaras, Tesalonica, 2010, p. 209).

avem acum iarna; mai sunt și alte păsări, însă în principal acestea sunt cele mai prezente în jurul caselor noastre) și vin păsărelele să mănânce firimiturile, acestea oare nu sunt simțiri filantropice⁵⁸⁷?

Credeți-mă, cu adevărat, atunci când zicem „fapte” – de aceea v-am spus și câteva pilde – să nu se ducă mintea voastră la faptul că trebuie să dețină cineva bani, să facă aziluri de bătrâni, orfelinate, leagăne de copii și altele..., nu, iubii mei! „Fapte” înseamnă viața și petrecerea omului.

Al doilea element al tripticului este „strâmtorarea”. „Strâmtorarea” este starea creată de puterile ostile și potrivnice lui Dumnezeu, din pricina prezenței lucrărilor lui Dumnezeu. Pricina „strâmtorării” este invidia și puternica opoziție a satanei.

Atunci când diavolul și oamenii lui, uneltele satanei văd „faptele” omului, atunci invidiază, atacă, creează situații, probleme. Această strâmtorare care este creată prin atacurile diavolului, ale oamenilor invidioși și necredincioși, ei bine, aceasta este „strâmtorarea” pe care o are credinciosul.

Să știți acest lucru – am vorbit despre aceasta într-una din dățile trecute⁵⁸⁸ –: este cu neputință să fii credincios adevărat, și să nu ai necazuri, întristări, strâmtorări. Domnul ne-a încredințat de acest lucru: „În lume strâmtorări (necazuri) veți avea.”⁵⁸⁹ Nu strâmtorări care provin de la păcatele mele, pentru că aceasta este o strâmtorare lumească (profană), nici strâmtorare din pricina eșecului meu sau din pricina vreunei pierderi, pentru că am pierdut vreun serviciu de unde aș fi scos bani mulți, am pierdut bani pe stradă, mi-au furat din casă, am suferit vreo pagubă, s-a întâmplat vreun cutremur, o inundație, mi-au fost distruse ogoarele, producția mea de fructe. Aceste strâmtorări (necazuri)

⁵⁸⁷ Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, în *Filocalia*, vol. X, Cuvântul 81, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 393: „Și ce este o inimă plină de milă? Și a zis: «Arderea inimii pentru toată zidirea, pentru oameni, pentru păsări, pentru dobitoace, pentru draci și pentru toată făptura. În acest caz, gândul la acestea și vederea lor fac să curgă din ochi șiroaie de lacrimi»”.

⁵⁸⁸ Vezi *Cateheza* a VI-a.

⁵⁸⁹ *Ioan* 16, 33.

nu sunt după Dumnezeu, ci sunt după lume. Dacă ai o asemenea strâmtorare nu intri în Împărăția lui Dumnezeu. Dacă însă ai întristare după fapta lui Dumnezeu, tocmai din pricină că trăiești după Dumnezeu, și sunt provocate invidia, ura, răutatea satanei și a oamenilor, și-ți creează situații și probleme, atunci ești fericit⁵⁹⁰.

Dacă, însă, doriți să extind, chiar și atunci când cineva are strâmtorările cele după lume, pentru că apa i-a luat producția de legume, pentru că i-a căzut casa de la cutremur, și nu se revoltă, nu cade pe spate și nu dă din mâini și din picioare, și nu-L desconsideră pe Dumnezeu (fiți atenți: acesta este un fapt real! Mi l-a povestit un frate, este de față. Să ne păzească Dumnezeu! Îndată ce am auzit, m-am cutremurat!), atunci aceasta, deși este o strâmtorare lumească, capătă dimensiuni duhovnicești, și atunci este luată în calcul, are greutate în veșnicie. Precum și blasfemia, și cârtirea, și acestea sunt luate în calcul în veșnicie⁵⁹¹.

Și ajungem la al treilea element al tripticului parcursului creștinesc, care este „sărăcia”.

Pe această temă voi insista în mod special, și doresc, vă rog, să fiți foarte atenți.

Ce este „sărăcia”? În principiu este sărăcia materială. Să clarificăm chestiunea: este pura sărăcie materială.

Este semnificativ faptul că elementul sărăciei are două poziții în Evanghelic.

⁵⁹⁰ Cf. Luca 6, 22-23; Matei 5, 10-12.

⁵⁹¹ Zicea Sfântul Porfirie Kavsokalivitul: „Neputințele (bolile) noastre scot un bine atunci când le răbdăm fără să cârtim și-L rugăm pe Dumnezeu să ne ierte păcatele și slăvim numele Lui”. Și Sfântul Paisie Aghioritul zicea: „Fericit este cel care se chinuiește aici, pentru că, cu cât este pedepsit mai mult în această viață, cu atât mai mult se pregătește pentru cealaltă, deoarece i se șterg din păcate. Crucile încercărilor sunt mai presus de «talanți», de harismele pe care ni le dă Dumnezeu. Fericit este cel care are cinci cruci, iar nu una. O suferință sau o moarte mucenicească aduce cu adevărat răsplătă cerească. De aceea, la fiecare încercare să spunem: «Îți mulțumesc, Dumnezeul meu, pentru că tocmai aceasta îmi trebuia pentru mântuirea mea!»” (Cuviosul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvinte*, IV, „Încercările în viața noastră”, Ed. Evangelismos, București, 2003, p. 2008). Vezi și *Coloseni* 1, 24; *Iacov* 1, 2 ș.a.

Prima poziție este căutarea celor săraci și tămăduirea sărăciei, adică împlinirea nevoilor celor săraci. Cu alte cuvinte, sărăcia este ceva rău, care trebuie să fie tămăduit.

Scrie Sfântul Iacov, fratele Domnului, în capitolul al doilea al epistolei sale: „Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele și le-ar zice cineva dintre voi: Mergeți în pace! încălziți-vă și vă săturați!, dar nu le dați cele trebuincioase trupului, ce folos?”⁵⁹²

Așadar: Dacă vreun frate sau vreo soră tremură de frig, nu au haine să se îmbrace, și încă nu au mâncarea zilnică, sunt lipsiți de hrana cotidiană – adică realmente de hrana de zi cu zi; nu de vreo depozitare a hranei –, iar cineva dintre voi le spune „mergeți cu bine, încălziți-vă și săturați-vă”, fără să le dați cele necesare, atunci ce folos? Este ceea ce spunem: „Îmi pare rău, omule; ce să-ți fac?... Ei, să te binecuvânteze Dumnezeu! Să te aibă în pază Bunul Dumnezeu!” Nu-l osândim pe celălalt, nu-l înjurăm, nu-i zicem „pleacă de-aici”, nu-i închidem ușa, în sensul că simpatizăm cu sărăcia lui; îi zicem aceste cuvinte de compătimire; dar nici nu-i dăm ceva. Atunci „ce folos?”, zice Sfântul Iacov, fratele Domnului.

„Cucernicia curată și neîntinată la Dumnezeu și Tatăl această este: a cerceta pe orfani și pe văduve în strâmtorarea lor, a se păzi pe sine de lume nepătat.”⁵⁹³ Să nu spunem doar cuvinte de compătimire, ci să arătăm dragostea noastră în fapte, adică să ne îngrijim să acoperim nevoile pe care le creează sărăcia.

Și foarte semnificativ este faptul că criteriul intrării noastre în Împărăția lui Dumnezeu este dragostea sub forma filantropiei. Ce va spune Domnul? „Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat.”⁵⁹⁴ Chiar dacă aceste

⁵⁹² Iacov 2, 15-16.

⁵⁹³ Iacov 1, 27.

⁵⁹⁴ Matei 25, 35-36.

cuvinte ale Domnului exprimă treapta cea mai de jos a dragostei, cu toate acestea, este o expresie a dragostei și constituie criteriul Judecării din ziua cea de pe urmă.

Prin urmare, concluzia este că suntem datori să rămăduim răul sărăciei, pentru că sărăcia în sine este ceva rău. Ați auzit ce am spus? Sărăcia în sine, adică examinată în ea însăși, este ceva rău! Este un rău trupesc, și este rezultatul răului moral. Este ceea ce v-am spus mai înainte; păsărelele suferă pentru că eu sunt cauza prin care au intrat în creație moartea și stricăciunea, adică răul moral, îndepărtarea omului de Dumnezeu, prin Adam și Eva și, în continuare, prin păcatele personale ale urmașilor lui Adam⁵⁹⁵.

După cum vedem, uscăciunea, nerodirea pământului, toate acestea nu sunt decât o stare a blestemului; în vreme ce, dimpotrivă, buna rodire a pământului este o binecuvântare.

Această nerodire a pământului este și pricina sărăciei. Zicem: „Anul acesta nu este grâu. Anul acesta nu este untdelemn.” Și, din păcate, atunci când nu este ceva limitat (doar în Grecia, să zicem, unde nu poate fi provocată foametea, în special dacă avem o distrugere numai într-un district, în Tesalia, spre exemplu), ci este ceva generalizat, în toată partea continentală, și avem fenomenul deșertificării peste toată planeta noastră, atunci foametea este globală și este foarte înfricoșătoare. Atunci ce facem? Ne rugăm lui Dumnezeu să ridice această nerodire, acest blestem, această uscăciune și celelalte⁵⁹⁶.

La Dumnezeiasca Liturghie, precum și la Taina Căsătoriei ne rugăm pentru „umplerea vistieriilor lor de tot binele”⁵⁹⁷. Așadar ne rugăm ca noii căsătoriți să aibă cămara plină de orice bunăta-

⁵⁹⁵ Cf. nota 583 a prezentului volum, precum și *Romani* 8, 22.

⁵⁹⁶ În *Molitfelnicul Mare*, cartea de bază a sfintelor slujbe, sunt cuprinse, pe lângă rugăciunile zilei și ale nopții, și rugăciunile pentru fiecare împrejurare și pentru fiecare nevoie liturgică, care au fost scrise de către Sfinții Părinți ai Bisericii noastre.

⁵⁹⁷ Cf. *Molitfelnicul, Slujba Cununiei*: „Dumnezeule cel preacurat [...] umple casele lor de grâu, de vin, de untdelemn și de toată bunătațea, ca să dea și celor lipsiți; și dăruiește și celor ce sunt împreună cu dâșii toate cererile către mântuire”, și „Tatăl și Fiul și Sfântul Duh [...] să vă umple pe voi de toate bunătațile cele pământești”.

te. Și ne rugăm pentru aceasta în mod oficial, facem cerere pentru aceasta! Nu este o simplă rugăciune; este rugăciune de cerere! Îl rugăm pe Dumnezeu să facă să fie plină cămara tinerilor căsătoriți, să nu le lipsească nimic!

Prin urmare, vedem, iubiții mei, că problema sărăciei este o temă serioasă; din acest motiv Îl rugăm pe Dumnezeu să nu existe așa ceva. De altfel, foametea este o plagă. Nu este cazul să recurg la Sfânta Scriptură ca să vă relatez despre această plagă; acum numai am să vă menționez, cu ocazia pe care o avem cu cartea *Apocalipsei*, cea de-a patra *pecete*.

Vom vedea în capitolul al șaselea, versetul 8 (mai este destul până acolo), că atunci când a fost deschisă această a patra *pecete*, a căzut foametea. Ascultați-o: „Și s-a dat lui [calului galben] putere peste a patra parte a pământului, ca să omoare cu sabie și cu foamete și cu moarte și cu fiarele pământului.” Ați auzit? I s-a dat putere, zice, să ucidă a patra parte a pământului!...

În vremea în care se scria cartea *Apocalipsei*, iubiții mei, și pe când războaiele se purtau cu praștia, și cu arcul, și cu lancea, era de neconceput să se gândească cineva că s-ar putea vreodată să fie ucisă o pătrime din populația pământului. Astăzi, cu armele pe care le deținem, nu numai o pătrime, ci întreaga populație a pământului poate fi ucisă, iar cele cinci continente pot să dispară de pe fața pământului!

Spun aceasta pentru că în timpul în care se scria cartea ar fi zis cineva că este exagerat, este de necrezut așa ceva. „A patra parte a pământului?”... Da, „a patra parte a pământului!”... și este puțin! Din cinci miliarde, câți am ajuns astăzi, să moară un miliard și ceva de oameni⁵⁹⁸. De la ce? De la „sabie”, care înseamnă situații de război, de la „foamete” și de la „fiarele pământului”...

Când vom ajunge acolo, am să vă spun ce sunt aceste „fiare ale pământului”. Acum numai așa, în afara subiectului, vă spun

⁵⁹⁸ Cifra este valabilă pentru anul 1981, astăzi fiind opt miliarde, a patra parte ar reprezenta o cifră mult mai mare; mai exact, două miliarde (*n. tr.*).

faptul că „fiarele pământului” nu sunt doar lei; „fiară”, iubii mei, este și microbul! Vi se pare ciudat pentru că nu se vede? Vă încredințez că „fiara”, care se numește microb, este cu mult mai înfricoșătoare decât „fiara” care se numește leu! Dar așa este; chestiunea este că oamenii vor muri de foame. Iar aceasta ce este? Este o plagă, una dintre cele șapte plăgi care vor fi date⁵⁹⁹.

Mai menționez și faptul că una dintre minunile Domnului nostru este și săturarea celor cinci mii de bărbați în pustie. Sfântul Evanghelist scrie acolo că: „Și au mâncat toți și s-au săturat și au strâns rămășițele de bucate douăsprezece coșuri pline.”⁶⁰⁰ Aceasta arată faptul că aici există o anumită îmbelșugare. Ce a zis Domnul? „Nu vreau să se istovească pe drum din pricina foamei; dați-le voi oamenilor să mănânce.”⁶⁰¹

Așadar, sărăcia, repet, iubii mei, este ceva rău, pe care adevăratul creștin, înțelegând exact acest rău, vine să-l îndepărteze de la frații săi care trăiesc în sărăcie. Da. Atunci când îl vezi pe celălalt că este sărac, ai datoria să-l ajuți. Nu trebuie ca celălalt să fie sărac; cel puțin să nu flămânzească și să nu sufere de frig.

Există însă și o altă poziție în chestiunea sărăciei, de asemenea, cuprinsă în Evanghelie. În vreme ce mai înainte v-am spus că sărăcia este socotită drept ceva rău, acum pe cealaltă poziție, a doua, este socotită drept ceva bun! De altfel, prima verigă a fericiților este fericirea celor săraci: „Feriți-vă cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăția cerurilor.”⁶⁰² Fericiți cei săraci de buna lor voie, pentru că acestora le aparține Împărăția lui Dumnezeu.

⁵⁹⁹ Cele șapte plăgi de pe urmă (eshatologice), despre care ne vestește *Apocalipsa*, sunt descrise în trei *heptade* (grupe de câte șapte): cele șapte *peceți* (*Apocalipsa* 6, 1-17; 8, 1-5), cele șapte *trâmbițe* (*Apocalipsa* 8, 6-21; 11, 15-19) și cele șapte *cupe* (*Apocalipsa* 16, 1-21). Aceste plăgi devin în mod progresiv mai rele și mai catastrofice, pe măsură ce ne apropiem de a Doua Venire a lui Hristos. Cele trei *heptade* ale plăgilor se manifestă din punct de vedere temporal în paralel, iar nu în mod succesiv, astfel încât să vorbim despre șapte, iar nu despre douăzeci și una de plăgi.

⁶⁰⁰ *Matei* 14, 20.

⁶⁰¹ *Cf. Matei* 15, 32.

⁶⁰² *Matei* 5, 3. Vezi și Arhim. ATHANASIE MYTILINEOS, *Tălcuire la Fericiți*, Ed. Sf. Măn. Komneniou, Stomio, Larisa, 2013.

Nu este vorba, iubii mei, despre cei smeriți cu cugetul. Se poate să interpretăm și așa, adică pentru cei smeriți (cu smerită cugetare), și accept această tâlcuire; însă aș putea să vă enumăr și eu Părinți ai Bisericii care au făcut lucrări și omilii, luând sărăcia așa cum se află, iar nu în înțelesul de smerită cugetare. Nu deranjează dacă cineva poate să ia lucrurile și metaforic; am să vă arăt însă că nu este vorba despre smerita cugetare, ci despre sărăcie, și că este fericită cu adevărat sărăcia.

Aceasta se vede și din sintaxa propoziției: Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor. „Cei săraci cu duhul”, cei săraci cu propriul lor duh, adică din propria lor alegere. Acest „cu duhul” este un dativ de mod⁶⁰³. Iar faptul că este vorba nu despre smerita cugetare, ci despre săraci – despre săracii de bunăvoie, pentru că aceștia sunt fericiți – se vede foarte limpede din ceea ce a zis Domnul către tânărul bogat: fă-te sărac; dă averea ta săracilor. Drept pentru care vedem că este vorba despre sărăcia de bunăvoie, voită. Însă faptul cel mai semnificativ este acela că în *Evanghelia după Luca*, atunci când consemnează fericirile, evanghelistul le redactează fără să mai zică „cei săraci cu duhul”, ci simplu, „cei săraci”. Și cel mai important este faptul că-i menționează într-un mod pozitiv pe săraci și într-un mod negativ pe bogați.

Scrie în *Evanghelia după Luca*: „Fericiți voi cei săraci (nu zice „cu duhul”), că a voastră este împărăția lui Dumnezeu.”⁶⁰⁴ Aceasta este în mod pozitiv. Iar în mod negativ: „Dar vai vouă, bogaților, că vă luați pe pământ mângâierea voastră”⁶⁰⁵, adică căldura voastră, mâncărica voastră, hainele voastre bune, automobilul vostru, casa voastră frumoasă. V-ați luat mângâierea voastră.

Amintiți-vă și de parabola „bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr”⁶⁰⁶. „Tu”, îi zice Avraam, „tu ai primit cele bune ale tale în

⁶⁰³ „Τῷ πνεύματι”, se înțelege că pr. Athanasie face analiza termenilor originali, din limba greacă veche în care a fost scris Noul Testament (n. tr.).

⁶⁰⁴ Luca 6, 20.

⁶⁰⁵ Luca 6, 24.

⁶⁰⁶ Luca 16, 20-31.

viața ta; iar săracul Lazăr, nu.” Altceva este acum faptul că Lazăr era – fiți atenți! – sărac fără voie, iar aceasta ca să-se structureze o parabolă, ca să i se dea ocazia bogatului să dea milostenie. Pentru că, dacă se presupune că Lazăr era sărac de bunăvoie, i-ar fi spus: „Nu doresc să-mi dai nimic, bogatule. Și eu am fost bogat, dar am lăsat de bunăvoie bogățiile mele.” Însă sărăcia lui Lazăr capătă dimensiuni duhovnicești, pentru că el nu cârtește.

Încă zice: „Vai vouă celor ce sunteți sătui acum, că veți flămânzi.”⁶⁰⁷ După cum sesizați, iubiții mei, „cei ce sunt sătui” nu de dreptate!..., pentru că zice Domnul în *Evanghelia după Matei*: „Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura.”⁶⁰⁸ Așadar, ce ar putea să zică aici Domnul? „Vai vouă, celor ce sunteți sătui de dreptate”?... Dar cum ar fi cu puțință?

Deci, este vorba exact despre ceea ce spune: „Fericit cel ce este sărac de bunăvoie. Nefericit și vai de cel care este bogat, și nu ia în calcul deloc dacă în jurul lui este sărăcie.”

Astfel, drept pildă, îi vedem pe apostoli că se mișcă în lume în calitate de săraci.

Ne spune Apostolul Pavel în *Epistola a doua către Corinteni*: „Ca niște săraci – noi, apostolii –, dar pe mulți îmbogățind – duhovnicește, se înțelege –, ca unii care n-au nimic, dar toate le stăpânesc.”⁶⁰⁹ De ce? Pentru că vă avem pe voi. Iar dacă vă avem pe voi, avem și portmoneul vostru; desigur, altceva este acum faptul că noi ne purtăm și ne mișcăm în lume în calitate de săraci.

Însă aici, din câte am spus mai sus despre sărăcie, trebuie să subliniem iarăși două aspecte de bază ale ei.

Primul este – și accentuez – caracterul voluntar al sărăciei, caracterul de bunăvoie; adică să pot să nu fiu sărac, și să doresc să fiu sărac! Fiți atenți: nu din pricina netrebniciei..., nu pentru că cheltui tot ce am pe băutură și prin baruri..., asta este desfrâ-

⁶⁰⁷ Luca 6, 25.

⁶⁰⁸ Matei 5, 6.

⁶⁰⁹ II Corinteni 6, 10.

nare! Ci de dragul Evangheliei, să rămân sărac pentru Împărăția lui Dumnezeu.

Al doilea este sărăcia cea întru Hristos. Fiți atenți, vă rog: sărăcia întru Hristos! Sărăcia de dragul lui Hristos, de dragul Împărăției lui Dumnezeu. Sărăcia nevoită, involuntară, este ceva rău, și mai cu seamă o greutate insuportabilă. Sărăcia de bunăvoie, însă nu întru Hristos, este o sărăcie fără noimă și scop; dacă vreți, poate fi și un capriciu; poate fi și dintr-o dispoziție filosofică. Însă sărăcia de bunăvoie în Hristos este aceea care are profunzime și sens adevărat, cu dimensiuni veșnice.

Subliniez și repet: sărăcia cea de bunăvoie în Hristos! Pentru că pot avea sărăcie de bunăvoie, dar nu întru Hristos. Sărăcia trebuie să fie de bunăvoie, voluntară, dar și întru Hristos.

Această sărăcie de bunăvoie în Hristos, iubirii mei, asupra căreia și doresc să insist în continuare, are o dimensiune teologică! Fiți atenți la ce am zis: Sărăcia cea de bunăvoie în Hristos are o dimensiune teologică! Iar această dimensiune teologică există pentru următoarele rațiuni:

Prima: izbăvește sufletul de marea greutate materială a bogăției, dând aripi pentru zborul duhovnicesc.

Părinții Bisericii accentuau și iarăși accentuau: „Vărsarea sângelui săvârșește revărsarea Duhului”⁶¹⁰! Dai sânge și iei Duh. Iei

⁶¹⁰ Sângele reprezintă traiul bun al omului. „Curgere înăuntru de sânge” (acumulare) avem atunci când satisfacem nevoile noastre biologice și dorințele. „Vărsare în afară de sânge” (dare de sânge) avem atunci când nu le satisfacem pe acestea și trăim, în lipsuri, în chip ascetic, în chip evanghelic. Sfântul PETRU DAMASCHIN: „Căci prorocii, apostolii și mucenicii n-au învățat cunoștința de Dumnezeu și înțelepciunea din auz ca noi, ci au dat sânge și au primit Duh, după cum s-a spus de bătrâni: «Dă sânge și ia Duh». De aceea și Părinții, în loc de mucenicie sensibilă, au mucenicit cu conștiința, având în loc de moarte trupească pe cea a voii, ca să biruiască mintea vobile trupești și să împărătească în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia se cuvin slava, cinstea, stăpânirea și închinăciunea, acum și pururea. Amin; în veci”, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae, în: *Filocalia*, vol. 5, Ed. Harisma, București, 1995, p. 279. Avva Longhin oarecând a grăit către Avva Acachie: „Femeia atunci înțelege că a luat în pân-tece, când a încetat sângele ei. Așa și sufletul: atunci știe că a primit Sfântul Duh, când se opresc patimile cele de ocară care curg din el” (*Marele Pateric*, vol. IV, cap. XXI, 48, Ed. Sf. Măn. a Nașterii Maicii Domnului, Panorama, 1999). Vezi și *Psalmii* 125, 5.

sânge, dai Duh. Sunt analog reversibile. Așadar, cu cât iei bani și ajungi bogat, cu atât scade duhovnicia ta. Om bogat și om duhovnicesc, potrivit cuvântului Domnului, este cu neputință să se concilieze; atât de mult este cu neputință, precum a trece prin urechile acului un odgon gros – *camilă* se numește – sau, dacă vrei, animalul *camilă* să treacă prin urechea acului⁶¹¹.

Desigur, îmi veți spune: „Adică?... Sunt excluși cei bogați din Împărăția lui Dumnezeu?”...

În mod cert există și acea situație despre care Domnul a grăit: „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu.”⁶¹² Așadar, există bogați care vor intra în Împărăția lui Dumnezeu – așa cum a intrat și Avraam –, dar sunt puțini; foarte puțini! Bogăția este un lucru foarte primejdios. Numai acela care poate să înțeleagă lucrurile așa cum le descoperă Evanghelia, numai acela, chiar și dacă este bogat, poate să se mântuiască.

Al doilea: sărăcia duhovnicească de bunăvoie în Hristos inițiază în viața duhovnicească, și este o unealtă (un mijloc) minunată și extraordinar, dar și de neînlocuit.

O minunată imagine a acestei sărăcii ne dă Sfântul Apostol Pavel, care zice: „Căci eu am învățat să fiu îndestulat în cele în care mă aflu.”⁶¹³ Aceasta le-o zice filipenilor, scriind nemuritorul Pavel o nemuritoare pagină! O pagină nemuritoare, iubirii mei! „Eu am învățat să fiu îndestulat în cele în care mă aflu”!

El se afla în închisoare..., se afla închis, la Roma! Nu putea să lucreze și să-și scoată pâinea; pentru că lucrând își scotea pâinea lui⁶¹⁴. Filipenii i-au trimis bani, iar el le-a scris: „De ce mi-ați trimis? Bine ați făcut că ați trimis, pentru că aceasta arată rodul vieții voastre duhovnicești; dar de ce mi-ați trimis mie?... Pentru că eu am învățat să fiu îndestulat cu cele ce am. Să fiu îndestulat!” Marele capitol al vieții omului, îndestularea!

⁶¹¹ Cf. Matei 19, 23-24.

⁶¹² Luca 18, 27.

⁶¹³ Filipeni 4, 11.

⁶¹⁴ Cf. Fapte 20, 34; I Corinteni 4, 12 ș.a.

„Știu și să mă smeresc, știu și să am cu prisosință”; am învățat bine lecția, și să nu am, și să am; „în orice și în toate am învățat taina”, în orice lucru și în orice mod am fost inițiat, „de a fi și să-tul, și flămând”, adică, atunci când mă satur, să nu mă fac asemenea animalului..., iar atunci când flămânzesc, să nu-L hulesc pe Dumnezeu! „Și de a avea cu prisosință, și de a fi lipsit”; am învățat lecția: și să am de prisos, să fiu bogat, fără să mă alipesc de aceste bogății, dar și să fiu lipsit, fără să zic „unde o să ajung?”..., ca și cum Dumnezeu ar fi murit!

„Am de toate și am și de prisos.”⁶¹⁵ Vedeți și aici acest „am de toate”. Așa le scrie filipenilor: „am de toate; și nu numai am de toate, ci și am și de prisos”!

O, Sfinte Pavele, doar ești în închisoare; trei ani ai stat în închisoare! Doi ani în Cezareea și un an în Roma; ce ai tu și-ți mai și prisosește?

„Am de toate și am și de prisos”! Apostolul Pavel nu spune minciuni.

Așadar, ați văzut cum se face omul? Cum se șlefuieste omul?

Voi să vă creșteți copilașii voștri cu..., ciucalate (ca să zic așa), și să vedeți, dacă vine vreo foamete, unde vor ajunge copilașii voștri... Creșteți-vă copilașii cu brânzeturi fine și cu oușoare proaspete, și veți vedea... Nu, iubiții mei! Învățați-i pe copiii voștri postul, fie și în acest mod artificial, reaua-pățimire, ca să poată să reziste în zilele grele ale vieții lor, ca să poată să zică cu Apostolul Pavel: „Știu și să fiu lipsit, știu și să am cu prisosință.”

Al treilea: sărăcia cea de bunăvoie întru Hristos asigură credinciosului, în tot momentul, credința în dependența de Dumnezeu, în Pronia lui Dumnezeu. În acest mod sunt mortificate încrederea în sine și asigurarea de sine, acel: „Am multe; ce-mi pasă?... Eu să fiu bine, cămara mea și portofelul meu să fie pline!”...

Această încredere în sine, iubiții mei, este idolatrie. Fiți atenți la acest lucru! Firește, atunci când zicem asigurare de sine, nu în-

⁶¹⁵ *Filipeni* 4, 11-12 și 18.

seamnă asigurarea la I.K.A. (Instituția Asigurărilor de Stat) sau la diversele societăți de asigurări. Acestea nu au nici o legătură cu ceea ce spunem noi aici în acest moment. Acestea doar vindecă primul fel de sărăcie, ca să nu existe săraci, să nu existe nefericiți. Aici ne-am referit la alipirea de acest fel de lucruri: „Eu am de toate; sunt asigurat, am depuneri la bancă, am investiții... De ce am a mă teme?”

Înfricoșător lucru este această asigurare de sine, iubiții mei!... Dependența noastră trebuie să fie exclusiv de Dumnezeu⁶¹⁶. Omul care este sărac de bunăvoie, oarecum într-un mod necesar, el însuși depinde de Dumnezeu. Știți ce zice atunci când se află într-un moment greu? „Dumnezeu nu e mort!”... Celălalt, cu asigurarea sa de sine, știți ce zice? „Și dacă moare Dumnezeu, ce-mi pasă mie?”... De ce?... Pentru că se sprijină pe el însuși.

Al patrulea: nădejdea credinciosului se (de)pune în bogăția cerească. Nădejdea lui nu este la bunătățile de aici; este în cer. Atunci când rămâne așa sărac, nu face decât o mutare a bogăției lui în cer; în vreme ce bogatul, care dorește să rămână bogat, nu face niciodată această mutare.

Amintiți-vă cuvintele Domnului, ca să vedeți că aceasta se înțelege potrivit duhului Evangheliei: „Nu vă adunați comori pe pământ...” Nu înțelege, desigur, să nu ai o mică economie – vom vedea puțin mai jos cum lămurește lucrurile Apostolul Pavel din

⁶¹⁶ Sfântul Paisie Aghioritul îi spunea cuiva care simțea nesiguranță: „Asigură-te, bre, copilașul meu, în Dumnezeu! Știi numai de asigurarea mașinii? Asigurarea lui Dumnezeu n-o știi? Fă-ți cruce și, înainte de a face orice, spune: Hristoase al meu, Maica Domnului, ajută-mă! Există asigurare mai mare decât încrederea în Dumnezeu? Atunci când omul se încredințează pe sine lui Dumnezeu, primește mereu de la Dumnezeu benzină *super*, iar automobilul său duhovnicesc nu se oprește niciodată, ci aleargă mereu. Pe cât poți, ia aminte, roagă-te și încredințează-te lui Dumnezeu, iar El te va ajuta în orice greutate. Simplifică-ți viața prin încrederea desăvârșită în Dumnezeu, ca să te eliberezi de stres și de neliniște”. (Cuviosul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvintele*, vol. II, *Trezirea duhovnicească*, traducere de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Ed. Evangelismos, București, 2003, p. 297). În vreme ce, pentru înțeleptul stareț Epifanie Theodoropoulos îndemnul liturgic: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm”, constituia cea mai înaltă filosofie.

această perspectivă –, ci nu vă adunați comori; să nu aveți nădejdea voastră acolo „unde molia și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură”; „ci adunați-vă comori în cer, unde nici molia, nici rugina nu le strică și unde furii nu le sapă și nu le fură”⁶¹⁷, nimic din toate acestea nu se află acolo. Mai ales comoara de acolo nu se pierde niciodată; este „neîmpuținată”⁶¹⁸. Și nu numai aceasta, ci are și dobândă! Banca cerului își are și dobânda ei! O, și ce dobândă..., dacă ați ști⁶¹⁹...

Este ceea ce a grăit Domnul, printr-o foarte frumoasă asemănare: „Faceți-vă prieteni prin mamona nedreptății”, adică dați din bogăția voastră cea nedreaptă, mamonică, și faceți-vă prieteni „ca, atunci când veți fi lipsiți, ei să vă primească în corturile veșnice”⁶²⁰, astfel încât, atunci când plecați din viața prezentă, să vă primească. Adică să-mi primesc acolo capitalul și dobânda; aceasta vrea să spună. Să am bogăție acolo, în cer.

Sfântul Apostol Pavel, în *Epistola către Evrei*, la capitolul al zecelea (extraordinar capitol! Citiți-l acasă la voi!), atunci când se adresează către aceia care și-au pierdut averile, pentru că le-au răpit prigonitorii, zice: „Și răpirea averilor voastre ați primit-o cu bucurie”; atunci când v-au fost luate averile, aceasta ați primit-o cu multă bucurie – ciudat..., cine se bucură când i se răpesc averile? – „cunoscând” – iată taina! – „că aveți în voi înșivă o mai bună avere în ceruri și care rămâne”⁶²¹, și în acest fel nu v-ați mai întristat.

Vedeți, așadar, cum se simte omul care are sărăcia de bunăvoie, sărăcia cea în Hristos, atunci când vine peste el o astfel de situație? Nădejdea lui nu este în averea sa, ci este în Dumnezeu.

Al cincilea: îl face pe omul credincios să fie flexibil și potrivit pentru mărturisirea creștină, pentru acțiune și mucenicie. Nu se

⁶¹⁷ *Matei* 6, 19-20.

⁶¹⁸ *Luca* 12, 33.

⁶¹⁹ *Luca* 18, 30.

⁶²⁰ *Luca* 16, 9.

⁶²¹ *Evrei* 10, 34.

gândește la avere, iubii mei, acela care are în fața lui credința pentru Hristos. Le dă pe toate! Pe toate! Dar atunci când are avere, când se gândește la averea lui, cum să-L mărturisească pe Hristos?

Aceasta vedem în fiecare zi. Ca să nu se micșoreze interesele noastre, ce facem? Tremurăm de frică și nu vorbim, numai și numai ca să nu ne păgubim. Însă, atunci când nu mai ai nimic cu ce să te păgubești, pentru ce ai să te temi? Și martiriul chiar poți să-l rabzi! Vei zbura realmente ca o pasăre, în orice, vei avea o suplețe, o flexibilitate neînchipuită, atunci când nu ai avere.

Al șaselea: sărăcia cea întru Hristos – fiți atenți la acest aspect! – este tăgăduirea adăugării la construcția unei lumi învechite, unde nu va mai rămâne nimic din chipul său prezent, atunci când vom intra în noua lume a Împărăției lui Dumnezeu. Nimic! Nici casa noastră, nici ogoarele noastre, nici banii noștri..., absolut nimic!

Ascultați ce zice Sfântul Apostol Pavel: „Și aceasta v-o spun, fraților: Că vremea s-a scurtat de acum, așa încât și cei ce au femei să fie ca și cum n-ar avea..., și cei ce cumpără, ca și cum n-ar stăpâni.” Poți să cumperi, însă să nu spui că „acestea sunt lucrurile mele”!... „Și cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea”, iar cei ce se folosesc de această lume să nu facă abuz, ci doar uz. Și de magnetofonul tău să faci uz, și de ceasul tău, și de mașina ta, și de curentul electric... Fiți atenți însă! Nu vă alipiți de aceste lucruri; să faci pur și simplu uz de lucruri; nimic altceva. De ce? „Căci chipul acestei lumi trece.”⁶²²

Așadar, de vreme ce trece, ce să dobândesc? Înainte de toate există moartea. Dar și dacă nu ar fi existat moartea, ce vreau să dobândesc? O lume învechită? Dacă această lume se va schimba, se va face nouă, va avea un chip nou, dimensiuni noi și va constitui Împărăția lui Dumnezeu, dacă toate acestea vor trece, așadar, ce să mai dobândesc?

⁶²² I Corinteni 7, 29-31.

Iată de ce omul care alege sărăcia de bunăvoie este un bun teolog; pentru că pe toate acestea le adaugă.

Și, în cele din urmă, al șaptelea (mai cu seamă la acesta ultimul și la penultimul punct aș vrea să fiți cu luare-aminte): sărăcia cea de bunăvoie în Hristos îl face pe credincios să fie asemenea cu Acela Care de bunăvoie a sărăcit, cu Dumnezeu!

Sărăcește Dumnezeu pentru că prin păcat a sărăcit omul; iar omul, urmându-L pe Dumnezeu, Care a sărăcit prin întruparea Sa, ajunge să fie bogat.

Iată cum vorbește despre acest aspect Sfântul Apostol Pavel în *Epistola a doua către Corinteni*: „Căci cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți.”⁶²³ Așadar, cunoașteți generozitatea Domnului nostru Iisus Hristos, Care deși era bogat, pentru voi a sărăcit, astfel încât voi, cu sărăcia Lui, să vă îmbogățiți. În acest fel, omul devine următor, imitator al lui Hristos. Acest lucru îl putem observa cu adevărat în cuprinsul întregii Evanghelii. Toți sfinții, iubiții mei, așa au trăit. Aruncați o privire în viața tuturor sfinților, și veți vedea acest fapt⁶²⁴.

Ce sunt sfinții? Editarea ilustrată a Evangheliei! Aceasta sunt sfinții! Nu înțelegei Evanghelia? Citește viața unui sfânt, privește viața ilustrată a unui sfânt. Și, așa cum în vremurile mai de demult oamenii nu știau carte și ilustrau reprezentări sfinte pe ziduri și pe lemn, ca să învețe învățătura dogmatică a Bisericii cei neștiutori de carte, așa și aici, învățătura de credință a Bisericii ilustrată, în chip ortodox, este viața sfinților.

Totuși, o minunată expunere despre sărăcie a celor două poziții – ca ceva rău, care trebuie tălmăduit, și ca ceva bun, care trebuie căutat –, așadar, teologia sărăciei celei întru Hristos, o veți găsi în *Epistola a doua către Corinteni* a Sfântului Apostol Pavel, în capitolele 8 și 9 integrale. Citiți-le!

⁶²³ *II Corinteni* 8, 9.

⁶²⁴ Vezi în special *Evrei*, capitolul 11.

Însă epoca noastră, iubirii mei, este o epocă a comodităților și a duhului secularizat⁶²⁵, adică duhul veacului prezent. „Ziua de astăzi are valoare. Ziua de mâine?... Împărăția lui Dumnezeu? ... Oh, sărmăne..., ce este ziua de mâine? Astăzi ai să mănânci? Ai cum să faci avere? Asta este important! Ești un fraier dacă nu profiți de ocaziile de a deveni bogat!”

Însă, din acest motiv, creștinii din epoca noastră, tocmai întrucât trăiesc în acest duh, nu înțeleg valoarea sărăciei de bunăvoie, a sărăciei celei întru Hristos. Poate că o înțeleg sau vor să o înțeleagă doar în ceea ce-l privește pe cleric. Știți, lumea ar dori ca preotul să fie sărac, să nu facă avere. Îndată ce un preot își ia o mașină, îndată ce-și face o casuță, îndată ce-și ia un apartament, imediat vorbesc: „O, ai văzut?”..., se și trâmbițează! Pe preot îl vor sărac; și dacă îl văd sărac îl stimează.

Ați văzut criteriul? L-ați văzut? Însă, în ceea ce privește plinoma (poporul) Bisericii, el nu trebuie să urmeze sărăcia cea întru Hristos..., acesta este lucrul cel mai nenorocit. Preotul da; poporul nu. De ce? Nu există o Evanghelie a preoților și o Evanghelie a mirenilor! Evanghelia este una pentru toți.

Nu este exagerat, iubirii mei, dacă vom spune că pricina pentru care nu înțelegem astăzi creștinismul este faptul că nu înțelegem sărăcia cea de bunăvoie întru Hristos. Nu este exagerat; vă subliniez acest lucru.

Dacă mă veți întreba: de ce astăzi oamenii nu înțeleg creștinismul?, am să vă spun: întrucât nu înțeleg acest punct. Și, de vreme ce nu înțeleg acest punct, atunci nu înțeleg nici taina Întrupării – poate că vi se pare ciudat! –, nici taina Crucii, și ajung

⁶²⁵ Atunci când termenul „secularism” sau „cosmicism” (de la gr. *kosmos*=„lume”) a fost promovat de către George Holyoake în eseu său *English Secularism* din 1896, s-a referit la *secularism* ca la o filosofie de viață care nu are nici un interes pentru religie, ci este pentru îmbunătățirea vieții prin mijloace materiale și se află într-o legătură reciprocă cu importanți factori sociali: prosperitatea economică, tineretul, care este revoluționar în fața regulilor și convențiilor sociale, libertatea femeilor, teologia radicală și altele Cf. Jeffrey Cox „Secularization and other master narratives of religion in modern Europe”, *Kirchliche Zeitgeschichte* (2001), pp. 24-35.

să-L tăgăduiască și pe Hristos, și Crucea. Chiar din acest motiv avem tăgăduire. Desigur, aceste lucruri sunt de neînțeles; însă sunt lucruri veșnice!

Dacă îmi veți spune: „părinte, să ne iertați; dar ar trebui să fiți puținel mai contemporan”, am să vă răspund: *Evangelia este contemporană*. Nu putem spune că acestea sunt lucruri vechi și depășite. Din această pricină suferim, iubiții mei.

Dacă avem o boală grea, ce vom face? Va trebui să aflăm cauza și să ne vindecăm. Poți să spui despre un medicament că este anacronic, atunci când îți găsești vindecarea? Ai gripă? Îți pui ventuze!⁶²⁶ Îți afli vindecarea cu ventuzele atunci când ești răcit. Poți să spui, oricâte medicamente importante am găsi, că ventuzele s-au învechit? Dacă ți-ai găsit vindecarea prin ele nu poți să spui așa ceva. Ventuzele reprezintă o doctorie clasică. Așa și Evangelia; dacă vindecă, nu se învechește. Numai aceasta vindecă, de aceea nici nu se învechește.

Astfel, iubiții mei, măsura sărăciei întru Hristos – ca să nu facem gălăgie, tapaj prea mult – este ceea ce spune Apostolul Pavel: „Și, în adevăr, evlavie este mare câștig, dar atunci când ea se îndestulează cu ce are.” Îndestularea cu ceea ce este! Am aces-tea; slavă lui Dumnezeu, îmi ajung! „Ci, având hrană și îmbrăcăminte cu acestea vom fi îndestulați.”⁶²⁷ Având hrană ca să trăim și haine ca să ne îmbrăcăm, cu acestea să fim îndestulați.

Acest lucru este valabil pentru toți creștinii; să știm aceasta. Dacă, iarăși, cineva vrea să meargă puțin mai departe, este dreptul lui. Dar acest punct este un minimum al oferirii; de la acest punct are datoria de a începe.

⁶²⁶ Terapia cu ventuze este o foarte veche metodă terapeutică, potrivit căreia o cupă (ventuză) se atașează pe pielea spatelui, după ce mai întâi a fost micșorată din aceasta presiunea, fie prin schimbarea temperaturii, fie prin aspirarea aerului, astfel încât pielea și mușchiul de suprafață să fie trase și să fie reținută ventuza. În acest mod se pun în mișcare sângele și limfa la nivelul pielii și al țesutului mușchiului, atât în zona aplicării ventuzei, cât și în zonele învecinate de unde este absorbit, având drept rezultat îmbunătățirea circulației sanguine și a oxigenării țesuturilor locale.

⁶²⁷ I Timotei 6, 6 și 8.

Exact această sărăcie, împreună cu strâmtorarea și cu faptele, a fost bogăția și lauda episcopului Smirnei, în ciuda bogăției materiale a acestei cetăți. Cetatea avea multă bogăție materială; însă episcopul ei trăia sărăcia cea întru Hristos de bunăvoie. Aceasta era bogăția lui; așa cum ne rugăm să fie și bogăția noastră, iubiții mei.

Larisa, 18 ianuarie 1981

CATEHEZA A DOUĂSPREZECEA

(Apocalipsa 2, 9b-12)

„Sinagoga Satanei”. Prigonirea Bisericii Smirnei. Făgăduințele către aceasta. Introducerea (*proimion*-ul) epistolei către episcopul Pergamului

Continuăm, iubiții mei, analiza noastră legată de această epistolă a Domnului către episcopul Bisericii Smirnei.

Am văzut faptul că Domnul îl laudă pe episcopul Bisericii din Smirna – cu adevărat această epistolă nu are nici un reproș, nici o acuză, ci numai laude –, și-l laudă pentru că este sărac, sărac după lume, în ciuda bogăției cetății Smirnei, dar este bogat după Dumnezeu.

Și intră acum într-o temă nouă, după ce am observat analiza acestei sărăcii după Dumnezeu.

Domnul nostru consemnează: „Și hula de la cei ce își zic iudei și nu sunt, ci sinagogă a satanei.”⁶²⁸ Așadar, cunosc și calomniile care ți s-au făcut de la aceia care își zic iudei, deși nu sunt, ci este sinagoga diavolului.

De la început, iubiții mei, vedeți ce caracterizare face Domnul! Dacă vreodată ar trebui să facem noi aceste caracterizări, s-ar putea să fim categorisiți drept oameni aspri, că suntem fanatici, că nu avem înlăuntrul nostru dragoste!... Astăzi, din păcate, acesta este climatul, mai cu seamă atunci când unii spun că trebuie să ne unim și să amestecăm cele ce sunt de neamestecat..., vrând în acest mod ca vorbitorii (predicatorii), aceia pe care-i

⁶²⁸ Apocalipsa 2, 9.

categorisesc că vorbesc, chipurile, aspru, să fie mai dumnezeiești decât Dumnezeu, și mai îngăduitori decât Dumnezeu, și mai generoși decât Dumnezeu!

Iată, așadar! Dacă Hristos vorbește astfel, dacă cuvântul lui Dumnezeu caracterizează lucrurile astfel, atunci eu, care sunt slujitorul Lui, o voce printre atâtea miliarde de voci care au grăit cuvântul lui Dumnezeu de-a lungul veacurilor, cine sunt eu ca să vorbesc într-un mod diferit de acela în care vorbește Domnul? Cine sunt eu? Așadar, vom vorbi în stilul în care vorbește și Domnul. Domnul îi caracterizează pe acești iudei drept „sinagoga Satanei”, a diavolului. Și mai spune că este blasfemie să zică aceia că sunt iudei. Dar să observăm lucrurile la rândul lor.

Ce este această „sinagogă a Satanei”? „Sinagoga Satanei”, potrivit cărții *Apocalipsei*, este aceea care nu a crezut în Hristos, dar și acea sinagogă care a rămas în necredința iudaică.

Titlatura de „iudeu” este în mod negreșit un titlu de cinste. Însuși Domnul nostru, după firea Lui omenească, a fost iudeu; și, din acest motiv, atunci când a avut convorbirea cu femeia samarineancă, i-a spus că mântuirea vine de la iudei⁶²⁹. Însă acest titlu de onoare, „iudeu” (nu doar „evreu” sau „israelit”, ci urmaș din seminția lui Iuda, din seminția împărătească, din care va proveni Hristos), acest titlu, iubirii mei, a decăzut, pentru că pur și simplu iudeii nu au crezut în Hristos, și astfel a rămas un „nume gol”, doar cu numele, cu titlul de „iudei”.

Iar adevărații iudei, adică aceia care au crezut în proroci, au crezut și în Hristos, și au constituit Biserica; astfel Sinagoga a devenit Biserica. Însă acei iudei care nu au crezut în Hristos au rămas în continuare drept „sinagoga iudeilor”.

Dar de ce nu au crezut în Mesia? Nu au crezut pentru că nu au putut să înțeleagă noima mesajului prorocilor. Pentru că ei trăiau într-o concepție a abundenței, a bogăției; ei doreau un Mesia Care să le dea bogăție și libertate națională.

⁶²⁹ Cf. Ioan 4, 22.

Nenorocirea pentru acești oameni este faptul că au rămas la această concepție a lor până astăzi, până în acest moment în care noi vorbim, iubiții mei. Astfel, această sinagogă a iudeilor – care nu a devenit Biserică și a rămas sinagogă a iudeilor – îl așteaptă încă pe Mesia ca urmaș al lui David, adică un conducător și stăpânitor lumesc, nu numai al poporului lor, ci al tuturor popoarelor! Însă, pentru că Iisus este adevăratul Mesia, iar Mesia a venit (este Hristos; aceasta înseamnă *Messia*, *Hristos*), și de vreme ce a venit, atunci zadarnic Îl mai așteaptă.

Gândiți-vă că din vremea prorocilor sau, mai bine să mai punem o mie de ani înainte și se cuvine să pornim de la Moisi – ca să nu spun de la Avraam, de la care până astăzi au trecut patru mii de ani –, ar trebui să pornim de la Moisi, care a vorbit despre acel Mare Proroc, în care oricine nu va crede va fi nimicit cu totul din poporul lui Dumnezeu⁶³⁰, au trecut de atunci trei mii cinci sute de ani. Și este semnificativ faptul că, până în secolul al V-lea î.Hr., avem o serie de voci prorocesti⁶³¹. Însă, din secolul al V-lea î.Hr., până astăzi, adică timp de două mii cinci sute de ani, nu a fost auzită nici o voce prorocască despre Mesia. Unde este Mesia? Pur și simplu Mesia a venit.

Acești oameni au văzut că Mesia întârzie să vină și s-au gândit că ar trebui să-i interpreteze diferit pe proroci. În mod evident deja i-au interpretat diferit. Și ar trebui acum să schimbăm erminia⁶³² (tâlcuirea) pentru persoana lui Mesia, de-acum nu ca persoană, ci ca popor. Mesia nu mai este o persoană, ci un popor; este un popor care va juca rolul lui Mesia. Așadar, Israil, ca popor, este Mesia, care trebuie să-și asume revendicarea dreptu-

⁶³⁰ Cf. *Deuteronomul* 18, 15-20.

⁶³¹ Firește, în afară de Sfântul Ioan Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului, ultimul dintre scriitorii proroci a fost prorocul Maleahi, unul dintre cei doisprezece „proroci mici”. Timpul activității sale este stabilit a fi pe la mijlocul secolului al V-lea î.Hr., mai exact, în perioada dintre 485-445 î.Hr. Prorocul Maleahi urmează după prorocii Agheu și Zaharia.

⁶³² Este vorba despre reinterpretarea vechilor prorocii, care să corespundă cu venirea unui nou (fals) Mesia, care potrivit tâlcuirii pr. Athanasie va fi Antihristul (*n. tr.*).

rilor sale de la neamuri, care aceste neamuri se presupune că i-au încălcat drepturile sale până astăzi⁶³³.

Fiți atenți, ca să vedeți cât de importante sunt acestea și, dacă doriți, și cât de actuale, și câte lucruri se pot explica. Ceea ce vă spun acum nu reprezintă interpretările mele; însăși Sinagoga, însuși Israil este acela care face această interpretare, această erminie; nu fac eu această erminie.

Dar acești oameni, de vreme ce nu au crezut în Hristos, atunci când văd popoarele creștine într-o anumită înaintare, atunci când le văd că au patriile lor, în vreme ce ei se află și trăiesc sub un blestem, urmarea este că ajung să invidieze în mod înfricoșător; să-i invidieze pe creștini și pe celelalte popoare!

Dacă doriți, aruncați o privire să vedeți cum proroceste aceasta Domnul în parabola „fiului risipitor”⁶³⁴. Este vorba despre purtarea „fiului mai mare”. Știți, de multe ori, în predici, atunci când analizăm parabola „fiului risipitor”, rămânem totdeauna la persoana „fiului risipitor”. Nu știu de ce; ne place mai mult de el, și pe bună dreptate. Zicem că „fiul risipitor”, care s-a purtat așa

⁶³³ „Unii au încercat să interpreteze capitolul 53 de la prorocul Isaia ca referindu-se la «Israil cel ce suferă», la neamul iudaic, în loc să se refere la «Mesia cel ce suferă». Însă foarte multe elemente dovedesc faptul că subiectul este Mesia, iar nu poporul iudeu: 1) Această prorocie vorbește despre o persoană de la început și până la sfârșit. 2) Versetul al optulea este concludent: «Cel ce a suferit răni pentru fărădelegile poporului Meu (Israil)»; și astfel Acesta este o persoană care suferă plătind El în locul poporului. Prin urmare, nu ar fi cu puțință ca El să fie poporul. 3) Acesta este o jertfă (victimă) nevinovată (*Isaia* 53, 7-9), lucru care nu s-ar fi putut spune despre poporul lui Israil. 4) Este o victimă de bunăvoie, care în mod voit «Și-a dat sufletul Său la moarte» (*Isaia* 53, 12), zugrăvind iarăși moartea unei persoane, iar nu a unui popor. În plus Israil, în calitate de neam, popor, niciodată nu a suferit de bunăvoie, în mod voluntar sau în locul altuia. 5) Este o victimă care nu se opune, care «nu Și-a deschis gura Sa» (*Isaia* 53, 7), lucru care nu s-ar putea spune despre neamul lui Israil. Cuvintele nu pot să facă mai limpede înțelesul pentru cei ce sunt deschiși pentru adevăr. Capitolul 53 de la prorocul Isaia descrie o persoană fără de păcat care suferă de bunăvoie, fără să se opună în locul poporului lui Dumnezeu, Israil” (Tony ALAMO, *The Messiah According to Bible Prophecy*, p. 81). Cf. Arhim. Athanasie MYTILINEOS, *Selecție de psalmi comentați*, vol. III, Omilia 19, Ed. Sf. Măn. Komneniou, Stomiu, 2016, p. 178.

⁶³⁴ Cf. *Luca* 15, 11-32.

și așa, s-a pocăit, și-a venit în sine și celelalte, și de obicei nu analizăm, nu facem o radiografie a psihologiei „fiului mai mare”.

Acest „fiu mai mare” nu reprezintă altceva decât pe evrei. A invidiat „fiul mai mare” atunci când a văzut că „cel mai mic”, „fiul risipitor”, este primit, este îmbrățișat și este îndreptățit. Iar „fiul risipitor” reprezintă neamurile, care au plecat departe de adevărul Dumnezeu și au desfrânat, cheltuindu-și avererile lor, sufletul lor, în păcate și în idolatrie. Și acum Dumnezeu cheamă neamurile la Sine.

Vă amintiți, din punct de vedere istoric acum, cum au reacționat evreii atunci când Sfântul Apostol Pavel le-a vorbit la Ierusalim și le-a spus că Dumnezeu l-a trimis la neamuri. Până în acel moment l-au ascultat; însă, îndată ce au auzit cuvântul „neamuri”, s-au îndrăcit..., și au luat pământ de pe jos și l-au aruncat în sus, și și-au sfâșiat hainele și le-au aruncat în aer, și au strigat către comandantul Lysias: „Ia-l de pe pământ pe unul ca acesta! Căci nu se cuvine ca el să mai trăiască!”⁶³⁵ Ați văzut, iubii mei?

Această parabolă a Domnului, unde este descrisă psihologia „fiului mai mare”, adică a lui Israil, împotriva „fiului mai tânăr”, a neamurilor, continuă acum din punct de vedere istoric să se înfăptuiască. Îi vedem pe apostoli, și în mod concret pe Apostolul Pavel, despre care avem mai multe informații în *Faptele Apostolilor*, atunci când merge în sinagogi ca să-L propovăduiască pe Hristos, în Antiohia, în Pisidia – nu cea din Siria –, în Tesalonic, în Corint, oriunde ar fi mers, evreii erau în urma lui!..., ca să-l vâneze neconținut, și să nu poată sta nicăieri Apostolul Pavel!... Evreii neconținut l-au prigunit!⁶³⁶

Pe când se afla în Corint, avea drept scop să meargă pe mare până la Ierusalim pentru că avea binecuvântarea „daniei” – strânsese bani pentru săracii din Ierusalim. Atunci a fost vestit că evreii îi pregătiseră o cursă, și în portul din Kerkira vor intra

⁶³⁵ *Fapte* 22, 22.

⁶³⁶ *Cf. Fapte* 13, 42-51; 17, 5-15; 18, 12-17.

și aceștia pe corabie, și pe drum, într-o noapte, să-l ia și să-l arunce în mare ca să-l înec – acestea sunt faptele evreilor..., acestea toate sunt uneltirile lor! A aflat Apostolul Pavel de toate acestea și a plecat pe uscat. Așadar, a venit în Macedonia, a trecut prin Troada, apoi de acolo a luat corabia și venea pe lângă țărmul Asiei Mici și următoarele. Și, în cele din urmă, a fost arestat la Ierusalim și au urmat întâmplările sale descrise în continuare în *Faptele Apostolilor*⁶³⁷.

Vedeți ce poziție aveau evreii? Vedeți cum îl vâneau evreii pe Apostolul Pavel? Adică, în realitate, ei vâneau, urmăreau Biserica, pe creștini. Pentru că îi stăpânea o îngrozitoare invidie!

Astfel, pe de-o parte dezamăgirea lor că Mesia al lor nu a venit, pe de alta invidia lor, i-au adus în această stare înfricoșătoare, astfel încât în epoca noastră să întemeieze *sionismul*, adică o mișcare, am putea spune, prin care evreii au ca scop să-și ia înapoi drepturile, să pedepsească neamurile, sub talpa cărora, în calitate de evrei din diasporă, au pătimit înjosire și să stăpânească peste toate neamurile, să devină stăpânitorii pământului! Este realmente înfricoșător acest lucru. De aceea, exact acest „sionism internațional”, care în zilele noastre activează cu putere, nu este altceva decât o „putere întunecată” sau, mai bine spus, o putere cu multe tentacule, care a cuprins întreg pământul, și se străduiește să aducă decăderea totală a popoarelor creștine și stăpânirea evreilor⁶³⁸.

Iubiții mei, acestea pe care le spunem nu sunt povești, nici rezultatul unui fanatism împotriva evreilor. În urmă cu puțini ani

⁶³⁷ Cf. *Fapte* 20, 1-6; 11, 30; 12, 25; vezi și *Fapte* 9, 23-25; 17, 14; 23, 12-35 ș.a.

⁶³⁸ Sionismul internațional (numele provine de la muntele Sion din Ierusalim, în calitate de numire înlocuitoare, prin *sinecdocă* a cetății înseși) a fost întemeiat în 1897 în regatul Elveției, cu scopul de a coloniza Palestina cu evrei din diaspora și de întemeiere a statului Israel, precum și pregătirea venirii așteptatului de ei Mesia (Antihristul) în calitate de conducător universal cu sediul în Ierusalim. Primul scop a fost realizat în luna mai 1948; rămâne al doilea, anume stăpânirea universală (recuperat în 17 aprilie 2022 de pe: <http://www.newsbomb.gr/oik/onomia/story/379503/apokalyptiko-arthro-poiros-elegheipragmatika-ton-kosmo#ixzz39KPzHGwo>).

chiar ONU (Organizația Națiunilor Unite) a scos la suprafață chestiunea *sionismului*. Un an sau doi sunt – nu-mi amintesc exact – de când a dat o hotărâre împotriva sionismului. Este un lucru înfricoșător⁶³⁹! De altfel, să nu uitați faptul că masoneria, hiliasmul și ecumenismul sunt „munci și zile” ale sionismului, sunt uneltele, mijloacele lui de acțiune⁶⁴⁰. Și încearcă să stăpânească lumea în acest fel; să războiască prin dușmani interni, prin creștinii înșiși, adică creștinii să se întoarcă împotriva credinței lor, împotriva patriei lor și toate celelalte. Pentru că, spuneți-mi, atunci când un om devine mason, devine hiliast, nu se întoarce împotriva credinței sale? Oare nu se întoarce împotriva patriei sale?

Spre pildă, hiliaștii îți spun: „Yahve este numele lui Dumnezeu, este Iehova.”⁶⁴¹ De ce, domnilor, spuneți voi că numele lui Dumnezeu este Iehova? De ce? Nu sesizați, am putea spune hiliaștilor, că voi slujiți unor interese străine? ... Că sinagoga iudeilor a turbat împotriva Bisericii și se străduiește s-o atace, s-o păgubească⁶⁴²?

⁶³⁹ Chiar dacă ONU (Organizația Națiunilor Unite) se poartă ca un gardian în spațele carului sionismului și binecuvântează acțiunile agresive și războaiele imperialiste ilegale ale SUA și ale statului Israel, în 10 noiembrie 1975 a editat o hotărâre de condamnare, cu numărul 3379, potrivit căreia „sionismul este o formă de rasism și de discriminare rasistă”. Hotărârea a fost adoptată și majoritatea comunității internaționale a susținut-o. 72 de țări au votat în favoarea hotărârii și numai 35 împotriva. Hotărârea a cuprins de asemenea alte două, foarte puțin cunoscute hotărâri, care au fost luate de alte organisme internaționale în același an: hotărârea cu nr. 77 a Organizației Comunității Africane a Conducătorilor de State și Guverne, potrivit căreia „regimul rasist din Palestina ocupată și regimul rasist din Zimbabwe și din Africa de Sud constituie o convenție unitară și au aceeași structură rasistă”, și în Declarația Politică și Militară pentru Susținerea Păcii și Siguranței Internaționale și în Întărirea Solidarității și Susținerii Reciproce între Statele Nealiniate, care numește sionismul o „ideologie rasistă și imperialistă”. Însă, în 1991, prin decizia nr. 3379, hotărârea a fost revocată la cererea Israelului și SUA, amenințând că altfel nu vor participa la Congresul pentru Pace de la Madrid. Cu toate acestea, ONU a lăsat o urmă de neșters în istorie (recuperat în 17 aprilie 2022 de pe: <https://omniatv.com/5757>).

⁶⁴⁰ În anul 1861 o revistă evreiască ce se edita la Paris, cu titlul *La Verite Israelite* (vol. V, p. 74), descoperă faptul că masoneria și evreii au ținte asemănătoare.

⁶⁴¹ Nu este deloc întâmplătoare insistența Martorilor lui Iehova pe cuvântul ebraic „Yahve”. Cf. *Cateheza* a IV-a a volumului de față.

⁶⁴² Charles Russell (1852-1916), cunoscut și ca pastorul Russell, a fost întemeietorul organizației Martorilor lui Iehova. În 1897 a editat pentru prima dată cunoscu-

Însă cel mai important este faptul că Însuși Domnul caracterizează această sinagogă a iudeilor, care se mișcă în acest mod, drept „sinagoga satanei”! ... Cred că o caracterizare mai nimerită și mai oportună decât aceasta pe care o face Domnul Însuși nu s-ar putea face; dacă doriți, o caracterizare mai revelatoare nu s-ar putea face. Și vom vedea în continuare de ce este cea mai revelatoare caracterizare.

Totuși chestiunea este că acești oameni se infiltrează peste tot prin orice mijloc! Se infiltrează în aparatul de stat al oricărui popor, al oricărui stat, și se străduiesc să țină în mâinile lor economia statelor, ba chiar și autoritatea administrativă, chiar și mass-media. Aceasta, anume faptul că dețin și mass-media, a fost dovedit. Cele mai mari ziare ale lumii sunt în mâinile evreilor! Și scriu exact așa cum aceia vor să scrie. Totdeauna! Așa vor să fie scrise știrile? Așa vor fi scrise. Ei, desigur, de vreme ce presa se află în mâinile lor! Prin aceste modalități încearcă, prin orice mijloc, să stăpânească peste toată lumea⁶⁴³.

De altfel, poate vedea cineva foarte limpede faptul că *Pro-tocoalele Înțelepților Sionului* – această carte care a fost editată la sfârșitul sec. al XIX-lea – nu este o poveste, pentru că poate

ta revistă *Turnul de veghe*, cu denumirea de *Turnul de veghe al Sionului* (*Zion's Watch Tower*). În data de 11-6-1911 mesajul său pentru evreii din Saint Louis a fost foarte clar: „Sionismul, Speranța Lumii”. El afirma: „Noi nu-L propovăduim pe Iisus evreilor. Mesajul nostru pentru ei este ca de la evrei pentru evrei – de la *Isaia* 40, 1, 2 – «Curaj, curaj, Poporul meu!»” (Fritz SPRINGMEIER, *Russell, Un Precoc American Sionist*, p. 69). Russell a fost sionist chiar înainte de a exista termenul. În 1880 începuse să „prevadă” întoarcerea evreilor în Palestina. În cartea sa, *Întoarcerea Împărăției lui Dumnezeu* (1889), dedică capitolul al optulea renașterii statului Israel. De asemenea, a făcut publicitate mișcării sioniste a „părintelui” sionismului, Theodor (Tivadar) Herzl. Mai târziu a scris lucrarea *Curajul la evrei*, spunând că, în Biblie, Dumnezeu a făgăduit reîntemeierea statului lor.

⁶⁴³ Sub controlul lor sunt și băncile, marile bănci, cartelurile, Fondul Monetar Internațional, oligarhii, Wall Street, globaliștii, Pentagonul și NATO, Comisia Trilaterală, Consiliul Uniunii Europene, Clubul Bilderberg, Masoneria Internațională, Serviciile Secrete (NSA, Echelon, M15, Mossad ș.a.), Casa Albă, Palatul Buckingham, guvernele regulate cu parlamentele lor, mass-media ș.a. (accesat: 2-4-2022 <http://www.newsbomb.gr/oikonomia/story/379503/apokalyptiko-arthro-poi-os-eleg-hi-pragmatika-ton-kosmo>).

observa oricine cum unul câte unul se pun în lucrare toate acele lucruri care s-au scris de aceia sau, mai bine zis, au fost descoperite acelea pe care sioniștii le aveau în planurile lor împotriva neamurilor⁶⁴⁴.

De ce însă Domnul îi caracterizează pe aceștia drept „sinagoga satanei”?

Îi caracterizează astfel, iubiții mei, pentru că pur și simplu în spatele acestei sinagogi a iudeilor se află satana! Din acest motiv v-am spus că aceasta este o caracterizare revelatoare.

Și Sfântul Apostol Petru a fost numit odinioară de Domnul „satana”, pur și simplu pentru că în spatele Apostului Petru se afla satana. Iar dacă cineva face voia satanei, se identifică cu satana. Astfel, Domnul, prin „mergi înapoia Mea, satano”⁶⁴⁵, pe care i l-a spus Apostolului Petru face două descoperiri.

Una este aceea că în spatele Apostolului Petru în acel moment se afla diavolul. Și care diavol vine acum să-L ispitească iarăși pe Domnul. Pentru că prima dată L-a ispitit în pustie, așa cum se spune în *Evanghelia după Luca*, L-a lăsat „până la o vreme”⁶⁴⁶. Iată-l acum iarăși pe diavol, vine. Iar atunci când zicem „diavolul”, îl înțelegem pe Lucifer. Așadar, nu este un drac (demon), nu este un înger viclean, ci este însuși satan. Satan este unul; ceilalți sunt draci (demoni) și sunt mulți. Unul este, acesta primul, Lucifer. Acesta este. Și acum vine să-L ispitească pe Domnul prin Apostolul Petru. Nu a reușit însă, pentru că Apostolul Petru s-a pocăit, și-a revenit. Mai târziu L-a tăgăduit pe Domnul, dar iarăși și-a revenit. Iuda este acel ticăloșit care a devenit victima diavolului.

⁶⁴⁴ *Protocoloalele Înțelepților Sionului* sunt mai degrabă învățăături și aforisme decât comunicate. Se vede că autorul sau autorii lor au avut drept grijă principală să expună în douăzeci și patru de lecții dogmele (învățăturile) lui Israel, scopurile obiective pe care le urmărește din cele mai vechi timpuri, precum și detaliile planului final de acțiune pentru cucerirea puterii mondiale, atunci când toate se vor vedea a fi gata pentru a începe lupta finală (accesat: 20-4-2022 *από* www.politeianet.gr/books/9789603825128-kaktos-ta-protokolla-ton-sofon-tis-sion-204949).

⁶⁴⁵ *Matei* 16, 23; *Marcu* 8, 33.

⁶⁴⁶ *Luca* 4, 13.

Prin urmare și aici, prin faptul de a spune că aceștia sunt „sinagoga satanei”, vrea să spună două lucruri: primul, că în spatele evreilor activează diavolul și, al doilea, întrucât aceia au devenit unelte ale diavolului, atunci se identifică cu el și se fac și ei „diavoli”, „satane”! Prin urmare, de aceea îi numește într-un mod foarte nimerit „sinagogă a satanei”.

Este o caracterizare înfricoșătoare, iubiții mei: „sinagoga satanei”! Nu spun eu aceasta; Domnul spune.

Să fim cu luare-aminte! Dar..., ce poate să spună cineva! Aruncați o privire în *Psalmul 2*, însă atunci când veți merge la casa voastră. Acolo zice că neamurile (și nu reprezintă pe nimeni altcineva decât pe toți aceia care s-au făcut unelte ale sioniștilor) se întorc împotriva lui Dumnezeu și împotriva „unsului Lui”⁶⁴⁷. Se face o distincție clară între Dumnezeu și „unsul” Său, ca să-L arate pe Sfântul Dumnezeu în Treime și pe „unsul Domnului”, adică pe Iisus Hristos, Care este Dumnezeu-omul.

Și atunci, zice, Dumnezeu, „îi va batjocori pe ei”, dar și Hristos, menționează iarăși *Psalmul 2*, îi va zdrobi pe ei așa cum un olar va zdrobi cu un toiag de fier vasele lui de lut. Cu câtă ușurință spargem un vas de lut, o strachină, atunci când avem un toiag de fier? În același fel îi va zdrobi Hristos pe aceștia.

⁶⁴⁷ *Psalmii 2, 2*. Sub cuvântul „neamuri” sunt înțeleși sioniștii și popoarele care sunt amăgite de aceștia. Sionismul este revoluție, răsccoală împotriva lui Dumnezeu, din orice punct de vedere. Sioniștii îi urăsc pe evreii religioși, și în mod foarte sigur că deja de secole ei nu mai cred în Yahve cel al Vechiului Testament; dimpotrivă, Îl urăsc de moarte! (Cf. Theodor HERZL, *Tora tradițională adversarul Sionismului*). Ei resping și Vechiul Testament în mod oficial, locul căruia este luat de Talmud. Nu trebuie să se confunde sionismul cu iudaismul. Evreii cei ce de-a lungul veacurilor au fost apostatați, neascultători și nepocăiți, partea stricată și imorală a poporului, „adunarea cea vicleană” (*Numerii 14, 27 și 35*), „neamul îndărătnic” (*Deuteronomul 32, 20*), „adunarea celor vicleni” (*Psalmii 21, 17; 25, 5; 63, 3*) sunt vechii sioniști, care sunt într-un neîntreput conflict cu Yahve și cu restul poporului credincios și virtuos al evreilor, cu „rămășița” (*Romani 9, 27; 11, 5*). Deci, acești vechi sioniști – având drept conducător clerul, care doar aparent credea în iudaism, iar în realitate credea în sionism – s-au ciocnit cu „unsul Domnului”. Cf. Arhim. Athanasie MYTILINEOS, *Selecție de psalmi comentată*, vol. I, Omilia 2, Ed. Sf. Măn. Komneniou, Stomiou, 2014.

„Îi va batjocori pe ei”!... Acest „îi va batjocori pe ei” este înfricoșător; să te batjocorească Dumnezeu, să râdă de tine și să spună: „Sărmane, sărace..., tu ai venit să te lupți cu Mine!...” Știți ce înseamnă să râdă Dumnezeu de tine? Este un lucru înfricoșător! Pentru că Dumnezeu vede uneltirile evreilor, aceste uneltiri drăcești, le vede și zice: „Sărmani evrei”!...

Citiți, vă rog, acest psalm; este cu totul prorocesc; și se referă exact la cele pe care le-am spus acum.

Și Se adresează Domnul, totdeauna către episcopul Smirnei, și-i zice: „Întru nimic nu te teme de cele ce ai să pătimești. Iată, dar, diavolul are să arunce dintre voi în temniță, ca să fiți cercați, și veți avea strâmtorare zece zile.”⁶⁴⁸ Așadar, nu te teme de cele ce urmează să pătimești. Iată, diavolul urmează să-i bage pe unii dintre voi în închisoare ca să suferiți cercarea, și veți avea necaz, strâmtorare vreme de zece zile.

Aici înțelege o nouă strâmtorare. Nu cea de dinainte, a sărăciei, despre care a zis „Știu faptele tale și strâmtorarea și sărăcia ta”. Este o nouă strâmtorare, care va fi sub forma prigoanei și care este mai dinainte vestită pentru Biserica din Smirna.

Este semnificativ aici faptul că această prigoană, iarăși, este pregătită de diavol⁶⁴⁹; dar ca unelte ale sale, iarăși îi va avea pe iudei – aici este elementul semnificativ –, care în acest pasaj sunt numiți, după cum am văzut, „sinagoga satanei” sau – dacă doriți să spunem într-un mod diferit, după pilda Antihristului – „anti-sinagoga lui Dumnezeu” sau „antibiserica lui Dumnezeu”.

Însă prin numărul figurat „zece” este exprimat, în mod indirect, în acest loc faptul că prigoana va fi de scurtă durată; așadar, nu va fi pentru o perioadă lungă de timp; ci „zece zile”, care este un număr figurat, un număr simbolic.

⁶⁴⁸ *Apocalipsa* 2, 10.

⁶⁴⁹ „Trebuie să se sublinieze cu mult discernământ creștinesc faptul că Sfântul Ioan Evanghelistul, evitând să întărească antisemitismul, nu-l osândește pe calomniatorul iudei, ci pe acela care îi îndeamnă, pe veșnicul vrăjmaș al omului, pe diavol (Sot. DESPOTIS, *Apocalipsa lui Ioan*, Ed. Athos, 2008, p. 110).

Fiți atenți, vă rog! Vreau să vă ajut să înțelegeți încet-încet sensul numerelor figurate și simbolice. În parabola „celor zece fecioare” se spune că erau „zece fecioare”: cinci dintre ele erau „nebune”, iar cinci, „înțelepte”. De ce „zece”? Și apoi de ce „cinci” și „cinci”? Ca să nu-și pună cineva în minte vreun număr. Acestea sunt numere figurate, simbolice.

Oarecând L-au întrebat pe Domnul: „Doamne, puțini sunt, oare, cei ce se mântuiesc?”, iar Domnul le-a răspuns: „Siliți-vă să intrați”. Nu a spus „puțini” sau „mulți”, ci nevoiți-vă să intrați „prin poarta cea strâmtă”⁶⁵⁰. Nu a spus câți se vor mântui.

Astfel, în această parabolă, pune pe de-o parte pe unii, care se vor mântui, și pe alții, care nu se vor mântui, pe de-o parte pe unii care vor intra în Împărăția lui Dumnezeu și pe alții care nu vor intra în Împărăția lui Dumnezeu, ca să nu spună cineva: „Oare ce număr de mântuiți există?” Pune „cinci” și „cinci”, în total zece, prin urmare, numere figurate, care înseamnă că nu poate să scoată cineva din numărul respectiv nici o concluzie.

Așa și aici, pune „zece zile”. Nu sunt tocmai zece zile exacte; pur și simplu sunt niște zile. Dar numărul „zece” arată că nu va fi ceva foarte mult. De asemenea, atunci când zice „o mie de ani” va împărăți Hristos pe pământ – pe care-l iau hiliaștii și spun că Hristos va împărăți o mie de ani aici pe pământ și se va face învierea morților și celelalte⁶⁵¹ –, numărul „o mie” este unul figurat, și nu înseamnă exact o mie de ani, ci înseamnă timpul Bisericii,

⁶⁵⁰ Luca 13, 23-24.

⁶⁵¹ Hiliaștii, bazându-se pe pasajul de la *Apocalipsa* 20, 6, cred că Hristos, înainte de Judecata de pe Urmă a lumii, va împărăți pe pământ timp de o mie de ani. Împărăția Lui va fi una pământească, cu o conducere reală, la care vor participa Avram, Isaac, Iacov și alte persoane biblice, care vor învia. Însă, înainte de împărăția de o mie de ani, se va face junghierea lumii păcătoase la Armaghedon (*Apocalipsa* 16, 16). Învierea morților se va face treptat, și nu pentru toți morții. Judecata de pe Urmă se va face fie treptat, pe timpul celei o mie de ani, fie dintr-odată la sfârșitul acesteia. La sfârșitul celei o mie de ani va fi dezlegat pentru puțină vreme satana, pentru a fi aruncat în cele din urmă în „iezerul arzător al focului”. În fine, Judecata de pe Urmă a lumii nu va fi făcută de Iisus Hristos, ci de Iehova: „La sfârșitul celei o mie de ani, Iehova va judeca, iar nu Iisus Hristos” (*Turnul de veghe*, 15/5/1995, p. 13 ș.u.).

adică timpul în care împărățește Hristos pe pământ în mod real, de la Prima Venire a Sa până la a Doua Lui Venire. Aceștia sunt cei „o mie de ani”.

Dacă însă mă veți întreba când va veni Hristos pe pământ, am să vă spun: Nu știm! Deci, timpul care este cuprins între cele două Veniri (Parusii), Întâia și a Doua, acesta este „o mie de ani”; așadar, este un număr figurat, simbolic.

De ce aici „o mie de ani”, iar acolo „zece zile”? Pentru că zece zile, în cazul Bisericii Smirnei, este ceva puțin, în vreme ce o mie de ani înseamnă multe sute de ani. Și, cu adevărat, până în acest moment au trecut două mii de ani.

Aș vrea să digerați bine tema despre *numărul figurat*, ca să nu vă înșele ereticii.

Într-adevăr, această prigoană împotriva Bisericii Smirnei se întâmplă în anul 155 d.Hr., atunci când a mărturisit Sfântul Policarp, episcopul Smirnei. Desigur, Sfântul Policarp nu a fost primul episcop al Smirnei, dar această prigoană a izbucnit în epoca lui. Aveți în vedere faptul că, atunci când se scria *Apocalipsa*, Sfântul Policarp se afla și la o vârstă matură. Nu uitați acest lucru; el era de o vârstă foarte înaintată atunci când a mărturisit. Așadar, dacă *Apocalipsa* a fost scrisă la anul 95 d.Hr., și avem martiriul lui la anul 155 d.Hr., atunci trecuseră deja șaiszeci de ani. Însă Sfântul Policarp a trăit mai mult de optzeci de ani, pentru că, atunci când a fost chemat să-L tăgăduiască pe Hristos, el însuși a zis: „De optzeci și șase de ani Îi slujesc Lui, și niciodată nu m-a nedreptățit; și cum ar fi cu puțință să-L hulesc pe Împăratul meu, Cel Ce m-a mântuit pe mine?”⁶⁵² Acum acești optzeci și șase de ani ce erau? Erau anii în care slujise Domnului în înțelesul de cleric sau că s-a născut din părinți creștini și că a devenit creștin „de la o vârstă fragedă”? Oricum ar sta lucrurile, el era un om de o vârstă foarte înaintată. În consecință, în persoana lui, iubiții mei, aflăm punerea în lucrarea a prigoanei. Moar-

⁶⁵² Martiriul Sfântului Policarp, *Actele Martirice*, PG 5, 1035 CD.

tea sa a avut loc pe 23 februarie, anul 155 d.Hr. Iar martirologiul lui este unul dintre cele mai vechi martirologii care se păstrează până astăzi⁶⁵³.

De asemenea, este caracteristic faptul că în această prigoană care s-a făcut împotriva Bisericii din Smirna s-au aflat în frunte iudeii; și, așa cum spune Domnul și vestește, așa s-a și întâmplat.

Ascultați acum ce consemnează biograful Sfântului Policarp în martirologiul lui: „Toată mulțimea păgânilor și a iudeilor care locuiau în Smirna, cu nestăpânită furie și cu glas mare striga..., ca Policarp să fie ars de viu..., mai ales iudeii slujiseră la aceasta cu bucurie, cum este obiceiul lor.”⁶⁵⁴

Iar toate acestea s-au întâmplat, zice biograful, cu contribuția și susținerea iudeilor... Și se zice mai jos în biografie că atunci când a fost ucis Sfântul Policarp – pentru că focul nu-l ardea, și de aceea l-au omorât cu sabia, atunci sângele lui a stins focul –, evreii le-au spus idolatrilor păgâni: „Fiți atenți, să nu ia creștinii trupul lui, ca nu cumva să-l facă un nou Hristos!”... De aceea au cerut de la păgâni, de la guvernatorul cetății, să ia ei trupul și să-l ardă, consemnând acolo sfântul biograf: „așa cum este obiceiul evreilor să fie în primul rând la astfel de fapte...”⁶⁵⁵ Este foarte semnificativ acest aspect!

Cu toate acestea, iubiții mei, să știm acest lucru, anume că prigoana este totdeauna partea Bisericii în lume. Atunci când

⁶⁵³ Martirologiul Sfântului Policarp (*MartPol*), sau altfel spus *Epistola Enciclică a Bisericii Smirnei despre Martiriul Sfântului Policarp*, scris de către Evarest [episcopul] al Bisericii Smirnei către Biserica Frigiei a lui Filomilio [episcopul], este foarte important, pentru că este vorba despre o scriere din secolul al II-lea d.Hr., potrivit acceptării comune a patrologilor (St. PAPADOPOULOS, *Patrologia*, vol. I (în lb. grc.), p. 226.), și constituie un monument al mărturisirii creștine. Textul este cuprins în vol. V al *Patrologiei Grecești*, Migne, cls. 1029-1046, în vol. 3 al colecției *BEITIE*, precum și în vol. 18 din *Sources Chretiennes*. Relatarea martiriului o găsim, de asemenea, și în *Istoria bisericească* a lui Eusebiu de Cezareea, Cartea a IV-a și a XIV-a.

⁶⁵⁴ *Actele Martirice*, traducere de Pr. prof. Ioan Rămureanu, în: *PSB* 11, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 31.

⁶⁵⁵ „Căci și zice: «cel care rabdă până în sfârșit, acela se va mântui» (*Matei* 10, 22; *Marcu* 13, 13), iar nu cel ce aruncă scutul și este slab spre lupte” (OECUMENIUS, *Tâlcuire la Apocalipsă*, Ed. Egunenița, p. 41).

Biserica este prigonită, aceasta este dovada că se află pe calea cea dreaptă și are har de la Dumnezeu. Biserica care nu este prigonită deja s-a aliat cu puterile lumesti, deja a fost dezaprobată de către Hristos. Acest lucru îl vedem foarte limpede în acest pasaj din modul în care Domnul îi laudă pe creștinii prigoniți.

Și trebuie să știm aceasta – să știm foarte bine acest lucru! Să-l învățăm foarte bine! – că într-o anumită zi – despre care nu știu dacă este apropiată sau îndepărtată – se pregătește marea prigoană împotriva Ortodoxiei!..., această mare prigoană, pe care ne-o descrie în cele mai negre culori cartea *Apocalipsei*. Să ne pregătim!

„Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții. Cel ce are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericilor: Cel ce biruiește nu va fi vătămat de moartea cea de-a doua.”⁶⁵⁶ Aici avem epilogul epistolei.

„Rămâi credincios, devotat!” Și, cu adevărat, iubiții mei, nu mai adevăratul ucenic al lui Hristos rămâne credincios până la scopul final. Iar acest devotament față de Hristos trebuie să fie „până la moarte”⁶⁵⁷.

Acest „până la moarte” înseamnă faptul de a rămâne omul credincios în Hristos, atât până i se va sfârși viața lui în mod natural – așa cum am spune „acest om a murit de moarte naturală, rămânând credincios în toată viața lui” –, cât și până când i se va cere să-și dea viața la moarte violentă, datorită devotamentului și dragostei lui față de Hristos. Aceasta vrea să spună „fi credincios până la moarte”. Așadar, până în ultima clipă a vieții tale, chiar și dacă aceasta este amenințată cu moartea, rămâi credincios.

Cu privire la acest fapt va scrie Apostolul Pavel în a sa *Epistolă către Evrei*, iubiții mei, cuvinte pe care nu știu dacă vom putea suporta să le ascultăm, așadar, ce poate să spună și să îndemne Evanghelia. Totuși acest fragment este dintre acelea care se as-

⁶⁵⁶ *Apocalipsa* 2, 10-11.

⁶⁵⁷ *Apocalipsa* 2, 10.

cultă în biserică și nu poate să spună cineva că nu l-a auzit: „În lupta voastră cu păcatul, nu v-ați împotrivit încă până la sânge.”⁶⁵⁸ Încă nu ați ajuns în punctul să vă dați sângele, luptându-vă împotriva păcatului!

Da, iubii mei, încă nu am ajuns în acest punct!... Și eu care vă vorbesc, și voi care mă ascultați nu am ajuns încă să ne dăm sângele, luptându-ne împotriva păcatului! Iar acest „împotriva păcatului” este ceva foarte serios.

În biografia Sfântului Ioan din Monemvasia, care a mărturisit aici în Larisa și ale cărui moaște se află în biserica Sfinților Patruzeci de Mucenici din Larisa, observăm următorul lucru⁶⁵⁹: Turcul care îl avea ca rob l-a silit să mănânce carne pe cincisprezece augst. Nu i-a dat pâine, ca să nu mănânce pâinea și să lase carnea. Acela nu a mâncat. Mama lui, care era și ea roabă, l-a rugat și i-a zis: „Copilul meu, nu contează, mănâncă carne!” „Nu!”, a zis acela, urmând cu adevărat pe cei șapte Macabei, care au preferat să moară cu moarte mucenicească și foarte dureroasă – de ce ziceți voi? – pentru că nu au vrut să mănânce carne de porc⁶⁶⁰. Ar putea spune oamenii din epoca noastră: „Ia uite ce minți înguste... Aici și să-ți miroasă puținel a carne, cazi imediat! Ia te uită ce minți înguste!”... Aceasta înțelege Apostolul Pavel atunci când zice „încă nu v-ați împotrivit până la sânge”, încă nu ați ajuns în punctul de a vă lupta împotriva păcatului până la sânge!

Deci acest agă, care îl avea ca rob pe Ioan, în cele din urmă a mers și l-a tăiat cu sabia. Nu a găsit însă punctul acela în care să-l ucidă pe loc, iar nou-mucenicul a murit peste două zile. Înțelegeți ce durere a suferit?

⁶⁵⁸ *Evrei* 12, 4.

⁶⁵⁹ În *Noul Martirologiu*, pe care l-a scris Sfântul Nicodim Aghioritul – la douăzeci de ani după martiriul Sfântului Ioan de Monemvasia – consemnează faptul că: „a binevoit Dumnezeu să se ivească acești *noi-mucenici* în vremurile noastre...”, ca să fie pildă de răbdare pentru toți creștinii ortodocși care sunt tiranizați sub greutatea jugului (turcesc) al robiei”, p. 10. Cf. Mitropolit Ignatie MADENLIDIS AL PENTAPOLEI, *Nou-mucenicul Sfânt Ioan al Monemvasiei* (†1773), Ed. Sotir, Athena, 1999.

⁶⁶⁰ Cf. *II Macabei* 7, 1-2.

Ei, aşadar, putem spune că Sfântul Ioan cu adevărat s-a luptat „până la sânge”! Noi? Dumnezeu ne va ajuta! Atunci când zicem astăzi „Nu!” păcatului, nu ni se cere sângele! De aceea, iubirii mei, să facem puţină strădanie şi să ne luptăm împotriva păcatului. Totuşi, problema este că numai acelora care se luptă până la moarte li se dă „cununa vieţii”.

Acest lucru este spus foarte frumos de către Sfântul Ioan Evanghelistul în aceeaşi carte, a *Apocalipsei*, în capitolul al doisprezecelea, versetul 11, în felul următor: „Şi ei l-au biruit pentru sângele Mielului şi pentru cuvântul mărturiei lor, şi nu şi-au iubit sufletul lor, până la moarte.” Şi ei l-au biruit pe acela – pe satana – graţie sângelui Mielului şi pentru cuvântul mărturiei lor, şi nu şi-au iubit viaţa lor, au dispreţuit-o până la moarte⁶⁶¹! Satana a adus această încercare; uneltele sale, evreii – sârmanii evrei..., sunt vrednici de multe lacrimi, cu adevărat!

„Şi îţi voi da cununa vieţii.”⁶⁶² Această „cunună a vieţii” este slava cea nezidită.

Cununa, ştiţi, este totdeauna simbolul slavei, simbolul biruinţei, al izbânzii; şi, întrucât în Smirna aveau loc mari întreceri (lupte) atletice, exista acolo un mare stadion – imaginea este luată de-acolo –, de aceea şi vorbeşte despre cunună. Dar ce cunună? Din ramuri de măslin? Din ramuri de dafin? Nu, ci „cununa vieţii”, adică cununa vieţii veşnice!

Probabil, întrucât exact această cunună a vieţii veşnice este slava cea nezidită, în care credinciosul trăieşte deja din viaţa prezentă, chiar dacă nu este vădit în ochii celor mulţi, probabil că de aici poate să fi împrumutat şi iconografia bizantină ideea aureolei luminoase la sfinţi. Ce este această aureolă? Nu este nimic altceva decât cununa slavei, a slavei luminii nezidite, a vieţii veşnice⁶⁶³.

⁶⁶¹ Cf. Ioan 12, 25. Vezi şi Luca 14, 26.

⁶⁶² *Apocalipsa* 2, 10.

⁶⁶³ *Aureola* (cununa luminoasă) are origine idolatră; o întâlnim în Egipt, în calitate de simbol al soarelui, apoi în buddism, iar de acolo în Roma. Pentru iconografia

„Cel ce biruiește nu va fi vătămat de moartea cea de-a doua.”⁶⁶⁴ Ceea ce este scris în epilogul scrisorii sunt făgăduințe, angajamente. Adică acela care va birui nu va fi vătămat de moartea a doua.

Cine este această „moarte a doua”, iubiții mei? Și cine este „moartea cea dintâi”?

„Moartea cea dintâi”, iubiții mei, este socotită această moarte de obște, pe care o vom suferi toți; este ceea ce numim „moarte biologică”, care este despărțirea sufletului de trup. Aceasta este „moartea cea dintâi”. Este această datorie de obște pe care trebuie să o dăm noi toți, când vom muri noi toți. Aceasta se numește „moartea cea dintâi”. Și toți sfinții au murit de această „moarte dintâi”.

Și cine este „moartea cea de-a doua”?

Este veșnica despărțire a sufletului de Dumnezeu. Fiți atenți însă! Nu este doar despărțirea sufletului de Dumnezeu. Desigur, până când se va face învierea morților, este veșnica despărțire a sufletului de Dumnezeu; însă, atunci când se va face învierea morților, iar sufletele celor necredincioși – precum și ale celor drepți – își vor lua înapoi trupurile lor, atunci aceste suflete, unite cu trupurile lor, de-acum existențele omenești, vor fi veșnic despărțite de Dumnezeu. Aceasta este „moartea a doua”⁶⁶⁵.

ortodoxă a fost consacrat ca simbol al împărtășirii sfântului zugrăvit cu Dumnezeu, izvorul luminii, de vreme ce, potrivit Sfântului Grigorie al Nyssei (de această lumină apropiindu-se [sufletul] se face lumină” (PG 44, 868D-869A, cf. și PG 44, 1095D), în vreme ce, după Sfântul Macarie Egipteanul, „sufletul, care se învrednicește să se împărtășească de lumina Duhului [lui Hristos], și a fost înveșmântat în strălucirea frumuseții celei negrăite a slavei Lui, care și-l pregătește sieși scaun și locaș, devine în întregime lumină..., tot așa și sufletul care a fost înveșmântat în strălucire în chip desăvârșit de frumusețea cea de negrăit a slavei luminii feței lui Hristos, și s-a împărtășit de Duhul Sfânt, în chip desăvârșit, și s-a învrednicit a se face locaș și tron ale lui Dumnezeu, se face în întregime ochi, în întregime lumină, în întregime față, în întregime slavă și în întregime duh” (Sfântul MACARIE EGIPTEANUL, *Omilii duhovnicești*, PG 34, 452ABC).

⁶⁶⁴ *Apocalipsa* 2, 11.

⁶⁶⁵ „Foarte adevărat este ce s-a spus. Căci toți deopotrivă, drepți și păcătoși, sunt ținuiți de moartea cea dintâi, care este despărțirea sufletului de trup, până ce se va să-

Sfântul Ioan Evanghelistul ne înfățișează „moartea a doua” în felul următor: „Iar celor fricoși și necredincioși și spurcați și ucigași și desfrânați și vrăjitori și închinători la idoli și tuturor celor mincinoși, partea lor este în iezarul care arde cu foc și pucioasă, care este moartea cea de-a doua.”⁶⁶⁶ Aceasta este „moartea a doua”, adică veșnica despărțire de-acum de Dumnezeu, într-un iad veșnic.

Dar aceasta se vede limpede și dintr-un cuvânt al Domnului din *Evanghelia după Ioan*, unde ni se spun următoarele: „Adevărat, adevărat zic vouă: Dacă cineva va păzi cuvântul Meu, nu va vedea moartea în veac.”⁶⁶⁷ Adică acela care va crede în Mine și va păzi poruncile Mele nu va cunoaște moartea „în veac”, nicio-dată. Ce moarte nu va cunoaște? „Moartea a doua”; pentru că pe „cea dintâi” au cunoscut-o toți cei ce au crezut în Hristos.

Încă și mai limpede ne vorbește despre aceasta Domnul: „Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat de la moarte la viață”⁶⁶⁸, adică de la moarte – de la „moartea cea dintâi”, de la despărțirea sufletului de trup – a trecut la viață, adică la unirea cu Dumnezeu⁶⁶⁹.

Aici, iubiții mei, se încheie foarte frumoasa, plina de laude epistolă către episcopul Smirnei, care poate să fi fost atât primul episcop al ei, Sfântul Vucol, cât și al doilea, Sfântul Policarp, care

vârși judecata cea dumnezeiască: «pământ ești și în pământ te vei întoarce» (*Facerea* 3, 19). Iar de moartea cea de-a doua, cea a păcatului, pe care Domnul o numește, zicând: «Lasă morții să-și îngroape morții lor» (*Matei* 8, 22), nu vor fi vătămați cei care biruiesc ispitele” (OECUMENIUS, *Tâlcuire la Apocalipsă*, Ed. Egumenița, p. 41). „Și în chip duhovnicesc, zice, cel ce aude și biruiește însămănțările diavolești, deși va fi luat prin moarte din trup, nu va fi osândit la moartea cea de-a doua, a gheenei”. Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 236CD; ARETHA AL CEZAREEI, PG 106, 533BC.

⁶⁶⁶ *Apocalipsa* 21, 8.

⁶⁶⁷ *Ioan* 8, 59.

⁶⁶⁸ *Ioan* 5, 24.

⁶⁶⁹ Despre cele două morți și cele două învieri, vezi amănunte la: Nikos SOTIROPOULOS, *Manual împotriva hiliastilor*, Ed. Stavros, Athena, 1978, pp. 256-265.

a mărturisit în timpul prigoanei celor „zece zile”, adică în timpul acestei prigoane de scurtă durată⁶⁷⁰.

Acest sfânt al nostru părinte, Sfântul Policarp, este lăudat de Sfântul Ignatie Theoforul, de Sfântul Irineu al Lyonului și de alți Părinți ai Bisericii noastre. A fost o mare personalitate..., o extraordinară personalitate a fost Sfântul Policarp! Dacă doriți, aruncați o privire atât în scrisoarea sa către Filipeni, cât și în scrisoarea Sfântului Ignatie către Sfântul Policarp, ca să vedeți cum îl numește, dar să vedeți și ce spune Sfântul Irineu despre Sfântul Policarp⁶⁷¹.

Și acum, iubii mei, ajungem la cea de-a treia epistolă a Domnului, epistola către Biserica Pergamului. Să vi-o citesc:

„Și îngerului Bisericii din Pergam scrie-i: Acestea zice Cel ce are sabia cea cu două tăișuri, cea ascuțită: Știu faptele tale și unde sălășluiești: acolo unde este tronul lui satana; și ții numele Meu și n-ai tăgăduit credința Mea nici în zilele lui Antipa, martorul Meu cel credincios, care a fost ucis la voi, acolo unde sălășluiește satana. Dar am împotriva ta puține lucruri, că ai acolo pe unii care țin învățătura lui Valaam, care l-a învățat pe Balac să pună

⁶⁷⁰ Primul episcop al acestei cetăți a Smirnei a fost, potrivit unei foarte vechi tradiții bisericești, Vucol, iar apoi în 23 februarie, anul 155 d.Hr., a fost martirizat Sfântul Policarp, care potrivit multor exegeți vechi este socotit a fi, cel mai probabil, episcopul către care este adresată această epistolă (P.I. BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, p. 90).

⁶⁷¹ Epistola Sfântului Ignatie Theoforul către Sfântul Policarp ~ precum și cele șapte epistole autentice și pline de teologie ale sale – se păstrează în volumul al V-lea al *Patrologiei Grecești* (PG 5, 718-728). În același volum, de asemenea, se află și epistola Sfântului Policarp către Filipeni (PG 5, 1005-1016). Sfântul Policarp se distingea prin înțelepciune, prin instruirea teologică și prin dedicarea față de învățătura Evangheliiei, după cum și vorbea totdeauna în acord cu Sfintele Scripturi. Era un foarte autentic reprezentant al învățăturii apostolice în toate Bisericile din Asia Mică. Sfântul Irineu al Lyonului oferă informația potrivit căreia Sfântul Policarp i-a întors pe mulți de la ereziile lui Valentin și Marcion la Biserica lui Dumnezeu. Mai cu seamă este relatat un episod referitor la poziția Sfântului Policarp împotriva lui Marcion. Atunci când la un moment dat acela s-a apropiat de el și i-a adresat întrebarea: „Ne recunoști?”, sfântul a răspuns: „Te recunosc, ești întâiul născut al satanei!” (Sf. IRINEU AL LYONULUI, *Combaterea și răsturnarea gnozei cu nume mincinos*, cartea a III-a, PG 7, 853).

sminteală înaintea filor lui Israel și să mănânce cele jertfite idolilor și să se desfrâneze. Astfel ai și tu pe unii care țin de asemenea învățătura nicolaïților. Pocăiește-te deci; iar de nu, vin la tine degrabă și Mă voi război împotriva lor cu sabia gurii Mele. Cel ce are urechi să audă ceea ce Duhul zice Bisericii: Celui ce biruiește îi voi da din mana cea ascunsă și-i voi da lui o pietricică albă, și pe pietricică un nume nou scris, pe care nimeni nu-l știe, decât numai cel ce primește.”⁶⁷²

Să rămânem la primul verset: „Și îngerului Bisericii din Pergam scrie-i.”

Pergamul se afla la nordul Smirnei și a fost o cetate renumită atât pentru bogăția ei materială, cât și pentru cea duhovnicească. Se afla cel mai probabil la o sută de kilometri mai sus de Smirna.

În anii scrierii *Apocalipsei* Pergamul era un centru nu numai politic, ci și cultural și religios⁶⁷³. În această cetate a Pergamului s-a inventat acea hârtie specială, renumită în toată lumea, numită „pergament”. „Hârtie”, adică foaie pe care se scrie, era denumirea generală care se referea la materialul pe care se scria. Pergamentul nu era altceva decât o piele prelucrată, pe care erau scrise texte. Întrucât Egiptul, care avea monopolul asupra papirusului, putea nu numai să vândă scump, dar și să nu vândă de multe ori, din motive de rivalitate, de aceea a fost inventată această „hârtie”, adică acest material special pe care se putea scrie, care era piele, așa cum am spus, un material foarte scump, însă mult mai rezistent decât materialul papirusului⁶⁷⁴.

⁶⁷² *Apocalipsa* 2, 12-17.

⁶⁷³ Pergamul, capitala Attaliei, de foarte devreme (cu patru secole înainte de Sfântul Ioan Evanghelistul) a fost capitala Asiei Mici. Acolo își avea sediul guvernatorul roman al Asiei Mici. Strabon o numea „cetatea arătoasă” (*Geografia*, 13.4.1), în vreme ce Plinius, drept cea mai vestită cetate a Asiei (*longe clarissimum Asiae*).

⁶⁷⁴ Pergamentul (sau pielea) era diferită de alte piei, în ceea ce privește proveniența și prelucrarea ei. Provenea de la pieile de bovine, de ovine, de capre, precum și de la viței și miei acestora. Pielea de antilopă era socotită drept cea mai bună pentru producerea unui pergament de calitate. Pieile, după prelucrarea lor cu asbest, erau lăsate

Din fericire s-au scris foarte multe cărți pe pergamente, iar nu pe papirusuri, pentru că papirusurile cu timpul se strică, se rup. Astăzi s-au păstrat puține cărți scrise pe papirusuri; și aceasta întrucât, ca să se desfacă și să se desfășoare din cilindri papirusurile era nevoie de foarte multă muncă, pentru că acestea se sfărâmă, se rup, în vreme ce, dimpotrivă, avem foarte multe cărți pe pergament în forma cărților de astăzi.

Papirusurile erau suluri, așadar erau înfășurate în cilindru. În cazul pergamentului avem cărți care erau în forma cărții de astăzi. Așa cum vedeți aici această carte, așa erau și acele cărți din piele. Iar aceste cărți, iubiții mei, se păstrează într-o stare excelentă, acelea care nu au fost distruse de incendii și de alte catastrofe. Există foarte multe cărți scrise pe materia care se numește pergament⁶⁷⁵.

Această materie a fost numită „pergament” tocmai de la Pergam, de la această cetate, care, ca să dețină modul de a confecționa această materie, gândiți-vă câtă bogăție avea, nu numai materială, ci și duhovnicească (spirituală). Și cu adevărat, una dintre cele mai mari biblioteci ale lumii era Biblioteca Pergamului, și se afla în rivalitate cu Biblioteca din Alexandria⁶⁷⁶.

Încă, Pergamul mai era faimos și în calitate de centru religios, după Efes.

întinse pentru a se deshidrata deplin și, în continuare, se răzuiau și se netezeau, până când suprafața lor dobânda culoarea albă și erau gata pregătite să primească scrierea. Pergamentul a fost inventat de regele Pergamului Eumenius, atunci când regele Alexandriei Ptolemeu I Soter a suspendat exportul papirusului, ca urmare a rivalității dintre cei doi regi cu privire la promovarea bibliotecilor lor. Totuși, larga utilizare și răspândire a pergamentului va fi legată de evoluția formei cărții, de la cilindru în codice și până la definitivă lui dominație în fața papirusului, în sec. al III-lea d.Hr. (Pan. ARVANITIS, *Cartea și bibliotecile în Antichitate*, în lb. gr., p. 18).

⁶⁷⁵ Există două tipuri de cărți: 1) *suluri*, care erau o fâșie lungă și îngustă de pergament sau papirus ce se înfășura și se desfășura în jurul unui *condac* (ax de lemn), iar textul se citea vertical sau/și orizontal, și 2) *codicele*, care era constituit din mari bucăți de pergament îndoit de două ori, *caietele* (τετραδία = împăturite în patru), care se legau toate într-un tom.

⁶⁷⁶ A fost întemeiată aproximativ în anul 200 î.Hr. și cuprindea aproximativ 200.000 de tomosuri de cărți în obișnuita formă de legare cilindrică din acea vreme.

În Efes era adorată zeița Artemis, corespunzătoare zeiței Demetra, zeița fecundității⁶⁷⁷. Aici, în Pergam, era adorat Zeus. A existat un uriaș altar al lui Zeus, plasat pe un deal, în centrul cetății – așa cum este Acropola din Athena –, pe un deal cu o înălțime de trei sute de metri, și pe acesta era zidit altarul lui Zeus. Altarul lui Zeus era gigantic, cel mai mare altar dintre toate câte existau atunci pe pământ⁶⁷⁸.

În plus, în anii scrierii *Apocalipsei*, erau adorați în Pergam și Augustul, adică Cezarul de la Roma, dar și zeița Roma. Fusese divinizată chiar și acea cetate, Roma!

De asemenea, era adorat și Asclepios. Există acolo templul lui Asclepios, la care mergeau foarte mulți oameni pentru a se vindeca, întrucât era zeul medicinei⁶⁷⁹.

Așadar, de vreme ce acolo, în acea cetate, erau adorați zeița Roma și fiecare Cezar în parte, fiecare împărat în parte, am putea spune că această cetate era socotită nu doar idolatră, nu numai centrul unei mari și vaste idolatrii, dar și al cezarolatricii⁶⁸⁰.

Cu o altă ocazie v-am spus, mi se pare, pentru ce motiv erau adorați împărații Romei. Aceasta se făcea din rațiuni ce priveau unitatea etnică a imperiului. Din acest motiv, atunci când creștinii nu ofereau jertfă împăratului, era socotit că făceau crimă de cea mai înaltă trădare, așadar, crimă care se întorcea împotriva însuși fundamentului Imperiului Roman. În acest fel se explică, dacă nu știți acest lucru, cum și pentru ce se întorcea cu atâta turbare lumea idolatră păgână împotriva creștinilor. Desi-

⁶⁷⁷ Cf. *Cateheze a IX-a* a volumului de față.

⁶⁷⁸ A fost zidit aproximativ între 181-159 î.Hr., de către Eumenius al II-lea, în cinstea tatălui său Attalos I, după victoria lui asupra galatenilor. În fața acestui altar, cu o înălțime de 10 metri, se ardea tămâie pe toată durata zilei.

⁶⁷⁹ Nu este fără legătură faptul că Pergamul a fost patria celor doi faimoși medici ai Antichității, Galen și Hipocrate.

⁶⁸⁰ Se numea „îndoit neokor” (neokor-ul se numea cel ce îngrijea templul împăratului-zeu), pentru că deținea două temple în cinstea împăraților Augustus și Traian, în vreme ce în anul 214 d.Hr. a dobând și al treilea titlu de neokor, zidind un templu în cinstea lui Caracalla. Era socotită a fi metropola cezarolatricii. Preotul local al lui Zeus era mândru de faptul că este și preot al lui Augustus (CIG 3569).

gur, existau și alte motive; însă, în cele din urmă, prigoanele au ajuns să aibă acest resort⁶⁸¹.

Prin urmare, într-un astfel de mediu, neînchipt de idolatru, cu cel mai mare altar care exista atunci pe pământ, altarul lui Zeus, într-un centru unde erau adorați Cezarul și chiar Roma, într-o „cetate plină de idoli”, în această cetate unde guvernatorul roman al întregii provincii numite *Asia Proconsulară*, își avea foarte probabil reședința, în această cetate acum se naște, se dezvoltă și se mișcă Biserica lui Hristos, Biserica Pergamului! Către aceasta acum Domnul trimite epistola Sa. Așadar, să vedeți în ce condiții se dezvoltă această Biserică⁶⁸²!

„Acestea zice Cel ce are sabia cea cu două tăișuri, cea ascuțită.”⁶⁸³

Epigraful (inscripția) epistolei este preluat din vedenia introductivă a lui Hristos⁶⁸⁴. Nu sunt toate epigrafele (inscripțiile) epistolelor la fel; pentru fiecare epistolă există un epigraf special care se armonizează cu caracteristicile fiecărei Biserici.

Într-un mod potrivit a fost așezat acest simbol, anume că ține „sabia cea cu două tăișuri, cea ascuțită” – care, potrivit vedeniei

⁶⁸¹ În Imperiul Roman multe religii deveniseră populare și aveau o largă răspândire, într-un climat de relativă toleranță religioasă și sincretism. Însă, pentru ca toleranța religioasă să fie pusă la dispoziție, era reclamată drept obligatorie adorarea împăratului divinizat, care funcționa ca un jurământ de credință față de stat. Acest cult al împăratului era acceptat de celelalte religii, cele idolatre, însă a întâmpinat împotriviri puternice din partea exigenților și nesincretiștilor monoteiști, creștini și iudei. Senatul roman, ca să facă față la această dezintegrare foarte profundă din spatele omogenității greco-romane de suprafață, astfel încât să întărească unitatea nemărginitului lor imperiu, în anul 27 î.Hr. i-a acordat lui Octavian titlul de „August”, recunoscându-i-se calități preoțești, în vreme ce în paralel s-a decretat divinizarea lui Iulius Cezar, având propriul altar și preoți. Augustul nu s-a oprit acolo, ci a început să acumuleze toate demnitățile sacerdotale importante, astfel încât să devină autoritatea supremă a religiei oficiale de stat. Aceasta este principala rațiune pentru care a fost folosită divinizarea Cezarului, în calitate de scut protector împotriva dezintegrării interioare a societății romane.

⁶⁸² „Această cetate fiind plină de idoli, din această pricină zice credincioșilor care se află în ea, ca prin răbdare să se primească ispitele”, Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, 236D.

⁶⁸³ *Apocalipsa* 2, 12.

⁶⁸⁴ *Apocalipsa* 1, 13-16.

introdutive a Sfântului Evanghelist Ioan, iese din gura lui Hristos – ca să arate în acest fel că Hristos este Acela Care deține judecata⁶⁸⁵.

„Sabia cea cu două tășuri și ascuțită” este simbolul judecății, dar și simbolul cuvântului lui Dumnezeu, care va răsturna altarul lui Zeus, va distruge idolii, și astfel se va instala, se va institui Biserica lui Hristos. Și exact din acest motiv intră aici acest simbol.

Încă, mai intră aici acest simbol și ca să arate că trebuie să fie războit diavolul cu această „sabie ascuțită”⁶⁸⁶. Amintiți-vă ce zice Apostolul Pavel despre Antihrist în *Epistola a doua către Tesaloniceni*, anume că Domnul îl va nimici, îl va uide cu sabia gurii Sale⁶⁸⁷. Așadar, acum, diavolul este în spatele persoanei lui Zeus, pentru că în spatele zeităților ce sunt adorate, în realitate, este adorat diavolul⁶⁸⁸. Așadar, diavolul trebuie să fie războit.

Însă, iubiții mei, după această introducere a epistolei către Biserica Pergamului, intrăm în tema principală. Dar, întrucât timpul a trecut, vom continua, cu ajutorul lui Dumnezeu, du-minica viitoare.

Larisa, 25 ianuarie 1981

⁶⁸⁵ Pentru că administratorul roman al Pergamului avea dreptul de a impune pedeapsa cu moartea pentru crimă, cunoscută ca „dreptul sabiei” (*jus gladii*), și totdeauna aducea sabia (*Romani* 13, 4; *Psalmii* 44, 4), de aceea Iisus Se arată aici drept „Cel Ce are sabia cea cu două tășuri, cea ascuțită”, simbolizând dreptul Lui dumnezeiesc de viață și de moarte asupra oamenilor.

⁶⁸⁶ „Sabie cu două tășuri zice..., ca ceea ce împotriva celor necredincioși tăiere hotărâște. Iar această sabie cu două tășuri și ascuțită este și grabnică spre răzbunarea celor ce nu ascultă de poruncile dumnezeiești”, ARETHA AL CEZAREEI, *PG* 106, 534D-536A). Vezi și *Efeseni* 6, 17.

⁶⁸⁷ *II Tesaloniceni* 2, 8.

⁶⁸⁸ Cf. *Psalmii* 95, 5; 105, 37; *Deuteronomul* 32, 17; *Baruh* 4, 7; *Apocalipsa* 9, 20 ș.a. De asemenea, avem împrejurări care sunt menționate în sinaxare, potrivit cărora, atunci când diferiți sfinți zdrobeau prin minuni idolii, din interiorul acestora se auzeau voci și țipete. Acestea erau, potrivit îngăduinței lui Dumnezeu, o dovadă evidentă că în spatele idolilor, al zeilor mincinoși, se afla diavolul.

Cuprins

Catehezele părintelui Athanasie Mytilineos și călăuzirea în tâlcuirea cărții <i>Apocalipsei</i>	5
I. Introducere. Cartea-capodoperă a netrecătoarei prorociei despre Hristos ca Judecător	9
II. Fragment introductiv. Analiza cuvintelor „Descoperirea”, „trebuie”, „degrabă”	33
III. Fericirea cititorilor, a ascultătorilor și a celor ce vor păzi cuvântul dumnezeiesc. Salutări către cele șapte Biserici	57
IV. Analiza expresiei „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine”. „Harul” și „pacea” de la Sfântul Dumnezeu în Treime	83
V. Cele trei demnități ale lui Hristos și ale credincioșilor: proorocească, preoțească și împărătească	105
VI. (<i>Apocalipsa</i> 1, 7a-9a) Vedeniile lui Daniil și a lui Zaharia. „Eu sunt Alfa și Omega”. Cel „împreună-părtaș la strâmtorare” și sensul crucificator al Evangheliei	129
VII. (<i>Apocalipsa</i> 1, 9-10a) <i>Răbdarea și împărăția</i> . Despre duminică	153
VIII. (<i>Apocalipsa</i> 1, 11-19) Vedenia celor <i>șapte sfeșnice</i> , a celor <i>șapte stele</i> . Și a Celui <i>ce pășeste în mijlocul sfeșnicelor</i>	177

IX. (*Apocalipsa* 1, 20-2,3)

Tâlcuirea celor *șapte stele* și a celor *șapte sfeșnice*. *Proimion*-ul
(introducerea) epistolei către Biserica Efesului 203

X. (*Apocalipsa* 2, 4-2, 7a)

Dragostea dintâi. Amenințarea căderii. Lupta împotriva nicolaiților.
Cine sunt nicolaiții?.....227

XI. (*Apocalipsa* 2, 7-9)

Făgăduințe către „îngerul” Efesului. Epistola către „îngerul” Smirnei.
„Faptele”, „necazurile” și „sărăcia” „îngerului” Smirnei 251

XII. (*Apocalipsa* 2, 9b-12)

„Sinagoga Satanei”. Prigonirea Bisericii Smirnei. Făgăduințele
către aceasta. Introducerea (*proimion*-ul) epistolei către episcopul
Pergamului 277

Comenzi:
www.librariasophia.ro

Difuzare:
SUPERGRAPH
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București
Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84
e-mail: contact@supergraph.ro
www.librariasophia.ro
www.sophia.ro

Vă așteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 19,
040151, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 021-336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro

Tipar: ARTPRINT
E-mail: office@artprint.ro
Tel.: 021 336 36 33